

วิธีชีวิตครอบครัวของชาวชุมชนบุญนิยมสันตือโศก กรุงเทพมหานคร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกการพัฒนาครอบครัวและสังคม สาขาวิชามนุษยนิเวศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
พ.ศ. 2560

**Family Way of Life among Boonniyom Santi Asoke Community in
Bangkok**

Miss Sujira Wattanasri

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Arts in Family and Social Development

School of Human Ecology

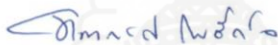
Sukhothai Thammathirat Open University

2017

หัวข้อวิทยานิพนธ์ วิธีชีวิตครอบครัวของชาวชุมชนบุญนิยมสันตือโสภ กรุงเทพมหานคร
ชื่อและนามสกุล นางสาวสุจิรา วัฒนาศรี
วิชาเอก การพัฒนาครอบครัวและสังคม
สาขาวิชา มนุษยนิเวศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา 1. รองศาสตราจารย์ ดร.จิตตินันท์ เฉชะคุปต์
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วัลภา สบายยิ่ง

วิทยานิพนธ์นี้ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2561

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(อาจารย์ ดร.ทิพาภรณ์ โพธิ์ถวิล)

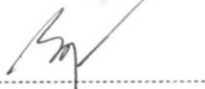
กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.จิตตินันท์ เฉชะคุปต์)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วัลภา สบายยิ่ง)

ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร.กฤษณา รุ่งโรจน์วิชย์)

ชื่อวิทยานิพนธ์ วิถีชีวิตครอบครัวของชาวมุขชนบุญนิยมสันตือโสภ กรุงเทพมหานคร
ผู้วิจัย นางสาวสุจิรา วัฒนาศรี **รหัสนักศึกษา** 2567000373 **ปริญญา** ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
 (การพัฒนาคอร์ปคร้วและสังคม) **อาจารย์ที่ปรึกษา** (1) รองศาสตราจารย์ ดร.จิตตินันท์ เฉชะคุปต์
 (2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วัลภา สบายยิ่ง **ปีการศึกษา** 2560

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิถีชีวิตครอบครัวของชาวมุขชนบุญนิยมสันตือโสภ กรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มครอบครัวที่เป็นสมาชิกมุขชนบุญนิยมสันตือโสภ กรุงเทพมหานคร จำนวน 4 ครอบครัว ได้แก่ บิดา มารดาและบุตร จำนวน 16 คน ที่ใช้ชีวิตอยู่ในมุขชนบุญนิยมสันตือโสภ ไม่น่ากว่า 2 ปี และมีบุตรอายุต่ำกว่า 18 ปี อาศัยอยู่ด้วยกัน 2) กลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับครอบครัวที่ศึกษา จำนวน 4 คน ได้แก่ นักบวชหญิง คนวัด สมาชิกมุขชนและญาติธรรม

ผลการวิจัย พบว่า ครอบครัวที่ศึกษาตัดสินใจเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในมุขชนบุญนิยมสันตือโสภ กรุงเทพมหานคร มีเหตุจูงใจที่เกิดจากความต้องการภายใน และภายนอกครอบครัว โดยเหตุจูงใจภายในครอบคลุม การมีชีวิตที่สงบและพอเพียง การเห็นคุณค่าในตนเอง และการแสวงหาธรรมะ ส่วนเหตุจูงใจภายนอกครอบคลุม รูปแบบสังคมที่น่าอยู่อาศัย การเกื้อกูลต่อกันทางเศรษฐกิจ ความสะดวกสบาย และความปลอดภัยของสภาพแวดล้อม และความศรัทธาต่อสมณะโพธิรักษ์ ซึ่งหลังจากที่เข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในมุขชนดังกล่าวแล้ว พบว่า มีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตครอบครัวตามเอกลักษณ์ของชาวมุขชนบุญนิยมสันตือโสภ โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงวิถีคิด บุคลิกภาพ ชีวิตความเป็นอยู่ และปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกครอบครัว อีกทั้งพบว่า วิถีชีวิตปัจจุบันของครอบครัวเหล่านี้มีความเชื่อมโยงกับมุขชนอย่างใกล้ชิด ในรูปแบบของ “บ้าน-วัด-โรงเรียน” โดยเป็นการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันเสมือนครอบครัวใหญ่ กินใช้ร่วมกันด้วยระบบสาธารณโภคี มีบริบทชุมชนที่เอื้อต่อการดำรงชีวิต มีความอุดมสมบูรณ์และพอเพียงในเรื่องของปัจจัย 4 และมีธรรมะเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงจิตใจ ทั้งนี้หลักคิดการใช้ชีวิตครอบครัวแบบบุญนิยมสันตือโสภ ประกอบด้วย 1)การเข้าถึงความหมายที่แท้จริงของชีวิต เป็นการเห็นคุณค่าในตนเอง และการมีชีวิตที่ไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่น 2)การใช้ชีวิตที่พอเพียง เป็นการตระหนักถึงความพอเหมาะพอดี และไม่ดิ้นรนแสวงหาไม่อย่างไ้อะไรเกินความจำเป็น มีความสมถะ มกน้อย สันโดษ 3)การเต็มใจให้การช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น เป็นการตระหนักถึงคุณค่าของการให้ มีจิตเมตตา เอื้อเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น ยินดีให้ประโยชน์ผู้อื่น มากกว่าประโยชน์ส่วนตน โดยไม่ได้หวังสิ่งตอบแทน 4)การใช้ชีวิตอย่างมีระเบียบ เป็นการตระหนักถึงการมีชีวิตที่ต้องมีหลักยึดของศีล และหลักปฏิบัติต่าง ๆ ของชาวโสภที่ทุกคนในมุขชนยอมรับและทำตาม คือ ถือศีล 5 ละอบายมุข การรับประทานอาหารมังสวิรัต และ การอยู่ร่วมกันด้วยระบบสาธารณโภคี ซึ่งหมายถึง การบริโภคเป็นสาธารณะ แบ่งกันกินแบ่งกันใช้ ไม่สะสมส่วนตัว ไม่กอบโกยทรัพย์ที่หามาได้จะเป็นของส่วนกลาง

คำสำคัญ วิถีชีวิตครอบครัว มุขชนบุญนิยมสันตือโสภ ระบบสาธารณโภคี บุญนิยม

Thesis title: Family Way of Life among Boonniyom Santi Asoke Community in Bangkok

Researcher: Miss.Sujira Wattanasri; ID:2567000373;

Degree: Master of Arts (Family and Social Development);

Thesis advisors: (1) Dr. Chittinun Tejagupta, Associate Professor; (2) Dr.Wallapa Sabaiying, Assistant Professor; **Academic year:** 2017

Abstract

This research aimed to study the Family Way of Life among Boonniyom Santi Asoke Community, Bangkok. The study is a qualitative research. The main informants are divided into 2 groups: 1) A group of 16 persons from 4 families that are members of Boonniyom Santi Asoke Community, containing parents and children, have been living in Boonniyom Santi Asoke Community for not less than 2 years and there are children younger than 18 years living together, 2) A group of 4 persons related to aforementioned families including, a female priest, a person living in the temple, a community member and a Dhamma relative.

The research found that the families decided to live in Boonniyom Santi Asoke Community, Bangkok due to both internal and external needs. Internal motivation includes having a peaceful and sufficient live, self-esteem, and the pursuit of the Dharma. External motivation includes a social form of living, economic support, comfort and safety of the environment, and faith in Samana Bhodirak Monk. After living in the community, it was found that there was a change in the way of life of the family according to the identity of Boonniyom Santi Asoke Community, especially the change in the way of thinking, personality, interaction between family members. It was also found that the current way of life of these families is closely related to the community in the form of "home-temple-school", living together as a big family eating and using community sharing system together with a community context that is conducive to living with abundance and sufficiency in the four requisites and having Dharma as a mental nourishment. The main idea of the family life in Boonniyom Santi Asoke Community are 1) Reaching the true meaning of life which is a Self-esteem and living without any exploiting both themselves and others; 2) Having a sufficient life, being aware of sufficiency and not wanting to have anything beyond the need, as well as to be as peaceful as solitary; 3) Willingness to help others, having an awareness of the value of giving kindness, compassion, and support to the others, being happy to help others rather than self-interest, and do not expect anything as a pay-back; and 4) Living in a moderation way, having awareness of living based on the precepts and the practice of Boonniyom Santi Asoke Community accepted and complied by everyone in the community for the five precepts, vegetarian diets and living together with community sharing system. For public consumption, please share to eat and to use. Do not collect for personal use. Everything is for the middle pool of everyone.

Keywords: Family Life Style, Santi Asoke Boonniyom Community, System Community Sharing, Boonniyom

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่องวิถีชีวิตครอบครัวของชาวมุสลิมชนบทนิคมสันติอโศก กรุงเทพมหานคร สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความสำเร็จจากรองศาสตราจารย์ ดร.จิตตินันท์ เฉชะคุปต์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วัลภา สบายยิ่ง ที่ได้ให้คำแนะนำติดตามและให้กำลังใจในการทำ วิทยานิพนธ์ครั้งนี้อย่างใกล้ชิดตลอดมา จนกระทั่งเสร็จเรียบร้อยสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอกราบ ขอบพระคุณท่านไว้ ณ โอกาสนี้ และขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.ทิพาภรณ์ โพธิ์ถวิล ที่กรุณา เป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัย ทำให้ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยขออ้อมรำลึกถึงพระคุณของพ่อท่านสมณะโพธิรักษ์ สมณะและสิกขมาตุ ที่ทำให้ ผู้วิจัยได้มีโอกาสเรียนรู้และนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนามาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อ ตนเอง ครอบครัวและบุคคลรอบข้างในการดำเนินชีวิต

ขอขอบพระคุณ ครอบครัวที่ศึกษาทั้ง 4 ครอบครัว ในความมีจิตเมตตาและยินดีให้ ผู้วิจัยทำการศึกษารวมทั้งสละเวลาให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณ คุณสมพร อินทร์แก้ว นักจิตวิทยาคลินิกเชี่ยวชาญ กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข ดร.มิ่งหมาย มุ่งมาจน นักวิชาการอิสระ ดร.จิตตะวัน ชนะกุล อาจารย์ประจำ ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ตรวจสอบแบบสัมภาษณ์

ท้ายที่สุด ผู้วิจัยขอกราบระลึกถึงพระคุณของบิดามารดา และครูอาจารย์ทุกท่าน ขอขอบคุณทุกท่านด้วยจิตสำนึกอันนอบน้อม ที่ทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงอย่างสมบูรณ์ที่สุด

คุณค่าและคุณประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบให้แก่บิดา มารดา บุตรชายและหลาน ๆ ที่มีส่วนในการให้คำแนะนำและช่วยเหลือด้วยดีตลอดมา และผู้ที่มี ส่วนเกี่ยวข้องที่ได้กล่าวนาม และมีได้กล่าวนามทุกท่านที่มีส่วนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จ สมบูรณ์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	4
คำถามการวิจัย	5
กรอบแนวคิดการวิจัย	5
ขอบเขตการวิจัย	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	8
แนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิตครอบครัว	8
วิถีชีวิตครอบครัวในบริบทชุมชน	24
บริบทของชุมชนบุญนิยมสันตือโสภ	30
การวิจัยเชิงคุณภาพ	58
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	66
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	74
พื้นที่ทำการศึกษา	74
ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	74
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	75
วิธีการเตรียมเก็บรวบรวมข้อมูล	76
วิธีเก็บข้อมูล	78
การวิเคราะห์ข้อมูล	80

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	83
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่ศึกษา : ชุมชนบุญนิยมสันตือโสภ กรุงเทพมหานคร	83
ตอนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับครอบครัวที่ศึกษา	105
ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์วิถีชีวิตครอบครัวของชาวชุมชนบุญนิยมสันตือโสภ กรุงเทพมหานคร.....	112
ตอนที่ 4 ผลการสังเคราะห์วิถีชีวิตครอบครัวของชาวชุมชนบุญนิยมสันตือโสภ กรุงเทพมหานคร.....	143
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	150
สรุปการวิจัย	150
อภิปรายผล	157
ข้อเสนอแนะ	161
บรรณานุกรม	163
ภาคผนวก	169
ก หนังสือขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาเก็บข้อมูลเพื่อการทำวิทยานิพนธ์.....	170
ข ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ(แบบสอบถาม).....	172
ค ใบยินยอมให้ข้อมูลการวิจัย.....	174
ง แนวการสัมภาษณ์.....	176
จ ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล.....	180
ประวัติผู้วิจัย	187

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1	เครื่องข่ายชุมชนชาวอโศก 37
ตารางที่ 2.2	งานประเพณีประจำปีของชุมชน 43
ตารางที่ 2.3	เปรียบเทียบระบบทุนนิยมกับบุญนิยม 46
ตารางที่ 2.4	กิจการงานของชาวอโศก 50
ตารางที่ 2.5	องค์กรในชุมชนบุญนิยมสันตอโศก 51
ตารางที่ 4.1	จำนวนประชากร 94

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 2.1 ผู้นำชาวโศก สมณะโพธิรักษ์.....	34
ภาพที่ 2.2 แผนที่แสดงจังหวัดที่ตั้งเครือข่ายสถานบันบุญนิยมของชาวโศก.....	38
ภาพที่ 2.3 คุณสันติยา(กิตติยา) วีระพันธุ์.....	39
ภาพที่ 2.4 เรือทรงไทย.....	40
ภาพที่ 2.5 ป้ายสัญลักษณ์ชุมชนบุญนิยมสันติอโศก กรุงเทพมหานคร.....	41
ภาพที่ 4.1 ร้านอาหารชมรมมังสวิรัตแห่งประเทศไทย สาขาสันติอโศก.....	84
ภาพที่ 4.2 บรรยากาศภายในโรงครัวชมรมมังสวิรัตแห่งประเทศไทย สาขาสันติอโศก.....	84
ภาพที่ 4.3 บรรยากาศภายในร้านอาหารชมรมมังสวิรัตแห่งประเทศไทย สาขาสันติอโศก.....	85
ภาพที่ 4.4 แผนที่เดินทางมาพุทธสถานสันติอโศก(ชุมชนบุญนิยมสันติอโศก).....	86
ภาพที่ 4.5 แผนที่ชุมชนบุญนิยมสันติอโศก กรุงเทพมหานคร.....	88
ภาพที่ 4.6 พระวิหารพันปีเจดีย์บรมสารีริกธาตุ.....	89
ภาพที่ 4.7 ศาลาฟังธรรม.....	90
ภาพที่ 4.8 ด้านหลังศาลาฟังธรรมเป็นโรงครัว.....	90
ภาพที่ 4.9 บ้านพักอาศัยของชาวชุมชนบุญนิยมสันติอโศก กรุงเทพมหานคร.....	92
ภาพที่ 4.10 อาคารตะวันฉาย 3 ซอยนวนมิตร 44.....	92
ภาพที่ 4.11 ภายในพุทธสถานชุมชนบุญนิยมสันติอโศก กรุงเทพมหานคร.....	97
ภาพที่ 4.12 ภายในโรงเรียนระดับมัธยม (สัมมาสิกขาสันติอโศก กทม.).....	99
ภาพที่ 4.13 ห้องนอนรวมของนักเรียนระดับมัธยม (สัมมาสิกขาสันติอโศก กทม.).....	99
ภาพที่ 4.14 ชั้นเรียนของเด็กนักเรียนระดับอนุบาล (สันติบาลสันติอโศก กทม.).....	99
ภาพที่ 4.15 ภาพแสดงความเชื่อมโยงระหว่าง บ้าน-วัด-โรงเรียน.....	100
ภาพที่ 4.16 องค์ประกอบของชุมชนบุญนิยมสันติอโศก กรุงเทพมหานคร.....	103
ภาพที่ 4.17 ผังครอบครัวที่ 1.....	105
ภาพที่ 4.18 ผังครอบครัวที่ 2.....	107
ภาพที่ 4.19 ผังครอบครัวที่ 3.....	108
ภาพที่ 4.20 ผังครอบครัวที่ 4.....	110
ภาพที่ 4.21 แผนที่เดินดิน ชุมชนบุญนิยมสันติอโศก กรุงเทพมหานคร.....	111
ภาพที่ 4.22 3 เสาหลัก และ 4 หลักคิดการใช้ชีวิตครอบครัว.....	148

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เมื่อแรกเข้าสู่สังคมทันสมัย (Modern Society) คนทั้งหลายพากันตื่นตื่นกับภาพความเจริญและประดิษฐ์กรรมใหม่ ๆ จึงเปี่ยมด้วยความหวังว่าความเจริญก้าวหน้านั้น จะพาไปสู่ความร่ำรวยและความสุขสมบูรณ์ แต่ครั้นกาลเวลาผ่านไป ปัญหาต่าง ๆ ที่พ่วงมากับความเจริญก้าวหน้าก็ปรากฏออกมาเพิ่มพูนขึ้น ภาพด้านดีเลื่อนรางลง ขณะที่ภาพแห่งความหายนะเด่นชัดยิ่งขึ้น จนกระทั่งความหวังจางหาย กลายเป็นความหวาดกลัว ผลรวมสุดท้ายของความเจริญก้าวหน้าก็คือสภาพเสื่อมของสังคมที่มนุษย์อยู่อาศัย อันหมายถึงวินาศภัยของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งในที่สุดก็นำมนุษย์มาสู่ข้อสรุปง่าย ๆ สั้น ๆ ว่า ความเจริญก้าวหน้าของอารยธรรมที่ผ่านมาทั้งหมดตลอดยุคสมัยใหม่นั้นเกิดจากกระบวนการที่ “การพัฒนาที่สร้างปัญหา” การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจที่เจริญก้าวหน้าของโลกตลอดยุคที่ผ่านมา ซึ่งเป็นการพัฒนาตามแนวทางของอารยธรรมตะวันตก เป็นการพัฒนาที่มีเศรษฐกิจเป็นศูนย์กลาง มีเป้าหมายเพื่อสร้างความเจริญเติบโตขยายตัวทางเศรษฐกิจ แนวคิดการพัฒนาเช่นนี้ได้ขยายตัวอย่างแพร่หลาย หลายประเทศได้มีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมากมายและโลกได้เจริญก้าวหน้าไปไกลในทางวัตถุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคโนโลยี ทำให้มนุษย์กินใช้เสพบริโภคและดำเนินกิจการต่าง ๆ อย่างร่ำรวย สะดวกสบาย ความเจริญก้าวหน้าดังกล่าวส่งผลให้ วิถีชีวิตครอบครัวมีความสุขมากขึ้น ความเครียด ความเหงา ว้าเหว่ ความแปลกแยก โรคจิต โรคประสาทและการฆ่าตัวตาย ฯลฯ แพร่กระจายออกไปพร้อมกับความเจริญอย่างสมัยใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โรคภัยไข้เจ็บ ที่ผูกติดอยู่กับสังคมอุตสาหกรรมและปัญหาสุขภาพจิตที่โยงต่อไปสู่ปัญหาสังคม รวมทั้งความเสื่อมโทรมทางศีลธรรมและสภาพโลกาภิวัตน์ ที่ลึบขยายไปพร้อมกับความเสื่อมสลายของวัฒนธรรมชุมชน (แซมดิน เลิศบุศย์ 2555, น.10-11) ประเทศไทยกำลังเผชิญกับภาวะวิกฤติรอบด้าน ทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา สาธารณสุขและที่สำคัญคือวิกฤติด้านความคิด วิกฤติธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เพิ่มมากขึ้น เด็กประาะบาง เติบโตขึ้นท่ามกลางสังคมที่วิกฤติและอ่อนแอ พึ่งตนเองไม่ได้ ขาดความเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ ขาดพื้นฐานทางศีลธรรม การรับวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาในสังคมไทย ทำให้สังคมไทยเจริญรุ่งเรืองด้านวัตถุ แต่ปัญหาดังกล่าวได้ส่งผลกระทบไปถึงครอบครัว

ครอบครัว (Family) ในทางสังคมวิทยาถือว่าเป็นสถาบันทางสังคมที่เล็กที่สุด แต่ก็เชื่อกันว่าเป็นสถาบันที่มีความสำคัญมากที่สุดในระบบสังคม (Social System) เพราะครอบครัวเป็นสถาบันแรกเริ่ม ที่ทำหน้าที่อบรมเลี้ยงดูสมาชิกในสังคมหรือที่เรียกว่ากระบวนการกลมกลืนทางสังคม (Socialization) ซึ่งเป็นกระบวนการที่ช่วยให้สมาชิกในครอบครัวเกิดการเรียนรู้และสามารถปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกับสังคมและวัฒนธรรม โดยรวมได้อย่างกลมกลืน ช่วยให้สมาชิกแต่ละคนไม่ถูกกีดกันหรือต้องประสบกับความแปลกแยกในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม (บุญอยู่ ขอพรประเสริฐ 2554)

ครอบครัวไทยทุกวันนี้ เปลี่ยนแปลงไปจากที่เคยเป็นมาในอดีต ซึ่งพบว่ามีการเปลี่ยนแปลง อย่างน้อย 2 ด้าน ที่มีข้อมูลสนับสนุนค่อนข้างชัดเจน คือการเปลี่ยนแปลงในด้านการแต่งงานหรือการเริ่มสร้างครอบครัว (Family Formation) กับด้านการหย่าร้าง, การสิ้นสุดลงของการเป็นครอบครัว (Family Dissolution) ทั้งสองด้านนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็น“การเปลี่ยนแปลงเชิงปริมาณ” ยังมีการเปลี่ยนแปลงอีกชนิดหนึ่ง ซึ่งแม้ข้อมูลสนับสนุนยังไม่ชัดเจนมากนัก แต่ก็มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่ากัน ในที่นี้จะเรียกการเปลี่ยนแปลงชนิดนี้ว่า “การเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพ” ซึ่งมีหลายมิติและเป็นการเปลี่ยนแปลงที่สะท้อนการทำหน้าที่ของครอบครัวในด้านต่าง ๆ อันมีผลโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตของสมาชิกในครอบครัว การเปลี่ยนแปลงชนิดนี้เกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับลักษณะการอยู่ร่วมกันและความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว (ชาย โพธิสิตา 2552, น.1)

ครอบครัวไทยได้ผ่านกระบวนการปรับเปลี่ยนตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม ที่มีความเป็นพลวัต ท่ามกลางกระแสความเจริญและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ส่งผลถึงวิถีการดำเนินชีวิตครอบครัวในสังคมไทย ได้เปลี่ยนแปลงไปจากแต่ก่อน ซึ่งเป็นผลจากการที่สังคมไทยขับเคลื่อนไปด้วยระบบเศรษฐกิจที่สลับซับซ้อนรวมทั้งกระแสโลกาภิวัตน์ แม้ว่าจะก่อให้เกิดความสะดวกสบาย แต่ก็ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากสังคมที่เคยอยู่ร่วมกันและพึ่งพิงกัน มาเป็นสังคมที่ต้องดิ้นรนแข่งขันกันมากขึ้น ปัจจุบันสังคมไทยกำลังเผชิญกับปัญหาวิกฤติค่านิยม จริยธรรมและพฤติกรรม เชื่อมโยงถึงการดำเนินชีวิต ความประพฤติ ความคิด ทัศนคติและคุณธรรมของคนในสังคม สิ่งดังกล่าวข้างต้นเป็นผลกระทบจากการเลื่อนไหลของวัฒนธรรมต่างชาติ ที่เข้าสู่ประเทศไทยผ่านสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศ และได้นำไปสู่ประเด็นปัญหาครอบครัวที่นับวันจะยุ่งยากซับซ้อนในการป้องกันแก้ไข (มนัส วัฒนชานนท์ 2550, น.29-30) มีครอบครัวมากมายที่ขาดความอบอุ่น ชีวิตครอบครัวไม่มีความสุขตามที่คาดฝันไว้ โดยครอบครัวไม่สามารถทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ ด้วยเหตุผลที่พ่อแม่ต้องไปทำงานนอกบ้าน ไม่มีเวลาในการเลี้ยงดูบุตรหลานและไม่มีเวลาที่ให้กับครอบครัว ทำให้ต่างคนต่างอยู่ ขาดจิตวิญญาณของความเป็นครอบครัว สัมพันธภาพในครอบครัวก็เสื่อมถอยลง มีความขัดแย้งและความรู้สึกนึกคิดที่ต่างกันปรากฏขึ้นมากมาย มีการ

ก้าวร้าวรุนแรงเข้าหากันจนถึงขั้นการทำร้ายร่างกายและจิตใจเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนทำให้ครอบครัวที่เคยเป็นสถานที่ปลอดภัยและสงบสุขในอดีต มีแนวโน้มเป็นสถาบันที่อันตรายมากที่สุด สะท้อนถึงความอ่อนแอของสถาบันครอบครัว ทั้งนี้เป็นเพราะครอบครัวขาดโอกาสในการเรียนรู้และขาดกลไกสนับสนุนให้ครอบครัวสามารถทำหน้าที่ได้อย่างเหมาะสมและรักษาสัมพันธ์ภาพที่ดีในครอบครัว (มนัส วณิชชานนท์ 2550, น.32)

จึงเห็นได้ว่า พ่อ แม่ ในสังคมทุนนิยมในยุคปัจจุบันนี้ต่างดิ้นรนทำมาหากินไม่มีโอกาสได้พูดคุยว่ากล่าวตักเตือนหรือแม้แต่รับประทานอาหารร่วมกัน ความอบอุ่นในครอบครัวขาดหายไป พ่อแม่ไม่มีเวลาอยู่กับลูก ทำให้เด็กขาดความอบอุ่นและมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน ก่อให้เกิดปัญหาสังคมต่าง ๆ ตามมา เช่น ปัญหาท้องไม่พร้อม คนที่พร้อมก็ไม่ท้อง สถิติหย่าร้างเพิ่มขึ้น ปัญหาซับซ้อนมากขึ้น สถาบันครอบครัวเปลี่ยนไป ผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น สถาบันครอบครัวมีแนวโน้มอ่อนแอลง วิถีชีวิตครอบครัวของคนทั่วไปในสังคมปัจจุบันสับสนวุ่นวาย ดิ้นรนกระเสือกกระสน ฯลฯ โดยยุคไร้พรหมแดน ยุคดิจิทัล เทคโนโลยีเข้ามากลายเป็นสังคมก้มหน้า ครอบครัวอ่อนแอและมีความเปราะบางสูงมาก สังคมก้มหน้าจะสร้างครอบครัวแบบไหน อยู่แต่กับตัวเอง ไม่สัมพันธ์กับคนอื่น พ่อแม่กลุ่มสังคมก้มหน้าจะเลี้ยงลูกออกมาแบบไหน ครอบครัวจะเป็นอย่างไร นี่คือนิยามปัญหาที่ยังต้องการการแก้ไข

ในขณะที่สังคมภายนอกมีวิถีชีวิตครอบครัวที่วุ่นวาย สับสน ต่างเอาตัวรอด ดิ้นรนแก่งแย่งแข่งขัน ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตครอบครัวเปลี่ยนแปลงไป จึงนำมาสู่คำถามสำคัญต่อมาว่า หลักในการใช้วิถีชีวิตครอบครัวควรดำเนินไปอย่างไร จึงจะนำครอบครัวกลับไปสู่ความสงบสุข เปลี่ยนจากความแตกแยกมาเป็นความสามัคคี เปลี่ยนจากการพึ่งพิงเพื่อพึ่งมาเป็นการอยู่อย่างพอเพียง เปลี่ยนจากการแย่งชิงเป็นแบ่งปัน เมื่อเราสามารถสร้างครอบครัวที่มีแต่ความอบอุ่น ก็สามารถสร้างสังคมที่ร่มเย็นให้เกิดขึ้นได้จริง ดังนั้นแนวทางการเสริมสร้างความอบอุ่นในครอบครัว ควรส่งเสริมคนในครอบครัวนำหลักธรรมของศาสนามาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต เพื่อให้ครอบครัวมีความสุข

ดังนั้นผู้วิจัยเลือกศึกษาชุมชนบุญนิยมสันติอโศก กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นหนึ่งของชุมชนชาวอโศกที่กระจายอยู่ทั่วประเทศ มีวิถีชีวิตที่มีลักษณะของการพึ่งพาตนเองแบบครบวงจร มีรูปแบบการดำเนินชีวิตครอบครัวที่น่าสนใจ มีการนำหลักพุทธศาสนาใช้เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน มีวิถีชีวิตที่อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นหมู่กลุ่มโดยมีระบบคิดสำคัญที่เรียกว่า “ระบบสาธารณโภคี” และดำเนินกิจกรรมของชุมชนตามหลัก “บุญนิยม”

“สาธารณโภคี” นี้ เป็นคำตรัสของพระพุทธเจ้า มีอยู่ในข้อที่ 4 ของ “สาราณียธรรม 6” สาธารณโภคีนี้นี้ แปลว่า บริโภคเป็นสาธารณะ ซึ่งหมายความว่า ทรัพย์สมบัติเป็นส่วนรวมแบ่งปัน

กันใช้ได้ ทุกคนต่างร่วมกันกินร่วมกันใช้ในของส่วนกลาง ทั้งข้าวทั้งของทั้งเงินทองทรัพย์สินเป็นของทุกคนที่ร่วมกันอยู่ ต่างอาศัยกินอาศัยใช้ได้กันทั่วไป (สมณะโพธิรักษ์ 2550, น.10-11) ส่วนคำว่า “บุญนิยม” นั้น สมณะโพธิรักษ์ได้บัญญัติคำว่า “บุญนิยม” ขึ้นมา คำว่า “บุญ” มาจากรากศัพท์ภาษาบาลีคำว่า “บุญ,บุญญะ” แปลว่า “การชำระ หรือเครื่องชำระ” บุญนิยม จึงหมายถึง นิยมการชำระ ความเลวร้าย ความเห็นแก่ตัว ความโลภ ความโกรธ ความหลง ความยึดถือเสพติดเก่า ๆ ที่มีอยู่ เป็นพื้นฐานของจิตวิญญาณออกไปให้หมดไปได้ เมื่อเกิดสัมมาทิฐิเข้าใจบุญนิยมด้วยปัญญาแล้ว การได้ให้ ได้เสียสละ จึงเป็นบุญแก่ตนโดยตรง เป็นคุณค่าแก่โลกโดยรอบ ยิ่งมักน้อยเท่าไร ก็ยิ่งดีราคาค่าแรง ค่าความคิดถูก ๆ ก็ยิ่งเป็นกำไรโดยสัจจะของเรา แนวคิดบุญนิยมมีอุดมการณ์ว่า (สมณะโพธิรักษ์ 2556, น.306-307)

1. ขายราคาค่าว่าท้องตลาด
2. ขายราคาเท่าทุน
3. ขายราคาค่ากว่าทุน
4. แจกฟรี

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงจุดเริ่มต้นของการที่ครอบครัวเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในชุมชน ภายหลังจากเข้ามาอยู่ในชุมชนแล้วเกิดการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้าง มีหลักในการดำเนินชีวิตครอบครัวอย่างไร และสภาพชีวิตความเป็นอยู่ในปัจจุบันเป็นอย่างไร และศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวกับบริบทชุมชน ที่ประกอบไปด้วย บ้าน-วัด-โรงเรียน การวิจัยนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อครอบครัว เพื่อเป็นรูปแบบครอบครัวทางเลือกของสังคมในยุคปัจจุบันนี้ ซึ่งการสร้างสังคมใหม่ในรูปแบบพึ่งตนเอง ไม่ใช่เรื่องใหม่หรือเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะในชุมชนนี้เท่านั้น หากแต่เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทั่วไปในสังคมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นกรณี หมู่บ้านอิตโตยีนในญี่ปุ่น หมู่บ้านพลัมของหลวงปู่ ดิช นัท ฮันท์ (Thich Nhat Hanh) ซึ่งเป็นผู้นำเสนอความคิดว่า “พุทธศาสนาต้องเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน” และยังคงกล่าวอีกว่า “พุทธธรรมเป็นสิ่งที่สามารถประยุกต์ใช้ให้เข้ากับวิถีชีวิตยุคปัจจุบันได้” หมู่บ้านกฤษณะในอินเดีย หมู่บ้านแซมมาอิลองดงในเกาหลี ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นแบบอย่างในการสร้างหมู่บ้านเพื่อชีวิตใหม่ เป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาประเทศเกาหลีและหมู่บ้านคิบบุทซ์ในอิสราเอล ฯลฯ

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาวิถีชีวิตครอบครัวของชาวชุมชนบุญนิยมสันตือโสภ กรุงเทพมหานคร

3. คำถามการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีคำถามการวิจัยดังนี้

3.1 คำถามการวิจัยหลัก (Main Question)

วิถีชีวิตครอบครัวของชาวชุมชนบุญนิยมสันตือโสภ กรุงเทพมหานคร เป็นอย่างไร

3.2 คำถามการวิจัยรอง (Secondary Question)

3.2.1 มูลเหตุจูงใจ และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหลังจากที่เข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนบุญนิยมสันตือโสภ เป็นอย่างไร

3.2.2 สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของครอบครัวในปัจจุบัน เป็นอย่างไร

3.2.3 หลักการดำเนินชีวิตครอบครัวของชาวชุมชนบุญนิยมสันตือโสภ กรุงเทพมหานคร เป็นอย่างไร

4. กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดการวิจัยตามทฤษฎีสภาวะแวดล้อมครอบครัว (Family Ecological Theory) ของยูริ บรอนเฟรนเบรนเนอร์ (1979) โดยมุ่งความสนใจไปที่ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวกับสภาวะแวดล้อมครอบครัว (จิตตินันท์ เศษะคุปต์ 2553, น.54-56) เพื่อใช้เป็นฐานคิดในการศึกษาวิถีชีวิตครอบครัวของชุมชนบุญนิยมสันตือโสภ กรุงเทพมหานคร โดยศึกษาบริบทครอบครัวเป็นแกนสำคัญชั้นในสุด ซึ่งแวดล้อมด้วยบริบทชุมชนที่ครอบครัวอาศัยอยู่ และมีปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวัน ได้แก่ โรงเรียน วัด สถานที่ทำงาน ที่พักอาศัยของนักบวชและสมาชิกชุมชน

5. ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยในด้านต่าง ๆ ดังนี้

5.1 ขอบเขตด้านประชากร/กลุ่มตัวอย่าง

5.1.1 ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ครอบครัวที่เป็นสมาชิกชุมชนบุญนิยมสันตือโสภ กรุงเทพมหานคร ที่อาศัยอยู่ในบริเวณชุมชน จำนวน 4 ครอบครัว ที่ใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนบุญนิยมสันตือโสภ กรุงเทพมหานคร มาไม่ต่ำกว่า 2 ปี และมีบุตรศึกษาอยู่ที่โรงเรียนสัมมาสิกขาสันตือโสภ

กรุงเทพมหานคร มีการดำเนินวิถีชีวิตที่ปฏิบัติตามหลักของชุมชนในการใช้ชีวิตแบบสาธารณ โภคิ โดยยินดีสมัครใจเข้าร่วมโครงการหรือให้ข้อมูล

5.1.2 ผู้เกี่ยวข้องกับครอบครัวที่ศึกษา คือ บุคคลที่รู้จักครอบครัวผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เป็นอย่างดี อาศัยอยู่ในชุมชนไม่ต่ำกว่า 2 ปี ยินดีเข้าร่วมโครงการหรือให้ข้อมูล จำนวน 4 ราย ได้แก่ สิกขมาตุ(นักบวชหญิง) คนวัด สมาชิกชุมชนและญาติธรรม

5.2 ขอบเขตด้านพื้นที่ทำการศึกษา

ชุมชนบุญนิยมสันตือโสภ ตั้งอยู่เลขที่ 65/1 ซอยนวมินทร์ 46-48 ถนนนวมินทร์ แขวงคลองกุ่ม เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร 10240

6 นิยามศัพท์เฉพาะ

ผู้วิจัยได้ให้ความหมายของศัพท์ ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน ดังนี้

6.1 วิถีชีวิตครอบครัวสันตือโสภ หมายถึง สภาพการดำเนินชีวิตของสมาชิกครอบครัวที่มาอยู่ร่วมกันเป็นพ่อแม่ลูก หรือพ่อหรือแม่อยู่กับลูก และใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนบุญนิยมสันตือโสภ กรุงเทพมหานคร โดยมีบ้านอยู่อาศัย ที่ทำงานของพ่อแม่ และ โรงเรียนของลูกอยู่ในชุมชนเดียวกันนี้ และยึดหลักการดำเนินชีวิตครอบครัว ที่สอดคล้องกับหลักปฏิบัติของชุมชนบุญนิยมสันตือโสภ

6.2 ชุมชนบุญนิยมสันตือโสภ หมายถึง กลุ่มคนที่มาอาศัยอยู่ร่วมกัน ณ อาณาบริเวณเดียวกันและเรียกชื่อตามวิถีชีวิตที่มีหลักยึดในการอยู่ร่วมกันด้วยระบบบุญนิยม บนพื้นฐานของการใช้ชีวิตแบบแบ่งปันซึ่งกันและกัน โดยมุ่งเน้นชีวิตที่สงบสุขปราศจากการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันเสมือนครอบครัวใหญ่เดียวกัน ปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชนอย่างเคร่งครัด มีการปฏิบัติงานในชุมชน โดยไม่มีรายได้ตอบแทน แต่ยังประกอบอาชีพอื่นที่สร้างรายได้เฉพาะตนได้

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยครั้งนี้คาดว่าจะได้รับประโยชน์ ดังนี้

7.1 เพื่อทราบถึงมูลเหตุจูงใจ และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายหลังจากเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนบุญนิยมสันตือโสภ กรุงเทพมหานคร ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจถึงสภาพวิถีความเป็นอยู่ในปัจจุบัน

7.2 เพื่อทราบถึงบริบทของชาวอโศก และวิถีการดำเนินชีวิตในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่
กลุ่มของชาวชุมชนบุญนิยมสันติอโศก กรุงเทพมหานคร

7.3 เพื่อทราบถึงแบบอย่างการใช้ชีวิตครอบครัว ที่มีการนำหลักศีลธรรมมาใช้ในการ
ดำเนินชีวิตครอบครัว และเพื่อทำความเข้าใจวิถีชีวิตครอบครัวในทุกแง่มุม

7.4 เพื่อเป็นแนวทางให้แก่ครอบครัวอื่น ๆ ที่สนใจนำไปใช้เป็นแบบอย่างการดำเนิน
ชีวิตครอบครัว โดยนำหลักการของระบบสาธารณ โภคีและบุญนิยมมาประยุกต์ใช้ และหน่วยงานที่
เกี่ยวข้องสามารถนำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวให้
เข้มแข็งต่อไป

7.5 เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวต่อไป

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิถีชีวิตครอบครัวของชาวมุขชนบุญนิยมสันตือโสภ โดยเลือกมุขชนบุญนิยมสันตือโสภ กรุงเทพมหานคร การวิจัยครั้งนี้มีแนวคิดที่สำคัญต่อการอธิบายประเด็นที่ทำการศึกษา 5 แนวคิด คือ

1. แนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิตครอบครัว
2. วิถีชีวิตครอบครัวในบริบทมุขชน
3. บริบทของมุขชนบุญนิยมสันตือโสภ
4. การวิจัยเชิงคุณภาพ
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิตครอบครัว

วิถีชีวิตของคนเกิดจากการเรียนรู้ มีการถ่ายทอดสืบต่อกันได้และเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงเสมอไม่หยุดนิ่ง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเกิดจากกระบวนการภายในสังคมหรือเพื่อตอบสนองต่อสิ่งเปลี่ยนแปลงจากภายนอก การศึกษาในด้านวิถีชีวิตจึงเป็นประโยชน์ต่อการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม เพื่อแก้ปัญหาที่ประสบพบเจอในชีวิตประจำวัน เพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมและเพื่อก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในสังคม (ชงชัย ลุ่มเพชร 2554, น.11)

1.1 ความหมาย, องค์ประกอบและความเชื่อมโยงของวิถีชีวิตกับบริบทของครอบครัว

1.1.1 ความหมายของวิถีชีวิต

“วิถีชีวิต” ตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 (2554, น.1,119) และนักวิชาการได้ให้นิยามความหมายไว้ดังนี้

วิถี หมายถึง สาย, แนว, ถนน, ทาง มักใช้ประกอบคำอื่น เช่น วิถีทาง วิถีชีวิต บาทวิถี

คึกฤทธิ์ ขาวละมัย (2550, น.17) ได้อธิบายไว้ว่า วิถีชีวิต หมายถึง แบบแผนหรือแนวทางพฤติกรรมที่คนกลุ่มหนึ่งใช้ร่วมกัน หรือยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมา เป็นแบบแผนในการดำรงชีพของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ครอบครัวใดครอบครัวหนึ่ง หรือกลุ่มคนใดกลุ่มคนหนึ่ง ซึ่ง

แสดงถึงการประกอบกิจกรรมเพื่อการอยู่รอด การพักผ่อนและความสุขที่ตัวเองต้องการและเห็นคุณค่า

สุทัศน์ ละงู (2551, น.29) ให้ความหมายของคำว่าวิถีชีวิต คือ ลักษณะการเป็นอยู่ที่พึ่งพาอาศัยกันอยู่ร่วมกัน ทำให้เกิดกฎกติการ่วมกัน มีความเชื่อ ประเพณีและภูมิปัญญาในกลุ่มเดียวกัน มีโครงสร้างทางสังคมที่เน้นผลประโยชน์ร่วมกันมากกว่าประโยชน์ส่วนตน ภายใต้บรรทัดฐานของสังคม ประกอบด้วย ระบบความเชื่อ ค่านิยม ทศนคติและกระบวนการสังคมประกิด

เจตน์ งามอาจ (2553, น.11) ได้กล่าวว่า วิถีชีวิต หมายถึง แบบแผนของการดำเนินชีวิต ทั้งทางด้านชีวิตความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนา วัฒนธรรม เศรษฐกิจ ซึ่งอาจแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมและสภาพสังคม ทั้งนี้เป้าหมายเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

ธงชัย ลุมพेशร (2554, น.9) ได้กล่าวว่า วิถีชีวิต หมายถึง ปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตหรือแบบแผนในการดำรงชีวิตของแต่ละคนหรือกลุ่มคนในสังคม ซึ่งแสดงถึงการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อการอยู่รอดและเพื่อให้ตนเองมีความสุขตามที่ตัวเองต้องการ โดยมีปัจจัยภายนอกเป็นตัวกำหนดในการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตให้เป็นไปตามสภาพสังคมและสภาพแวดล้อม ทั้งนี้ทั้งนั้นก็เพื่อเป็นไปเพื่อการอยู่รอดของชีวิต

คมเสน พิลาสมบัติ (2557, น.11) ได้ให้ความหมายว่า วิถีชีวิต หมายถึง การดำรงชีวิตของกลุ่มคนที่อยู่ในชุมชน มีขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ ที่ตั้งสมและปฏิบัติสืบต่อกันมาตามสภาพความเป็นอยู่ของท้องถิ่นนั้น ๆ โดยมีสิ่งแวดล้อมสภาพภูมิศาสตร์เป็นตัวกำหนดกฎเกณฑ์

สรุปได้ว่า วิถีชีวิต หมายถึง แบบแผนในการดำรงชีวิตของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ครอบครัวใดครอบครัวหนึ่งหรือกลุ่มคนใดกลุ่มคนหนึ่ง ซึ่งมีชีวิตความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศาสนา วัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อและเศรษฐกิจที่ยึดถือปฏิบัติต่อกันมา มีการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน พึ่งพาอาศัยกัน มีกฎกติการ่วมกัน มีความเชื่อเดียวกัน มีโครงสร้างทางสังคมที่เน้นผลประโยชน์ร่วมกันมากกว่าประโยชน์ส่วนตน ภายใต้บรรทัดฐานของสังคม อันประกอบด้วย ระบบความเชื่อ ค่านิยม ทศนคติ โดยมีสิ่งแวดล้อม สภาพภูมิศาสตร์เป็นตัวกำหนดกฎเกณฑ์ ทั้งนี้มีเป้าหมายเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

1.1.2 องค์ประกอบของวิถีชีวิต

วิถีชีวิตสามารถจำแนกองค์ประกอบในแง่ของส่วนสำคัญที่เกี่ยวข้อง (นิโบล เอมศรี 2554, น.13) ได้แก่

1) ส่วนที่เป็นวัตถุ หมายถึง เครื่องมือ เครื่องใช้ ที่ใช้ในการดำเนินชีวิตทั้งที่ได้จากธรรมชาติ การสืบทอดมาแต่ยุคก่อน ๆ และ/หรือประดิษฐ์คิดค้นขึ้นมาใหม่ ซึ่งจะเกิดขึ้นมาได้ มนุษย์ต้องอาศัยความรู้ความสามารถและมีมือความชำนาญในการประดิษฐ์คิดค้นขึ้นมา

2) ส่วนที่ไม่ใช่วัตถุ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่เป็นระบบความคิด และ ส่วนที่เป็นเทคนิควิธีการ โดยส่วนที่เป็นระบบความคิด หมายถึง ความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยมทางสังคม ซึ่งอยู่เบื้องหลังพฤติกรรมของมนุษย์ คุณธรรมที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในสังคม ตลอดจนส่วนที่เป็นผลรวมของความรู้ ลักษณะนิสัยแนวความคิดและสติปัญญา ส่วนที่เป็นเทคนิควิธีการ ในการดำเนินชีวิตแบบแผนพฤติกรรมซึ่งรวมถึง วิธีกิน วิธีอยู่ วิธีแต่งกาย วิธีพักผ่อน วิธีแสดงอารมณ์ วิธีสื่อความหมาย วิธีอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ ตลอดจนวิธีแสวงหาความสุขทางใจ รวมความว่าเป็นวิธีปฏิบัติของมนุษย์ต่อร่างกายและจิตใจของตนเอง ซึ่งมีต่อมนุษย์ด้วยกันและต่อธรรมชาติแวดล้อมด้วย

3) ค่านิยม เป็นแนวความคิด ความเชื่อ เป็นอุดมการณ์ เป็นความต้องการของกลุ่มคนในสังคม ซึ่งยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ดี มีคุณค่าควรแก่การนำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติ เป็นกรอบของการดำเนินชีวิตเพื่อประโยชน์สุขของตนเองและส่วนรวม ทั้งนี้อยู่ในดุลยพินิจของตนเอง เพราะจะมีค่านิยมที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ควบคู่กันไปแต่ละสังคม เพราะค่านิยมของแต่ละสังคมส่วนใหญ่ของมนุษย์ เป็นมรดกทางความคิดของคนไทย และเป็นพื้นฐานของการเกิดขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมอีกด้วย ลักษณะของค่านิยม ได้แก่ ยึดถือในพระพุทธศาสนา เคารพเทิดทูนพระมหากษัตริย์ เชื่อในเรื่องของเหตุผลและความเป็นจริง ค่านิยมในการให้ความรู้ ค่านิยมความร่ำรวยและมีเกียรติ มีความเชื่อมั่นในตนเองสูง ชอบแก่งแย่งชิงดีชิงเด่น นิยมการบริโภค ต้องทำงานแข่งกับเวลา ชอบอิสระไม่ชอบอยู่ภายใต้อำนาจของใคร นิยมการทดลองอยู่ก่อนแต่ง และนิยมภาษาต่างประเทศ (จันทิรา ธนสงวนวงศ์ 2550)

4) ครอบครัวเป็นสถาบันหนึ่งในสังคม ซึ่งมีส่วนเชื่อมโยงกับชุมชนและสถาบันศาสนา เช่น ชาวบ้านยึดเหนี่ยวพระสงฆ์ ผู้ทำหน้าที่ถ่ายทอดพระธรรมและเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตที่น่าเลื่อมใส มาเป็นหลักและแนวทางในการดำเนินชีวิต ยอมรับให้พระสงฆ์มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ไปจนถึงการร่วมแก้ไขปัญหาในชุมชนด้วย ชาวบ้านฝากลูกฝากหลานให้พระสงฆ์ทำหน้าที่อบรมสั่งสอน ทั้งให้ความรู้ในการดำเนินชีวิต รวมไปถึงด้านวิชาการ การประกอบอาชีพ จนในที่สุดสถาบันศาสนา สถาบันการศึกษาและสถาบันครอบครัวถูกหลอมรวมอยู่ด้วยกัน มีความเกี่ยวพันกันแน่นแนบด้วยสภาพการณ์เช่นนี้ ครอบครัวในอดีตจึงมีปรัชญาชีวิตที่อิงศาสนาเป็นพื้นฐาน ในการดำเนินชีวิต (ณัฐธยา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา 2556, น.13) ความเชื่อเป็น

ลักษณะความคิดอย่างหนึ่งของมนุษย์ ที่ยึดเหนี่ยวเพื่อให้เกิดความมั่นคงทางจิตใจ ความเชื่อในศาสนาจะแสดงออกในการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้นับถือศาสนานั้น ๆ

1.1.3 ความเชื่อมโยงของวิถีชีวิตกับบริบทของครอบครัว

ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานทางสังคมที่เล็กที่สุด แต่มีความสำคัญมากที่สุด ครอบครัวมีความสำคัญต่อบุคคลในฐานะเป็นผู้ให้กำเนิดชีวิต อีกทั้งครอบครัวยังเป็นแหล่งถ่ายทอดวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น นอกจากนี้ครอบครัวยังทำหน้าที่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ ซึ่งสถาบันอื่น ๆ มีอาจทำหน้าที่เช่นนี้ได้ เช่น ความต้องการปัจจัยขั้นพื้นฐานเพื่อการดำรงชีวิต ครอบครัวถือเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ซึ่งต้องมีการติดต่อสื่อสารปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน มีการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในด้านสังคมครอบครัวในฐานะตัวกลางที่เชื่อมโยงระหว่างสังคมเข้ากับบุคคล ครอบครัวยังทำหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนให้คนในครอบครัวมีความประพฤติตามครรลองของสังคม จนเป็นที่ยอมรับของสังคม เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข (จิตตินันท์ เดชะคุปต์ 2556, น.10)

ครอบครัวถือเป็นบริบทหนึ่งในสังคมที่สมาชิกครอบครัวมาใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน เป็นระยะเวลาตามระยะเวลาของวงจรชีวิตครอบครัว จึงมีรูปแบบการดำเนินชีวิตในกิจวัตรประจำวัน การหาเลี้ยงชีพ การใช้เวลาหรือการทำกิจกรรมร่วมกัน อีกทั้งสังคมยังมีส่วนสำคัญยิ่งต่อบริบทของครอบครัว เนื่องจากสังคมเป็นสิ่งแวดล้อมที่สำคัญของครอบครัวและมีบทบาทสำคัญในการขัดเกลาทางสังคมสำหรับครอบครัว ในสังคมหนึ่ง ๆ จะมีแบบแผนในการดำเนินชีวิตของครอบครัวที่คล้ายกัน แต่มีวิถีการดำเนินชีวิตครอบครัวที่มีลักษณะเฉพาะเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละสังคม ดังนั้น วิถีชีวิตครอบครัวจึงเป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมนั้น ซึ่งมีวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ เช่น ความเชื่อ วิถีคิด ภาษาที่ใช้สื่อสารระหว่างกัน การรับประทานอาหาร การพักผ่อน ขนบธรรมเนียมประเพณี สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นทั้งที่เป็นวัตถุและมิใช่วัตถุ กิริยามารยาทตลอดไปจนถึงบ้านเรือนที่อยู่อาศัยเหล่านี้ เป็นสิ่งที่คนในสังคมเดียวกันประพฤติปฏิบัติในแบบอย่างที่คล้ายคลึงกัน ดังนั้น คำว่า “วิถีชีวิตครอบครัว” จึงเป็นวิถีการดำเนินชีวิตครอบครัวของคนในสังคมที่มีส่วนเชื่อมโยงกัน

วิถีชีวิตครอบครัวในที่นี้ หมายถึง แบบแผนในการดำเนินชีวิตที่สมาชิกในครอบครัวทุกคนยึดถือปฏิบัติร่วมกัน ซึ่งแสดงออกถึงการใช้ชีวิตผ่านสภาพความเป็นอยู่ การแต่งกาย อาหารที่รับประทาน กฎระเบียบที่ต้องปฏิบัติร่วมกันในชุมชน การทำงานร่วมกันในชุมชน การพึ่งพาอาศัยกัน โดยมีเป้าหมายของความสงบสุขในชีวิต

1.2 ความสำคัญและองค์ประกอบของวิถีชีวิตครอบครัว

1.2.1 ความสำคัญของวิถีชีวิตครอบครัว สามารถแบ่งเป็นด้านต่าง ๆ ได้แก่

1) ด้านสังคมและวัฒนธรรม ครอบครัวแต่ละครอบครัวย่อมมีวิถีการดำเนินชีวิตในแต่ละสังคมที่แตกต่างกัน เช่น การรับประทานอาหาร การแต่งกาย การกินอยู่ กิจกรรมประจำวัน พิธีกรรม ความเชื่อ ลักษณะทางภูมิศาสตร์ วัฒนธรรมทางสังคม สิ่งดังกล่าวย่อมทำให้มีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันออกไป ทำให้เห็นถึงเอกลักษณ์แบบแผน ที่มีความเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละสังคม เช่น วัฒนธรรมการรับประทานอาหาร ภาคเหนือนิยมรับประทานข้าวเหนียวเป็นหลัก มีน้ำพริกชนิดต่าง ๆ เช่น น้ำพริกหนุ่ม อาหารส่วนใหญ่รสชาติไม่จัดจ้านและไม่นิยมใส่น้ำตาลในอาหาร ส่วนภาคใต้นิยมรสอาหารที่เผ็ดจัด อาหารหลาย ๆ อย่างจึงมีฝักรับประทานควบคู่ไปด้วย เพื่อลดความเผ็ด สำหรับคนภาคกลางนิยมรับประทานข้าวเจ้าเป็นอาหารหลัก รสชาติอาหารมีการผสมผสานของหลากหลายรสชาติ ทั้งเปรี้ยว หวาน มัน เค็มและเผ็ด ส่วนภาคอีสานนิยมรับประทานข้าวเหนียวเช่นเดียวกับภาคเหนือ

2) ด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งต่อวิถีชีวิตครอบครัวอย่างมาก เนื่องด้วยสภาพทางเศรษฐกิจ ลักษณะงานและการทำงานของแต่ละครอบครัวแตกต่างกันออกไปตามสภาพของแต่ละครอบครัวนั้น ๆ จึงทำให้การดำเนินวิถีชีวิต ความเชื่อและค่านิยมแตกต่างกันออกไป เช่น บุคคลที่ทำงานรับราชการมีความแตกต่างกับบุคคลที่ทำงานธุรกิจส่วนตัว เนื่องด้วยนักธุรกิจต้องทำงานแข่งกับเวลาดิ้นตัวอยู่เสมอ ส่วนงานราชการทำงานตามเวลาและมีวิถีชีวิตที่ไม่โลดโผนเหมือนผู้ที่ทำธุรกิจ

3) ด้านการปกครอง ครอบครัวที่มีผู้ชายเป็นผู้นำ เป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัว ปกป้องคุ้มครองคนในครอบครัวและมีอำนาจเป็นผู้ตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ส่วนผู้หญิงก็เป็นแม่บ้าน เป็นผู้ตามและดูแลความเรียบร้อยภายในบ้าน ถ้าสมาชิกในครอบครัวรู้จักบทบาทหน้าที่รับผิดชอบของตัวเอง ใช้ชีวิตร่วมกันอย่างมีกติกา เคารพในสิทธิซึ่งกันและกัน มีความรักและห่วงใยกัน ซื่อสัตย์และให้เกียรติต่อกัน ทำกิจกรรมร่วมกันอยู่เสมอ สิ่งเหล่านี้จะเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตตามที่สังคมคาดหวัง จะทำให้เกิดความอบอุ่นและความสามัคคีภายในครอบครัว ทำให้สมาชิกในครอบครัวอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข

1.2.2 องค์ประกอบของครอบครัว สามารถแบ่งเป็นองค์ประกอบต่าง ๆ ดังนี้

1) โครงสร้างของครอบครัว โครงสร้างของครอบครัวมีทั้งรูปแบบครอบครัวขยายและครอบครัวเดี่ยว ซึ่งในอดีตครอบครัวไทยส่วนใหญ่เป็นครอบครัวขยายที่ประกอบไปด้วย พ่อ แม่ ลูกและเครือญาติ ต่อมาเกิดการเปลี่ยนแปลงลักษณะทางโครงสร้างกลายเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ทำให้ครอบครัวมีขนาดเล็กลง โดยโครงสร้างของครอบครัวมีส่วนกำหนดสำคัญต่อสัมพันธภาพที่เกิดขึ้นในครอบครัว ซึ่งส่งผลต่อลักษณะของพฤติกรรม

2) สัมพันธภาพภายในครอบครัว เป็นความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวญาติพี่น้องหรือบุคคลอื่น ๆ ที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน โดยมีปฏิสัมพันธ์ การพูดคุย การแสดงออกซึ่งความรักและทำกิจกรรมอื่น ๆ ร่วมกัน ซึ่งมีทั้งสัมพันธภาพที่ดีและไม่ดี สัมพันธภาพในครอบครัวมีหลายลักษณะ คือ สัมพันธภาพระหว่างสามีภรรยา ระหว่างพ่อแม่และลูก ระหว่างพี่น้องหรือระหว่างสมาชิกในครอบครัว โดยสัมพันธภาพที่ดีของครอบครัวจะเกิดขึ้นได้จากปัจจัยพื้นฐาน ดังนี้ คือ ชื่นชมคุณค่าของคนในครอบครัว มีเวลาอยู่ร่วมกัน ทำกิจกรรมร่วมกัน มีพันธะต่อความสุขและสวัสดิการของคนในครอบครัวร่วมกัน มีการติดต่อสื่อสารกันอย่างดี มีศรัทธาต่อศาสนา จะช่วยให้มีสติ อดทน ให้อภัย ระวังความโกรธและช่วยเหลือสังคม และมีสมรรถนะในการจัดการกับวิกฤตการณ์ของครอบครัวได้ดี ส่วนสัมพันธภาพในครอบครัวที่ไม่ดี จะส่งผลกระทบต่อสมาชิกทุกคน ทำให้ขาดความสุขในครอบครัว ไม่มีความปรองดอง ขาดความเป็นมิตร ทำให้เกิดความห่างเหินนำไปสู่ความแตกแยกในครอบครัว มีผลต่อบุคลิกภาพและสุขภาพของสมาชิกในครอบครัว ทั้งด้านกายและจิต เกิดความรุนแรงในครอบครัวและการกระทำทารุณกรรมต่อผู้หญิงและเด็ก สมาชิกในครอบครัวมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน เช่น เที่ยวเตร่ ดิตสารเสพติดยา และเล่นการพนัน เป็นต้น (จิราพร ชมพิกุล และคณะ 2552, น.14-15)

3) การอบรมเลี้ยงดู ทำให้เกิดการพัฒนาลักษณะและพฤติกรรมต่าง ๆ ของเด็กในด้านที่ไม่เหมาะสมได้ โดยเฉพาะถ้ามีการเลี้ยงดูที่ผิดพลาด ขาดความรู้ความเข้าใจในความต้องการของเด็กแต่ละวัย ขาดความรักแล้ว ก็จะก่อให้เกิดลักษณะที่ไม่เหมาะสมและพฤติกรรมที่ไม่เป็นที่ต้องการได้ เช่น พฤติกรรมแปรปรวน การประพฤตินสิ่งที่ไม่เหมาะสม ความก้าวร้าว มีบุคลิกภาพที่ไม่เหมาะสมในด้านต่าง ๆ ดังนั้นการอบรมเลี้ยงดูส่งผลกระทบต่อพัฒนาการทั้งทางร่างกายและจิตใจของเด็ก และอาจกล่าวได้ว่าการอบรมเลี้ยงดูเป็นรากฐานของการพัฒนาสติปัญญาของบุคคล เพื่อให้สามารถประพฤตินสิ่งที่ไม่ถูกต้องเหมาะสมต่อไป (เดชเดชา เดชารชตะ 2556, น.15) รูปแบบหรือการอบรมเลี้ยงดูเด็ก มีหลายแบบ หลายวิธี สามารถแบ่งออกได้หลายประเภท ดังนี้ (ณัฐฐิษา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา 2556, น.25-27)

(1) การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนมาก-น้อย หมายถึง การที่บิดามารดาหรือผู้ดูแลแสดงความรักเอาใจใส่ใกล้ชิดลูกอย่างเปิดเผย ยอมให้ลูกมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของครอบครัวและคอยเป็นที่ปรึกษา สนับสนุนช่วยเหลือ ไม่ทำตัวให้ลูกเบื่อหน่ายและทำให้ลูกหลบหนีหน้า

(2) การอบรมเลี้ยงดูแบบให้เหตุผล-อารมณ์ หมายถึง การที่บิดามารดาหรือผู้ดูแลปฏิบัติต่อเด็กโดยอธิบายแจกแจงเหตุผลต่าง ๆ แก่ลูก ในขณะที่ส่งเสริมหรือขัดขวางการ

กระทำของลูก ทั้งการให้รางวัล ชมเชยหรือการตำหนิลงโทษ ต้องปฏิบัติอย่างเหมาะสมกับการกระทำของลูกมากกว่าที่จะปฏิบัติต่อลูกตามอารมณ์

(3) การอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุมมาก-น้อย การเลี้ยงดูแบบควบคุมมาก หมายถึง การที่บิดามารดาหรือผู้ดูแลปฏิบัติต่อเด็กโดยการออกคำสั่งให้ลูกทำตาม แล้วพ่อแม่คอยคอยตรวจตราว่าทำตามที่ต้องการหรือไม่ ถ้าไม่ทำตามก็จะลงโทษ ส่วนการควบคุมน้อย หมายถึง การปล่อยให้เด็กตัดสินใจเองว่าควรทำหรือไม่และเปิดโอกาสให้เด็กเป็นตัวของตัวเอง โดยไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวมากนัก

(4) การอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษทางจิต-ทางกาย หมายถึง การที่บิดามารดาหรือผู้ดูแลปฏิบัติต่อเด็กโดยการลงโทษเมื่อเด็กทำผิด ในที่นี้แบ่งการลงโทษทางจิต เช่น การตัดสิทธิ์ต่าง ๆ การคว่ำก่าวตักเตือน การงดแสดงความรักใคร่เมตตา ส่วนการลงโทษทางกาย เช่น การเขี่ยนตี การลงโทษทางกายแม้จะได้ผลเร็ว แต่มักมีผลเสียตามมา คือ ทำให้เด็กก้าวร้าว รั้งแก้ม เหวงผู้ที่อ่อนแอกว่า

(5) การอบรมเลี้ยงดูแบบให้พึ่งตนเองเร็ว-ช้า หมายถึง การที่บิดามารดาหรือผู้ดูแลปฏิบัติต่อเด็ก โดยเปิดโอกาสให้เด็กได้ปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันด้วยตนเอง ในปริมาณที่เหมาะสมกับวัย

(6) การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย หมายถึง พฤติกรรมที่บิดามารดาปฏิบัติต่อเด็กโดยให้เด็กรู้สึกว่าคุณเองได้รับความยุติธรรม ยอมรับนับถือความสามารถและความคิดเห็นของเด็ก ให้ความเชื่อมั่น ให้อิสระ เอาใจใส่และให้การช่วยเหลือตามความเหมาะสม ซึ่งจะส่งผลดีทำให้เด็กรู้จักใช้เหตุผล เคารพสิทธิของตนเองและผู้อื่น เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้เร็ว มีความคิดสร้างสรรค์ รั้งจริง ปรับตัวได้ดีและกล้าแสดงออก เป็นผู้นำและแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี

(7) การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย หมายถึง การไม่สนใจอบรมสั่งสอนลูก ปล่อยตามอำเภอใจ ไม่สนใจความเป็นอยู่ ไม่ดูแลยามเจ็บป่วย ขาดความรับผิดชอบ ให้ความรักแบบลำเอียงหรือดูค่าเกินเหตุ ให้สิ่งของทดแทนความรัก การเลี้ยงดูแบบนี้ส่งผลให้เด็กขาดความอบอุ่น ก้าวร้าว ต่อต้านสังคม ชอบทะเลาะ ขาดความมั่นใจ ไม่มีเหตุผล เรียกร้องความสนใจ มีทัศนคติต่อพ่อแม่ไม่ดี ไม่เชื่อฟัง แยกตัวออกจากสังคม เกรียด

(8) การอบรมเลี้ยงดูแบบรักและตามใจ หมายถึง การที่บิดามารดาเลี้ยงดูแบบตามใจ ทำทุกสิ่งตามความพอใจของลูก รักลูกมากเกินไป คอยช่วยเหลือทุกอย่างหรือทำให้ทุกอย่างที่ตนเคยขาด ซึ่งจะส่งผลให้เด็กยึดตัวเองเป็นใหญ่ ขาดวินัย ก้าวร้าว ไม่รู้จักเด็ก ไม่รู้จักผู้ใหญ่

(9) การอบรมเลี้ยงดูแบบทูลถนอม หมายถึง การที่บิดามารดาคอยปกป้องลูกมากเกินไป ให้ความช่วยเหลือทุกอย่างจนไม่รู้จักช่วยตัวเอง ซึ่งจะทำให้เอาแต่ใจตนเอง

ไม่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์แก้ปัญหาไม่เป็น ต้องพึ่งคนอื่นอยู่ตลอดเวลาและปรับตัวเข้ากับสังคมได้ยาก

(10) การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน หมายถึง บิดามารดาที่เคร่งครัดต่อระเบียบวินัยมากเกินไป จู้จู้ขี้บ่น ลงโทษเมื่อลูกไม่ทำตามกฎที่พ่อแม่ตั้งไว้ ซึ่งจะทำให้ลูก เป็นคนอ่อนแอ ขาดความเชื่อมั่น ไม่มีความเป็นตัวของตัวเอง ก้าวร้าวรุนแรง ต่อต้านสังคม

(11) การอบรมเลี้ยงดูแบบคาดหวังจากเด็ก หมายถึง การที่บิดามารดา มีพฤติกรรมเรียกร้องเอาจากลูก โดยที่พยายามเคี่ยวเข็ญและกำหนดวิถีชีวิตให้เป็นอย่างที่ต้องการ ลูกมีหน้าที่เพียงทำตามแม้ว่าจะชอบหรือไม่ชอบก็ตาม การเลี้ยงดูแบบนี้จะส่งผลให้เด็กเป็นคนเจ้าอารมณ์ ไม่กล้าตัดสินใจ ไม่สามารถค้นพบความสามารถของตนเอง

4) กิจวัตรประจำวัน เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการปฏิบัติซ้ำ ๆ ในกิจกรรมเดิม ๆ จนติดเป็นนิสัย กลายเป็นความเคยชินจนกลายเป็นแบบแผนของพฤติกรรม โดยเริ่มตั้งแต่ตื่นนอน จนกระทั่งถึงเข้านอน ได้แก่

(1) การกินอยู่หลับนอน การนอนหลับพักผ่อนก็เป็นสิ่งสำคัญเนื่องจากการนอนทำให้กล้ามเนื้อและอวัยวะทุกส่วนได้พักผ่อนอย่างเต็มที่ การนอนที่น้อยกว่า 4 ชั่วโมงหรือมากกว่า 10 ชั่วโมง ต่อคืน เป็นประจำจะทำให้อายุสั้น และเสี่ยงต่อการเป็นโรคหัวใจขาดเลือด โรคหลอดเลือดเมื่ออายุมากขึ้นกว่าคนที่นอนหลับปกติ และคุณภาพการทำงานต่ำกว่าคนปกติทั่วไป การนอนระหว่าง 21.00 - 22.00 น. จะได้ประโยชน์มากที่สุด เพราะโกร๊ธ ฮอร์โมน (growth hormone) หลั่งออกมาอย่างเต็มที่ในช่วง 22.00 - 24.00 น. ช่วยซ่อมสร้างเซลล์ในร่างกาย และควรนอนให้ได้อย่างน้อย 6-8 ชั่วโมง ต่อคืน ส่วนด้านรับประทานอาหารที่ครบ 5 หมู่ รวมถึงการเลือกทานผัก ผลไม้ที่มีหลากหลายสี ประกอบอาหารที่ปรุงสดใหม่ เพื่อให้ได้รับวิตามินเพิ่มขึ้น และต้องให้เหมาะกับปัญหาสุขภาพและช่วงวัยนั้น ๆ

(2) เสื้อผ้าและการแต่งกาย เป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญของมนุษย์ แต่เสื้อผ้าและการแต่งกายไม่ใช่เป็นเพียงแค่สิ่งทีนำมาปกปิดร่างกายหรือให้ความอบอุ่นเท่านั้น แต่ยังสะท้อนถึงวัฒนธรรม ความเป็นมา ขนบธรรมเนียมประเพณีของแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกันไปตามความเหมาะสมของสภาพภูมิอากาศของแต่ละภูมิภาค โดยคนไทยสมัยก่อนนิยมผ้าฝ้าย ผ้าไหม ผ้าซิ่น เป็นต้น อีกทั้งคนไทยยังถูกบ่มเพาะให้มีความรักนวลสงวนตัว รูปแบบของชุดเสื้อผ้าไทยจึงมีลักษณะที่สุภาพเรียบร้อย สามารถสวมใส่ได้ทุกสถานที่ แต่ด้วยการเปลี่ยนแปลงของโลกในปัจจุบัน และการรับอิทธิพลของวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามาในประเทศไทย ได้ส่งผลให้การแต่งกายของคนไทยเปลี่ยนแปลงไปจากในอดีต

(3) กฎระเบียบที่ใช้ร่วมกันในครอบครัว จำเป็นต้องมีการกำหนด ข้อตกลง กฎระเบียบ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างราบรื่นและสงบสุข เช่น มีความรับผิดชอบ ต่อตนเอง มีระเบียบวินัย รู้จักการควบคุมอารมณ์ มีความซื่อสัตย์ต่อคู่ครองของตน ช่วยกันดูแล รักษาความสะอาดเรียบร้อยในบ้านและบริเวณบ้าน ดูแลรักษาข้าวของเครื่องใช้ให้ได้อยู่เสมอ บุตร ต้องเชื่อฟังคำสั่งสอนของบิดามารดา ช่วยกันประหยัดค่าใช้จ่ายภายในครอบครัว เป็นต้น อีกทั้ง สมาชิกในครอบครัวควรมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมที่อาศัยอยู่

5) วัฒนธรรมครอบครัว เป็นสิ่งที่แต่ละครอบครัวให้ความสำคัญหรือคุณค่า ในการนำมาปฏิบัติร่วมกันในครอบครัวของตน ซึ่งอาจสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นได้ ตัวอย่างเช่น

(1) ครอบครัวที่ยึดถือคุณธรรม จริยธรรม เป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิต ครอบครัว จะมุ่งเน้นการใช้ชีวิตแบบเรียบง่าย สมถะ เป็นธรรมชาติ มีหลักธรรมในการครองเรือน เช่น ซื่อสัตย์ มีความจริงใจต่อกัน มีจิตใจหนักแน่น มั่นคง ใช้สติปัญญาแก้ปัญหา รู้จักคิดไตร่ตรอง อย่างมีเหตุผล ซึ่งจะช่วยให้แก้ปัญหาได้อย่างถูกต้อง มีวิถีการดำเนินชีวิตครอบครัวที่เรียบง่าย ไม่ยึดติดกับค่านิยมทางวัตถุ มีจิตสำนึกของความมั่งคั่ง ไม่ก่อกวน รู้จักวางแผนการใช้จ่ายเงินตามความจำเป็น โดยเห็นคุณค่าของการใช้ทรัพยากรที่ครอบครัวมีอยู่อย่างคุ้มค่า มีการแสดงออกในเชิงบวก เช่น การกอด การชมเชยให้รางวัล การปลอบใจ ให้อภัยเมื่อทำผิด ไม่ใช้ความรุนแรง และการใช้เวลาร่วมกัน เห็นคุณค่าของกันและกัน ยอมรับและตอบสนองอีกฝ่ายอย่างเข้าใจและจริงใจต่อกัน เพื่อจะนำไปสู่ความร่มเย็นผาสุกของครอบครัวอย่างแท้จริง (จิตตินันท์ เดชะคุปต์ และจิรพรรณ มัชฌมจันทร์ 2556, น.26-30)

(2) ครอบครัวที่ตระหนักถึงคุณค่าของสัมพันธภาพในครอบครัว สัมพันธภาพในครอบครัว หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างกันของสมาชิกในครอบครัวที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน สัมพันธภาพนี้อาจเป็นไปในทางที่ดีหรือไม่ดีก็ได้ สัมพันธภาพที่ดีจะแสดงออกถึงความรักความเข้าใจ สามัคคีกัน เอื้ออาทรและห่วงใยกัน ส่วนสัมพันธภาพที่ไม่ดีจะมีความขัดแย้ง สื่อสารกันไม่เข้าใจหรือมีบทบาทที่ไม่สอดคล้องกันซึ่งจะนำไปสู่ปัญหาครอบครัวได้ บรรยากาศของการมีสัมพันธภาพที่ดี ทุกคนในครอบครัวสามารถสร้างได้ เช่น รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง ให้กำลังใจ มีความผูกพันและแสดงออกทางอารมณ์อย่างเหมาะสม มีทักษะการสื่อสารที่ดี การใช้เหตุผล ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ย่อมทำให้ครอบครัวมีสัมพันธภาพที่ดี ส่งผลต่อลักษณะพฤติกรรม และบุคลิกภาพไปในทางสร้างสรรค์ เช่น คนที่มีบุคลิกภาพประเภทชอบคิดค้นทำโน่นนี่อยู่ตลอดเวลา ชอบการเปลี่ยนแปลง ส่วนใหญ่จะเติบโตมาจากครอบครัวที่รับฟังเหตุผล มีสัมพันธภาพที่ดี ประณีประนอม เข้าอกเข้าใจกัน (จิตตินันท์ เดชะคุปต์ และจิรพรรณ มัชฌมจันทร์ 2556, น.31-35)

(3) ครอบครัวที่รู้ค่าของการดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ครอบครัวอยู่เย็นเป็นสุข ได้โดยยึดหลักการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง เพราะเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญา เป็นแนวปฏิบัติที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ รัชกาลที่ 9 ทรงมีพระราชดำริ ซึ่งแนวทางในการดำเนินชีวิตให้กับพสกนิกรชาวไทยนำไปประยุกต์ใช้ ไม่ว่าจะอยู่ในอาชีพใดก็สามารถนำหลักการนี้ไปใช้ได้ โดยยึดหลักการดำรงชีวิตประจำวันบนพื้นฐานของความพอเพียง ความพอดี พออยู่พอกิน เดินทางสายกลาง ไม่ประมาท มีเหตุมีผล สร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ตนเองและสามารถพึ่งตนเองได้

(4) ครอบครัวที่ใส่ใจการมีส่วนร่วมเกื้อกูลสังคมส่วนรวม จิตสำนึกของครอบครัวต่อส่วนรวมมีความสำคัญอย่างมาก เป็นความรู้สึกลึกซึ้งซึ่งอยู่ในใจและแสดงออกมาสู่ภายนอกเป็นการกระทำ การช่วยเหลือเกื้อกูลสังคมจะเกิดขึ้นได้เมื่อครอบครัวมีความเป็นอยู่อย่างผาสุก อบอุ่น มั่นคง ในอดีตแต่ละครอบครัวมักมีการช่วยเหลือกันในละแวกใกล้เคียง ทำให้เกิดความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างครอบครัวกับชุมชน ซึ่งแต่ละครอบครัวสามารถมีส่วนร่วมเกื้อกูลสังคมตามความพร้อมและศักยภาพ สามารถเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน เช่น การร่วมมือในรูปของการประกอบอาชีพหรือตามประเพณี เช่น การลงแขก การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ซึ่งเป็นการปลูกฝังให้เด็กมีจิตสาธารณะ การช่วยกันเฝ้าระวังความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การเคารพและปฏิบัติตามกฎกติกาของสังคม

1.3 การเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตครอบครัว

1.3.1 **เหตุจูงใจของการเปลี่ยนแปลง** แรงจูงใจเป็นพลังความคิดภายในตัวบุคคลเป็นตัวขับเคลื่อนให้เกิดพฤติกรรมกระทำของปัจเจกบุคคลให้แสดงพฤติกรรมตามสิ่งที่ปรารถนา (สรัญพัทธ์ เอี้ยวเจริญ 2555, น.19)

แรงจูงใจ (Motivation) คือ สิ่งซึ่งควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ อันเกิดจากความต้องการ (Needs) พลังกดดัน (Drives) หรือ ความปรารถนา (Desires) ที่จะพยายามดิ้นรนเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ซึ่งอาจจะเกิดมาตามธรรมชาติหรือจากการเรียนรู้ก็ได้ แรงจูงใจเกิดจากสิ่งเร้าทั้งภายในและภายนอกตัวบุคคลนั้น ๆ เอง ภายใน ได้แก่ ความรู้สึกต้องการหรือขาดอะไรบางอย่าง จึงเป็นพลังชักจูง หรือกระตุ้นให้มนุษย์ประกอบกิจกรรมเพื่อทดแทนสิ่งที่ขาดหรือต้องการนั้น ส่วนภายนอกได้แก่ สิ่งใดก็ตามที่มาเร้าเร้า นำช่องทาง และมาเสริมสร้างความปรารถนาในการประกอบกิจกรรมในตัวมนุษย์ ซึ่งแรงจูงใจนี้อาจเกิดจากสิ่งเร้าภายในหรือภายนอกแต่เพียงอย่างเดียว หรือทั้งสองอย่างพร้อมกันได้ อาจกล่าวได้ว่า แรงจูงใจทำให้เกิดพฤติกรรมซึ่งเกิดจากความต้องการของมนุษย์ ซึ่งความต้องการเป็นสิ่งที่เร้าภายในที่สำคัญกับการเกิดพฤติกรรม นอกจากนี้ยังมีสิ่งเร้าอื่น ๆ เช่น การยอมรับของสังคม สภาพบรรยากาศที่เป็นมิตร การบังคับขู่เข็ญ

การให้รางวัลหรือกำลังใจหรือการทำให้เกิดความพอใจ ล้วนเป็นเหตุจูงใจให้เกิดแรงจูงใจได้ (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี สืบค้นเมื่อวันที่ 7 เมษายน 2561)

ประเภทของแรงจูงใจ

นักจิตวิทยาได้แบ่งการจูงใจออกเป็น 2 ประเภทดังนี้ คือ การจูงใจภายใน และการจูงใจภายนอก (พะยอม วงศ์สารศรี 2542, น.213 อ้างถึงใน สรรณพัทธ์ เอี้ยวเจริญ 2555, น.19)

1) การจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) หมายถึง สภาวะของบุคคลที่มีความต้องการที่จะทำบางสิ่งบางอย่างด้วยจิตใจของตนเอง การจูงใจประเภทนี้ ได้แก่

(1) ความต้องการ (Need) หมายถึง ความอยากได้ เนื่องจากมีสิ่งเร้ามากระตุ้น มีแรงขับภายในเกิดขึ้น ทำให้ร่างกายไม่อาจอยู่นิ่งต้องพยายามดิ้นรนและแสวงหาเพื่อตอบสนองความต้องการนั้น ๆ และก็จะเกิดความต้องการใหม่ ๆ เกิดขึ้นมาทดแทนวนเวียนอยู่ไม่มีที่สิ้นสุด มนุษย์มีความต้องการหลายอย่าง ได้แก่ ความต้องการทางด้านร่างกาย เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานอันดับแรกหรือขั้นต่ำสุดของมนุษย์ซึ่งจำเป็นในการดำรงชีวิต เป็นความต้องการที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติเพื่อความอยู่รอด ถ้าความต้องการนี้ไม่ได้รับการตอบสนองจะทำให้เกิดความรู้สึกกระวนกระวาย ได้แก่ ความต้องการปัจจัย 4 เช่น อาหาร อากาศ เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค การแสวงหาสิ่งต่าง ๆ มาเพื่อตอบสนองความต้องการนี้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ศาสนา เศรษฐกิจ ฯลฯ ต่อมาคือความต้องการทางด้านจิตใจ เป็นความต้องการที่ส่วนใหญ่เกิดขึ้นภายหลังหลังจากความต้องการทางร่างกายได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการทางจิตใจเป็นความต้องการที่สลับซับซ้อน และมีความแตกต่างกันมากระหว่างบุคคล ประการสุดท้าย คือความต้องการทางสังคม เป็นความต้องการทางจิตใจนั่นเอง เช่น การเป็นที่ยอมรับยกย่องนับถือ ต้องการความปลอดภัย ต้องการความก้าวหน้า เป็นต้น

(2) ความสนใจพิเศษ (Special Interest) หมายถึง ความรู้สึกชอบเป็นพิเศษต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ย่อมจูงใจให้เขาประพฤติต่อสิ่งนั้นจนประสบความสำเร็จในเวลาอันรวดเร็ว

(3) ทศนคติหรือเจตคติ (Attitude) หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด ซึ่งจะช่วยกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมที่เหมาะสม

2) แรงจูงใจภายนอก (Extrinsic Motivation) หมายถึง สภาวะที่บุคคลได้รับแรงกระตุ้นจากภายนอกให้แสดงพฤติกรรม หรือการกระทำเพื่อการบรรลุจุดมุ่งหมายปลายทาง (สรรณพัทธ์ เอี้ยวเจริญ 2555, น.20) เช่น

(1) สิ่งล่อใจต่าง ๆ ได้แก่ การได้รับรางวัล คำชมเชย เกียรติยศ ชื่อเสียง อำนาจ คำตำหนิติเตียน ฯลฯ

(2) ความก้าวหน้าในการทำงาน

(3) การได้รับการยอมรับจากเจ้านายและเพื่อนร่วมงาน

แรงจูงใจทั้ง 2 ประเภทดังกล่าว ย่อมจูงใจให้บุคคลประพฤติและปฏิบัติตนไปในทิศทางและรูปแบบที่แตกต่างกัน บางคนแสดงพฤติกรรมไปในทางที่ดี มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อหน้าที่การงาน บางคนอาจแสดงพฤติกรรมไปในทางทุจริต คดโกง

1.3.2 ลักษณะหรือรูปแบบการดำเนินชีวิตครอบครัว

รูปแบบของครอบครัวปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลาตามกระแสการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น (จิตตินันท์ เศษะคุปต์ และจิรพรธน์ มัชฌมจันทร์ 2556, น.20) มีดังต่อไปนี้

1) การดำเนินชีวิตแบบพอเพียง ครอบครัวจะอยู่ร่มเย็นเป็นสุขได้ด้วยการยึดหลักการดำรงชีวิตบนพื้นฐานของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในลักษณะของความพออยู่ พอกิน พอเพียง พอดีและพึงตนเองได้ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทางการดำรงชีวิตตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน สังคมและระดับประเทศ อันประกอบด้วย ความพอเพียง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน สำหรับหลักการปฏิบัติตนตามแนวพระราชดำรัส “เศรษฐกิจพอเพียง” นั่นคือการยึดความประหยัด ลดความฟุ้งเฟ้อ ยึดถือการประกอบอาชีพที่ซื่อสัตย์สุจริต ไม่แก่งแย่งผลประโยชน์ พยายามขวนขวายหาความรู้เพื่อให้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยาก พยายามลดละความชั่วที่ตัวเองมีอยู่ พยายามรักษาความดีให้พอกพูนองงาม เพื่อการดำรงชีวิตครอบครัวที่เป็นสุขสงบร่มเย็น

2) การดำเนินชีวิตแบบเรียบง่ายเป็นธรรมชาติ จะต้องคำนึงถึงการรู้จักใช้ชีวิตด้วยความสงบที่ปราศจากกิเลส ความอยาก ความปรารถนา มีความมั่นคงในการดำรงชีวิต และมีความรู้สึกที่ดีต่อกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว การใช้ชีวิตครอบครัวแบบร่มเย็นเป็นสุขจะคำนึงถึงวิถีชีวิตแบบเรียบง่ายเป็นไปตามธรรมชาติ โดยไม่ยึดติดค่านิยมทางวัตถุ แต่ยอมรับยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกด้วยความเข้าใจในกฎธรรมชาติของความเป็นไปในสรรพสิ่งทั้งหลาย มนุษย์ทุกคนล้วนแสวงหาความสุขในชีวิตทั้งสิ้น การมีชีวิตที่เป็นสุขในครอบครัวจำเป็นต้องเข้าใจหลักซึ่งถึงสัจจะของชีวิตในเรื่อง “อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา” ซึ่งจะช่วยให้ครอบครัวเข้าใจธรรมชาติของการใช้ชีวิตด้วยความเยือกเย็นไม่ประมาท นอกจากนี้ครอบครัวควรมีจิตสำนึกในเรื่องของความประหยัดมัธยัสถ์ ไม่ก่อหนี้ มีความอดทนอดกลั้นรู้จักวางแผนในการใช้จ่ายเงินตามความจำเป็นของการดำรงชีวิตตามลำดับความสำคัญ เพื่อให้เกิดประโยชน์อันนำไปสู่เสถียรภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว

3) การดำเนินชีวิตแบบสมัยใหม่ รูปแบบโครงสร้างเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ซึ่งประกอบไปด้วย พ่อแม่ลูกอยู่กันตามลำพังมากขึ้น ขนาดของครอบครัวเล็กลง โดยมีบุตร

ประมาณ 1-2 คนเท่านั้น จะเห็นได้ว่าปัจจุบันแนวโน้มของครอบครัวที่ไม่มีบุตรเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะคนหนุ่มสาวรุ่นใหม่ในสังคมเมืองซึ่งไม่ต้องการมีภาระการเลี้ยงดูบุตร และมุ่งหวังเพียงความก้าวหน้าในหน้าที่การงานหรืออาชีพมากกว่า ทำให้คู่หญิงชายที่มาอยู่ด้วยกันก่อนแต่งงาน หรือมิได้จดทะเบียนสมรสมีเพิ่มมากขึ้น ด้านบทบาทหน้าที่ของครอบครัว แต่เดิมครอบครัวทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของการอบรมเลี้ยงดูและถ่ายทอดค่านิยม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมแก่สมาชิกในครอบครัว ปัจจุบันครอบครัวผลัดภาระความรับผิดชอบให้แก่บริการทางสังคม ในรูปของการฝากเลี้ยงสถานเลี้ยงเด็ก เนื่องจากมารดาต้องทำงานนอกบ้านหาเลี้ยงครอบครัว ทำให้ไม่มีเวลาดูแลบุตรด้วยตนเอง รวมทั้งพึ่งบริการด้านอื่น ๆ เช่น ชักรีดเสื้อผ้า อาหาร ปีนโต เป็นต้น ความรักความผูกพันก็ลดลง ไม่แน่นแฟ้นเหมือนเมื่อก่อน เนื่องจากสมาชิกในครอบครัวมีเวลาอยู่ด้วยกันน้อยลง ด้วยเหตุผลภาระหน้าที่การงานที่เร่งรัดมากขึ้น รวมทั้งมีค่านิยมในเรื่องของความโก้เก๋ ความหรูหรา ความสะดวกสบายตามสมัยนิยมของวัฒนธรรมตะวันตกที่เข้ามาอิทธิพลต่อค่านิยมของสมาชิกในครอบครัว ทำให้ครอบครัวหันไปพึ่งสิ่งอำนวยความสะดวกมากกว่าการพึ่งพาอาศัยกันหรือพึ่งตนเองน้อยลง อีกทั้งค่านิยมทางศาสนา วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีไทย โดยเห็นว่าเป็นสิ่งล้าสมัยทำให้ขาดที่พึ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ จะเห็นได้ว่าครอบครัวไทยสมัยใหม่มีรูปแบบเป็นครอบครัวเดี่ยว มีความเป็นอิสระ พึ่งพาตนเองและมีความหลากหลายในการดำเนินชีวิตครอบครัวแตกต่างกันไปตามค่านิยมที่ครอบครัวยึดถือปฏิบัติ โดยมีการพึ่งพาบริการนอกบ้านในการทำหน้าที่บางอย่างของครอบครัว

4) การดำเนินชีวิตแบบชายเป็นใหญ่ ชีวิตครอบครัวไทยในอดีตมีรูปแบบโครงสร้างครอบครัวมีลักษณะเป็นครอบครัวขยาย ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกในครอบครัว 3 รุ่นอายุอยู่ร่วมกันในครัวเรือนเดียวกัน ได้แก่ พ่อแม่และลูก รวมทั้งปู่ย่าตายายญาติที่พี่น้องมีความสัมพันธ์แน่นแฟ้น ขนาดของครอบครัวค่อนข้างใหญ่ ในอดีตฝ่ายชายทำหน้าที่ทำมาหากิน หารายได้มาเลี้ยงดูครอบครัวและให้การปกป้องดูแลครอบครัว ขณะที่ฝ่ายหญิงจะทำหน้าที่เป็นแม่บ้านดูแลเรื่องอาหารการกิน ดูแลบุตรและความเรียบร้อยของบ้าน อำนาจการตัดสินใจต่าง ๆ จะเป็นสิทธิของผู้ชายหรือสามี รวมทั้งการสืบสกุลก็ใช้สกุลของบิดาด้วย การทำหน้าที่ของครอบครัวในอดีตมีความสมบูรณ์แบบ ทั้งในการผลิตสมาชิกใหม่ การอบรมสั่งสอนให้สมาชิกได้เรียนรู้ระเบียบของสังคม และการให้ความอบอุ่นและความสุขแก่สมาชิกในครอบครัวอย่างทั่วถึง ด้านความผูกพัน สมาชิกมีความผูกพันด้วยความรักและเคารพ โดยเฉพาะเรื่องอาวุโสเป็นเรื่องสำคัญมาก มีสัมมาคารวะ สมาชิกในครอบครัวมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยการปฏิบัติตามหน้าที่ของตนอย่างเต็มกำลังความสามารถ การอบรมสั่งสอนสมาชิกของครอบครัวจึงมุ่งเน้นการปลูกฝังให้

ปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ภายในกรอบของขนบธรรมเนียมประเพณี นอกจากนี้ค่านิยมที่ยึดถือคือชายเป็นใหญ่กว่าหญิงและการเคารพเชื่อฟังตามลำดับอาวุโส

1.3.3 ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตครอบครัว ครอบครัวมีใด้ยู่โดดเดี่ยวในสังคม หากแต่มีความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์กับสังคมรอบตัวอยู่ตลอดเวลา ปัจจัยภายนอกที่เข้ามามีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของครอบครัวและส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงชีวิตความเป็นอยู่ของครอบครัวในทางใดทางหนึ่ง (จิตตินันท์ เศษคุปต์ 2556, น.13-14) มีดังต่อไปนี้

1) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ เศรษฐกิจเป็นปัจจัยหลักที่ตอบสนองต่อความต้องการของมนุษย์ เช่น อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ระบบเศรษฐกิจในภาพรวมเกี่ยวข้องและส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่และเศรษฐกิจของครอบครัว ในลักษณะที่เป็นผลโดยตรงและโดยอ้อม ทั้งทางด้านบวกและด้านลบ การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจจึงมีผลทำให้คุณภาพชีวิตของครอบครัวและผู้คนในสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางเดียวกัน

2) ปัจจัยด้านการศึกษา ระบบการศึกษาเกี่ยวข้องกับระบบครอบครัวมาช้านาน ในฐานะที่เป็นองค์การถ่ายทอดกระบวนการเรียนรู้ ค่านิยมและวัฒนธรรม ระหว่างคนรุ่นต่าง ๆ ซึ่งครอบคลุมการศึกษาที่เกิดขึ้นในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย ในปัจจุบันครอบครัวได้รับ โอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทุกระดับ ให้แก่เด็กและเยาวชนมากขึ้น การมีส่วนร่วมของครอบครัวด้านการศึกษา นอกจากจะเป็นผลดีกับเด็กแล้ว ยังเป็นผลดีต่อตัวพ่อแม่ด้วยเช่นเดียวกัน กล่าวคือ พ่อแม่ได้ตระหนักถึงบทบาทความสำคัญของตนที่มีต่อการศึกษาของเด็ก พัฒนาความรู้สึกของการเห็นคุณค่าในตนเอง พัฒนาเครือข่ายในสังคมมากขึ้น รวมตลอดถึงการพัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับโรงเรียน หลักสูตร และกิจกรรมการเรียนการสอน ถึงแม้ว่าการศึกษาจะเป็นสิทธิพื้นฐานที่ทุกคนพึงได้รับ แต่การตัดสินใจของแต่ละครอบครัวก็เป็นสิ่งที่กำหนดว่าเด็กแต่ละคนควรจะได้รับการศึกษาเช่นไรและในรูปแบบใด ทั้งนี้โดยขึ้นอยู่กับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว รวมตลอดถึงค่านิยม ทักษะคิด และความเชื่อต่าง ๆ ของครอบครัวด้วย ทั้งนี้การตัดสินใจของครอบครัวเกี่ยวกับการศึกษาของเด็ก ยังมีประเด็นหลัก ๆ ที่ครอบครัวพึงตระหนัก 2 ประการ ได้แก่ การตัดสินใจของพ่อแม่ไม่ได้ทำเพื่อตนเองแต่ทำเพื่อประโยชน์ของเด็ก และทางเลือกหรือการตัดสินใจของพ่อแม่ส่งผลกระทบต่อสังคมส่วนรวม

3) ปัจจัยด้านสังคม ท่ามกลางกระแสความเจริญและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ส่งผลให้วิถีการดำเนินชีวิตครอบครัวในสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปจากแต่ก่อน โดยมีการเปลี่ยนแปลงสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความอบอุ่นของครอบครัว (มนัส วนิชชานนท์ 2550, น. 29-30) สรุปได้ดังนี้

(1) โครงสร้างครอบครัว ปัจจุบันเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ในอดีตครอบครัวในสังคมไทย มีเอกลักษณ์โดดเด่นเป็นครอบครัวขยายที่มีความอบอุ่น มีระบบเครือญาติและสายใยผูกพันกันมาช้านาน มีสมาชิกในครอบครัวอย่างน้อย 3 รุ่น คือ รุ่นปู่ย่าตายาย รุ่นพ่อแม่ และรุ่นลูก มีการตัดสินใจร่วมกันด้วยความเข้าใจและเหตุผล และรู้จักการให้อภัยกัน สิ่งนี้ช่วยเสริมสร้างให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวมีความสนิทสนมใกล้ชิด แบบระบบเครือญาติเด็ก ๆ นอกจากจะได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากบิดามารดาแล้ว ยังได้รับการถ่ายทอดคุณธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อต่าง ๆ จากปู่ย่าตายายและญาติผู้ใหญ่ที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกันด้วย ผลจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่ผ่านมา ได้ทำให้ครอบครัวไทยกลายเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น นอกจากนี้ปัจจัยด้านเศรษฐกิจทำให้ทุกคนทั้งหญิงและชายต้องดิ้นรนต่อสู้แข่งขันในการประกอบอาชีพเพื่อการดำรงอยู่ในสังคมมากขึ้น สมาชิกในครอบครัวมีเวลาอยู่ด้วยกันน้อยลง ขาดการดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน ความห่วงใยอาหารและพึ่งพาต่อกันลดน้อยลง ทำให้ขาดปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว อีกทั้งขาดการปลูกฝังค่านิยมและคุณธรรมที่พึงประสงค์ของสังคมไทยจากปู่ย่าตายาย ปัจจัยเหล่านี้ได้นำไปสู่ปัญหาครอบครัวและปัญหาสังคมต่าง ๆ ตามมา

(2) การย้ายถิ่นของบิดา มารดา ส่งผลให้เด็กขาดความอบอุ่น การย้ายถิ่นจากประชากรวัยแรงงานจากชนบทเข้าไปทำงานในเมือง มีการสร้างครอบครัวใหม่ซึ่งมีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยวในเมือง และส่วนใหญ่เมื่อมีลูกแล้วไม่มีเวลาเลี้ยงดูจึงส่งไปให้ปู่ย่าตายายเลี้ยงแทน ทำให้ผู้สูงอายุส่วนหนึ่งโดยเฉพาะในชนบทต้องทำหน้าที่แทนพ่อแม่เด็ก โดยต้องรับภาระในการเลี้ยงดูเด็กทั้งด้านกายภาพและจิตใจ และหากพ่อแม่ของเด็กไม่รับผิดชอบส่งเสียค่าเลี้ยงดูหรือขาดการติดต่อ ส่งผลให้ผู้สูงอายุต้องรับภาระหนักขึ้นทั้งในการหารายได้เลี้ยงดูครอบครัวและให้การอบรมสั่งสอนเด็ก ครอบครัวที่ผู้สูงอายุต้องรับภาระเป็นหัวหน้าครัวเรือนจะส่งผลกระทบต่อภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุทั้งสุขภาพร่างกายและจิตใจ มีความเสี่ยงต่อการทำหน้าที่ครอบครัวในการดูแลความต้องการและพัฒนาคุณภาพของสมาชิกครอบครัว โดยเฉพาะเด็ก ๆ ที่ไม่ได้อยู่กับใกล้ชิดพ่อแม่ จะส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของเด็ก

(3) แบบแผนการดำเนินชีวิต เน้นความสำเร็จเชิงวัตถุ ผลจากการที่สังคมไทยได้ถูกขับเคลื่อนไปด้วยระบบเศรษฐกิจที่สลับซับซ้อน รวมทั้งกระแสโลกาภิวัตน์ที่เข้ามาอย่างรุนแรงนั้น แม้ว่าจะมีส่วนช่วยให้เกิดความสะดวกสบายในการดำรงชีวิต แต่ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง จากสังคมที่มีการอยู่ร่วมกันและพึ่งพิงกัน มาเป็นสังคมที่ต้องต่อสู้ดิ้นรนแข่งขันกันมากขึ้น โดยเน้นความสำเร็จเชิงวัตถุมากกว่าความดีงามทางด้านจิตใจและคุณธรรม ซึ่งต้องดิ้นรนให้มีรายได้สูงที่สุดเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี จนครอบครัวเป็นเพียงส่วนประกอบที่มีความสำคัญระดับ

รองเมื่อเทียบกับสังคมแรงงานและธุรกิจ เป็นเหตุให้การทำหน้าที่ของครอบครัวในการปลูกฝัง ถ่ายทอดสิ่งดีงามทางจิตใจลดน้อยลงและเข้าสู่ทิศทางที่ไม่สอดคล้องกับบริบทเดิมของสังคมไทย แบบแผนการดำเนินชีวิตที่เน้นความสำเร็จเชิงวัตถุ มั่นเป็นค่านิยมของคนในสังคม ในยุคปัจจุบัน การที่ครอบครัวจะสามารถอยู่ในสังคมนี้ได้ ต้องมีปัจจัยที่จะทำให้ครอบครัวยึดโยงกันได้ ที่สามารถทำให้ครอบครัวมีความอบอุ่น เช่น มีเวลาทำกิจกรรมอยู่ร่วมกัน เห็นคุณค่ากัน เข้าอกเข้าใจกัน มีการเรียนรู้ปรับตัวซึ่งกันและกัน มีความรักเมตตา อดทน อดกลั้นต่อกัน

(4) การอบรมขัดเกลาทางสังคม มีความสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมมนุษย์โดยเฉพาะการอบรมเลี้ยงดู การอบรมขัดเกลาทางสังคมเพื่อให้เป็นไปตามบรรทัดฐานและ ค่านิยมของแต่ละสังคม โดยผ่านตัวแทนของสังคมในระดับต่าง ๆ ทำให้มนุษย์มีความแตกต่างกัน ไป นอกจากนี้การเรียนรู้ของมนุษย์จากประสบการณ์และโดยอาศัยการสังเกตจากตัวแบบต่าง ๆ ช่วยให้ผู้เรียนรู้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมมากยิ่งขึ้น (ไพฑูริย์ มีกุล และ วุฒิเลิศ เทวกุล 2553, น.10)

4) ปัจจัยด้านวัฒนธรรม เป็นระบบสัญลักษณ์ที่มนุษย์สร้างขึ้น และมีการถ่ายทอด โดยการเรียนรู้ จากคนชั่วอายุหนึ่งไปยังคนอีกชั่วอายุหนึ่ง วัฒนธรรมจึงมีความสำคัญมากในการ กำหนดพฤติกรรมมนุษย์ มนุษย์เกิดมาในวัฒนธรรมใดก็เรียนรู้วัฒนธรรมนั้น เช่น ในสังคมไทยมี วัฒนธรรมในการทักทายกันโดยใช้การไหว้ ดังนั้น เมื่อคนไทยพบกันก็จะไหว้ แต่ฝรั่งจะใช้วิธีจับ มือ หรือในหมู่บ้านแห่งหนึ่งในภาคอีสาน ซึ่งมีภูมิอากาศแห้งแล้งก็จะมีประเพณีแห่นางแมว หรือ แห่ขี้ไฟ (ไพฑูริย์ มีกุล และ วุฒิเลิศ เทวกุล 2553, น.10)

5) ปัจจัยด้านเทคโนโลยี เจริญขึ้นมากมายทั้งเครื่องอำนวยความสะดวกในบ้าน เครื่องซักผ้า เครื่องดูดฝุ่น ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ช่วยให้งานบ้านสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น รวมทั้งระบบ เครื่องมือสื่อสารต่าง ๆ ล้วนมีการพัฒนาจนล้ำสมัย โทรศัพท์เคลื่อนที่ที่ทำให้สมาชิกในครอบครัว สามารถติดต่อสื่อสารกันได้ตลอดเวลาเมื่ออยู่ไกลกัน แต่ปัจจุบันแม่จะอยู่ นั่งร่วมโต๊ะอาหารเดียวกัน ก็ต่างจ้องหน้าจอโทรศัพท์ของตนเอง สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนส่งผลต่อความสัมพันธ์ และวิถีชีวิตของ สมาชิกในครอบครัวทั้งสิ้น การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของครอบครัวทั่ว ๆ ไป เป็นการเปลี่ยนแปลง ผ่านวงจรชีวิตครอบครัว ซึ่งล้วนส่งผลกระทบต่อสมาชิกทุกรุ่นในครอบครัว และการเปลี่ยนแปลง ของครอบครัวมิได้เปลี่ยนแปลงแบบเส้นตรง แต่ปรากฏเป็นมิติของช่วงเวลาจากหลายรุ่น ครอบครัวจึงต้องปรับตัวทั้งความสัมพันธ์ และบทบาทหน้าที่เพื่อให้สามารถเผชิญกับปัญหาการ เปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม (เอมอร จารุรังสี 2556, น.13)

6) ปัจจัยด้านการเมืองการปกครอง ระบบการเมืองการปกครองเกี่ยวข้องกับวิถี ชีวิตครอบครัวและมีวิวัฒนาการมาช้านาน สถาบันครอบครัวถือเป็นรากฐานสำคัญในการปกครอง

ระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทย การปกครองในระบอบประชาธิปไตยส่งผลต่อความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวทั้งโดยตรงและโดยอ้อม โดยครอบครัวทำหน้าที่ในการหล่อหลอมความเป็นตัวตนทางการเมืองให้แก่สมาชิกครอบครัว (จิตตินันท์ เดชะคุปต์ 2556, น.14)

สรุปได้ว่า เหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนของวิถีชีวิตครอบครัว สืบเนื่องมาจากเหตุจูงใจที่เกิดจากภายในและภายนอกของตัวบุคคลนั้น ๆ ซึ่งส่งผลให้เกิดลักษณะหรือรูปแบบการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน อันได้แก่ การดำเนินชีวิตแบบพอเพียง การดำเนินชีวิตแบบเรียบง่ายเป็นธรรมชาติ การดำเนินชีวิตแบบสมัยใหม่และการดำเนินชีวิตแบบชายเป็นใหญ่ ส่วนเหตุจูงใจภายนอกเกิดจากอิทธิพลของปัจจัยต่าง ๆ ต่อการดำเนินชีวิตครอบครัว ได้แก่ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านการศึกษา ปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยด้านความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และปัจจัยด้านการเมืองการปกครอง

2. วิถีชีวิตครอบครัวในบริบทชุมชน

2.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับครอบครัวในบริบทชุมชน

2.1.1 แนวคิดทฤษฎีสภาวะแวดล้อมครอบครัว (Family Ecological Theory 1979)

บรอนเฟนเบรนเนอร์กล่าวถึงทฤษฎีสภาวะแวดล้อมของครอบครัว โดยมุ่งความสนใจไปที่ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวกับสภาวะแวดล้อม ซึ่งครอบครัวเป็นระบบย่อยที่ต้องมีปฏิสัมพันธ์กับระบบอื่น ๆ ในสภาพแวดล้อมอยู่ตลอดเวลาและต่างก็มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของครอบครัว และการเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อมด้วย และมุ่งอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างระบบของครอบครัว กับบริบทแวดล้อมครอบครัว ทั้งใกล้ ไกล ซึ่งต่างก็มีอิทธิพลซึ่งกันและกัน บริบทที่อยู่ใกล้ตัวเด็กที่สุดเรียกว่า ระบบจุลภาค ซึ่งหมายถึงสถานการณ์จริงที่เด็กมีชีวิตอยู่และมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ระบบต่อมาคือ ระบบกึ่งกลางระหว่างครอบครัวและสิ่งแวดล้อมภายนอก เช่น บ้าน โรงเรียน กลุ่มเพื่อนร่วมวัยและเพื่อน ต่อมาเป็นระบบภายนอก ซึ่งเป็นสถานการณ์ภายนอกครอบครัวที่มีอิทธิพลต่อเด็ก แม้ว่าเด็กจะมีส่วนร่วมน้อย แต่เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น ก็จะส่งผลให้ธรรมชาติของชีวิตครอบครัวของเด็กอาจเปลี่ยนแปลงไปด้วย (จิตตินันท์ เดชะคุปต์ 2553, น.54-56) สรุปได้ดังนี้

ระบบจุลภาค (Microsystem) ซึ่งหมายถึงสถานการณ์จริงที่เด็กมีชีวิตอยู่และมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ธรรมชาติของระบบจุลภาคจึงเปลี่ยนแปลงข้ามพัฒนาการ ขณะที่

ครอบครัวหรือสภาพแวดล้อมในบ้านมีความสำคัญในวัยทารก ต่อมา โรงเรียนและกลุ่มเพื่อนร่วมวัย ก็เป็นจุดเน้นสำคัญในวัยเด็กตอนกลางและวัยรุ่น

ระบบกึ่งกลางระหว่างครอบครัวและสิ่งแวดล้อมภายนอก (Mesosystem) ซึ่งประกอบด้วยความสัมพันธ์ระหว่างกันของบริบทต่าง ๆ ของระบบจุลภาคซึ่งเด็กมีส่วนร่วมอย่างแข็งขัน เช่น ความสัมพันธ์ในระบบจุลภาคด้วยกัน คือ บ้าน โรงเรียน กลุ่มเพื่อนร่วมวัยได้ทำให้เด็กสร้างระบบกึ่งกลางขึ้น สำหรับผู้ใหญ่ความเชื่อมโยงในระบบกึ่งกลางของครอบครัวกับงานและเพื่อน ถือเป็นระบบกึ่งกลางของคน

ระบบภายนอก (Exosystem) ซึ่งเป็นสถานการณ์นอกครอบครัวที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการเด็ก แต่เป็นสถานการณ์ที่เด็กไม่ได้มีบทบาทร่วมโดยตรง สถานที่ทำงานของพ่อแม่เป็นตัวอย่างสำคัญของสถานการณ์ระดับนี้ ซึ่งมีผลกระทบต่อเด็ก แม้ว่าเด็กจะมีส่วนเกี่ยวข้องและส่วนร่วมน้อย เมื่อบิดามารดาต้องเดินทางมากหรือบางครั้งมีการเปลี่ยนแปลงงานอย่างกะทันหัน ธรรมชาติของชีวิตครอบครัวของเด็กอาจเปลี่ยนแปลงด้วย

ระบบมหภาค (Macrosystem) ระบบนี้ตระหนักว่าแบบแผนที่ยาวของความเชื่อ-อุดมคติ ทำให้เกิดความแตกต่างกันในแต่ละวัฒนธรรมและแต่ละประเทศ เช่นเดียวกับวัฒนธรรมย่อยต่าง ๆ ภายในประเทศ เด็กที่เติบโตในประเทศไทยหรือจีนอาจมีประสบการณ์ที่แตกต่างกันในอุดมคติทางสังคมมากกว่าเด็กที่เติบโตในประเทศสหรัฐอเมริกาหรือรัสเซีย

ความสำคัญของกรอบแนวคิดนี้ คือ การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับระบบต่าง ๆ ของสภาพแวดล้อมที่มีอยู่มากมาย และยืนยันว่า นิเวศวิทยาของเด็กไม่เคยหยุดนิ่ง พัฒนาการจะเกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของเด็กที่กำลังเปลี่ยนแปลงกับเส้นเครือข่ายโยงใยที่กำลังเปลี่ยนแปลง เช่นเดียวกันของระบบต่าง ๆ ทางนิเวศวิทยา

2.1.2 แนวคิดทฤษฎีพัฒนาการครอบครัว (Developmental Family Theory)

ฮิลล์แอนด์แฮนสัน (Hill&Hanson 1930) อธิบายว่า ระบบครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา จึงมีลักษณะที่เป็นพลวัตไม่หยุดนิ่ง กระบวนการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในครอบครัว เริ่มตั้งแต่การแต่งงานของหญิงชายและสิ้นสุดลงที่การจากไปของคู่สมรส ซึ่งสมาชิกในครอบครัวมีหน้าที่ในการตอบสนองความต้องการตามพัฒนาการของครอบครัว ซึ่งหากการตอบสนองนั้นสำเร็จไปได้ด้วยดี ก็จะทำให้ชีวิตครอบครัวมีความสุข การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวสามารถแบ่งเป็นระยะ ได้แก่ ระยะเริ่มสมรสสร้างครอบครัว ระยะเริ่มเป็นบิดามารดาในช่วงมีบุตรคนแรก ระยะบุตรเข้าโรงเรียน ระยะบุตรเข้าสู่วัยรุ่น ระยะบุตรแยกครอบครัว ระยะบ้านว่างเปล่า และระยะปัจฉิมวัย ซึ่งแต่ละระยะมีความต้องการที่ต้องได้รับการตอบสนองที่แตกต่างกัน (จิตตินันท์ เดชะคุปต์ และณัฐชนา พวงทอง 2559, น.36-41)

2.2 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกครอบครัวกับครอบครัว

1) ครอบครัวตอบสนองความต้องการของสมาชิกครอบครัวแต่ละคนตามวัย

เนื่องจากครอบครัวอยู่ใกล้ชิดตัวเด็กมากที่สุด ครอบครัวจึงมีความสำคัญยิ่งต่อการตอบสนองความต้องการตามวัยเด็ก สามารถแบ่งความต้องการออกได้ 3 ประเภท (จิตตินันท์ เดชะคุปต์ 2560, น.7)

- (1) ความต้องการพื้นฐานทางกายเพื่อการดำรงชีวิตอยู่ เช่น ความต้องการอาหาร สุขภาพอนามัย การมีร่างกายที่แข็งแรง การได้รับภูมิคุ้มกันโรค รวมทั้งการพักผ่อนและนันทนาการ
- (2) ความต้องการพื้นฐานทางด้านจิตใจเพื่อการพัฒนาบุคลิกภาพ อารมณ์ความรู้สึก เช่น ความต้องการความรัก ความอบอุ่น การรู้สึกเป็นที่ยอมรับ รู้สึกมั่นคงปลอดภัย
- (3) ความต้องการเกี่ยวเนื่องกับตัวเด็กเอง เช่น ความสนใจในสิ่งต่าง ๆ ความถนัดเฉพาะด้าน และความสามารถพิเศษ เป็นต้น

2) ครอบครัวตอบสนองความต้องการของสมาชิกครอบครัวตามระยะของวงจรชีวิตครอบครัว

เนื่องจากครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จึงสามารถแบ่งช่วงชีวิตครอบครัวเป็นระยะ ๆ เรียกว่า วงจรชีวิตครอบครัว เพื่อให้ครอบครัวสามารถตอบสนองความต้องการของสมาชิกครอบครัวในแต่ละช่วงระยะที่เป็นไปตามความต้องการของแต่ละวัย และความต้องการของครอบครัว การศึกษาครอบครัวได้กำหนดเกณฑ์การแบ่งระยะของครอบครัวขึ้น โดยแบ่งวงจรชีวิตครอบครัวออกเป็น 8 ขั้นตอน (จิตตินันท์ เดชะคุปต์ 2544, น.33-34) ดังนี้

- (1) ขั้นเริ่มต้นครอบครัว เป็นระยะเริ่มตั้งแต่แต่งงานและยังไม่มีบุตร ระยะนี้คู่สมรสต้องการเรียนรู้นิสัยใจคอซึ่งกันและกัน และเป็นช่วงเริ่มสร้างฐานะและวางแผนชีวิตครอบครัว
- (2) ขั้นครอบครัวมีบุตรวัยทารก เป็นระยะที่ครอบครัวขยายตัว มีสมาชิกเพิ่มขึ้น นับจากระยะบุตรคนแรกเกิดจนบุตรคนแรกอายุ 2.5 ปี ระยะนี้ครอบครัวต้องเอาใจใส่ดูแลทารกที่ยังไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้
- (3) ขั้นครอบครัวมีบุตรวัยก่อนเรียน ระยะนี้เป็นช่วงที่บุตรคนแรกมีอายุ 2.5-6 ปี เป็นช่วงที่ครอบครัวให้การอบรมเลี้ยงดูฝึกหัดนิสัยที่พึงประสงค์ให้แก่สมาชิกใหม่ เพื่อเตรียมตัวเด็กสำหรับการเข้าโรงเรียน รวมทั้งเป็นระยะที่อาจมีบุตรต่อไป
- (4) ขั้นครอบครัวมีบุตรวัยเรียน ระยะนี้เริ่มตั้งแต่บุตรคนแรกมีอายุ 6-13 ปี สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ แต่ครอบครัวมีหน้าที่จัดหาสถานที่เรียน ช่วยเหลือเกี่ยวกับการส่งเสริมเกี่ยวกับการเรียนของบุตรและเลี้ยงบุตรคนต่อ ๆ มา

(5) ชั้นครอบครัวมีบุตรวัยรุ่น ระยะนี้เริ่มเมื่อบุตรคนแรกมีอายุ 13-20 ปี ครอบครัวลดภาระในการดูแลบุตร เพราะบุตรเติบโตช่วยเหลือตัวเองได้มากขึ้น แต่เด็กวัยรุ่นยังต้องการการชี้แนะเกี่ยวกับค่านิยมของสังคมจากผู้ใหญ่ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้ดี

(6) ชั้นครอบครัวมีบุตรเข้าวัยผู้ใหญ่หรือแยกครอบครัวใหม่ เป็นระยะที่บุตรคนแรกแยกออกไปจากครอบครัวที่อยู่จนถึงบุตรคนสุดท้าย ในระยะนี้บุตรคนแรกจะแยกตัวออกมามีอาชีพของตนหรือแต่งงานมีครอบครัวใหม่ของตนเอง

(7) ชั้นครอบครัววัยกลางคน เป็นระยะที่ครอบครัวปลดภาระในการเลี้ยงดูบุตรเมื่อบุตรส่วนใหญ่หรือทั้งหมดแยกครอบครัวออกไป ทำให้บิดามารดารู้สึกเกษียณ และเป็นระยะเตรียมเกษียณจากตำแหน่งงานที่ดำรงอยู่

(8) ชั้นครอบครัววัยสูงอายุ เป็นระยะตั้งแต่เกษียณอายุการทำงานจนกระทั่งคู่สมรสคนใดคนหนึ่งเสียชีวิต เมื่อเริ่มสูญเสียคู่สมรสของตน อีกฝ่ายที่ยังมีชีวิตอยู่จะอยู่ในภาวะว่าหวงจนกระทั่งฝ่ายที่เหลือจะเสียชีวิตตามไป

3) ครอบครัวตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์

มนุษย์ทุกคนมีความต้องการพื้นฐานเพื่อการดำรงชีวิต โดยมาสโลว์ เห็นว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่มีความต้องการไม่สิ้นสุด เมื่อมนุษย์เป็นสัตว์ที่มีความต้องการไม่สิ้นสุด มาสโลว์ จึงมีความเห็นต่อไปว่า เป็นไปไม่ได้ที่จะให้ความต้องการของมนุษย์แต่ละคนได้รับความพึงพอใจ เพราะมนุษย์แต่ละคนมีลำดับขั้นความต้องการที่แตกต่างกัน ตามแนวคิดดังกล่าวนี้สามารถจำแนกลำดับขั้นออกเป็น 5 ชั้น (จุมพล หนิมพานิช และสรายุทธ ยหะการ 2553, น.21-22) ดังนี้

(1) ความต้องการด้านร่างกาย (Physiological Needs) ถือได้ว่าเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของชีวิต ได้แก่ ความต้องการด้านปัจจัย 4 ได้แก่ อาหาร ยา เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม และที่อยู่อาศัย ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐานที่ทำให้ชีวิตดำรงอยู่ได้อย่างมีความสุข ปัจจัย 4 จึงช่วยทำให้กิจกรรมในชีวิตของแต่ละคนสามารถดำเนินไปได้ด้วยดี บุคคลส่วนใหญ่ใช้เวลาไปกับการแสวงหาสิ่งเหล่านี้ และตราบดีที่ความต้องการเหล่านี้ยังไม่ได้รับการตอบสนอง บุคคลนั้นจะยังไม่สนใจความต้องการด้านอื่น ๆ แต่เมื่อใดที่ความต้องการด้านปัจจัยได้รับการตอบสนอง บุคคลนั้นก็จะมีความต้องการด้านอื่น ๆ ต่อไป

(2) ความต้องการด้านความมั่นคงปลอดภัย (Security Needs) เป็นความต้องการทางด้านร่างกายและจิตใจ ความรู้สึกที่ปราศจากการคุกคามขู่เข็ญ บังคับ ความวิตกกังวล และเป็นอิสระจากความกลัวจากผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม เป็นความต้องการที่จะได้รับการปกป้องคุ้มกัน ตราบใดที่ความต้องการนี้ยังไม่ได้รับการตอบสนองหรือยังไม่ได้รับความพึงพอใจ บุคคลนั้นก็จะมี ความวิตกกังวล หมกมุ่นอยู่กับความต้องการนี้ จนกว่าจะยุติเมื่อได้รับการตอบสนองแล้ว

(3) ความต้องการทางด้านความรัก (Affiliation of Social Needs) มนุษย์ทุกคนมีความปรารถนาจะเป็นที่รัก และผูกพันกับผู้อื่น หรือมีความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของหมู่กลุ่ม ความต้องการด้านนี้ได้รวมเอามิตรภาพความรักการเป็นเจ้าของเอาไว้ด้วย ในกรณีที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งไม่ได้รับการตอบสนองความต้องการด้านนี้ บุคคลนั้นก็มักจะมีปัญหาทางด้านจิตใจ รู้สึกถูกทอดทิ้ง ว่าเหว่เปล่าเปลี่ยว

(4) ความต้องการยอมรับยกย่อง (Esteem Needs) ความต้องการนี้ประกอบด้วยความต้องการที่จะประสบผลสำเร็จ ต้องการได้รับการรับนับถือจากบุคคลอื่น ต้องการให้คนยอมรับในความสามารถ มีคุณค่า มีเกียรติ ถ้าบุคคลใดก็ตามที่สามารถทำให้บุคคลอื่นยอมรับในความสามารถหรือประสบผลสำเร็จในความต้องการอันนี้จะรู้สึกว่ามีคุณค่า มีความสามารถและมีความเชื่อมั่นในตนเอง

(5) ความต้องการความสำเร็จสมหวังในชีวิต (Self Actualization Needs) เป็นความต้องการขั้นสูงสุดของมนุษย์ เป็นความต้องการที่จะรู้จักตนเองตามสภาพที่แท้จริงของตน จะกล้าที่จะตัดสินใจเลือกทางเดินของชีวิต มีความต้องการที่จะเป็นคนดีที่สุดในความสามารถทำได้ กล้าเผชิญกับสิ่งแวดล้อมใหม่ ๆ โดยคิดว่าเป็นสิ่งที่ “ท้าทาย” “น่าตื่นเต้น” โดยบุคคลใดที่บรรลุความต้องการนี้จะรู้สึกยอมรับตนเองและผู้อื่น จะพบความสามารถในการแก้ปัญหาเพิ่มขึ้น และมีความปรารถนาในเรื่องความสันโดษ มีน้อยคนที่จะได้ถึงขั้นนี้อย่างสมบูรณ์

2.3 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวกับชุมชน

ครอบครัวเป็นหน่วยย่อยที่เล็กที่สุดของสังคม ในขณะที่ชุมชนมีขนาดใหญ่กว่า ซึ่งประกอบไปด้วยครอบครัวหลาย ๆ ครอบครัวมาอยู่รวมกันในอาณาบริเวณเดียวกัน มีปฏิสัมพันธ์กัน มีการดำเนินวิถีชีวิตที่คล้ายคลึงกัน มีขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมไปในรูปแบบเดียวกัน ครอบครัวจึงมีความสัมพันธ์ต่อชุมชนหลากหลายลักษณะ (จิตตินันท์ เดชะคุปต์ และณัฐชานา พวงทอง 2559, น.14-17) ดังนี้

2.3.1 ครอบครัวในฐานะที่เป็นองค์ประกอบย่อยของชุมชน ครอบครัวและชุมชนต่างก็เป็นส่วนประกอบซึ่งกันและกันอย่างแยกกันไม่ออก และต่างก็มีหน้าที่เอื้อประโยชน์ต่อกัน ชุมชนซึ่งมีหน้าที่หลักในการรักษาสภาพของสังคมให้ดำรงอยู่ และตอบสนองความต้องการของมนุษย์ในการอยู่ร่วมกัน ในขณะที่ครอบครัวมีหน้าที่ในการตอบสนองความต้องการของสมาชิกโดยตรง รวมถึงยังทำหน้าที่ต่อชุมชนด้วย และครอบครัวจำเป็นต้องปฏิบัติตามหน้าที่ในฐานะสมาชิกของชุมชน ดังนี้

- 1) ปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชน
- 2) เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน

- 3) บำเพ็ญประโยชน์ต่อชุมชน รู้จักทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
- 4) ร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน

2.3.2 ครอบครัวยุคใหม่ในฐานะที่เป็นกลไกขับเคลื่อนความเข้มแข็งของชุมชน ในระดับต่าง ๆ ดังนี้

- 1) มีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาครอบครัวเข้มแข็งร่วมกับชุมชน
- 2) สร้างช่องทางการสื่อสารให้ครอบครัวและชุมชนรับรู้และตระหนักถึงสถานการณ์ครอบครัว
- 3) เข้าร่วมกิจกรรมครอบครัวในชุมชนและกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้นตามโอกาส

2.3.3 ครอบครัวยุคใหม่ในฐานะที่เป็นทุนทางสังคมสำหรับชุมชน ทุนทางสังคมเริ่มต้นจากระบบครอบครัว เริ่มจากภายในครอบครัวก่อน เกิดความผูกพันแบบสานสัมพันธ์กัน ทั้งในด้านวัฒนธรรม ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ทุนทางสังคมในบริบทของครอบครัว หมายความว่าถึงลักษณะสำคัญที่เกื้อหนุนให้ครอบครัวได้พัฒนาและเป็นที่ยอมรับของสังคมได้ ซึ่งอาจเริ่มตั้งแต่ลักษณะทางกายภาพของครอบครัวที่สมบูรณ์ในระดับหนึ่ง เช่น การมีสถานภาพทางสังคม ทรัพย์สินสมบัติ การศึกษา ฯลฯ หรือการมีจิตลักษณะ เช่น การมีจิตสาธารณะ มุ่งเน้นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน การมีจิตพอเพียง การควบคุมหรือหลีกเลี่ยงลักษณะทางจิตที่ไม่ดี ครอบครัวยุคใหม่กับทุนทางสังคมเป็นเรื่องสำคัญที่ครอบครัวจะต้องให้ความสำคัญในการพัฒนาอย่างจริงจัง โดยผ่านกระบวนการปลูกฝังขัดเกลาทั้งทางกายภาพ จิตใจ สังคม และการศึกษา แก่สมาชิกในครอบครัวทุกคนอย่างต่อเนื่องและมั่นคง หากชุมชนใดที่มีครอบครัวลักษณะเช่นนี้ย่อมเป็นทุนทางสังคมที่มั่นคงยั่งยืน

สรุปได้ว่า ครอบครัวและชุมชนมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ต่างก็เป็นบริบทที่ปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และต่างมีหน้าที่เอื้อประโยชน์ต่อกัน เราในฐานะที่เป็นสมาชิกในครอบครัว นอกเหนือจากการปฏิบัติตามกฎระเบียบและข้อตกลงของครอบครัว และโดยที่เราเป็นสมาชิกในชุมชนที่ต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบและข้อตกลงของชุมชนด้วย โดยมีการร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นตามโอกาส และปฏิบัติตนให้ถูกต้องเหมาะสมต่อชุมชนที่เราอาศัยอยู่ด้วย

นอกจากนี้ ครอบครัวยังมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดในอีกลักษณะของ บ้าน-วัด-โรงเรียน (บวร) ความสัมพันธ์ดังกล่าว มีความเกี่ยวเนื่องกับทั้ง 3 สถาบันหลักตลอดเวลา เป็นสามเสาหลักที่ยึดโยงค้ำจุน และสัมพันธ์กันอย่างสมดุลแก่คนในสังคมไทย โดย “บ้าน” หมายถึง ครอบครัว ซึ่งเป็นหน่วยทางสังคมที่เป็นพื้นฐานสำคัญที่สุดหน่วยหนึ่งของสังคมไทย ในขณะที่

ที่ “วัด” อันเป็นที่ตั้งของพุทธสถาน เป็นสถาบันทางสังคมที่เก่าแก่เคียงคู่มากับคนไทยเป็นรากฐานของระบบจริยธรรมของสังคมที่เป็นที่ยอมรับยึดถือปฏิบัติต่อ ๆ กันมา เป็นสถานที่ให้ความสงบเยือกเย็นทางใจ อีกทั้งยังเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา วัดในฐานะที่พึ่งทางกายและใจของสังคม เป็นศูนย์รวมทางจิตใจที่เป็นตัวกลางเชื่อมระหว่าง “บ้าน” กับ “โรงเรียน” ด้วยเหตุนี้วัดและบ้านจึงมีบทบาทอย่างสำคัญในการเป็นเครื่องมือที่ได้ช่วยพัฒนาชีวิตและสังคมไทยในอดีตสำหรับ “โรงเรียน” คือ สถาบันที่ให้การศึกษาย่อยทอดความรู้ เป็นสถานที่สำคัญทางสังคมที่ได้หล่อหลอมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กได้เป็นอย่างดี ทั้ง 3 สถาบัน มีความสำคัญสำหรับทุกคนและทุกวัย ตั้งแต่เกิด โต แก่ เจ็บและตาย ฉะนั้น บ้าน วัด โรงเรียน จึงเป็นหน่วยทางสังคมที่มีความสำคัญทั้งหมด หากสถาบันทั้งสามมีความแข็งแกร่ง ชุมชนและสังคมย่อมมีความแข็งแกร่งด้วย

3. บริบทของชุมชนบุญนิยมสันตือโสภ

“ชาวโสภ” คือ นามเรียกขานของคนกลุ่มหนึ่ง ที่มีวิถีชีวิตดำเนินไปตามความเชื่อของพุทธศาสนา ชุมชนแห่งนี้มีสมณะโพธิรักษ์เป็นผู้นำสูงสุดและเป็นศูนย์รวมทางจิตวิญญาณ สมณะโพธิรักษ์เผยแผ่แนวคิดคำสอนที่อ้างอิงมาจากพระไตรปิฎกอย่างเคร่งครัด ชาวโสภทุกหมู่กลุ่มจึงเป็นสังคมที่ตั้งใจเรียนรู้ปฏิบัติมรรคองค์ 8 กันทุกชุมชน ชาวโสภมีเอกลักษณ์และวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิตที่แตกต่างจากสังคมอื่นอย่างชัดเจน ใช้ชีวิตแบบ “อนาคาริกชน” และพยายามรักษาวิถีชีวิตแบบพื้นบ้านไทย ความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย ใช้ชีวิตสอดคล้องกับธรรมชาติ เป็นชุมชนพึ่งตนเองแบบครบวงจร ชุมชนชาวโสภเริ่มต้นจากการรวมตัวกันของกลุ่มญาติธรรมหลากหลายอาชีพ เช่น ข้าราชการ นักธุรกิจ แพทย์ พยาบาล ทหาร ตำรวจ ครู นักวิชาการ เกษตรกร พ่อค้า แม่ค้า นิสิตนักศึกษา ฯลฯ บุคคลเหล่านี้ละทิ้งความสะดวกสบายในชีวิต ชื่อเสียงเงินทอง เกียรติยศศักดิ์ศรี มาใช้ชีวิตแบบเรียบง่าย กินน้อยใช้น้อย ทำงานหนักโดยไม่มีค่าตอบแทนเป็นตัวเงิน บ้างก็เป็นครูสอนหนังสือ ปลูกผัก ปลูกข้าว ไล่หม้อฮ่อม ตัดผมสั้น เดินเท้าเปล่า ถือศีล 5 ละอบายมุขรับประทานอาหารมังสวิรัต ฯลฯ อาศัยอยู่ร่วมกันด้วยหลักของศีลเป็นกรอบแทนกฎข้อบังคับ พึ่งพาอาศัยกันฉันท์พี่น้อง อยู่ร่วมกันเหมือนครอบครัวใหญ่ ภายใต้ฐานคิดที่ว่า “มิตรดี สหายดี สังคมสิ่งแวดล้อมดี คือทั้งหมดทั้งสิ้นของพรหมจรรย์” ชาวโสภกินอยู่ใช้สอยร่วมกันด้วยหลัก “สาธารณโภคี” ดำเนินกิจกรรมของชุมชนตามหลัก “บุญนิยม” โครงสร้างหลักของชุมชนประกอบไปด้วย บ้าน-วัด-โรงเรียน เป็นชุมชนที่ปลอดอบายมุขทุกชนิด ปัจจุบันชุมชนชาวโสภได้มีการ

ขยายตัวออกไปตามภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยหลายแห่ง ในบทรนี้เป็นการเล่าถึงประวัติผู้ก่อตั้งชุมชน การก่อเกิดชุมชน ข้อมูลทางกายภาพ โครงสร้างและสภาพทั่วไปของชุมชน วิถีชีวิต สังคม และวัฒนธรรม แนวคิดที่ยึดถือและปฏิบัติร่วมกัน กิจกรรมสำคัญและกิจการของชาวโศก เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการทำความเข้าใจและได้ทราบภูมิหลังของบริบทในแง่มุมต่าง ๆ

3.1 ผู้นำทางจิตวิญญาณของชาวโศก “สมณะโพธิรักษ์”

จากเด็กที่เกิดในครอบครัวที่มีฐานะดี ตระกูลฝ่ายมารดาเป็นลูกหลานเชื้อสายเจ้าเมืองเก่า คือเจ้าเมืองเจ้าเมืองพิบูลมั่งสาหารและเมืองอุบลราชธานี ต่อมาประสบกับปัญหาครอบครัวฐานะทางบ้านเริ่มแย่งลงเนื่องจากมารดาป่วยและถูก โกง ประกอบกับบิดาเสียชีวิตตั้งแต่เขายังเล็ก ทำให้มีชีวิตในวัยเด็กที่ยากลำบาก ต้องขยันหมั่นเพียรหนักเอาเบาผู้ ต้องดูแลน้องถึง 9 คน พอโตมาก็ได้ทำงานที่สถานีโทรทัศน์ช่อง 4 บางขุนพรหม หรือช่อง 9 อสมท ในสมัยนั้น จนกลายเป็นคนมีชื่อเสียง ได้รับเงินเดือนมากกว่านายกรัฐมนตรีในสมัยนั้น ภายหลังต่อมาออกบวช ก็ประสบกับปัญหามากมาย รวมทั้งถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่า เป็นพระนอกรีต, ทำลายพระพุทธศาสนา, เป็นพระคอมมิวนิสต์ บ้างก็ว่ามีวัตรปฏิบัติที่สุดโตรงในทางบิบบันตนเองและไม่เดินทางสายกลาง จนกระทั่งต่อมาได้เกิดความขัดแย้งกับคณะสงฆ์และชาวพุทธศาสนาแนวกระแสหลัก จากสถานการณ์ที่บิบบัน เขาต่อสู้ด้วยความอดทน ไม่ใช้ความรุนแรง ยืนหยัดตั้งมั่นด้วยความตั้งใจอันเด็ดเดี่ยว ที่จะยืนหยัดอยู่กับ “ความจริงและความถูกต้อง” แม้จะถูกตัดสินว่าเป็น “ผู้แพ้” ก็ตาม ในที่สุดเขาได้กลายเป็น “ผู้นำของชาวโศก” นามว่า “สมณะโพธิรักษ์” ผู้ปรารถนาซึ่ง “พุทธภูมิ” จากโศลกธรรมหนังสือเหนือแนวคิด (แรงรวม ชาวหินฟ้า 2559, น.21) กล่าวว่า...

เส้นทางแห่งชัยชนะในการต่อสู้ชีวิต
ง่ายกว่าถ้าจะเอาชนะความเกลียดกลัวด้วยความรัก
เอาชนะความไร้สัจจะด้วยสัจจะ
และเอาชนะความรุนแรง
ด้วยการที่เรายอมรับความทุกข์ทรมานเสียเอง

จากโศลกธรรมข้างต้นได้บ่งบอกถึงตัวตนของผู้นำชาวโศกได้เป็นอย่างดี สมณะโพธิรักษ์ สามารถก่อตั้งพุทธสถาน ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นชุมชนบุญนิยม มีเครือข่ายอยู่ทั่วประเทศ ได้สำเร็จ จนเป็นต้นแบบของชุมชนคนพอเพียงและถูกนำไปใช้เป็นตัวอย่างในหลาย ๆ จังหวัด ซึ่ง

ตลอดชีวิตของท่านได้อุทิศตนเพื่อศาสนา นำพาหมูกุ่มมาปฏิบัติเพื่อลดละกิเลสให้เบาบางที่สุด จนกระทั่งถึงซึ่งพระนิพพาน

ชีวประวัติของสมณะโพธิรักษ์

สมณะโพธิรักษ์ เกิดเมื่อวันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ.2477 ที่จังหวัดศรีสะเกษ เดิมชื่อ มงคล รักพงษ์ มีชื่อเล่นว่า “แป๊ก” บิดาชื่อ นายทองสุข แซ่โจ้ว ส่วนมารดาชื่อนางบุญโฮม รักพงษ์(พรหมพิทักษ์) ต่อมามารดาได้แต่งงานใหม่กับสิบโทบุญเฉย รักพงษ์ ท่านเป็นลูกคนเดียวของนายทองสุข และมีน้องร่วมมารดา 9 คน เสียชีวิตตั้งแต่ยังเล็ก 3 คน คุณลุงซึ่งเป็นนายแพทย์ผู้ก่อตั้งโรงพยาบาลพระศรีมหาโพธิ์(โรงพยาบาลโรคจิตแห่งแรกของภาคอีสาน) ชื่อนายแพทย์สุรินทร์ พรหมพิทักษ์ ได้ขอท่านไปเลี้ยงตั้งแต่ยังเล็ก ต่อมาได้เกิดศึกสงครามอินโดจีน-ฝรั่งเศสขึ้น คุณลุงจึงส่งกลับมาคืนมารดา มารดาของท่านเป็นคนขยันทำมาหากินและค้าขายเก่งอยู่ที่อำเภอวารินชำราบ มีกิจการค้าหลายอย่างจึงทำให้มีฐานะดี แต่ต่อมาถูกโกงไปเสียหลายครั้งประกอบกับป่วยเป็นวันโรค ทำให้ฐานะทางบ้านเริ่มแย่ลงแต่ก็ได้ได้รับความช่วยเหลือจากคุณลุงมาโดยตลอด

สมณะโพธิรักษ์มีชีวิตวัยเด็กที่ยากลำบาก ต้องอาศัยความมานะอดทน ขยันหมั่นเพียรหนักเอาเบาผู้ เป็นคนซื่อสัตย์สุจริต ขยันขันแข็งในการทำงานประจำและงานพิเศษ ประหยัดมัธยัสถ์ในการใช้จ่าย มีนิสัยชอบจดบันทึกการใช้จ่ายตลอดเวลาและช่วยเหลือมารดาค้าขายหารายได้ตลอดมา เช่น รับจ้างเป็นกุ๊กแบกของ เจ็นถ่านขาย ฯลฯ เมื่อเดินทางมาเรียนหนังสือที่กรุงเทพฯ ก็ทำงานเป็นเด็กส่งหนังสือพิมพ์ ต่อมามารดาถึงแก่กรรม คุณลุงหมอก็รับอุปการะน้อง ๆ ไว้ทุกคน จนกระทั่งท่านเรียนจบจึงได้รับน้อง ๆ มาเลี้ยงดูต่อและพยายามกระเบียดกระเสียดส่งน้องทุกคนเรียนหนังสือ ขณะนั้นท่านอายุได้ 21 ปี

สำหรับการศึกษาของสมณะโพธิรักษ์ที่ผ่านมานั้น เมื่อเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 7 จากโรงเรียนสตรีบุตรบำรุง กรุงเทพฯ และต่อมาได้เข้าศึกษาที่โรงเรียนเพาะช่าง แผนกจิวิตรศิลป์ ท่านได้รับวุฒิการศึกษาสูงสุดประโยควิชาชีพชั้นสูงจิวิตรศิลป์ (ปวส.) ชีวิตในวัยเรียนมีการย้ายโรงเรียนบ่อยถึง 9 แห่ง 4 จังหวัด ในขณะที่ท่านกำลังศึกษาอยู่ที่โรงเรียนเพาะช่างท่านได้เปลี่ยนชื่อจาก “มงคล” เป็น “รัก รักพงษ์” เมื่อจบการศึกษาก็ได้เข้าทำงานที่ สถานีโทรทัศน์ช่อง 4 บางขุนพรหม ช่อง 9 อสมท เป็นนักจัดรายการเด็ก รายการทางวิชาการต่าง ๆ เล่นละคร เป็นพิธีกร กำกับเวทีการแสดง ฯลฯ จนมีชื่อเสียงในสมัยนั้น ทั้งยังเป็นครูสอนศิลปะตามโรงเรียนต่าง ๆ ด้วย อีกทั้งยังมีความสามารถด้านการวาดรูป วรรณศิลป์ การแสดง งานประพันธ์ ทั้งบทกวี เรื่องสั้น สารคดี ประพันธ์บทเพลงโดยเฉพาะอย่างยิ่งเพลง “ผู้แพ้” ได้รับความนิยมนอย่างมากในสมัยนั้น (พ.ศ.2497-2498) ซึ่งในขณะนั้นยังเรียนอยู่ที่เพาะช่างและทำงานหารายได้ปั่นจักรยานส่งหนังสือพิมพ์ไปด้วย ท่านประสบความสำเร็จในด้านอาชีพการงานอย่างมาก มีรายได้มากถึงเดือนละ 20,000 บาท

ในขณะที่นายกรัฐมนตรีในสมัยนั้นได้รับเงินเดือน 12,000 บาท(พ.ศ.2513) และวางแผนอนาคตไว้ว่าจะแต่งงานกับคนรักที่หมายปองไว้และเตรียมตั้งชื่อลูก ๆ ไว้หมดแล้ว

จนกระทั่งสมเด็จพระโพธิธิราชย์อายุได้ 26 ปี ได้หันมาศึกษาเรื่องวิทยาศาสตร์ทางจิต (การสะกดจิต-ระลึกชาติ) ใช้เวลาทุกวันเสาร์-อาทิตย์ ไปคลุกคลีกับหมูกุ่มคั่นคว่ำทางจิต ที่วัดมกุฏกษัตริยาราม ต่อมาได้สนใจศึกษาไสยศาสตร์ เช่น การเข้าทรง นั่งทางใน รักษาไข้ ไขห่วย อำนาจงกระพัน ตั้งศาล รดน้ำมนต์ สะกดจิต ฯลฯ ทำให้หมกมุ่นอยู่พักหนึ่ง ต่อมาเมื่อท่านอายุได้ 33 ปี เริ่มรู้สึกเบื่อหน่ายกับไสยศาสตร์ จึงหันมาศึกษาพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง จนเกิดความรู้สึกว่าพุทธแท้ ๆ น่าจะทำให้เกิดความเข้าใจในเรื่องของจิตได้มากกว่าไสยศาสตร์ จึงวางมือจากไสยศาสตร์อย่างเด็ดขาด ลด ละ เลิก ในสิ่งที่เคยทำ หันมาใช้ชีวิตแบบเรียบง่าย ฝึกกินน้อยใช้น้อย ไม่แต่งตัวตามสมัยนิยม ลดความฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย เลิกอบายมุขทุกชนิด เลิกกินเนื้อสัตว์ ลดมื้ออาหารลงเหลือวันละมื้อ ทานอาหารเรียบง่ายไม่ปรุงแต่ง นอนหลับแบบสี่เหลี่ยม (นอนตะแคงขวา) ปฏิบัติศีล 5 อย่างจริงจัง โดยขณะนั้นยังคงครองเพศฆราวาสอยู่ ต่อมาอายุได้ 36 ปี ท่านตัดสินใจลาออกจากงานแล้วบอกลาน้อง ๆ และคนรักไปอยู่วัดโศการามโดยสร้างกุฏิหลังเล็ก ๆ ในป่าแสม (อ่านว่า สะ-แหม) ต่อมาได้อุปสมบท เป็นพระภิกษุฝ่ายธรรมยุติกนิกาย ที่วัดโศการาม จังหวัดสมุทรปราการ เมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ.2513 และได้รับฉายาว่า “พระโพธิธิราชโต” ซึ่งภาษาไทยใช้ว่า “พระโพธิธิราช” ซึ่งแปลว่า “ผู้รักษาความตรัสรู้” มีพระราชวรคุณเป็นพระอุปัชฌาย์ เมื่อได้บวชในพระพุทธศาสนาแล้ว ท่านได้ไปแสดงธรรมตามสถานที่ต่าง ๆ เช่น วัดโศการาม วัดธาตุทองและอีกหลายวัดอย่างสม่ำเสมอ ด้วยวัตรปฏิบัติที่สงบสำรวมเป็นที่น่าศรัทธาเลื่อมใสของผู้ที่พบเห็น จนมีผู้สนใจมาขอปฏิบัติธรรมตามมากขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งฆราวาสและนักบวช ซึ่งมีทั้งนักบวชจากคณะมหานิกายและธรรมยุต

เมื่อบวชแล้วสมเด็จพระโพธิธิราชย์ได้ถือ “ธุดงค์วัตร” (ปฏิบัติเคร่งครัด) ในศีลและวินัยของพระพุทธเจ้า เช่น ฉันอาหารมังสวิรัตินะมือเดียว ไม่สวมรองเท้า ไม่ใช้เงิน รวมถึงการแสดงธรรมอย่างตรงไปตรงมา ทำให้ได้รับฉายาว่า “ขวานจักตอก” และ “ผู้มีสายฟ้าในวาตะ” การแสดงธรรมของท่านได้รับความศรัทธาจากบรรดาญาติโยมเป็นอย่างมากและนำไปปฏิบัติตามจนเกิดมรรคผลจริง บางคนลาออกจากงานละทิ้งชีวิตอนาคตทางโลกโดยไปบวชแล้วมาร่วมปฏิบัติธรรมกับท่าน ต่อมาญาติโยมมาปฏิบัติกันมากขึ้นเรื่อย ๆ ท่านจึงมีความประสงค์ที่จะสร้างสถานที่เฉพาะกลุ่มเพื่อปฏิบัติตามแนวคำสอนของตน แต่พระอุปัชฌาย์ (พระราชวรคุณ) ไม่อนุญาตโดยให้เหตุผลว่า “พระฝ่ายธรรมยุตและมหานิกายจะศึกษาร่วมกันไม่ได้” (สมเด็จพระโพธิธิราชย์เป็นพระฝ่ายธรรมยุต) ภายหลังต่อมาท่านได้อุปสมบทอีกครั้งเป็นพระภิกษุฝ่ายมหานิกาย ที่วัดหนองกระทุ่ม จังหวัดนครปฐม โดยมีพระครูสถิตวุฒิกุลเป็นพระอุปัชฌาย์ เมื่อวันที่ 2 เมษายน พ.ศ.2516 ทำให้

ขณะนั้นมีใบสุทธิ 2 ใบ ต่อมาจึงคืนใบสุทธิให้ฝ่ายธรรมยุตไปเมื่อวันที่ 25 เมษายน พ.ศ.2516 คงเหลือแต่ใบสุทธิมหานิกายเพียงอย่างเดียว ต่อมาเมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2516 สมณะโพธิรักษ์ได้กราบลาพระอุปัชฌาย์ที่วัดอโศการาม พาหมู่กลุ่มประมาณ 20 คน ออกเดินจาริกธรรมยาตราไปยังสถานที่ปฏิบัติธรรมแห่งใหม่อันเป็นที่สัปปายะกว่า (สิ่งที่จะอำนวยความสะดวกแก่การปฏิบัติธรรม เช่น สถานที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม) คือ “แดนอโศก” จังหวัดนครปฐมและในที่สุดจึงได้ก่อเกิดหมู่กลุ่มที่รวมตัวกันและเรียกตนเองว่า “ชาวอโศก”

ภาพที่ 2.1 ผู้นำชาวอโศก สมณะโพธิรักษ์

ที่มา : http://www.asoke.info/Book/santiasoke_history.html

ความที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับคำว่า “อโศก” ในหลาย ๆ เหตุการณ์ อาทิ อุปสมบทที่วัดอโศการาม บรรยายธรรมที่ “ลานอโศก” เผยแผ่หนังสือธรรมะในยุคแรก ๆ ใช้ชื่อว่า “เรวดียุครุ่งอรุณฉบับอโศก” ใช้นามปากกาว่า “อโศก” อย่างเดียวกันหมดไม่ว่าใครจะเขียนก็ตาม ด้วยเหตุที่กล่าวข้างต้นจึงได้จับเอาคำว่า “อโศก” มาใช้เรียกหมู่กลุ่มนับตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา (ชุมชนบุญนิยมสันติอโศก 2557, น.5)

จากการที่สมณะโพธิรักษ์มีความเชื่อและแบบประพฤติปฏิบัติที่แตกต่างจากคณะสงฆ์ทั่วไป อาทิ ละเว้นการรับเงินและทอง ไม่เรียไร ไม่รดน้ำมนต์ ไม่สวมรองเท้า ไม่ใช้ยาม ไม่เคี้ยวหมาก ไม่ใช้ร่ม ไม่โกนคิ้ว ไม่นอนกลางวัน ไม่บูชาด้วยไฟ (จตุรปูเทียน) ฉันทอาหารวันละมือและ

ต้องเป็นอาหารมังสวิรัตินั้น ไม่ปลูกเสกพระ ไม่กรวดน้ำ ไม่ทำน้ำมนต์ เวลาบิณฑบาตจะไม่ หงายฝ่าบาตรเพื่อรับอาหารเพิ่ม เครื่องครัดในศีลทุกระดับ (จุลศีล มัชฌิมศีล มหาศีล) เหล่านี้เป็นต้น แม้จะถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่า เป็นพระ “ขวางโลก ทำลายศาสนา นอกกรีด มีวัตรปฏิบัติที่ สุดโต่งในทาง บีบคั้นตนเองและไม่เป็นทางสายกลาง” แต่ท่านก็พยายามเผยแพร่ความรู้เหล่านี้ออกไป จนทำให้เกิด กระแสการต่อต้านจากพระสงฆ์บางกลุ่ม เพราะประพจน์แตกต่างกันอย่างเด่นชัด ทำให้การเผยแพร่ธรรมะของท่านและคณะมีอุปสรรคปัญหา และถูกกดดันแก่งัดมาโดยตลอด จนกระทั่งเกิดความ ขัดแย้งกับคณะสงฆ์และชาวพุทธศาสนาแนวกระแสหลัก กระทั่งวันที่ 6 สิงหาคม พ.ศ.2518 ท่าน และคณะประกาศลาออกจากมหาเถรสมาคม ไม่ยอมอยู่ภายใต้การปกครองของคณะสงฆ์ไทย ประกาศ “นานาสังวาส” โดยอาศัยวาระที่ประชุมพระสังฆาธิการและพระที่มาประชุมรวมกัน 180 รูป ที่วัดหนองกระทุ่มและเรียกตนเองว่า “คณะสงฆ์ชาวอโศก” เหตุการณ์ความขัดแย้งดังกล่าวนี้ได้ ก่อให้เกิดการตื่นตระหนกของวงการคณะสงฆ์ไทยอย่างรุนแรง ความขัดแย้งทวีความรุนแรงมากขึ้นจน นำไปสู่ “คดีกรณีสันตอโศก” ซึ่งเป็นคดีประวัติศาสตร์ของวงการพระพุทธศาสนาไทยอันโด่งดังใน ยุคสมัยนั้น ต่อมาทางอัยการได้ยื่นฟ้องต่อศาลโดยระบุความผิดในคำฟ้อง ดังนี้

- 1) ประกาศตั้งสำนักสันตอโศกโดยมิชอบด้วยกฎหมาย
- 2) ไม่ยอมอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม
- 3) ไม่สังกัดวัดใดวัดหนึ่ง
- 4) ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง
- 5) ปฏิบัติล่วงละเมิดพระธรรมวินัยเป็นอาจฉิน

ต่อมาทางมหาเถรสมาคมมีคำสั่งให้สมณะโพธิรักษ์ ลี้กภายใน 7 วัน แต่ท่านยื่นกรณ ไม่เปล่งวาจาสิก จึงถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย ถูกศาลตัดสินต้อง โทษจำคุก แต่ให้รอลงอาญา 2 ปี (พ.ศ.2532) ศาลใช้เวลาพิจารณาคดียาวนานถึง 6 ปี 6 เดือน 6 วัน คดีจึงจบสิ้นลง โดยมีทนายทอง ไบ ทองเป่า เป็นหัวหน้าคณะในการสู้คดี จากเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้ไม่สามารถใช้คำนำหน้าว่า “พระ” จึงเปลี่ยนมาใช้คำว่า “สมณะ” และนุ่งห่มแตกต่างจากพระสงฆ์ทั่วไปดังที่เห็นในปัจจุบัน ตั้งแต่ปี พ.ศ.2532 นับแต่นั้นมา

3.2 ความเป็นมาของชุมชนชาวอโศกและเครือข่าย

3.2.1 การก่อเกิดชุมชนชาวอโศก สมณะโพธิรักษ์ เป็นผู้ก่อตั้งและผู้นำทางจิต วิญญาณของชาวอโศก ตั้งแต่ปี พ.ศ.2513 โดยเรียกผู้ปฏิบัติธรรมตามแนวทางนี้ว่า “ชาวอโศก” และ เรียกผู้ที่มาปฏิบัติธรรมตามคำสอนสมณะโพธิรักษ์ว่า “ญาติธรรม” ชุมชนของชาวอโศกเกิดขึ้นจาก ญาติธรรมต้องการมาอยู่ใกล้ ๆ วัดเพื่อรวมเป็นหมู่กลุ่ม มีการซื้อที่ดินที่อยู่ติดกับพุทธสถานเพื่อ สร้างเป็นชุมชน จนกระทั่งก่อเกิดเป็นชุมชนต่าง ๆ ขึ้นมา พุทธสถานแห่งแรก คือปฐมอโศก จังหวัด

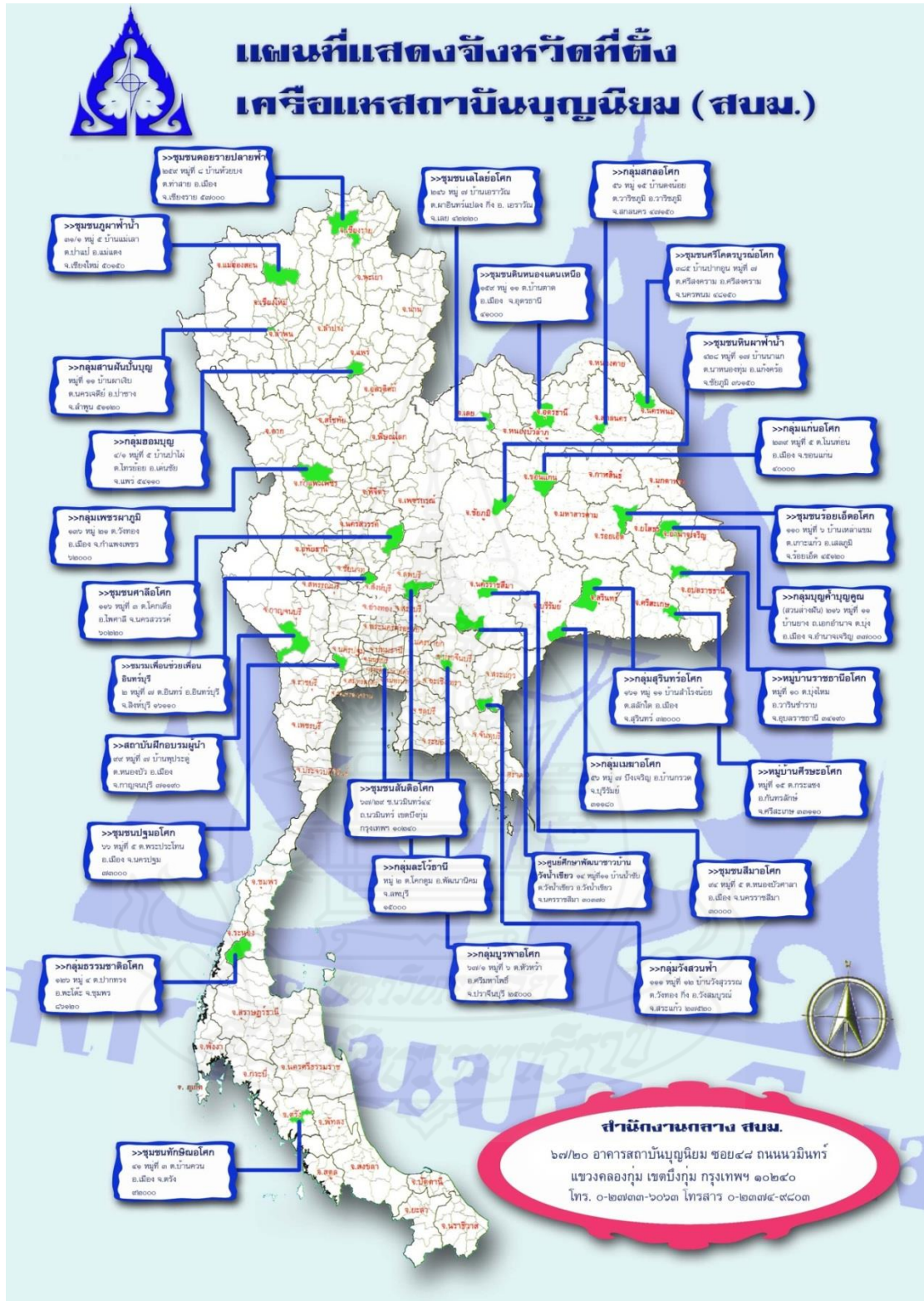
นครปฐม (พ.ศ.2523) หลังจากนั้นจึงเกิดชุมชนปฐมอโศก (พ.ศ.2527) ซึ่งเป็นชุมชนอโศกแห่งแรก ของชาวอโศก ชุมชนแห่งนี้ได้ร่วมสร้างวัฒนธรรมของกลุ่มขึ้น พัฒนาตนเองเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง ฟังตนเองได้ สามารถดำเนินธุรกิจที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อสังคม มีการดำเนินชีวิตที่แตกต่างจาก สังคมอื่นอย่างชัดเจน นำเอาพระธรรมมาเป็นกรอบในการดำเนินชีวิต เกรงครัดในศีล ทุกคนใน ชุมชนปฏิบัติศีล 5 เป็นอย่างต่ำ ใช้ชีวิตเรียบง่าย มกน้อย สันโดษ รับประทานอาหารมังสวิรัตื ลดละ อบายมุข พยายามรักษาวิถีชีวิตแบบพื้นบ้านไทยและความเป็นอยู่เรียบง่ายตามแบบพุทธกาล เป็น ชุมชนที่ประกอบไปด้วย บ้าน-วัด-โรงเรียน ญาติธรรมบางท่านเปลี่ยนชื่อใหม่เมื่อเข้ามาอยู่ในหมู่ กลุ่ม การตั้งชื่อใหม่ของชาวอโศก มีเหตุผลเพื่อเป็นการเตือนสติ ให้เจ้าของชื่อได้ปรับปรุงตัว แก้ไข บุคลิกภาพ อุปนิสัยใจคอที่บกพร่องให้ดีขึ้น ชุมชนของชาวอโศกมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องภายใต้ ระบบ “บุญนิยม” โดยมีชุมชนสันติอโศกเป็นศูนย์กลางการประสานงาน เครือข่ายชุมชนชาวอโศก มีอยู่ทั่วประเทศกระจายอยู่ตามจังหวัดและภาคต่าง ๆ

3.2.2 เครือข่ายชุมชนชาวอโศก ปัจจุบันชุมชนชาวอโศกได้มีการขยายตัวออกไป ตามภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย เกิดชุมชนต่าง ๆ ดังนี้ (ดูตารางที่ 2.1 และภาพที่ 2.2)

ตารางที่ 2.1 เครื่อง่ายชุมชนชาวโศก

ชื่อชุมชน	ที่อยู่	เบอร์โทรศัพท์
1. ปฐมอโศก	66 หมู่ 5 ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม 73000	0 3430 5704, 0 3425 8470-1
2. ศีระะอโศก	287 หมู่ 15 ตำบลกระแซงใหญ่ อำเภอ กันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ 33110	0 4563 5767, 0 4563 5691
3. ศาสลือโศก	116 หมู่ 3 ตำบลโคกเดื่อ อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์ 60220	0 5625 9217, 0 5635 2409
4. สันตือโศก	65/1 ซอยนวมินทร์ 44-48 ถนนนวมินทร์ แขวงคลองกุ่ม เขตบึงกุ่ม กรุงเทพฯ 10240	0 2374 5230
5. สีม่าอโศก	94 หมู่ 5 ตำบลหนองบัวศาลา อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา 30000	0 4421 2797, 0 4432 7306
6. ภูผาฟ้าน้ำ	31/1 หมู่ 5 ตำบลป่าแป๋ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ 50150	0 5327 1262
7. ราชธานีอโศก	99 หมู่ 10 ตำบลนุ่งใหม่ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี 34190	08 8585 9114
8. สังฆสถานหินผาฟ้าน้ำ	428 หมู่ 17 ตำบลนาหนองทุ่ม อำเภอแก่งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ 36150	0 9844 8298, 0 4481 0095
9. สังฆสถานทะเลธรรม	41 หมู่ 3 ตำบลบ้านควน อำเภอเมือง จังหวัดตรัง 92000	0 7522 6196

ภาพที่ 2.2 แผนที่แสดงจังหวัดที่ตั้งเครือข่ายสถาบันบุญนิยมของชาวอโศก
 หมายเหตุ : ห้องสมุดสมาคมผู้ปฏิบัติธรรม

3.3 ชุมชนบุญนิยมสันตือโสภ กรุงเทพมหานคร

3.3.1 ประวัติการก่อตั้งชุมชนบุญนิยมสันตือโสภ กรุงเทพมหานคร เป็นชุมชนแห่งเดียวของชาวอโสภที่ตั้งอยู่ในเขตเมือง มีเนื้อที่ประมาณ 13 ไร่ ภายในชุมชนประกอบด้วย บ้าน วัด-โรงเรียน ชุมชนแห่งนี้ได้ชื่อว่าเป็นศูนย์กลางการประสานงานของชาวอโสภทั่วประเทศ ทุกชุมชนของชาวอโสภมีเอกลักษณ์และวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิตที่แตกต่างจากสังคมอื่นอย่างชัดเจน เช่น ถือบีศ 5 ละออบายมุข สวมเสื้อผ้าสีเข้ม เช่น สีดำ สีเทาหรือสีน้ำเงิน ไม่สวมรองเท้า งดดื่มสุรา ไม่ใช้เครื่องประดับและเครื่องสำอางทุกชนิด ฯลฯ พยายามรักษาวิถีชีวิตแบบพื้นบ้านไทย และความเป็นอยู่เรียบง่ายตามแบบพุทธกาล เป็นชุมชนพึ่งตนเองแบบครบวงจร มีหลักคิดในการประกอบอาชีพด้วย “ระบบบุญนิยม” มีวิถีชีวิตในการอยู่ร่วมกันเรียกว่า “สาธารณโภคี” มีสมณะโพธิรักษ์เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ ชุมชนชาวอโสภมีเครือข่ายอยู่ทั่วประเทศ คือ มีพุทธสถาน 7 แห่ง สังฆสถาน 2 แห่ง และชุมชนที่ไม่มีสมณะอยู่ประจำอีกหลายชุมชน ซึ่งกระจายอยู่ทั่วประเทศ สมณะโพธิรักษ์ได้ก่อตั้งพุทธสถานสันตือโสภขึ้นที่เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ.2519 โดยนางสันตียา(กิตติยา) วีระพันธุ์เป็นผู้บริจาคที่ดินประมาณ 7 ไร่พร้อมเรือนทรงไทย เมื่อ พ.ศ.2515 ซึ่งปัจจุบันถึงแก่กรรมแล้ว

ภาพที่ 2.3 คุณสันตียา(กิตติยา) วีระพันธุ์
(เสียชีวิตเมื่อ 1 ตุลาคม พ.ศ.2540 สิริรวมอายุได้ 70 ปี)

ที่มา : http://www.asoke.info/Book/santiasoke_history.html

สมัยแรก ๆ พื้นที่โดยรอบเป็นแอ่งน้ำและกอหญ้า โดยเฉพาะบริเวณด้านหน้าพุทธสถานฯ ต้องปรับปรุงกันเรื่อยมา อาทิ ถมพื้นที่เพื่อปลูกกุฎิ (ตามที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาต คือขนาด 7×12 กีบพระสุคต หรือราว 1.5×2.5 เมตร) ซ่อมแซมตัวเรือนเพื่อให้ใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น โดยชั้นบนเป็นโบสถ์และที่ทำงานเผยแพร่ธรรมะ ส่วนชั้นล่างเป็นที่แสดงธรรม, ที่ฉันอาหาร, ที่เก็บเล่มพับกระดาษเพื่อทำหนังสือ เป็นต้น (สมัยนั้นยังไม่ได้ใช้เครื่องจักรมากเหมือนสมัยปัจจุบัน) เรียกว่าใช้เป็น “สถานที่หลัก” ในการประกอบกิจวัตรและกิจกรรมต่าง ๆ (ชุมชนบุญนิยมสันติ อโศก 2557, น.8)

ภาพที่ 2.4 “เรือนทรงไทย” ที่คุณสันติยา (กิตติยา) วีระพันธุ์ ได้ถวายแด่ “สมณะโพธิรักษ์”
ที่มา : http://www.asoke.info/Book/santiasoke_history.html

ต่อมาได้มีการซื้อที่ดินเพิ่มขึ้นสำหรับเป็นที่พักของสิกขมาตุ(นักบวชหญิง)และคนวัดฝ่ายหญิง และพื้นที่เพื่อการพาณิชย์ ปัจจุบันมีเนื้อที่จำนวน 13 ไร่ มีจำนวนคนและอาคารสถานที่เพิ่มขึ้นจนพัฒนาเป็นชุมชน (นัฐมา วงศ์รักไทย 2549, น.48) อาคารแรกที่ก่อสร้างขึ้นใกล้เคียงพุทธสถาน คือ “ตึกขาว” ซึ่งเป็นที่พักสำหรับคนวัดฝ่ายหญิง ต่อมามีคนวัดมากขึ้นจึงมีการสร้างอาคารเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งหลังติดกับตึกขาวชื่อว่า “ตึกนวล” ส่วนคนที่ไม่พร้อมจะเข้ามาอยู่อาศัยในฐานะคนวัด เพียงต้องการอาศัยใกล้วัดก็ร่วมกันสร้างอาคารที่พักอาศัยขึ้น 2 อาคาร คือ อาคารตะวันฉาย 1 และตะวันฉาย 2 เมื่อมีผู้สร้างทาวนเฮาส์ขึ้นหน้าพุทธสถาน 2 อาคาร จำนวน 22 ห้อง ทำสัญญาเช่า

ระยะยาว 30 ปี มีผู้มาปฏิบัติธรรมย้ายเข้ามาอยู่ครบทุกห้อง (ปัจจุบันได้ขายให้ชุมชนสันตือโสภแล้ว เมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2546) นอกนั้นยังได้มีการก่อสร้างอาคารพำนักหลังใหม่ ซึ่งเป็นที่ตั้งสำนักบริษัทพำนักและพรรคการเมืองของสำนักสันตือโสภ คือ “พรรคเพื่อฟ้าดิน” (รัฐธรรมนูญ อโสภ ตระกูล 2547, น.52) นับเป็นการถืออุบัติของ “พุทธสถานสันตือโสภ” เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2519 จากนั้นจึงทยอยเกิด “องค์กร” ต่าง ๆ นับถึงปัจจุบันรวม 8 องค์กร เกิดกลุ่ม เกิดชุมชนเครือข่ายเป็น “ชุมชนพึ่งตนเองแบบครบวงจร” ที่มีวิถีชีวิตตาม “ระบบบุญนิยม” มีผลผลิตของแต่ละเครือข่ายเพื่อบริโภคและใช้สอยภายในชุมชน ผลผลิตส่วนเกินนำออกเกื้อกูลผู้สังคม (ชุมชนบุญนิยมสันตือโสภ 2557, น.8)

ภาพที่ 2.5 ป้ายสัญลักษณ์ชุมชนบุญนิยมสันตือโสภ กรุงเทพมหานคร

ที่มา : http://www.asoke.info/Book/santiasoke_history.html

3.3.2 การขยายตัวเป็นชุมชนบุญนิยมสันตือโสภ กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 2 มกราคม 2540 ชาวชุมชนบุญนิยมสันตือโสภ และผู้ที่ปฏิบัติธรรมอยู่ประจำพุทธสถานฯ ในฐานะต่าง ๆ คือ อาคันตุกะจร (ผู้มาปฏิบัติพักค้างเป็นครั้งคราว) อาคันตุกะประจำ (ผู้มาปฏิบัติค้างคืนประจำ) อารามิก (ผู้สมัครอยู่วัดฝ่ายชาย) อารามิกา (ผู้สมัครอยู่วัดฝ่ายหญิง) ได้ร่วมประชุมกัน ณ ศาลาส่วนกลางของพุทธสถานสันตือโสภ รวม 58 คน โดยมีนักบวช 5 รูป เป็นประธาน นับเป็นการเริ่มต้นของการรวมกลุ่มเพื่อสืบทอดสามัคคี สร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน ทำให้ได้ทราบทุกข์สุข ตลอดจนปัญหา ความเป็นไปของการทำงานในหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ อันเป็นกิจการในระบบบุญนิยมดัง ได้กล่าวมาแล้ว รวมถึงชาวชุมชนบุญนิยมสันตือโสภผู้พักอาศัยใกล้พุทธสถานด้วย ตั้งแต่นั้นมาก็มีการประชุมกันทุกเดือน โดยมี สมณะโพธิรักษ์ เป็นประธาน ต่อมาปี 2544 จึงได้จัดตั้งเป็น “ชุมชน” ขึ้นอย่างเต็มรูปแบบและเนื่องจากมีวิถีชีวิตแบบบุญนิยมดังกล่าว จึงเรียกชื่อว่า “ชุมชนบุญนิยมสันตือโสภ” เช่นเดียวกับชุมชนบุญนิยมอื่น ๆ ของชาวโศภ อาทิชุมชนบุญนิยมปฐมโศภ ชุมชนบุญนิยมสิริชะโศภ ชุมชนบุญนิยมราชธานีโศภ เป็นต้น แม้ปัจจุบันเรียกขานกันสั้น ๆ ว่า ชุมชนสันตือโสภ ชุมชนสิริชะโศภ ก็ตาม (ชุมชนบุญนิยมสันตือโสภ 2557, น.49) และกำหนดคุณสมบัติของสมาชิกชุมชน คือถือศีล 5 ละอบายมุขและรับประทานอาหารมังสวิรัต

ชุมชนบุญนิยมสันตือโสภ ถือได้ว่าเป็นศูนย์กลางทางด้านปัญญาของชาวโศภ เป็นแหล่งกลางการเผยแพร่ธรรมะของชาวโศภ รวมทั้งมีสำนักงานต่าง ๆ หลายหน่วยงาน เป็นที่ตั้งขององค์กรหลักที่เป็นแกนนำในการดำเนินงานของชาวโศภ เช่น กองทัพนวัตกรรม มูลนิธิธรรมสันติ สมาคมผู้ปฏิบัติธรรม ธรรมทัศน์สมาคม มูลนิธิเพื่อนช่วยเพื่อน มูลนิธิบุญนิยม ชมรมมังสวิรัตแห่งประเทศไทย พรรคเพื่อฟ้าดิน โรงพิมพ์มูลนิธิธรรมสันติซึ่งทำหน้าที่ผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ของชาวโศภและทำหน้าที่แจกจ่ายหนังสือ สิ่งพิมพ์ที่ออกเป็นประจำคือ สารโศภ ข่าวโศภ ดอกหญ้า ดอกบัวน้อย และเราคิดอะไร แต่ชุมชนบุญนิยมสันตือโสภ ไม่ได้เป็นศูนย์กลางการบริหารหมู่กลุ่มทั้งหมด เพราะแต่ละชุมชนก็มีอิสระในการบริหารจัดการองค์กรของตนเอง

3.3.3 ประเพณีประจำปีของชุมชนชาวโศภ ชาวโศภมีกิจกรรมทำร่วมกันตลอดทั้งปี ทุกคนได้มาพบปะสังสรรค์ ปฏิบัติธรรมร่วมกันก่อให้เกิดความสามัคคีสร้างความผูกพันฉันญาติมิตรรักใคร่กลมเกลียวกัน ส่งเสริมมนุษยสัมพันธ์และการทำงานเป็นทีมทำให้เกิดความเป็นหนึ่งเดียวกัน ชาวโศภใช้หลัก “สาราณียธรรม 6” (หลักธรรมแห่งการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข) มาใช้เป็นหลักในการอยู่ร่วมกันของคนในทุกชุมชนชาวโศภ และใช้หลัก “อุปทานิยธรรม 7” (ข้อปฏิบัติหรือธรรมอันเป็นเหตุไม่ให้เกิดความเสื่อมมี 7 ข้อ เช่น หมั่นประชุมกันอยู่เสมอ) กิจกรรมดังกล่าวออกมาในรูปแบบของงานประเพณีประจำปีของชุมชนดังนี้ (ดูตารางที่ 2.2)

ตารางที่ 2.2 งานประเพณีประจำปีของชุมชน

ชื่องาน	สถานที่จัดงาน	เดือนที่จัดงาน	ลักษณะกิจกรรมที่สำคัญ
1. งานโพชฌังการิยส์จายู วิชาลัยบรรดาบัตติคบุญ นิยม (ว.บ.บ.)	ชุมชนบุญนิยมราชธานี อ.โคก จ.อุบลราชธานี	ปลายเดือนธันวาคมถึงต้นเดือน มกราคม รวม 7 วัน	กิจกรรมบำเพ็ญคุณ บำเพ็ญธรรม ฟังเทศน์ สอบธรรมะ ผู้สอบผ่านจะได้รับเข็มตราพระ ธรรม รับสมัครบุคคลทั่วไป เกณฑ์ของผู้สมัคร คือ กินมังสวิรัติน 5 ปี ถือศีล 5 ละอบายมุข
2. งานฉลองหนาวธรรมชาติ อ.โคก	ชุมชนบุญนิยมภูพาน้ำ จ.เชียงใหม่	มกราคม รวม 3 วัน	กิจกรรมกีฬาอริยะ กิจกรรมสันตนาการ ฟังธรรมและเที่ยวชมธรรมชาติและพักผ่อน หลังจากที่ทำงานหนักมาทั้งปี
3. งานพุทธาภิเษกสุดยอด ปาฏิหาริย์	ชุมชนบุญนิยมศาลือโคก จ.นครสวรรค์	กุมภาพันธ์ รวม 7 วัน	อบรมธรรมะอย่างเข้มข้น ฟีกสติปัญญา 4 เน้นการฟังธรรม ปฏิบัติศีล 8 ไม่สวมรองเท้า ทานอาหารวันละมื้อ
4. งานปลุกเสกพระแท้ ๆ ของพุทธ	ชุมชนบุญนิยมราชธานี อ.โคก จ.อุบลราชธานี	เมษายน รวม 7 วัน	อบรมธรรมะอย่างเข้มข้น ฟีกสติปัญญา 4 เน้น การฟังธรรม ปฏิบัติศีล 8 ไม่สวมรองเท้า (เป็น งานภายในของชาวอ.โคก) ทานอาหารวันละมื้อ เน้นปลุกเสกคนให้เป็นพระ
5. งานคืนสู่เหย้าสัมมาสิกขา	ชุมชนบุญนิยมราชธานี อ.โคก จ.อุบลราชธานี	ธันวาคม รวม 3 วัน	เป็นงานรวมตัวกันของศิษย์เก่าโรงเรียนสัมมา สิกขาในเครือข่ายชุมชนชาวอ.โคก เน้นกิจกรรมและฟังธรรม
6. งานตลาดไร่สารพิชเพื่อ ฟ้าดิน	ชุมชนบุญนิยมราชธานี อ.โคก จ.อุบลราชธานี	เป็นงานที่จัดต่อเนื่องจากงานคืนสู่ เหย้าเข้าคืนถ้ำสัมมาสิกขาเป็นเวลา 3 วัน	แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในหมู่เกษตรกรที่ทำ กสิกรรมไร่สารพิชด้วยกัน จำหน่ายผลผลิต ทางการเกษตรและสินค้าในราคามุขนิยม
7. งานโฮมไทวัง	ชุมชนบุญนิยมราชธานี อ.โคกหรือชุมชนบุญนิยม สันติอโคกตามความ เหมาะสมขณะนั้น	มิถุนายน รวม 2 วัน	ฟังธรรม พบปะระหว่างครู(ครู) และนิสิต สัมมาสิกขาลัยวังชีวิต
8. งานอโศกรำลึกและงาน บูชาพระบรมสารีริกธาตุ	ชุมชนบุญนิยมสันติอโคก กรุงเทพฯ	มิถุนายน รวม 3 วัน	ชาวอ.โคกทุกแห่งมาร่วมรำลึกวันก่อตั้งสันติ อโคกและสักการะพระบรมสารีริกธาตุที่บรรจุ อยู่ในพระวิหารพันปีฯ ด้วยการปฏิบัติบูชา ฟังธรรม สนทนาธรรมและพบปะสังสรรค์
9. งานมหาปวารณา	ชุมชนบุญนิยมปฐมอโคก จ.นครปฐม	พฤศจิกายน รวม 4 วัน	ประชุมใหญ่ประจำปีของสมณะที่มีการว่า กล่าวดักเตือนกัน รวมทั้งมีการประกาศว่า สมณะรูปใดจะไปประจำอยู่ ณ พุทธสถานแห่ง ใดและรายงานความคืบหน้ากิจกรรม ที่รับผิดชอบดูแล (ประเมินผลงาน)
10. งานปีใหม่ที่ตลาดอริยะ	ชุมชนบุญนิยมราชธานี อ.โคก จ.อุบลราชธานี	จัดขึ้นระหว่างวันสิ้นปี-วันปีใหม่ รวม 5 วัน	จำหน่ายสินค้าของใช้จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ในราคาต่ำกว่าทุน
11. งานบูชาบุพการี	ชุมชนอ.โคกทั่วทุกแห่ง	12 สิงหาคมของทุกปี	เพื่อรำลึกถึงพระคุณของบุพการีเนื่องในโอกาส วันแม่แห่งชาติ

3.4 แนวคิดของระบบบุญนิยม

3.4.1 แนวคิดเกี่ยวกับระบบบุญนิยม

สมณะโพธิรักษ์เป็นผู้ริเริ่มบัญญัติคำว่า “บุญนิยม” ขึ้นมาใช้กับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของสังคมชาวโศก ช่วงประมาณ พ.ศ.2530 ขณะที่ระบบทุนนิยมกำลังรุ่งเรืองและระบบสังคมนิยมกำลังเสื่อมถอย เป็นช่วงที่สังคมทุกระดับ ทั้งระดับครอบครัว ชุมชนและประเทศชาติ กำลังตกเป็นทาสวัตถุนิยมกันอย่างมัวเมาและมีชีวิตหลงระเหิดกับการบริโภคนิยม (ภัทรพร สิริกาญจน 2540, น.118) จากแนวคิดดังกล่าวได้ก่อให้เกิดระบบ “บุญนิยม”

ระบบบุญนิยมเริ่มต้นจาก “สร้างคนดีมีศีล” ให้ได้ก่อน คนที่ว่าเป็นนี้ คือ บุคคลที่ถือศีล 5 ละอบายมุข ลดละการบำเรอตน ลดความมัวเมาในลาภ ยศ สรรเสริญ โลภียะสุขและต้องฝึกฝนตนไปสู่ทิศทางแห่ง “โลกุตระ” เป้าหมายของการทำงานใน “ระบบบุญนิยม” ไม่ได้มุ่งค่าตอบแทนที่เป็นตัวเงิน ระบบบุญนิยมแบ่งระดับการค้าขายออกเป็น 4 ระดับ 1)ขายต่ำกว่าราคาท้องตลาด 2)ขายเท่าทุน 3)ขายต่ำกว่าทุนลงไป 4)แจกฟรี

ระบบบุญนิยม จึงเป็นแบบแผนวัฒนธรรมที่มีแก่นรากจากหลักธรรมในพุทธศาสนาที่ถือว่าการได้ให้หรือการเสียสละที่ก่อให้เกิดคุณค่าผู้อื่นเพื่อนมนุษย์และสัตว์โลกทั้งหลาย นั้นเป็นกำไร หรือเรียกว่า “บุญ” ซึ่งทางชุมชนได้นำมาประยุกต์ใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน (วลัญชา สุพรรณธรริกา 2555, น.89)

แนวคิดบุญนิยมมีสิ่งที่เรียกว่าจุดสัมบูรณ์ คือ อิสระภาพ ภราดรภาพ สันติภาพ สมรรถภาพ บูรณภาพ อันเป็นคุณลักษณะของผลสำเร็จจากแนวคิดบุญนิยมนั่นเอง คือ มีความเป็นอิสระเหนือวัตถุ ทรัพย์สินศฤงคาร ไม่หอบหวาง ทุกคนต่างมีอิสระเสรีภาพ (Independence) ในการแบ่งปันกัน จนเกิดความเป็นพี่น้องกันเป็นภราดรภาพ (Fraternity) เมื่ออยู่กันอย่างพี่น้องจึงเกิดความสงบสุขเป็นสันติภาพ (Peace) ไม่แย่งชิงทรัพยากรซึ่งความสงบสุขนี้ทำให้มีเวลาเพียงพอที่จะมาสร้างสมรรถภาพให้แก่ตนเองด้วยความขยันขันแข็ง โดยชาวโศกจะเป็นผู้ที่กินน้อยใช้น้อยที่เหลือจุนเจือสังคม เป็นผู้มีสมรรถภาพ (Efficiency) ที่ดี สามารถสร้างสรรค์กิจการงานโดยไม่เอาเข้าพกเข้าห่อตนเอง แต่นำไปสู่ส่วนรวม ชุมชน สังคม ประเทศชาติและมวลมนุษยชาติจนเกิดเป็นบูรณภาพ (Integrity) ในที่สุด (ชุมพล ศรีรวมทรัพย์ 2551, น.67)

แนวคิดเรื่องบุญนิยมและทุนนิยมมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน “ทุนนิยม” นั้นมีเป้าหมายเพื่อกำไรสูงสุด กอบ โภยกังแก่แย่ง จึงดีชิงเด่น มีอไกรยยาวสาวได้สาวเอา เน้นการบริโภคและการผลิต ดังกล่าวได้ทำลายทรัพยากรและสภาพแวดล้อมอย่างรุนแรง ก่อให้เกิดภัยพิบัติต่าง ๆ ตามมา มีการกระจายรายได้อย่างไม่เป็นธรรมก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรม หนี้สิน ความยากจน อิทธิพลของทุนนิยมได้ก่อให้เกิดผลกระทบที่เรียกว่า “วิกฤติทางวัฒนธรรม” ส่วน

“บุญนิยม” นั้นเน้นการเสียสละ ไม่เอาเปรียบ ไม่ฉวยโอกาส ยิ่งขาดทุนมากยิ่งขึ้นได้กำไร “บุญ” เอื้อเพื่อแบ่งกันกินแบ่งกันใช้ไม่หอบหวงให้แก่ตนฝ่ายเดียว ขยันสร้างสรรค์ใช้ชีวิตเรียบง่าย รู้คุณค่าของธรรมชาติ นำพาซึ่งสังคมอันร่มเย็นเป็นสุข (คูตารางที่ 2.3)

ตารางที่ 2.3 การเปรียบเทียบระบบทุนนิยมกับบุญนิยม

หัวข้อ	ระบบทุนนิยม	ระบบบุญนิยม
1. ความดี	มีการเสียดุล การให้ แต่หวังผลตอบแทน ยิ่งได้มากยิ่งดี	ให้อย่างบริสุทธิ์ใจ เสียดุลโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ศึกษาธรรมะ ฝึกสติปัญญา มีน้ำใจ
2. ความเก่ง	การได้เปรียบ เอาเปรียบ การฉวยโอกาส ลวงซ่อนซ่อนเชิง	การให้บริการ การเสียดุลจริงใจ ไร้กิเลส
3. กำไร	เรียกร้อย บีบคั้นจากผู้อื่นมากกว่าที่ตนลงทุนไป หรือมากกว่าสิทธิ์ที่พึงได้ เช่น ค่าความรู้ ความสามารถ 500 หน่วย ต้องเอาคืนให้ครบและให้ได้เกินยิ่งดี	การเอื้อเพื่อเพื่อแม่ แบ่งปัน ช่วยเหลือ มีการให้ ทำเพื่อผู้อื่น เช่น ค่าความรู้ความสามารถ 500 หน่วย ถ้าเอาคืนยิ่งน้อยยิ่งได้บุญ (เป็นค่านามธรรมมากกว่าเงิน)
4. ขาดทุน	คือ การเสียเปรียบ คนทำงานน้อยได้ 5,000 บาท แต่คนทำงานทั้งวันได้ 1,500 บาท ถือว่าคนทำงานมากได้น้อยขาดทุนหรือสู้คนที่ทำงานน้อยได้มากไม่ได้	คือ การเอาเปรียบคนอื่น เช่น ทำงานเช้าชามเย็นชาม แต่ได้เงินเดือนมาก เพราะโดยสัจจะ ย่อมเป็นหนี้สังคม เพราะกินแรงคนอื่น
5. เป้าหมาย	เงิน คือพระเจ้า เงินบันดาลอะไร ๆ ได้หมด การได้ใช้ได้เสพถือเป็นกำไรชีวิต(บริโภคนิยม) แม้ตายจะเอาเงินไปไม่ได้ก็ขอกอบโกยให้รวยไว่ก่อน	กรรม 3 (กายกรรม วาจกรรม มโนกรรม) คือพระเจ้า บาปบุญที่ทำไว้ตอนเป็น ๆ คือทรัพย์แท้ของชีวิตจะติดตัวไปทุก ๆชาติ ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่วทันที ไม่มีใครเบียดได้
6. สุดท้าย	ทุนนิยมจะดึงคุณทรัพย์ากรและมนุษย์ให้ตกอยู่ในอำนาจผลาญพร่าสิ้นเปลือง ฟุ้งเฟ้อจนถึงวิกฤติ กลียุค	จะขยันสร้างสรรค์ เพิ่มสมรรถนะ ชีวิตเรียบง่าย รู้คุณค่าของธรรมชาติ ทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ สังคมสันติสุข

ที่มา : จิ่งเซียงฝ่าซือ (2545, น.24) อ้างถึงใน แชมดิน เลิศบุศย์ (2555, น.29-30)

3.4.2 แนวคิดเกี่ยวกับสาธารณโภคี

สาธารณโภคีเป็นหลักธรรมหนึ่งที่ชาวโศกนำมาใช้ในการอยู่ร่วมกัน สาธารณโภคี แปลว่า “ทรัพย์สินของส่วนรวม” (ชุมพล ศรีรวมทรัพย์ 2551, น.79) กล่าวหาว่า ความหมายของสาธารณโภคี คือ การบริโภคนเป็นสาธารณะ ทรัพย์สินสมบัติส่วนรวมแบ่งปันกันใช้ ทุกคนต่างร่วมกันร่วมใช้ในส่วนกลาง ทั้งข้าวของเงินทองทรัพย์สินเป็นของทุกคนที่อยู่ร่วมกัน ต่างอาศัยกินอาศัยใช้ได้กันทั่วไป ซึ่งประชากรชุมชนสังคมที่มีคุณภาพถึงขั้นสาธารณโภคีได้นั้น เพราะว่าคนเหล่านั้นมีกิเลสเหลือน้อยหรือไม่มีกิเลสได้จริง ทำให้ไม่เปลือง ไม่เสียเวลา ไม่เสียแรงงานไปกับกิจกรรมที่มีกิเลส แนวคิดสาธารณโภคีเป็นแนวคิดเพื่อใช้ในการกระจายทรัพยากรต่าง ๆ ในชุมชน สมณะโพธิรักษ์ยืนยันว่า แนวคิดนี้จะปฏิบัติได้ผลก็ต่อเมื่อบุคคลที่มารวมเป็นหมู่กลุ่มนั้น ต้องผ่านการฝึกฝนขัดเกลาตนเองให้ลดละกิเลสลงได้ในระดับหนึ่ง คือ งดเว้นการเสพปัจจัยส่วนเกินของชีวิตต่าง ๆ (ระดับอบายมุข) งดเว้นจากการเบียดเบียนผู้อื่น(ระดับศีล 5) มีความเมตตาต่อผู้อื่น(หลักสาราณียธรรม 6) รวมทั้งมีความปรารถนาที่จะพัฒนาตนเอง(หลักวรรณะ 9)

ระบบสาธารณโภคีให้ความสำคัญเป็นธรรมต่อทุกคนในชุมชนอโศก กล่าวคือนอกจากจะจัดเตรียมสภาวะแวดล้อมทางสังคมที่เกื้อหนุนให้ชาวโศก สามารถปฏิบัติธรรมขัดเกลาจิตและปัญญาด้วยการร่วมพลังกลุ่มทำงาน ก่อเกิดคุณภาพทางด้านวัตถุ ในขณะที่เดียวกันก็เกื้อหนุนการพัฒนาตนในโครงสร้างอารยะธรรมของชุมชนด้วย (วลัญญา สุพรรณธริกา 2555, น. 91) ชาวโศกไม่มีการสะสมเงินทองเป็นของตัวเอง ไม่กักตุนกอบโกย ไม่มีระบบเงินกู้หรือเงินเชื่อ ทำงานฟรี สาธารณโภคีจะรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในสิ่งที่สมาชิกชุมชนจำเป็นต้องดำรงชีวิตได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรคและสวัสดิการที่จำเป็นด้านต่าง ๆ

3.4.3 แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตด้วยหลักศีล 5

ศีล 5 ถือว่าเป็นหลักปฏิบัติขั้นพื้นฐานที่สำคัญของชาวพุทธทุกคน เป็นการกำหนดหลักต่าง ๆ เพื่อให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข มีกาย วาจาเป็นปกติสุข เมื่อใดที่มนุษย์มีศีล 5 อย่างครบถ้วน ความเป็นมนุษย์จึงสมบูรณ์ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2546, น.957) ให้ความหมายของศีลว่า ศีล คือ ข้อบัญญัติที่กำหนดการปฏิบัติทางกาย ทางวาจา ของพุทธศาสนา มีศีล 5 ศีล 8 เป็นต้น

ศีลข้อที่ 1 ห้ามฆ่าสัตว์ หมายถึง งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ทุกชนิด การเบียดเบียน ช่มเหงรังแก ความโหดร้ายรุนแรง อันส่งผลของการรักษาศีลข้อที่ 1 คือ ทำให้อายุยืน ปราศจากโรคภัยเบียดเบียน

ศีลข้อที่ 2 ห้ามลักทรัพย์ หมายถึง งดเว้นจากการลักขโมย การมีจิตโลภอยากได้ของคนอื่นมาครอบครอง เป็นคนที่เห็นแก่ตัว ไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนของคนอื่น

อานิสงส์ของการรักษาศีลข้อที่ 2 คือ ทรัพย์สมบัติที่มีอยู่จะมีความปลอดภัยจากโจรผู้ร้ายที่จ้องจะเบียดเบียนทำลาย

ศีลข้อที่ 3 ห้ามประพฤติผิดในกาม หมายถึง งดเว้นจากการล่วงละเมิดภรรยา สามี ของผู้อื่น หรือประพฤตินอกใจ ภรรยา สามีของตน รวมถึงการข่มขืนด้วย ซึ่งเป็นการทำร้ายจิตใจผู้อื่น นำมาซึ่งความเกลียดชัง อาฆาต ความโกรธ อานิสงส์ของการรักษาศีลข้อที่ 3 คือ ครอบครัวยู่ร่วมกันด้วยความผาสุกร่มเย็น

ศีลข้อที่ 4 ห้ามพูดโกหก หมายถึง งดเว้นจากการพูดโกหก คำหยาบ ต่อเสียด นินทาว่าร้ายหรือการพูดคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง อานิสงส์ของการรักษาศีลข้อที่ 4 คือ เมื่อพูดอะไรจะมีแต่คนเคารพเชื่อถือและศรัทธา

ศีลข้อที่ 5 ห้ามดื่มสุรายาเสพติดและของมีนเมา หมายถึง งดเว้นจากสิ่งเสพติดและของมีนเมา เช่น สุรา บุหรี่ ฝิ่น กัญชาและสิ่งเสพติดต่าง ๆ เป็นต้น อานิสงส์ของการรักษาศีลข้อที่ 5 คือ จะเป็นผู้ที่มีสติปัญญาดีและฉลาด ความจำดี ไม่หลงลืม ไม่เป็นคนวิกลจริต

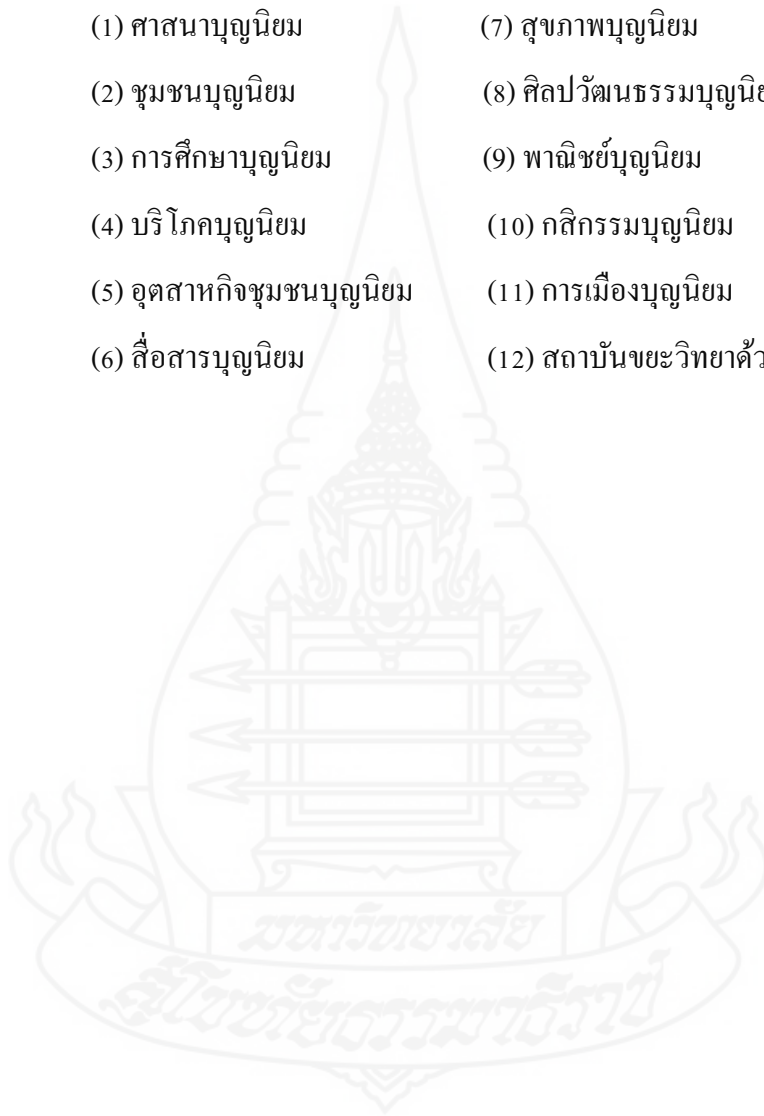
3.5 ระบบบุญนิยม

3.5.1 สถาบันบุญนิยม ปัจจุบันชาวโศกได้ก่อตั้งองค์กรหนึ่งขึ้นมาชื่อว่า “สถาบันบุญนิยม” เพื่อดูแลกิจกรรมทุกประเภทในชุมชนให้ขึ้นไปในทิศทางเดียวกันภายใต้กรอบแนวคิดบุญนิยม องค์กรของชาวโศกเชื่อมโยงกันในรูปแบบลักษณะที่เรียกว่า “เครือข่าย” สมณะโพธิรักษ์อธิบายความหมายไว้ว่า “เครือข่ายจะเป็นการจัดการเชื่อมโยงแบบมีรูปทรง (Pyramidal Web) มียอด มีกลาง มีฐาน มีเนื้อใน เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ ต่างกับเครือข่ายซึ่งเป็นการเชื่อมโยงแบบแนวระนาบจุดตั้งหน้าตาข่ายอวน” (ชุมพล ศิริรวมทรัพย์ 2551, น.64)

3.5.2 กิจการงานในระบบบุญนิยม คือ การประกอบกิจการด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ไม่ค้ำกำไรเกินควร ผลประโยชน์ทางการค้าจะต้องหมุนเวียนกลับคืนมาสู่ลูกค้า เป็นระบบที่เกิดขึ้นได้ต่อเมื่อ “มนุษย์มีความเจริญทางปัญญาสูงสุดตามทฤษฎีของพระพุทธเจ้า” คือ จะต้องลดละกิเลส โลก โกรธ หลงและรู้จัก “เสียสละ” เป็น “มนุษย์พัฒนา” หรือเรียกว่า “มนุษย์วรรณะ 9” ที่มีความขยันหมั่นเพียรเล็กน้อย สันโดษ ไม่สะสม ซึ่งจะพัฒนาได้มากหรือน้อยก็ขึ้นอยู่กับคุณภาพและคุณธรรมของแต่ละบุคคล สมณะโพธิรักษ์และชาวโศกเชื่อมั่นว่าคุณค่าที่มนุษย์ควรจะได้รับเป็นทรัพย์ติดตัวไปอย่างแท้จริง คือ “อริยทรัพย์” ที่ต้องเสียสละให้ได้จริง ๆ ลดละกิเลสให้ได้มากที่สุด ด้วยการทานบริจาคออกไป ช่วยเหลือเกื้อกูล โดยมีหลักว่า ผลกำไรน้อยกว่าต้นทุนเรียกว่า “กำไรอริยทรัพย์” ผลได้เท่ากับต้นทุน เรียกว่า “เสมอทุน” ผลได้มากกว่าต้นทุนเรียกว่า “ขาดทุน, เป็นหนี้” (ชุมชนบุญนิยมสันติโศก 2557, น.33-34)

ชุมชนบวญนิยมสันตือ โศก กรุงเทพมหานคร มีกิจการงานหลายด้านที่ดำเนินตามหลักบวญนิยม (ชุมชนบวญนิยมสันตือ โศก 2557, น.38-44) กิจการงานในระบบบวญนิยม มีลักษณะพึ่งตนเองตามทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง จนเป็นศูนย์ศึกษาเรียนรู้ด้านชุมชนเข้มแข็ง (ไม่เป็นทาสบริ โภคนิยมและทุนนิยม) โดยมีกิจกรรมหลักของบวญนิยม 12 ประการ คือ (ดูตารางที่ 2.4 และ2.5)

(1) ศาสนาบวญนิยม	(7) สุขภาพบวญนิยม
(2) ชุมชนบวญนิยม	(8) ศิลปวัฒนธรรมบวญนิยม
(3) การศึกษาบวญนิยม	(9) พาณิชย์บวญนิยม
(4) บริ โภคบวญนิยม	(10) กสิกรรมบวญนิยม
(5) อุตสาหกรรมชุมชนบวญนิยม	(11) การเมืองบวญนิยม
(6) สื่อสารบวญนิยม	(12) สถาบันขะวิทยาด้วยหัวใจ

ตารางที่ 2.4 กิจกรรมงานของชาวอโศก

กิจกรรมบุญนิยม	ประกอบด้วย
1. ศาสนาบุญนิยม	มูลนิธิธรรมสันติ, กองทัพนวมูลนิธิ, สมาคมผู้ปฏิบัติธรรม ธรรมทัศน์สมาคม, มูลนิธิเพื่อนช่วยเพื่อน, สมาคมศิษย์เก่าสัมมา สิกขา, สมาคมนักศึกษาผู้ปฏิบัติธรรม (นศ.ปธ.) และมูลนิธิบุญนิยม
2. ชุมชนบุญนิยม	พุทธสถาน, ชุมชน, องค์กรต่าง ๆ และกิจการงานใน “ระบบบุญนิยม”
3. การศึกษาบุญนิยม	1. โรงเรียนสัมมาสิกขาสันติอโศก (สส.สอ) 2. โรงเรียนสันติบาล(ระดับอนุบาล-ประถมศึกษา) 3. วิทยาลัยบรรดาบัณฑิตบุญนิยม (ว.บบบ.)
4. บริโภคบุญนิยม	ชมรมมังสวิรัตแห่งประเทศไทย สาขาจตุจักร (ชมร.กทม.) และสาขาหน้าสันติอโศก (ชมร.สตอ.)
5. อุตสาหกรรมชุมชนบุญนิยม	บริษัทพลังบุญ (บุญนิยม) จำกัด
6. สื่อสารบุญนิยม	บริษัทฟ้าอภัยจำกัด, สำนักพิมพ์กลิ่นแก่น, กลุ่มสุดฝั่งฝัน . ธรรมปฏิกรรม, ห้องสมุดสันติอโศก, คลังเสียง, อินเทอร์เน็ตอโศก สถานีโทรทัศน์ "บุญนิยมทีวี" (Boonniyom TV) ออกอากาศตลอด 24 ชั่วโมง
7. สุขภาพบุญนิยม	หน่วยคัดกรองสินค้า, กลุ่มงานการพัฒนาระบบสุขภาพชาวอโศก ,คลินิกทันตกรรม, บ้านสุขภาพ, ชมรมผู้สูงอายุ
8. ศิลปวัฒนธรรมบุญนิยม	วิหารพันปีเจติย์พระบรมสารีริกธาตุ
9. พาณิชย์บุญนิยม	บริษัทพลังบุญ (บุญนิยม) จำกัด, ร้านกู่ดินฟ้า สำนักงานทรัพย์สินทางปัญญาอโศก
10. กสิกรรมบุญนิยม	เครื่องหากสิกรรมไร้สารพิษแห่งประเทศไทย (คกร.) สวนบุญผักพืช คลอง 13 จ.ปทุมธานี
11. การเมืองบุญนิยม	พรรคเพื่อฟ้าดิน
12. สถาบันขะวิทยาด้วยหัวใจ	การดำเนินกิจกรรม โดยรับบริจาคของเก่าที่ไม่ใช้ ของใหม่ที่เกิน ความจำเป็น นำมาแปรเป็นทุนสนับสนุน Boonniyom TV โดยจัด จำหน่ายที่ “ร้านดินอุ้มดาว”

ตารางที่ 2.5 องค์กรในชุมชนบุญนิยมสันตือโศก

ชื่อกิจกรรม	กิจกรรมสำคัญ	ก่อตั้งเมื่อ
1. มูลนิธิธรรมสันติ	<ul style="list-style-type: none"> - ดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับหนังสือธรรมะ ชื่อหนังสือว่า “สารอโศก” (ออกเป็นรายเดือน) และ “แสงสุญ” (ออกเป็นรายปี) แจกฟรีแก่ผู้สนใจ บริการตอบปัญหาธรรมะ/บริการเทปหมอนเวียนให้แก่สมาชิก โดยมีคำขวัญว่า “เราจะพิมพ์หนังสือธรรมะให้ทั่วโลก” - รับผิดชอบค่าใช้จ่ายสาธารณูปโภค ตลอดจนค่ารักษาพยาบาลของสมาชิกชุมชนที่ไม่ได้รับเงินเดือน มีกองทุนคุ้มครองภัยและกองสาธารณะ โภคิ สนับสนุนการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ 	พ.ศ.2520
2. กองทัพนิตยธรรมมูลนิธิ	<ul style="list-style-type: none"> - อบรมคุณภาพชีวิตแก่ข้าราชการและประชาชนที่สนใจ - อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ - โครงการชุมชนราชธานีอโศก อยู่ที่ริมฝั่งแม่น้ำมูล ตำบลบึงใหม่ อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี เป็นต้น 	พ.ศ.2524
3. สมาคมผู้ปฏิบัติธรรม	<ul style="list-style-type: none"> - จัดทำวารสาร “ดอกหญ้า” และ “ดอกบัวน้อย” แจกฟรี - เผยแพร่อาหารมังสวิรัตินิคม “ชมรมมังสวิรัตินิคมแห่งประเทศไทย” ปัจจุบันมี 3 สาขา คือ สาขาหน้าสันตือโศก กรุงเทพฯ สาขาเชียงใหม่ สาขาจตุจักร - ห้องสมุดสมาคมผู้ปฏิบัติธรรมบริการประชาชนทั่วไป - ชมรมนักศึกษาผู้ปฏิบัติธรรม จัดกิจกรรม เช่น โรงบุญ 5 ชั้นวามหาราช, จัดอบรม “พุทธทายาท” ในช่วงปิดภาคเรียน เป็นต้น - ชมรมสัมมาสิกขาพุทธธรรม โรงเจสมาคม จ.จันทบุรี 	พ.ศ.2527
4. ธรรมทัศน์สมาคม	<ul style="list-style-type: none"> - ส่งเสริมการศึกษาปฏิบัติจริยธรรมของสมาชิกและสาธุชนทั่วไปตามหลักสังฆธรรม อันเป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา - ส่งเสริมกิจกรรมสาธารณประโยชน์โดยไม่มุ่งผลทางการเมือง - ส่งเสริมเผยแผ่พุทธธรรมด้วยสื่อสาระสัจจะทุกประเภท เช่น หนังสือเล่ม หนังสือพิมพ์, เทปเสียง, วิทยู, โทรทัศน์, วีดีโอ, สไลด์, จิตรกรรม ประติมากรรม, วรรณกรรม, สถาปัตยกรรม, นาฏกรรม, เพลง, ดนตรี เป็นต้น 	พ.ศ.2531
5. มูลนิธิเพื่อนช่วยเพื่อน	<ul style="list-style-type: none"> - โครงการจัดรายการวิทยุทั้งภาค AM และ FM ในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด เป็นเพื่อนทางจิตมิตรทางใจ, รายการโทรทัศน์ - โครงการบริจาคและเผยแผ่สื่อธรรมะในโอกาสต่าง ๆ เป็นต้น 	พ.ศ.2537
6. สมาคมศิษย์เก่าสัมมาสิกขา	<ul style="list-style-type: none"> - โครงการจัดงาน “คืนสู่เหย้าเข้าคิณธำสัมมาสิกขา” - โครงการจัด “โรงบุญมังสวิรัตินิคม” ในโอกาสต่าง ๆ เป็นต้น 	พ.ศ.2547
7. สมาคมนักศึกษาผู้ปฏิบัติธรรม	<ul style="list-style-type: none"> - โครงการจัดงาน คืนสู่เหย้าเข้าคิณธำ นศ.ปช. และโครงการจัด โรงบุญมังสวิรัตินิคมในโอกาสต่าง ๆ เป็นต้น 	พ.ศ.2547

3.6 ค่านิยม-วัฒนธรรมชุมชน

ชาวโศกมีเอกลักษณ์ในด้านความมักน้อยสันโดษที่แสดงให้เห็นจากพฤติกรรม การแต่งกาย ซึ่งมีเอกลักษณ์ที่เห็นได้ชัดเจน คือ นิยมนุ่งผ้าแบบไทย ๆ ผู้หญิงนุ่งผ้าถุงยาวถึงข้อเท้า สวมเสื้อแขนยาวคอปิด ส่วนผู้ชายนิยมใส่เสื้อม่อฮ่อมแขนสั้นหรือยาว นุ่งกางเกงทรงไทยใหญ่ สีไม่ฉูดฉาดทั้งผู้ชายและผู้หญิง ใส่เสื้อผ้าสีเข้ม เช่น น้ำเงิน กรมท่า น้ำตาล ดำ ไม่ฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย ไม่นิยมเครื่องประดับทุกชนิด ตัดผมสั้นทั้งชายและหญิง ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ด้วยเหตุว่าง่ายต่อการดูแลรักษา อีกทั้งมีความเชื่อว่าการไว้ผมยาวเป็นการเสริมกิเลส เป็นการกระตุ้นอารมณ์ทางเพศและถือว่าการไว้ผมยาวเป็นอบายมุขอย่างหนึ่ง ทั้งนิยมเดินเท้าเปล่าทั้งในและนอกพุทธสถาน เรื่องการไม่ใส่รองเท้านี้ สมณะโพธิรักษ์ กล่าวว่า “การไม่ใส่รองเท้านี้ เราเอาแบบอย่างมาจากพระพุทธเจ้า ก็ทำอย่างนี้แล้วก็พากันทำตาม สุขภาพก็แข็งแรง เท้าก็แข็งแรงได้รับการนวดพื้นตามธรรมชาติเพิ่มภูมิคุ้มกันเป็นการฝึกสติให้ระมัดระวังในการก้าวเดิน ซึ่งอันนี้เป็นวัฒนธรรมของเรา ในชุมชนของเราตั้งแต่เด็กไปเลยอาจจะมียกเว้นบางคนที่ต้องใส่” (สารอโศก ธันวาคม 2546, น.87) วัฒนธรรมที่มีลักษณะเด่นอีกอย่างหนึ่ง คือ การรับประทานอาหารมังสวิรัตินั้น รวมไปถึงการไม่รับประทานผลิตภัณฑ์ทุกชนิดมีทำมาจากสัตว์ เช่น ไข่ นม เนย เค้ก ขนมอบัง เป็นต้น สิ่งที่น่าสังเกตอีกประการหนึ่ง คือ การทักทาย มักนิยมใช้คำพูดว่า “เจริญธรรม” หรือ “สำนึกดี” แทนคำว่า “สวัสดี” เป็นคำทักทายพร้อมกับการไหว้อย่างสุภาพอ่อนน้อม มีจุดมุ่งหมายเพื่อเตือนสติและให้เจริญในธรรมยิ่ง ๆ ขึ้นไป และคนในชุมชนที่มีอายุน้อยกว่าจะเรียกผู้ที่มีอายุมากกว่าว่า “พ่อหรือแม่” ส่วนเด็กนักเรียนจะเรียกครู(ครู)ว่า “อา” หรือ “คุณลุง” “คุณป้า” ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันญาติพี่น้องกัน ในด้านการทำงานชาวโศกมีอิสระในการทำงานสูงมาก แต่ละคนมีสิทธิที่จะเลือกงานที่เห็นว่าขาดแคลนแรงงานในฐานะงานนั้น ๆ สมาชิกชุมชนจะย้ายไปทำงานฐานไหนก็ได้แล้วแต่ความสมัครใจ ตามความถนัดของบุคคลนั้น แต่จะมีศีลเป็นตัวควบคุมพฤติกรรมทางกาย วาจาและใจ

ค่านิยมของชาวโศกที่มีเอกลักษณ์ที่ชัดเจนอีกอย่างหนึ่ง คือ จากการทำ “คนวัด” ทั้งที่เป็นฆราวาสและนักบวชละทิ้งครอบครัว หน้าที่การงาน ทรัพย์สินเงินทอง เกียรติยศชื่อเสียง มาใช้ชีวิตแบบ “อนาคาริกชน” เพื่อการหลุดพ้นจากวัฏสงสารเพื่อการดับทุกข์ และยังคงช่วยเหลือ หมู่กลุ่มรวมทั้งสังคมด้วย สำหรับชาวชุมชนกลุ่มอื่น ๆ นั้นก็มีค่านิยมเช่นเดียวกัน เพียงแต่การปฏิบัติยังไม่ได้สูงเท่ากลุ่มที่เป็นคนวัด สำหรับแรงจูงใจของชาวโศกนั้นย่อมมีที่มาจากค่านิยมที่ตนยึดถืออยู่ซึ่งก็คือ การบรรลุสู่ระดับ “โลกุตระชน” ค่านิยมนี้เป็นแรงผลักดันให้ชาวโศกยึดมั่นในการละความชั่วทำความดี โดยใช้ศีลเป็นหลักเกณฑ์ที่เป็นรูปธรรมเพื่อใช้ในทางปฏิบัติ นอกจากนี้ยังสรุปได้จากที่ชาวโศกกำหนดปรัชญาชุมชนบุญนิยมที่ว่า “พึ่งตนเองได้ สร้างสรรค์ ขยัน-อดทน ไม่เอาเปรียบใคร ตั้งใจเสียสละ” (ฉาน ธรรมกวีวิจารณ์ 2550, น.316) ค่านิยมที่สำคัญอีกประการหนึ่ง

คือ เรื่องของความขยันอย่างมากดัง โสลกธรรมที่สมณะโพธิรักษ์กล่าวว่า “ฝึกให้มาเป็นคนลดละ กล้าจน ทนเสียดสี หนีสะสม นิยมสร้างสรรค์ สวรรค์นิพพาน”

ค่านิยมเรื่องการศึกษา (ฉาน ธรรมวิจารณ์ 2550, น.234) กล่าวว่า แต่เดิมนั้นสันตอโศก ไม่ส่งเสริมให้ชาวโศกศึกษาเล่าเรียนทางโลก เนื่องจากไม่ต้องการให้คนที่มาอยู่อาศัยเพื่อที่จะเล่าเรียน ให้ได้ปริญญาแล้วไปทำงานเพื่อ “ล่าลาภล่ายศ” หรือหลงไหลไปกับทางโลก แต่ภายหลังก็เห็นถึงข้อดีว่า การที่ชาวโศกได้รับการศึกษาแบบทางโลกก็จะทำให้มี “โลกวิทู” คือ การรู้เท่าทัน ความเป็นไปของโลก และเมื่อต้องการเผยแพร่แนวทางการสอนการปฏิบัติของชุมชนอโศก ชาวโศกก็จะสามารถ “เชื่อมทางโลก” สื่อสารกับสังคมภายนอกได้อย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผล มากกว่าเดิม นอกจากนี้การที่ชาวโศกมีสมาชิกชุมชนที่มีการศึกษาทางโลกสูง ๆ ก็จะเป็นเครื่อง พิสูจน์ได้ว่าแม้กระทั่งผู้มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ปริญญาโทและปริญญาเอก ก็ยังมีความศรัทธา ในคำสอนและการปฏิบัติของชาวโศก

นอกจากนี้ยังมีวัฒนธรรมอื่น ๆ อีก เช่น 1) การขี้มทรพย์ เป็นการบอกข้อบกพร่องซึ่งกันและกัน สมณะโพธิรักษ์กล่าวว่า “เราต้องถือว่าคนที่บอกข้อผิดพลาดให้เรา ต้องขอบคุณเขาอย่างจริงใจและถือว่าเป็นกัลยาณมิตรแท้จริง เพราะบอกเตือนกันเมื่อมีผู้ประพฤติไม่เหมาะสมหรือการกระทำผิดเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อคนที่ทำความผิดจะได้รับแก้ไข” (สารอโศก ตุลาคม 2543, น. 30) 2) วัฒนธรรมการลงแขก (ช่วยกันทำงานเป็นหมู่กลุ่ม) 3) วัฒนธรรมการใส่บาตรทุกวัน เวลา 05.45 – 7.30 น. ที่ชอยนวนมินทร์ 46 4) วัฒนธรรมหยุด 1 นาที เพื่อสันติภาพทุกเที่ยงวัน 5) วัฒนธรรมการเปลี่ยนชื่อ โดยสมณะโพธิรักษ์เป็นผู้เปลี่ยนให้ เพื่อเป็นเครื่องเตือนตนให้หลุดพ้น จากวัฏสงสาร เช่น นายรามศ เชี่ยวเขตวิทย์ เปลี่ยนชื่อ นามสกุลใหม่เป็น นายตายแน่ มุ่งมาจน นาย พิสิษฐ์ สร้อยรุหร่า เปลี่ยนเป็น นายแรงเกื้อ ชาวหินฟ้า เป็นต้น นอกจากนี้มีสมาชิกชุมชนบางท่าน ได้เปลี่ยนนามสกุลใหม่โดยใช้นามสกุลร่วมกันในหมู่ชาวโศก เช่น อโศกตระกูล, มุ่งมาจน, ชาวหินฟ้า, และนาวาบุญนิยม เป็นต้น

นอกจากนี้ชาวโศกยังมีวัฒนธรรมที่ถือสาเรื่องเพศมาก กล่าวคือ สนับสนุนให้ บุคคลครองตนเป็นโสด โดยอ้างอิงข้อสนับสนุนจากพุทธพจน์ที่ว่า “คนโสดเป็นบัณฑิต” ในแวดวง ชาวโศกจึงมีข้อปฏิบัติที่เคร่งครัดระหว่างชายหญิงมาก เช่น ห้ามการถูกเนื้อต้องตัว ห้ามการพูดคุย ตามลำพัง เป็นต้น ส่วนผู้ที่ไม่เน้นความละเอียดของศีลถึงขั้นระดับศีล 8 โดยเฉพาะกลุ่มชาวชุมชน ทั่วไปที่ยังมีครอบครัว ก็ยังยอมรับในระดับที่ว่าให้ข้อสัจย์กับคู่ครองของตนเท่านั้น (ชุมพล ศิริรวม ทรัพย์ 2551, น.69)

3.7 การประกอบอาชีพ

รายได้หลักของชุมชนบุญนิยมสันตือโศก ได้มาจากการจำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภค จำหน่ายสินค้ากิจกรรม ไร่สารพิษที่มาจากเครือข่ายชาวโศก เช่น ข้าว พืชผัก-ผลไม้ ไร่สารพิษตามฤดูกาล อาหารมังสวิรัต ของใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น สบู่ ยาสีฟัน แชมพูสระผม น้ำหมักชีวภาพ ผลิตภัณฑ์ที่ทำมาจากสมุนไพรหลากหลายชนิด ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากกิจกรรม ไร่สารพิษ ผลิตภัณฑ์ชีวภาพจากขยะที่เป็นอินทรีย์สารจำหน่ายอีกด้วย อีกทั้งยังจำหน่ายหนังสือธรรม เช่น ซีดี MP 3 จำหน่ายของเก่าที่มีคนนำมาบริจาคให้เพื่อนำเงินไปสนับสนุนรายการบุญนิยมที่ชาวโศกสามารถจำหน่ายสินค้าดังกล่าวได้ราคาต่ำกว่าท้องตลาดเนื่องจากเป็นแรงงานฟรี

การจำหน่ายสินค้าของชาวโศก เช่น บริษัทพลังบุญ (บุญนิยม) มีการตรวจสอบสินค้าอย่างเข้มงวดก่อนวางจำหน่ายเพื่อความปลอดภัยของผู้บริโภค (สารอโศก 2559, น.111) ได้กล่าวว่า การคัดเลือกสินค้าเพื่อมาจำหน่ายในร้านค้าจะต้องมีการลงพื้นที่ตรวจสอบที่มาของสินค้านั้นสินค้าของชุมชนเครือข่าย ผู้ผลิตรายย่อยและญาติธรรมใกล้เคียง รวมทั้งสินค้าท้องถิ่นของภาคต่าง ๆ สินค้าที่ผ่านมาตรฐานของ อย. บางครั้งไม่สามารถวางจำหน่ายในร้านค้าได้ หากไม่ผ่านเกณฑ์ของร้านค้า เช่น หากสินค้านั้นมีส่วนผสมของผงชูรสหรือสารกันบูด สำหรับพืชผักหรือผลไม้จะต้อง ไร่สารพิษเท่านั้น ซึ่งผู้ผลิตส่วนใหญ่มักจะเป็นกสิกรในเครือข่ายกิจกรรม ไร่สารพิษแห่งประเทศไทย(ครร.) หากมีการทักท้วงเรื่องคุณภาพของสินค้าใด ทางร้านค้าก็จะทำการตรวจสอบโดยทันที ชาวโศกมีนโยบายในการค้า 5 ระดับ คือ 1)ขายถูก 2)ไม่ฉวยโอกาส 3)ขยัน อดสาเห 4)ประณีต ประหยัด 5)ซื่อสัตย์ เสียสละ มีหลักการขายว่า ของดี ราคาถูก ซื่อสัตย์ มีน้ำใจ ขายสดเชื่อ ชาวโศกแบ่งระดับการค้าขายเป็น 4 ระดับ คือ 1)ขายให้ราคาต่ำกว่าท้องตลาดมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ 2)ขายเท่าทุน 3)ขายราคาต่ำกว่าทุน 4)แจกฟรี

ด้านรายได้ของสมาชิกชุมชน ทุกคนไม่มีรายได้เป็นของตนเอง ยกเว้นบางหน่วยงานมีค่าตอบแทนให้ไม่เกินเดือนละ 3,000 บาท จากหน่วยงานที่ตนสังกัดอยู่ ส่วนรายได้ของชุมชนบางส่วนได้มาจากการบริจาค ชาวโศกมีกฎเกณฑ์อยู่ว่าไม่รับบริจาคจากบุคคลภายนอกที่ไม่รู้เป้าหมายของชาวโศก ผู้มีสิทธิบริจาคได้ต้องคบคุ้นกับหมู่กลุ่มชาวโศก ไม่น้อยกว่า 7 ครั้ง หรืออ่านหนังสือของชาวโศก ไม่น้อยกว่า 7 เล่ม จึงมีสิทธิบริจาคได้ และห้ามเรียกรับในรูปแบบแอบแฝงโดยเด็ดขาด รายได้ทั้งหมดจะนำมารวมกันไว้เป็นส่วนกลางเรียกว่า “สาธารณโภคี”

3.8 ศาสตร์การชุมชน

ด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล สมาชิกชุมชนสามารถขอเบิกค่ารักษาได้จากส่วนกลาง อีกทั้งมีสถานสุขภาพ คลินิกทันตกรรม ศูนย์สุขภาพชุมชน ไว้คอยบริการสำหรับสมาชิกทุกคน

ด้านการศึกษา โดยจัดตั้งโรงเรียนเรียกว่า โรงเรียนสัมมาสิกขา มีระดับ อนุบาล ประถม มัธยม นักเรียนเรียนฟรี ไม่เสียค่าใช้จ่าย นักเรียนพักอาศัยประจำในชุมชน จะรับบุตรหลาน ที่เป็นสมาชิกชุมชนและผู้ปฏิบัติธรรมที่อยู่ภายนอกชุมชน(ญาติธรรม)

ด้านความเป็นอยู่ มีที่พักไว้คอยบริการฟรี โดยต้องปฏิบัติตามกฎของชุมชนอย่างเคร่งครัด แยกส่วนอย่างชัดเจนระหว่างชาย หญิง และมีสวัสดิการที่เรียกว่า “สาธารณ โภคิ” โดยมีการนับถือกันเหมือนญาติ

3.9 การสื่อสารของชาวโศก

การสื่อสารของชาวโศกมี 2 รูปแบบ คือ การสื่อสารกันภายในชุมชน กับการสื่อสารกับสังคมภายนอก 1)การสื่อสารกันภายในชุมชนเป็นการสื่อสารเชิงปฐมภูมิ ซึ่งต้องอาศัย การ “คบคุน” จนเกิดความ “คุนเคย” ดังภาษาบาลีที่ว่า “วิสาสา ปรมา ญาติ ความคุนเคยเป็นญาติ อย่างยิ่ง” ซึ่งจะเห็นได้จากการจัดงานประจำปีของชาวชุมชนและการสื่อสารผ่านการประชุมซึ่งมีทั้ง ประชุมตามหน่วยงานของตนเองและประชุมชาวชุมชนซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่าชาวชุมชนมีการ ประชุมกันอยู่เสมอ ๆ รวมทั้งการแสดงธรรมจากสมณะและสิกขมาตุก็เป็น การสื่อสารกันภายในที่ สำคัญของชาวโศก 2)การสื่อสารกับสังคมภายนอก กล่าวคือ ชาวโศกมีการเผยแพร่ธรรมะด้วยสื่อ ต่าง ๆ หลายด้าน ได้แก่รายการ FM TV (For Mankind Television) ต่อมาเปลี่ยนเป็น “บุญนิยมทีวี” วิทยุ, ไลน์, เฟสบุ๊ก, สื่อสิ่งพิมพ์ มีทั้งแจกฟรีและจำหน่าย ซึ่งจะทำ การส่งหนังสือให้ทางไปรษณีย์ แก่บุคคลทั่วไปและจำหน่ายในราคาราบุญนิยม อีกทั้งยังมี โรงพิมพ์เป็นของตนเอง สื่ออินเทอร์เน็ต ได้แก่ <http://www.boonniyom.net>, <http://www.asoke.info> และการจัดอบรมธรรมะ เช่น โครงการ เข้าวัดปฏิบัติศีล 8 ด้านการรับข่าวสารจากสังคมภายนอกสังเกตได้จากการนำเอาข่าวหรือประเด็น ต่าง ๆ ของสังคมมาลงในสื่อของชาวโศก รวมทั้งอธิบายธรรมะสอดแทรกในเรื่องนั้น ๆ อีกทั้งยังมีการรับสื่อจากสังคมภายนอกผ่านโทรทัศน์ ซึ่งเรียกกิจกรรมนี้ว่า “วิปัสณาจอแก้ว” ซึ่งต้องมีการ นำมาถ่มกรองจากสมณะโพธิรักษ์และสมณะชั้นผู้ใหญ่ก่อนที่จะนำมาเปิดให้ดู มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้เกิดสาระประโยชน์ ชี้ให้เห็นถึงความดี ความชั่วของแต่ละหรือสิ่งที่นำเสนอ อีกทั้งยังเป็นการ ได้เรียนรู้ความเป็นไปของสังคมภายนอก ให้ทันสถานการณ์อยู่เสมอ หลังจากชมสื่อทุกครั้งจบ จะมีสมณะหรือสิกขมาตุ ให้ความรู้เชิงธรรมะชี้แจงจากสิ่งที่ดู ทั้งสอบถามสภาวะจิตใจในขณะที่ชม เพื่อฝึกให้รู้เท่าทันกิเลสของตนเอง เพื่อให้เกิดผล 4 ประการ ได้แก่ 1)เกิดอริยาฎณ(เห็นทุกข์) 2)ทำ การปฏิบัติ(สู้กับผัสสะ) 3)อดพลังกุศล(ซาบซึ้งในคุณความดี) 4)ฝึกฝน โลกวิทู(รู้เท่าทัน โลกกว้าง) รายการที่เคยนำมาฉาย เช่น แดงจิม ชีวิตที่ไร่ให้ ครัวบ้านนอก สารคดีต่าง ๆ เป็นต้น

การสื่อสารของชาวโศกในปัจจุบันสามารถเข้าถึงผู้รับได้โดยตรงสะดวกและ ง่ายดาย ผ่านทางระบบอินเทอร์เน็ต เช่น ไลน์, Facebook, Youtube เป็นต้น ซึ่งแม้จะอยู่ไกลก็

สามารถติดต่อสื่อสารสัมพันธ์กันได้อย่างรวดเร็ว สามารถแลกเปลี่ยนความรู้และแสดงความคิดเห็นในสิ่งที่สนใจร่วมกันได้ ซึ่งทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายในการกระจายข่าวสารของชาว โศกไปได้มาก และเป็นแหล่งความรู้สำคัญสำหรับผู้ที่จะสามารถสืบค้นได้อย่างสะดวกง่ายดายและรวดเร็ว

3.10 สุขภาพ/สุขภาพะ

ชาว โศกสามารถพึ่งตนเองด้านการดูแลสุขภาพ เน้นการป้องกันมากกว่าการรักษา รู้จักสร้างสมดุลให้กับตัวเองด้วยหลัก 8 อ. ได้แก่ อาหาร อากาศ อารมณ์ อิทธิบาท ออกกำลังกาย เอาพิษออก เอนกายหรือพักผ่อนและประกอบสัมมาอาชีพ รับประทานอาหารให้เป็นยา หรือรักษาตนเองตามแนวทางของ ดร.ใจเพชร กล้าจน(หมอเขียว) ผู้เชี่ยวชาญด้านการแพทย์ทางเลือกวิถีธรรม ส่วนการดูแลสุขภาพในชุมชนนิยมแพทย์ทางเลือก รวมถึงการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม และใช้แนวทางการรักษาแบบธรรมชาติบำบัด เช่น ใช้สมุนไพร กัวซา นวดประคบ ฯลฯ ถ้าสมาชิกชุมชนเจ็บป่วยหนักเกินความสามารถของบุคคลในชุมชนที่จะดูแลได้ก็ส่งเข้ารับรักษาที่สถานพยาบาลที่ตนใช้สิทธิอยู่

3.11 การจัดการขยะในชุมชน

(วลัญชา สุพรรณธริกา 2555, น.132) กล่าวว่า เรื่องการจัดการขยะเป็นหนึ่งในสามอาชีพภูษาติเรียกว่า “ขยะวิทยา” จากการบริ โภคนิยมของสังคม ทำให้เกิดขยะมากมายจากประชากรที่เพิ่มขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาสำคัญอย่างหนึ่ง คือ ขยะกำลังจะล้นโลก ทำให้ชาวโศกเล็งเห็นความสำคัญที่จะช่วยลดปริมาณขยะ โดยช่วยกันแยกขยะ สิ่งไหนที่ยังพอนำกลับมาใช้ใหม่ได้ก็นำกลับมาใช้ซ้ำหรือขายเพื่อรีไซเคิล และหลีกเลี่ยงการใช้โฟม หรือพลาสติกในชุมชนอย่างสิ้นเชิง หรือให้น้อยที่สุด เนื่องจากมีหลักการดำเนินชีวิตที่อนุรักษ์ธรรมชาติ และมองว่าบรรจุภัณฑ์พวกโฟมและพลาสติกนั้นผลิตมาจากกระบวนการอุตสาหกรรมที่ใช้สารเคมีเป็นตัวตั้งต้นซึ่งทำลายสุขภาพ

3.12 การบริโภค

ชุมชนบุญนิยมสันติอ โศก กรุงเทพมหานคร เน้นการบริโภคอาหารที่ปลูกเอง ด้วยกระบวนการปลูกแบบผักไร้สารพิษ ที่ได้มาจากเครือข่ายของชาวโศก การทำอาหารเพื่อบริโภคภายในชุมชนจะมีโรงครัวใหญ่ อยู่ที่ร้านอาหารชมรมมังสวิรัต ซึ่งเป็นอาคารพาณิชย์ขนาด 3 ห้อง ตั้งอยู่ริมถนนนวมินทร์ ร้านอาหารแห่งนี้ผลิตอาหารทั้งเพื่อจำหน่ายและบริโภคภายในชุมชน วัตถุประสงค์ที่นำมาใช้ประกอบอาหารจะผลิตขึ้นเองภายในชุมชน และจากเครือข่ายชาวโศก เช่น ข้าวกล้อง ผักจากสวนกิจกรรมเครือข่าย กะปิเจ เต้าหู้ ซีอิ๊ว เต้าเจี้ยว ฯลฯ รวมทั้งเครื่องอุปโภค เช่น ยาสระผม น้ำยาซักผ้า-ล้างจาน สมุนไพรต่าง ๆ เช่น ตะไคร้ไต้ยุ้ง ยาหม่อง ฯลฯ โรงครัวเน้นทำอาหารเพื่อสุขภาพรสชาติไม่จัดจ้าน แม้ในบางครั้งการประกอบอาหารแต่ละชนิดจะมีวัตถุดิบหรือผักไม่

ครบตามที่ต้องการ แต่ก็สามารถประกอบอาหารออกมาจำหน่ายและบริโภคได้ แม่ครัวท่านหนึ่งได้กล่าวในบทสัมภาษณ์ว่า “เราทำอาหารไม่สามารถทำตามใจฉัน ทำตามใจปากได้ แต่ต้องทำตามที่วัตถุประสงค์หรือส่งมาจากเครือข่าย” การประกอบอาหารเน้นอาหารที่เป็นประโยชน์ต่อสุขภาพร่างกายเป็นหลัก ได้แก่ ข้าวกล้อง ถั่ว งา ผัก ผลไม้ อาหาร ไม่นิยมรับประทานอาหารรสจัดและมัน

สำหรับคนวัดหรือสมาชิกชาวชุมชน บริโภคอาหารวันละ 1-2 มื้อ ส่วนนักบวชนั้นอาหารวันละมื้อเดียวเท่านั้น ทั้งนักบวช คนวัด และสมาชิกชุมชนไม่ทานอาหารจุกจิกระหว่างมื้อ ไม่ย่ำทานอาหารและน้ำ ชาวอโศกมีการพิจารณาอาหารก่อนที่จะรับประทานเรียกว่า “อภิณหปัจเจกขณะ” (บทพิจารณาอาหาร) ดังนี้ “กินข้าวเกี่ยวทุกคำ เราจดจำกินเพื่อชาติ อย่ากินอย่างเป็นทาส เหงื่อทุกหยาดของชวานา จงกินเพื่อเป็นไท กินด้วยใจที่รู้ค่า บรรพบุรุษสร้างสืบมา ร่วมรักษาคุณความดี ขันงานการสร้างสรรค์ มีสัมพันธฉันน้องพี่ สมัคสมานสามัคคี อุทิศพลีเพื่อชาติไทย ขอขอบพระคุณชวานา ที่ปลูกข้าวให้เรากรับประทานและขอบพระคุณพ่อครัวแม่ครัวที่ทำอาหารให้เรากรับประทานในมือนี” การพิจารณาอาหารก่อนรับประทานมีวัตถุประสงค์ให้รู้จักประมาณในการบริโภค ให้รู้ถึงพระคุณของชวานา แม่ครัวที่ทำอาหารให้รับประทาน รู้ถึงคุณค่าของการมีชีวิตอยู่เพื่อทำประโยชน์ให้กับสังคม-โลกต่อไป

ชาวอโศกมีองค์กรอยู่ 2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริโภค คือ 1) เครือข่ายกิจกรรมไร้สารพิษแห่งประเทศไทย (คกร.) มีสำนักงานใหญ่อยู่ที่ 65/45 อาคารฟ้าอภัย ซอยเทียมพร ถนนนวมินทร์ เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร มีหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมเกี่ยวกับผลผลิตด้านการเกษตรไร้สารพิษ, สิ่งแวดล้อม ฯลฯ 2) หน่วยงานตรวจสอบและพัฒนาคุณภาพผลผลิตของชาวอโศก(ตอ.) มีหน้าที่ตรวจสอบคุณภาพ ผลผลิตภัณฑ์ ที่มีอยู่ของชุมชนก่อนนำไปบริโภคหรือจำหน่าย ซึ่งทำให้คนในชุมชนบริโภคอาหารได้อย่างมั่นใจในความปลอดภัย สินค้าหรือผลผลิตทางการเกษตรได้รับการยอมรับจากสังคมว่าปลอดภัย ไร้สารพิษ

ทุกชุมชนของชาวอโศกที่ทำการเกษตรจะไม่ใช้สารเคมีทุกชนิดในการทำ การเกษตร โดยชาวอโศกจะมีเครือข่ายกิจกรรมไร้สารพิษอยู่ทั่วประเทศ ชาวอโศกให้ความสำคัญกับการทำกิจกรรมไร้สารพิษอย่างมาก ดังที่สมณะโพธิรักษ์เคยกล่าวไว้ว่า “ชาวอโศกสามารถช่วยเหลือประเทศชาติได้อย่างมากหากเน้นดำเนินการใน 3 เรื่องต่อไปนี้ คือ กิจกรรมไร้สารพิษ ปลูก สะอาด และชะงะวิทยา งานทั้ง 3 ส่วนนี้ มีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น ชาวชุมชนได้นำมาเป็น จุดมุ่งหมายหลักในการพัฒนาชุมชนให้อุดมสมบูรณ์ และเรียกว่า “3 อาชีพกู้ชาติ” **กิจกรรมไร้สารพิษ** เป็นการทำการเกษตรที่ไม่ใช้สารเคมี ยาฆ่าแมลง และสารเคมีใด ๆ ทั้งสิ้น เพื่อสุขภาพที่ดีของเกษตรกรและผู้บริโภค รวมทั้งยังไม่ทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีหลักในการทำ การเกษตร คือ ไม่ไถพรวนดิน ไม่ใส่ปุ๋ยเคมีและไม่ใช้ยาฆ่าแมลง หัวใจของการทำการเกษตร คือ

การบำรุงดินให้อุดมสมบูรณ์ ด้าน**ขยะวิทยา** ชาวอโศกมีวิธีการจัดการขยะอย่างเป็นระบบ ทำให้สามารถนำขยะมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด โดยการแยกเศษอาหาร พืชผักและอินทรีย์วัตถุเพื่อนำมาทำเป็นปุ๋ยชีวภาพ น้ำหมักชีวภาพ ดังที่เรียกว่า **ปุ๋ยสะอาด** ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการทำกิจกรรมไร้สารพิษ ส่วนขยะที่ไม่สามารถนำมาทำเป็นปุ๋ยได้จะมีการคัดแยกเพื่อไปผ่านกระบวนการรีไซเคิล เพื่อลดภาระต่อสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุดและของเหลือใช้ที่มีผู้บริจาคนำไปจำหน่ายในราคา “บุญนิยม” รายได้จากการจำหน่ายนำมาสนับสนุนรายการโทรทัศน์ของชาวอโศกที่มีชื่อว่า FM TV ผู้อำนวยการสถานีคนแรกคือ นายเทียนพุทธ พุทธิพงศ์อโศก ปัจจุบันถึงแก่กรรมแล้ว ด้วยโรคมะเร็งต่อมลูกหมาก รวมอายุ 64 ปี ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็น “บุญนิยมทีวี” (พ.ศ.2557) นับได้ว่าชาวอโศกมีความสามารถในการจัดการอย่างเป็นระบบ และยังช่วยรักษาสิ่งแวดล้อมไปพร้อมกัน ดังโศลกธรรมที่สมณะโพธิรักษ์เคยกล่าวว่า “ประโยชน์สูง ประหยัดสุด ประโยชน์คน ประโยชน์ท่าน”

สรุปได้ว่า ชาวอโศก คือ กลุ่มคนกลุ่มหนึ่งที่มีวิถีชีวิตดำเนินไปตามความเชื่อของศาสนาพุทธ มีสมณะโพธิรักษ์เป็นผู้นำหลักและเป็นศูนย์รวมทางจิตวิญญาณ ชุมชนแห่งนี้ได้สร้างวัฒนธรรมของกลุ่มขึ้น พัฒนาตนเองจนเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง มีเอกลักษณ์และวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิตที่แตกต่างจากสังคมอื่นอย่างชัดเจน พยายามรักษาวิถีชีวิตแบบพื้นบ้านไทย มีความเป็นอยู่เรียบง่าย สมถะ มกน้อยสันโดษ ทำงานหนักโดยไม่มีค่าตอบแทนเป็นตัวเงิน ทุกคนที่เข้ามาอยู่ในชุมชนจะต้องถือศีล 5 ละเว้นอบายมุข รับประทานอาหารมังสวิรัต อาศัยอยู่ด้วยกันด้วยหลักของศีลเป็นกรอบแทนกฎข้อบังคับ ฟังปาอาศัยกันแบบฉันท์พี่น้อง อยู่ร่วมกันเสมือนครอบครัวใหญ่ กินอยู่ใช้สอยร่วมกันด้วยหลัก “สาธารณโภคี” เป็นชุมชนที่พึ่งตนเองแบบครบวงจร โครงสร้างหลักของชุมชนจะประกอบไปด้วย บ้าน-วัด-โรงเรียน เป็นชุมชนที่ปลอดอบายมุขทุกชนิด รายได้หลักของชุมชนชาวอโศกได้มาจากการจำหน่ายสินค้าอุปโภค บริโภค จำหน่ายสินค้ากิจกรรมไร้สารพิษที่มาจากเครือข่ายของชาวอโศก และสามารถดำเนินธุรกิจที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ดูแลต่อสังคม ปัจจุบันชาวอโศกได้มีการขยายออกไปตามภาคต่าง ๆ ของประเทศ จนเกิดเป็นชุมชนต้นแบบในหลาย ๆ จังหวัดทั่วประเทศ

4. การวิจัยเชิงคุณภาพ

การวิจัยเรื่อง วิถีชีวิตครอบครัวของชาวชุมชนบุญนิยมสันติอโศก กรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาและทำความเข้าใจกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อเข้าถึงสภาพความเป็นจริงของตัวแปรที่ศึกษา ในรายละเอียดมากเท่าที่เป็นไปได้

4.1 ความหมายของการวิจัยเชิงคุณภาพ

นักการศึกษาต่าง ๆ ได้ให้ความหมายของการวิจัยเชิงคุณภาพไว้หลากหลาย ดังนี้
 นิสิต ชูโต (2545, น.28) กล่าวว่า การวิจัยเชิงคุณภาพ หมายถึง การแสวงหาความรู้
 ความจริงทางสังคมเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์และสังคม เกี่ยวกับความรู้สึก โลกทัศน์ ความหมาย
 การตีความ การเรียนรู้ของมนุษย์ในบริบททางวัฒนธรรม ซึ่งมีความสลับซับซ้อนและมีการ
 เปลี่ยนแปลง

ชาย โพธิ์สิตา (2550, น.29) กล่าวว่า การวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการวิจัยที่ทำใน
 สถานการณ์ที่เป็นธรรมชาติ ใช้วิธีการศึกษาและเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย
 แต่เครื่องมือที่สำคัญที่สุดคือตัวนักวิจัยเอง การวิจัยแบบนี้มีการออกแบบที่ยืดหยุ่น ดำเนินการศึกษา
 และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยหลักการแบบอุปนัย มุ่งการตีความ เพื่อทำความเข้าใจความหมาย
 ของพฤติกรรม หรืออธิบายปรากฏการณ์ในทัศนะของผู้ที่ถูกรู้จักศึกษา โดยมีจุดยืนอยู่บนบริบทของ
 ปรากฏการณ์หรือของคนผู้ที่ถูกศึกษาเหล่านั้น

สุภาวค์ จันทวานิช (2554, น.2) ได้ให้ความหมายของการวิจัยเชิงคุณภาพว่า
 หมายถึง การศึกษาปรากฏการณ์สังคมจากสภาพแวดล้อมตามความเป็นจริงในทุกมิติ เพื่อพิจารณา
 ความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์กับสภาพแวดล้อมนั้น เป็นการแสวงหาความรู้โดยเน้นความสำคัญ
 ของข้อมูลด้านความรู้สึกนึกคิด การให้ความหมายหรือการให้นิยามสถานการณ์ต่าง ๆ ตลอดจนการ
 กำหนดค่านิยมและอุดมการณ์ของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์นั้น ๆ การวิจัยชนิดนี้มักเป็น
 การศึกษาติดตามระยะยาวและใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลแบบตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัยเป็นหลัก

วรรณภา โพธิ์น้อย (2554, น.8) ให้ความหมายของการวิจัยเชิงคุณภาพว่า หมายถึง
 การแสวงหาความรู้โดยไม่เน้นวิธีการศึกษาที่ใช้ตัวเลขและสถิติต่างๆ ในการศึกษาและวิเคราะห์
 ปรากฏการณ์สังคม แต่เน้นกระบวนการหาความรู้แบบอุปนัยซึ่งประเด็นหรือแก่นเรื่อง “Themes”
 และกลุ่มหัวข้อ (Categories) ได้มาจากการวิเคราะห์ข้อมูลโดยเทคนิคต่าง ๆ เช่น การสัมภาษณ์ การ
 สังเกต การบันทึกแถบวิดีโอทัศน ภาพถ่าย ภาพยนตร์ กรณีศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิง
 คุณภาพมักมีขนาดเล็กและได้มาแบบเจาะจง การวิจัยเชิงคุณภาพใช้การบรรยายอย่างละเอียดของ
 ผู้เข้าร่วมในการวิจัยเอง ในการตรวจสอบประเด็นปัญหาที่เฉพาะเจาะจงและจากมุมมองของนักวิจัย

ไพฑูรย์ มีกุศล (2555, น.486) ได้ให้ความหมายของการวิจัยเชิงคุณภาพว่า
 หมายถึงการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคม หรือจากสภาพแวดล้อมตามความเป็นจริงในทุก ๆ ด้าน โดยมี
 วัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์และพฤติกรรมมนุษย์

สรุปได้ว่า การวิจัยเชิงคุณภาพ หมายถึง การศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมจาก
 สภาพแวดล้อมทางกายภาพที่มีอยู่ตามความเป็นจริงอย่างครบถ้วน เช่น ประวัติความเป็นมาของ

ชุมชนหรือศึกษาลักษณะโครงสร้างทางสังคม วิธีชีวิตความเป็นอยู่และสภาพการต่าง ๆ ของสังคม และวัฒนธรรม เป็นต้น โดยอาศัยข้อมูลที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้นเป็นสำคัญ ใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย คือศึกษาอย่างละเอียดแล้วสรุปความในสิ่งที่ศึกษา ไม่นับการใช้สถิติที่เป็นตัวเลขในการวิเคราะห์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทางสังคม พฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ ในลักษณะที่เป็นองค์รวม เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างละเอียดลึกซึ้ง

4.2 ลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิงคุณภาพ

ไพฑูริย์ มิกุล (2555, น.491-492) ได้อธิบายถึงลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

- 1) เป็นการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมอย่างเป็นองค์รวมหรือรอบด้าน เป็นการศึกษารายละเอียดของสิ่งต่าง ๆ ที่ประกอบเข้ามาเป็นสังคม
- 2) เป็นการศึกษาโดยใช้สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติเป็นแหล่งศึกษา ผู้วิจัยต้องเข้าไปฝังตัวอยู่ในชุมชน พูดคุย สัมภาษณ์ เก็บข้อมูลตามความเป็นจริงของสภาพแวดล้อมที่ก่อให้เกิดปรากฏการณ์นั้นซึ่งจะช่วยให้เข้าใจสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติอย่างแท้จริง
- 3) เป็นการศึกษาในลักษณะที่เป็นอุปนัย คือ ศึกษาอย่างละเอียดแล้วสรุปความในสิ่งที่ศึกษา เน้นการพรรณนาและวิเคราะห์แบบอุปนัย ผู้วิจัยต้องเข้าศึกษาสภาพชุมชนอย่างละเอียดทุกแง่มุม ตั้งแต่สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ของชุมชนและโครงสร้างของสังคม จึงต้องใช้วิธีการพรรณนาหรือบรรยายรายละเอียด เพื่อให้เข้าใจปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างครบถ้วน
- 4) เป็นการศึกษาที่เน้นกระบวนการมากกว่าผลที่ได้จากการศึกษา เพราะสิ่งที่เกิดขึ้นในกระบวนการศึกษาจะทำให้เข้าใจว่าสิ่งนั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร ส่วนการดูแลที่ได้จะบอกเราเพียงว่า เกิดอะไรขึ้นบ้าง ผู้วิจัยต้องเข้าไปฝังตัวในชุมชนเพื่อจะได้ข้อมูลที่ลุ่มลึก เพื่อให้เกิดความเข้าใจสภาพชุมชนได้อย่างทะลุปรุโปร่ง
- 5) เป็นการศึกษาที่ให้ความสนใจกับความหมายของสิ่งที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ที่ศึกษา เพื่อให้เกิดความเข้าใจในพฤติกรรมนั้น ผู้วิจัยต้องเข้าไปสังเกตและมีส่วนร่วมในชุมชนที่ตนศึกษา เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่ตรงตามความเป็นจริงที่เกิดขึ้น นั่นคือการมองสังคมที่ศึกษาแบบสายตาของคนในชุมชนเอง ไม่ใช่มองจากสายตาของบุคคลภายนอก
- 6) ผู้วิจัยควรสร้างบุคลิกที่เป็นมิตรกับชาวบ้านและควรทำตัวเหมือนประหนึ่งว่าเป็นสมาชิกของสังคมนั้น จึงจะทำให้ผู้วิจัยเข้าใจถึงพฤติกรรมและสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมมนุษย์ได้
- 7) เน้นการใช้เทคนิคการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เน้นการสังเกตและสัมภาษณ์บุคคลในชุมชน เลือกรบุคลิกที่จะให้ข้อมูลสำคัญในแต่ละด้าน เช่น สัมภาษณ์ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน

เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชน ลักษณะทางเศรษฐกิจ การเมือง การปกครองและลักษณะต่าง ๆ ทางวัฒนธรรม ผู้วิจัยต้องสังเกตลักษณะทั่วไปของชุมชน เช่น สภาพที่ตั้งหรือระบบนิเวศของชุมชนแบบแผนพฤติกรรมของคนในชุมชน ฐานะทางสังคมตลอดจนพฤติกรรมทางความเชื่อและกิจกรรมทางศาสนาว่าดำรงอยู่ได้อย่างไร มีความสัมพันธ์ในโครงสร้างของสังคมและด้านหน้าที่ของสังคมอย่างไร เป็นต้น

8) การวิจัยเชิงคุณภาพ มีรูปแบบที่ไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัว เพราะเป็นการค้นหาข้อเท็จจริงจากชุมชนหรือสังคมซึ่งเป็นสนามของการวิจัย จึงต้องมีความยืดหยุ่นตามสถานการณ์ การศึกษาจากข้อเท็จจริงอาจใช้เวลานานน้อยขึ้นอยู่กับความชำนาญของตัวผู้วิจัยเอง

สุภางค์ จันทวานิช(2554, น.1-4) ได้อธิบายถึงลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1) การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการศึกษาเกี่ยวกับสังคมมนุษย์โลก สังคมและวัฒนธรรม เช่น การศึกษาเกี่ยวกับการพฤติกรรมการรักษาพยาบาล พฤติกรรมการกิน

2) การวิจัยเชิงคุณภาพ ให้ความสำคัญกับข้อมูลด้านความรู้สึคนึกคิดแบบคนใน เป็นการเข้าไปศึกษาพฤติกรรมทางสังคมของมนุษย์ มนุษย์ในสังคมจะประพฤติปฏิบัติตามวัฒนธรรมของตน เมื่อเป็นเช่นนี้การทำความเข้าใจพฤติกรรมของมนุษย์จึงจำเป็นต้องเข้าใจวัฒนธรรมหรือแบบแผนต่าง ๆ ที่กลุ่มสังคมนั้น ๆ ยึดถือ นักวิจัยจึงจำเป็นต้องรู้ข้อมูลเกี่ยวกับระบบการให้ความหมาย คุณค่าหรือแบบแผนที่กลุ่มคนที่ตนศึกษายึดถือเป็นวัฒนธรรมเสียก่อน จึงจะเข้าใจพฤติกรรมของมนุษย์ที่อยู่ในกลุ่มสังคมนั้น

3) การวิจัยเชิงคุณภาพเน้นการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย วิธีการอุปนัย คือ วิธีการสร้างข้อสรุปทั่วไปที่แสดงความเชื่อมโยงระหว่างตัวแปรตั้งแต่สองตัวขึ้นไป โดยใช้วิธีการสังเกตเชิงประจักษ์ การสร้างข้อสรุปนี้ทำให้อ้างอิงความจริงทั่วไปจากความจริงเฉพาะจุดหนึ่ง ตรงกันข้ามกับวิธีแบบนิรนัย ซึ่งกล่าวอ้างหรือสรุปความจริงเฉพาะอันหนึ่งจากความจริงทั่วไปหรือทฤษฎีที่นักวิจัยใช้เป็นฐาน

ลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยสรุปได้ว่า เป็นการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมมนุษย์อย่างเป็นองค์รวมและรอบด้าน เป็นการเข้าไปศึกษาพฤติกรรมทางสังคมของมนุษย์ ผู้วิจัยต้องเข้าไปฝังตัวอยู่ในชุมชนเพื่อเก็บข้อมูลตามความเป็นจริงจากสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ เน้นการพรรณนาและวิเคราะห์แบบอุปนัยโดยใช้วิธีการสังเกตเชิงประจักษ์ เน้นการใช้เทคนิคการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การวิจัยเชิงคุณภาพมีรูปแบบที่ไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัว จึงต้องมีความยืดหยุ่นตามสถานการณ์

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมและบันทึกข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ ส่วนใหญ่ไม่มีเครื่องมือที่เป็นมาตรฐานเหมือนกับการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งตัวผู้วิจัยเองเป็นเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลที่สำคัญที่สุด เครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้มีหลายประเภท ได้แก่ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกข้อมูล แบบสนทนากลุ่ม ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

แบบสังเกต(Observation Form)

แบบสังเกต (Observation Form) เป็นชุดของรายการหรือพฤติกรรมที่คาดว่า จะเกิดขึ้นในระหว่างที่ทำการสังเกต แบบสังเกตเป็นเครื่องมือที่ใช้บันทึกสิ่งที่นักวิจัยสังเกตได้ โดยทั่วไปแบบสังเกตแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ แบบสังเกตแบบมีโครงสร้าง(Structured Observation Form) และแบบสังเกตแบบไม่มีโครงสร้าง(Unstructured Observation Form) (วรรณคดี แสงประทีปทอง 2557, น.5-9)

1) แบบสังเกตแบบมีโครงสร้าง เป็นแบบสังเกตที่กำหนดประเด็นหรือรายการของสิ่งที่จะสังเกตไว้ล่วงหน้า ว่าประกอบด้วยอะไรบ้าง โครงสร้างของแบบสังเกตมีหลายแบบ เช่น แบบระเบียบพฤติกรรมหรือแบบพรรณนา(Anecdotal Records) แบบตรวจสอบรายการ(Checklist) แบบมาตราประเมินค่า(Rating Scale) เป็นต้น

(1) แบบสังเกตแบบระเบียบพฤติกรรมหรือแบบพรรณนาความ เป็นแบบสังเกตที่ใช้จดบันทึกเรื่องราวโดยใช้ถ้อยคำของผู้สังเกตตามเหตุการณ์ที่เห็น สาระสำคัญในการบันทึกเป็นการพรรณนาพฤติกรรมหรือสถานการณ์ เป็นต้น

(2) แบบสังเกตแบบตรวจสอบรายการ เป็นแบบสังเกตที่กำหนดรายการ หรือขั้นตอนของกิจกรรมหรือพฤติกรรมที่จะสังเกต โดยบันทึกว่า มี-ไม่มี จริง-ไม่จริง ใช่-ไม่ใช่ โดยไม่มีการประเมินค่าความเข้มของกิจกรรมหรือพฤติกรรมที่สังเกตในลักษณะ มาก-น้อย ผู้สังเกตจะเป็นผู้บันทึกสิ่งที่สังเกตได้

(3) แบบสังเกตแบบมาตราประเมินค่า เป็นแบบสังเกตที่กำหนดรายการ หรือขั้นตอนของกิจกรรมหรือพฤติกรรมที่จะสังเกตที่มีระดับความเข้มของสิ่งที่สังเกตได้ในลักษณะ มาก-น้อย มาตราประเมินค่าที่ใช้อาจใช้ 3 ระดับ 4 ระดับ 5 ระดับหรือมากกว่า โดยผู้สังเกตจะเป็นผู้ประเมินและบันทึกสิ่งที่สังเกตได้

2) แบบสังเกตแบบไม่มีโครงสร้าง เป็นแบบสังเกตที่ไม่มีการกำหนดประเด็นหรือพฤติกรรมใดไว้ล่วงหน้าว่าสังเกตอะไรบ้าง มีพฤติกรรมหรือประสบการณ์อะไรเกิดขึ้นก็สังเกตเอาไว้ เป็นการสังเกตตัวอย่างพฤติกรรมที่เป็นตัวแทนของสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตจริง ซึ่งแต่ละคนย่อมมีลักษณะแตกต่างกัน การสุ่มตัวอย่างพฤติกรรมที่จะสังเกตที่ดี ต้องไม่กำหนดเวลา

สังเกตที่แน่นอนตายตัว แต่ในการสังเกตโดยสุ่มเวลา(Time Sampling) สุ่มสถานที่ซึ่งจะให้ข้อมูลที่เชื่อถือได้ แต่วิธีนี้จะยุ่งยากในการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อดี และข้อจำกัดของแบบสังเกต

ข้อดี

- 1) ได้ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลโดยตรง
- 2) สามารถเก็บข้อมูลจากบุคคลทุกลักษณะทั้งเด็กและผู้ที่ย่านเขียนไม่คล่อง
- 3) สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ทันที
- 4) สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลอื่นนอกเหนือจากคำตอบของกลุ่มตัวอย่าง
- 5) สามารถรวบรวมข้อมูลที่กลุ่มตัวอย่างไม่เต็มใจให้ข้อมูลด้วยวิธีการอื่น

ข้อจำกัด

- 1) ความถูกต้องของข้อมูล ขึ้นอยู่กับความรู้ความเข้าใจทักษะและประสบการณ์ในการสังเกตของผู้สังเกต
- 2) ถ้าเจ้าของเรื่องหรือผู้ให้ข้อมูลไม่ร่วมมือไม่อนุญาตการสังเกตอาจทำไม่ได้
- 3) ไม่สามารถเก็บข้อมูลจากเหตุการณ์ที่ผ่านไปแล้วหรือเหตุการณ์ที่ไม่สามารถกำหนดให้เกิดได้
- 4) ไม่สามารถเก็บข้อมูลได้ทั่วถึง เนื่องจากไม่สามารถสังเกตคนหลายคนในเวลาเดียวกันได้
- 5) ใช้เวลาและค่าใช้จ่ายมากในการเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบสัมภาษณ์(Interview Form)

แบบสัมภาษณ์(Interview Form) เป็นชุดของคำถามที่ใช้รวบรวมข้อมูลจากการสนทนาหรือพูดคุยระหว่างผู้สัมภาษณ์กับผู้ให้สัมภาษณ์ ซึ่งเป็นการสนทนาสองทางไม่ใช่ฝ่ายหนึ่งถามและอีกฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ตอบเท่านั้น แบบสัมภาษณ์แบ่งได้ 2 ประเภท คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง(Structured Observation Form) และแบบไม่มีโครงสร้าง(Unstructured Observation Form) (วรรณคดี แสงประทีปทอง 2557, น.9-11)

- 1) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เป็นแบบสัมภาษณ์ซึ่งกำหนดประเด็นการสนทนาไว้ว่า มีประเด็นใดบ้าง ประเด็นคำถามนี้เรียงลำดับไว้อย่างเป็นขั้นตอน ประเด็นการสนทนา นี้มักกำหนดในรูปแนวคำถามซึ่งผู้สัมภาษณ์สามารถควบคุมสถานการณ์และทิศทางการสนทนาได้
- 2) แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง เป็นแบบสัมภาษณ์ที่กำหนดประเด็นหรือแนวคำถามไว้อย่างกว้าง ๆ เพียงประเด็นหลัก ๆ ส่วนประเด็นอื่น ๆ อาจเพิ่มเติมในระหว่างที่

สนทนา แนวคำถามที่มีลักษณะยืดหยุ่นและเปิดกว้างอาจทำให้ผู้สัมภาษณ์ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ซึ่งอาจไม่ได้คาดหมายไว้ก่อน

ข้อดี และข้อจำกัดของแบบสัมภาษณ์

ข้อดี

- 1) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มีความน่าเชื่อถือ เป็นข้อมูลที่ได้จากแหล่งโดยตรงของผู้ให้ข้อมูล
- 2) ได้คำตอบครบถ้วนตามประเด็นที่ต้องการ กรณีผู้ให้ข้อมูลตอบไม่ครบ ผู้สัมภาษณ์สามารถถามเพิ่มเติมหรือปรับคำถามให้ชัดเจนเหมาะสมยิ่งขึ้นได้
- 3) สามารถรวบรวมข้อมูลจากบุคคลทุกลักษณะ โดยเฉพาะผู้ที่อ่านเขียนไม่ได้
- 4) ช่วยแก้ปัญหาการได้รับข้อมูลจากเครื่องมืออื่นกลับคืนมาน้อย

ข้อจำกัด

- 1) ความถูกต้องครบถ้วนของข้อมูล ขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของผู้สัมภาษณ์รวมทั้งความร่วมมือของผู้ให้สัมภาษณ์
- 2) ถ้ากลุ่มเป้าหมายผู้ให้สัมภาษณ์ไม่ร่วมมือ ไม่ยอมให้สัมภาษณ์ การรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ไม่สามารถดำเนินการได้
- 3) ผู้ให้สัมภาษณ์อาจปกปิดข้อมูลที่ต้องการความเป็นส่วนตัว
- 4) ใช้เวลาและค่าใช้จ่ายมากในการรวบรวมข้อมูล โดยเฉพาะกรณีผู้ให้สัมภาษณ์อยู่ห่างไกล

ไพทอร์ย์ มีกุศล (2555, น.499-500) กล่าวว่า การสัมภาษณ์เป็นการซักถามหรือสนทนา ตามที่ผู้วิจัยต้องการ การสนทนาหรือการซักถามจะมากน้อยหรือใช้เวลานานเท่าใดขึ้นอยู่กับผู้ให้สัมภาษณ์ แบบการสัมภาษณ์และผู้สัมภาษณ์จะต้องดูให้เหมาะสมกับเวลาและสถานที่ที่จะหยุดหรือตัดบทได้ (ถ้าผู้ให้สัมภาษณ์พูดนอกประเด็น) แต่อาจจะใช้กลวิธีที่เหมาะสม เช่น เปลี่ยนประเด็นคำถาม หยุดดื่ม น้ำ หรือให้ยอมน ฯลฯ แต่ไม่ควรขัดคอผู้ให้สัมภาษณ์ในทันทีทันใด เพราะจะทำให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ไม่เต็มใจให้สัมภาษณ์หรือให้ข้อมูลที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง การสัมภาษณ์มีหลายรูปแบบ ดังนี้

- 1) การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ หรือการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เป็นการสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยได้กำหนดคำถามไว้แน่นอนในแบบสัมภาษณ์และต้องการถามคนจำนวนมากในการที่จะนำมาเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้รับแบบสอบถามประเภทนี้ ส่วนใหญ่คุณักสังคมนิยมใช้มากกว่านักมานุษยวิทยา

2) การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ หรือการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง การวิจัยเชิงคุณภาพนิยมใช้การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการเช่นเดียวกับนักมานุษยวิทยา เป็นการสนทนาหรือสัมภาษณ์ที่ไม่เคร่งเครียดในการตั้งคำถาม แต่มุ่งที่จะทำความเข้าใจทัศนคติหรือระบบคิดของบุคคลในการให้ความหมายต่อปรากฏการณ์ต่าง ๆ ผู้วิจัยจะต้องตั้งประเด็นปัญหาไว้ในใจเสมอ ถ้าเป็นผู้ให้สัมภาษณ์พูดนอกประเด็นก็ควรใช้กลวิธีในการดึงเข้าประเด็นที่ตนตั้งไว้ให้ได้ อนึ่ง ผู้วิจัยควรคำนึงถึงการสัมภาษณ์บุคคลในวันใด เมื่อไร จึงจะเหมาะสม เช่น ถ้าสัมภาษณ์ผู้สูงอายุอาจจะได้ตลอดเวลาเพราะมีเวลาว่างมาก ถ้าเป็นวัยหนุ่ม-สาว หรือวัยกลางคน อาจจะใช้เวลาเช้าหรือเย็น เพราะว่างจากการทำงานแล้ว

3) การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหรือผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้ที่อยู่ในชุมชนที่จะให้ข้อมูลอย่างละเอียดเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ เช่น พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของหมู่บ้าน (ถามผู้ใหญ่บ้านหรือผู้อาวุโสที่เป็นหัวหน้ามาตั้งหมู่บ้าน) ด้านการศึกษา(ถามครูในหมู่บ้าน) ด้านการพัฒนา(ถามผู้ทรงคุณวุฒิของหมู่บ้านหรือพัฒนาการประจำในเขตตำบลนั้น) ด้านศาสนา(ถามเจ้าอาวาสวัดหรือผู้ที่เคยบวชที่วัดนี้มานานแต่สึกออกไปเป็นผู้อาวุโสในขณะนั้น) เป็นต้น การสัมภาษณ์แบบนี้จะกระทำได้อย่างละเอียดหรือเรียกว่าการสัมภาษณ์แบบลึก

4.4 การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

วิธีการที่นักวิจัยเชิงคุณภาพจะนำมาใช้ในการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล มีดังนี้ (สุภาวศ์ จันทวนิช 2554, น.24-35)

1) นำเสนอข้อมูลเบื้องต้นอย่างละเอียดด้วยวิธีการพรรณนาแบบที่เรียกว่า “ชาติพันธุ์วรรณา” (Ethnography) ข้อความชาติพันธุ์วรรณาเป็นเรื่องราวของชีวิตมนุษย์และสังคม ซึ่งหมายถึง การแสดงภาพของชุมชนและบุคคลที่อยู่ในปรากฏการณ์ที่ตนศึกษาอย่างละเอียดชัดเจนทุกแง่มุม โดยการนำเสนอข้อมูลทั้งทางกายภาพ สังคมและวัฒนธรรมของชุมชน โครงสร้างทางสังคม อันได้แก่ สถาบันทางสังคมต่าง ๆ เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา ฯลฯ ถูกนำมากล่าวอย่างชัดเจนและเชื่อมโยงกับปัญหาของการวิจัย เมื่อแสดงภาพของบุคคล เช่น ในการศึกษาประวัติชีวิต (Life History) หรือกรณีศึกษา(Case Study) ก็นำเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับชีวิตของบุคคลเหล่านั้น ซึ่งจะนำไปสู่ความเข้าใจถึงพฤติกรรมที่เขากระทำ

2) ยืนยันความเชื่อถือได้ของข้อมูล ด้วยการให้บุคคลที่อยู่ในปรากฏการณ์ที่ศึกษาตรวจสอบและรับรองความถูกต้องของข้อมูล โดยการอ่านข้อมูลดังกล่าวพร้อมข้อคิดเห็นเพิ่มเติม ทักท้วงหรือยอมรับข้อมูลที่นำเสนอ

3) ทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) คือ การแสวงหาความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลจากแหล่งที่แตกต่างกัน โดยการหาแหล่งข้อมูลที่หลากหลายแล้วนำข้อมูล

เหล่านั้นมาเปรียบเทียบซึ่งกันและกัน หลักของการตรวจแบบสามเส้า คือ การไม่ปักใจเชื่อว่าแหล่งข้อมูลแหล่งใดที่ได้มาตั้งแต่แรกเป็นแหล่งที่เชื่อถือได้แล้ว นักวิจัยจำเป็นต้องแสวงหาความเป็นไปได้ว่ายังมีแหล่งอื่นใดอีกบ้าง

สรุปได้ว่า การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจวิถีการดำเนินชีวิตครอบครัวของชาวโศก ผู้วิจัยได้เลือกการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเพื่อศึกษาปรากฏการณ์ดังกล่าวเพื่อให้เข้าถึงสภาพความเป็นจริงของตัวแปรที่ศึกษา ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย แต่เครื่องมือที่สำคัญที่สุด คือ ตัวผู้วิจัยเอง เป็นการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมจากสภาพแวดล้อมตามความเป็นจริงอย่างครบถ้วน เช่น ประวัติความเป็นมา ลักษณะโครงสร้างทางสังคม วิถีชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมต่าง ๆ เพื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์กับสภาพแวดล้อมนั้น ๆ ซึ่งผู้วิจัยได้ตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาให้เห็นสภาพวิถีชีวิตครอบครัวในบริบทชุมชนที่เฉพาะเจาะจงซึ่งจะมีการสะท้อนข้อมูลทางกายภาพ สังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งเล่าเรื่องประวัติครอบครัวที่ทำการศึกษาในครั้งนี้ และยืนยันความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยการให้บุคคลที่อยู่ในปรากฏการณ์ที่ศึกษาตรวจสอบและรับรองความถูกต้องของข้อมูล รวมทั้งทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ซึ่งเป็นการแสวงหาความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยค้นคว้าและประมวลผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งส่วนใหญ่มุ่งเน้นศึกษาในบริบทชุมชนสันตือ โศกมากกว่าบริบทของครอบครัว ซึ่งสะท้อนวิถีชีวิตในวงกว้างที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยครั้งนี้

งานเขียนเรื่อง “จิตวิญญาณแห่งความสุข” ได้เรียบเรียงจากรายงานการวิจัยเรื่อง “การสร้างเสริมภาวะจิตวิญญาณ : ศึกษากรณีชุมชนชาวโศก” โดยรินธรรม อโศกตระกูลและคณะ (2549) เป็นการวิจัยเพื่อศึกษาถึงจุดเริ่มต้น จุดเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของ ชม เอื้องและดอย (นามสมมุติ) ที่มุ่งขัดเกลาจิตวิญญาณให้สะอาดบริสุทธิ์ โดยอาศัยกระบวนการฝึกฝนจากชุมชนช่วยจุดซัดคิเลสและกล่อมเกลาคุณธรรม ให้กลายเป็นคนใหม่ที่สามารถต่อสู้กับกิเลสตัณหาจนสามารถช่วยตนเองและช่วยโลกได้อย่างน่าทึ่ง การเปลี่ยนแปลงของ ชม เอื้อง ดอย(นามสมมุติ) เกิดจากการเรียนรู้ว่ามีสิ่งที่ดีกว่าที่ควรประพฤติปฏิบัติและที่สำคัญกว่าการ “รู้” คือ การ “คิด” ที่จะเริ่มปฏิบัติเพียงแค่ว่า สำนึก ใฝ่ดี แต่ไม่ลงมือปฏิบัติก็ไม่เรียกว่าเป็นคนดีได้ ทว่าการปฏิบัติก็เป็นเรื่องที่ต้องใช้

พลังภายในออกแรงอย่างหนักขัดเกลตาตนเอง ดังนั้นสิ่งสำคัญที่ทำให้ ชม เอื้อง คอย(นามสมมติ) เปลี่ยนแปลงตนเองได้ คือ การลงมือปฏิบัติตามที่ตนรับรู้ โดยชมอ่านหนังสือเล่มเดียวก็สามารถ เปลี่ยนแปลงตนเองได้ทันที เอื้องอ่านหนังสือหลายเล่ม เล่มที่ทำให้เธอเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ คือ เล่มที่มีตัวอย่างของผู้ประพศติ ปฏิบัติ ส่วนคอยต้องมีตัวแบบให้เห็น เขาจึงเริ่มปฏิบัติตาม จะเห็นได้ว่า ชม เอื้อง และคอย(นามสมมติ) มีวิธีการและการรับรู้ต่าง ๆ กัน ในการจัดการกับอุปสรรค ขัดขวางการปฏิบัติรักษาศีลซึ่งทวนกระแสสังคัม ทั้งทวนกระแสใจที่ถูกความเคยชินเก่า ๆ ครอบงำ และเพราะเหตุที่ทวนกระแสนี้เอง การรักษาศีลจึงขัดเกลาจิตวิญญาณให้เข้มแข็งเหมือนการว่ายน้ำทวน น้ำหรือเดินขึ้นบันได คนที่มั่นคงในการรักษาศีล จึงต้องมีปัญญาพิจารณาให้เห็นเป็นเบื้องต้นว่า ตนเองต้องเปลี่ยนแปลงอะไรบ้าง จะต้องทำอะไรจึงจะรักษาศีลได้ และทำอะไรคนรอบข้างจะ เข้าใจ ชม เอื้อง และคอย(นามสมมติ) มีความสุขที่ได้อยู่ในสังคัมของคนมีศีล ได้ฟังธรรมกล่อม เกลาจิตใจอยู่เสมอ มีความคิดเหมือนกัน ไม่ต้องแก่งแย่งเอาไร้ดเอาเปรียบผู้อื่น เป็นสังคัมที่สงบ ร่มเย็นเพราะมีแต่การให้ สิ่งที่น่าสนใจ คือ ข้อค้นพบว่ากระบวนการสร้างจิตวิญญาณแห่งความสุข นี้เป็นกระบวนการระดับชุมชน ไม่ใช่ระดับปัจเจก จึงเป็นการยกระดับจิตวิญญาณของสมาชิกพร้อม ๆ กัน ไม่ใช่ลักษณะตัวใครตัวมัน ประกอบกับแนวทางการปฏิบัติธรรมของชาวพุทธ อันมีสมณะ โภธิรักษ์เป็นผู้พาทำ จึงสามารถดำรงชีพด้วยการกินน้อยใช้น้อย ที่เหลือจุนเจือสังคัมและยัง ประโยชน์ตนประโยชน์ท่านไปพร้อม ๆ กัน อันเป็นส่วนสำคัญที่นำไปสู่ “จิตวิญญาณแห่งความสุข”

การวิจัยเรื่อง “การบริหารสวัสดิการสังคัมแบบเศรษฐกิจพอเพียงในระบบบุญนิยม : ศึกษากรณีชุมชนดินหนองแดนเหนือ จังหวัดอุดรธานี” โดย เพชรดินฟ้า ดิศโยธิน(2550) เป็นการ วิจัยเพื่อศึกษาการบริหารสวัสดิการสังคัมแบบที่เรียกว่า “สาธารณ โภคี” ที่ชุมชนดินหนองแดน เหนือซึ่งเป็นชุมชนเกิดใหม่ของชาว โศกมีผู้อยู่อาศัยประมาณ 20-23 คน ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ไม่มีสมณะอยู่ประจำ สำหรับผู้ที่ไม่ได้อยู่ประจำนั้นมีครอบครัวอยู่ภายนอกชุมชนและปลีกเวลามาร่วม กิจกรรม ชุมชนนี้เดินตามรอยชุมชนต้นแบบบุญนิยมของชาวโศก จุดมุ่งหมายหลัก คือ มาดคิเลส ปฏิบัติตามมรรคมีองค์ 8 พร้อมกับการดำเนินชีวิตและการทำงานเพื่อยกระดับจิตใจ ทางชุมชนมี การพัฒนาด้านกายภาพด้วยการปลูกป่า สร้างฐานปัจจัยสี่ กสิกรรมไร้สารพิษ มีกิจกรรมการพัฒนา คนในชุมชน และบริการสังคัมด้วยการฝึกอบรม การจัดรายการวิทยุ ใช้ศีลในการควบคุมความ ประพศติ เพื่อสร้างตนเองให้เป็นนักสวัสดิการสังคัมอย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้ปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอยู่ ในชุมชน เช่น สื่อบุคคล คือ สมณะ ฆราวาส ญาติธรรม ในการสาธิตฐานงานการให้ความรู้ด้านการ กสิกรรมไร้สารพิษ สื่อบุคคลคือ วิทยุ ซีดี อินเทอร์เน็ต ดำเนินกิจกรรมทางสังคัมในรูปแบบที่คน แข็งแรงกว่าเกื้อกูลคนที่อ่อนแอกว่า นับเป็นรูปแบบการบริหารสวัสดิการสังคัมแบบใหม่ที่มีผลสูง

ต่อตัวผู้ให้การสงเคราะห์และผู้รับการสงเคราะห์ เป็นชุมชนตัวอย่างในด้านต่าง ๆ เช่น ปลอดภัย อบายมุข คนในชุมชนทุกคนถือศีล 5 ไม่บริโภคเนื้อสัตว์ ไม่ใช้สารเคมีทำการเกษตร มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่ต่างจากสังคมทั่วไป ใช้หลักสัมมาอาชีพ เน้นเรื่อง 3 อาชีพคู่ชาติ คือ กสิกรรม ไร่สารพิษ ขยะและปุ๋ยสะอาด ผลการศึกษาวิจัยพบว่า การบริหารสวัสดิการสังคมแบบเศรษฐกิจพอเพียงในระบบบุญนิยม ชุมชนดำเนินกิจกรรมทุกด้านด้วยระบบบุญนิยม ฐานคิดบุญนิยมที่เน้นการเสียสละ มุ่งเน้นการสร้างความสุขของวัตถุนิยมและจิตวิญญาณ มีชีวิตเรียบง่าย แต่ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ดังภาษาพูดที่ว่า “เรียบง่ายแต่ไฮเทค หรือ บ่ใส่เกิบแต่ใช้มือถือ” มุ่งเน้นให้คนเป็นโสด ระบบบุญนิยมสามารถสร้างคนที่ “ซื้อไม่ได้ด้วยเงิน” ส่งผลให้มีความเป็นอิสระในการทำงาน ชุมชนดินหนองแดนเหนือยึดหลักสาธารณโภคี คืออยู่กันแบบครอบครัวใหญ่ กินใช้ร่วมกันเป็นส่วนกลาง มีการแบ่งงานกันทำ ทำประโยชน์ตนพร้อมกับประโยชน์ผู้อื่น ฟังแก่ ฟังเจ็บ ฟังตายกันได้ การจัดสวัสดิการสังคมของชุมชน ได้แก่ 1) ด้านการศึกษา มีหลักสูตรกิจกรรมชีวิตและค่ายเยาวชนคนสร้างชาติ 2) ด้านการสาธารณสุขที่เน้นการป้องกันมากกว่าการรักษาเรียกว่าหลัก “7 อ.” 3) ด้านการมีงานทำ-รายได้ โดยมีหลักการว่า สร้างคนก่อนสร้างงาน รายได้จากการทำงาน คือ การได้ลดละกิเลส 4) ด้านที่อยู่อาศัย อยู่แบบเรียบง่าย สร้างบ้านหลังเล็ก ๆ บ้านทุกหลังไม่มีกรรมสิทธิ์เป็นส่วนตัวโดยถือว่าเป็นสมบัติของชุมชน มีการสร้างบ้านดินเป็นทางเลือกในการปลูกบ้านที่ประหยัดและทำให้มีสุขภาพดี 5) ด้านความมั่นคงปลอดภัย คือ มีศีลเป็นเครื่องป้องกันอันมั่นคงและปลอดภัยที่สุด 6) ด้านสันตนาการ ชาวชุมชนยิ้มหัวเราะได้ง่ายแม้งานจะมาก มีการร้องรำทำเพลงในช่วงที่มีการอบรม เป็นความบันเทิงที่ไม่จัดจ้าน เน้นการรักษาวัฒนธรรมไทย

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาชุมชนชาวโศก จังหวัดเชียงใหม่ในฐานะรัฐ และสังคมในอุดมคติ” โดยชุมพล ศรีรวมทรัพย์(2551) เป็นการวิจัยเพื่อศึกษาปรัชญาว่าด้วยรัฐ และสังคมในอุดมคติ ศึกษาแนวทางการดำเนินงานและวิธีประพฤติปฏิบัติของชุมชนโศก และศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนโศกกับสังคมภายนอกในแง่มุมการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ด้านปรัชญาว่าด้วยรัฐและสังคมในอุดมคติเมื่อเทียบกับแนวคิดยูโทเปีย ซึ่งประพันธ์ขึ้นโดยโทมัส มอร์ มีจุดร่วมกัน คือ การสร้างรัฐที่มีการปกครองที่มีคุณธรรมเป็นตัวกำกับมากกว่าการแสวงหาระบบหรือกฎหมายที่เข้มงวด อีกทั้งยังเป็นรัฐที่มีลักษณะ “เชิงรับ” ไม่มีแนวคิดกอบโกย รุกราน เอาเปรียบ เป็นสังคมที่เห็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์เป็นสังคมที่มีความเป็นดั้งเดิมมากกว่าความทันสมัย ชุมชนชาวโศกจังหวัดเชียงใหม่หรืออีกชื่อหนึ่งว่า “ชุมชนภูผาฟ้า” เป็นชุมชนที่มีแนวคิดและปรัชญาอย่างเดียวกันกับชาวโศกทั่วประเทศ แต่มีเป้าประสงค์ของชุมชนที่แตกต่างจากชุมชนชาวโศกอื่น ๆ นั่นคือความพยายามในการรักษาคงไว้ซึ่งแบบแผนของชาวโศกในยุคแรก ๆ ให้มากที่สุด เช่น การทำวัตรทุกเช้า-เย็น การพบปะสมณะ 4-5 รอบต่อวัน ฯลฯ โดยเน้น

แนวคิด “อนุรักษนิยม” อันได้แก่ ความพยายามในการไม่สร้างสิ่งก่อสร้างใด ๆ ความพยายามในการไม่ขยายฐานงาน ใช้แรงคนในการผลิตมากกว่าการใช้เทคโนโลยี แต่ก็ไม่ปิดกั้นการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและองค์ความรู้ต่าง ๆ จากภายนอก ให้ความสำคัญกับรูปแบบความสัมพันธ์ภายในชุมชนแบบปฐมภูมิ ใช้ศาสนาเป็นหลักในการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข เน้นการฝึกฝน “คน” โดยใช้หลักของศีลธรรมจรรยาดีกว่าพยายามที่จะสรรหาระบบหรือกฎเกณฑ์มาใช้บังคับ เป็นชุมชนที่เคร่งครัดทางศาสนาอย่างมาก ด้านการศึกษาแนวทางการดำเนินงานและวิธีประพฤติปฏิบัติของชุมชนอโศก พบว่า ใช้กรอบแนวคิดในการดำเนินงานและการประพฤติปฏิบัติคล้ายกับอโศกแห่งอื่น หากแต่ชุมชนนี้เน้นแนว “อนุรักษนิยม” เพื่อตอบสนองแนวนโยบายของพุทธสถานในการเป็นโรงเรียนฝึกฝนสมณะนวกะ รวมทั้งคงแนวทางดั้งเดิมของชาวอโศกในยุคแรกเริ่มให้มากที่สุดด้วย ด้านการศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนอโศกกับสังคมภายนอกในแง่มุมการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ในแง่มุมการเมืองพบว่า เป็นไปในรูปแบบปฏิบัติตามกฎระเบียบของบ้านเมือง มีส่วนร่วมทางการเมืองตามกรอบของกฎหมาย สำหรับการเคลื่อนไหว การเมืองชุมชนจะมีลักษณะเป็นการเคลื่อนไหวร่วมกับชาวอโศกทั่วประเทศ ภายใต้แนวทางกรอบของพรรคเพื่อฟ้าดิน ในแง่เศรษฐกิจเน้นการพาณิชย์ที่มีเป้าหมายเพื่อเผยแพร่แนวคิดแบบ “บุญนิยม” เน้นการค้าเพื่อการแสวงหาทุนทรัพย์สำหรับใช้จ่ายในชุมชนมากกว่าการสะสมทุน ในแง่มุมทางสังคมมีปฏิสัมพันธ์ต่อคนในชุมชนและคนรอบข้างในรูปแบบของ “ความร่วมมือ” มากกว่าการจ้องแสวงหาผลประโยชน์เอาเปรียบกันและกัน โดยการเป็นผู้ “ให้” มากกว่า “รับ” อันได้แก่การแจกจ่ายผลผลิตจากชุมชน ทั้งในรูปแบบการแลกเปลี่ยนและการให้เปล่า

การวิจัยเรื่อง “วิถีเศรษฐกิจพอเพียงว่าด้วยชุมชนหมู่บ้านราชธานีอโศก ตำบลบึงไผ่ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี” โดยจกมลณี เสน่หา(2551) การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิถีการดำเนินชีวิตด้านสภาพทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม รวมถึงสภาพปัญหาและวิธีแก้ไขปัญหาดังแต่อดีตจนถึงปัจจุบันของชุมชนหมู่บ้านราชธานีอโศก ผลการวิจัยพบว่า 1) ในการศึกษาวิถีการดำเนินชีวิตด้านสภาพทางเศรษฐกิจของชุมชนหมู่บ้านราชธานีอโศก พบว่า วิถีการดำเนินชีวิตแบบเรียบง่าย สมถะ สามารถทำให้คนในชุมชนหมู่บ้านราชธานีอโศก อยู่ในกระแสเศรษฐกิจและสังคมโลกทุนนิยมได้อย่างไม่เดือดร้อน และสามารถทำการเกษตรในรูปแบบไร้สารพิษไว้บริโภคเองภายในชุมชนได้เป็นอย่างดี เนื่องจากมีทรัพยากรทางธรรมชาติ ภายในชุมชน อาทิ แหล่งน้ำ ดิน ป่าไม้ เอื้ออำนวยต่อการทำมาหากินในแบบฉบับของการทำเกษตรพอเพียง และเชื่อว่าการมีฐานะทางการเงินที่ดีและร่ำรวยไม่สามารถทำให้ชีวิตมีความสุขในอนาคต 2) ในการศึกษาวิถีการดำเนินชีวิตด้านสภาพทางสังคมของชุมชนหมู่บ้านราชธานีอโศก พบว่า ด้านระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน อาทิ น้ำประปา ไฟฟ้า ถนน มีความเพียงพอในการดำรงชีวิต คนในชุมชน

ได้รับการถ่ายทอดการเรียนรู้ทางภูมิปัญญาและการศึกษาจากผู้ภายในชุมชนของตนเอง ทั้งด้านการแพทย์ การประกอบอาชีพและการดำรงชีวิต ซึ่งชุมชนมีกฎระเบียบของชุมชนไว้ให้คนในชุมชนปฏิบัติอย่างเคร่งครัด โดยใช้หลักธรรมของการอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นฐานราก มีการพบปะพูดคุยกันภายในชุมชนสม่ำเสมอ ทำให้ปัญหาด้านความขัดแย้งและทะเลาะวิวาทภายในชุมชนเกิดขึ้นน้อยมาก รวมทั้งเรื่องของการดูแลรักษาพยาบาล คนในชุมชนจะใช้สมุนไพรที่ปลูกในชุมชนรักษาตนเองภายในชุมชน 3) ในการศึกษาวิถีการดำเนินชีวิตสภาพทางวัฒนธรรมของชุมชนหมู่บ้านราชธานีอโศก พบว่า คนในชุมชน ได้รับการปลูกฝังและขัดเกลา ด้านจริยธรรม คุณธรรม ความซื่อสัตย์ และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากชุมชนของตนเอง และได้มีการถ่ายทอดวัฒนธรรมของชุมชนของตนไปสู่คนภายนอกชุมชนได้รับรู้ ทั้งด้านความเชื่อ ศาสนา วัฒนธรรม ซึ่งคนในชุมชนมองว่า วัฒนธรรมค่านิยม ความพึงพอใจ การใช้จ่ายเพื่อแสวงหาความสุขส่วนตัว การแต่งกายด้วยเสื้อผ้าหยาบ การรับประทานอาหารราคาแพง เป็นวิถีชีวิตที่ไม่เหมาะสม 4) ในการศึกษาด้านปัญหา และแนวทางแก้ไขปัญหาของวิถีการดำเนินชีวิตในอดีตจนถึงปัจจุบันของชุมชนหมู่บ้านราชธานีอโศก พบว่า ปัญหาหลักในอดีตของชุมชน คือ ด้านภูมิประเทศที่เกิดปัญหาน้ำท่วมแทบทุกปี ซึ่งทำให้ต้องมีการอพยพคนในชุมชนไปยังจังหวัดใกล้เคียงเพื่อรอน้ำลด แต่ปัญหาที่ตามมา คือ ค่าใช้จ่ายด้านการฟื้นฟูสภาพของหมู่บ้าน ทั้งด้านที่อยู่อาศัย แปลงเกษตรกรรมและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ทำให้เกิดความท้อใจของคนในชุมชน ซึ่งวิธีแก้ไขปัญหานี้ ชุมชนได้แก้ปัญหาเฉพาะหน้าโดยการเตรียมเรือใหญ่ไว้สำหรับขนถ่ายสิ่งของและเคลื่อนย้ายคนในชุมชน พร้อมทั้งวางแผนโครงการระบายน้ำเพื่อมิให้น้ำไหลบ่าเข้าสู่ชุมชนในอนาคต ซึ่งทั้งนี้ทั้งนั้นยังคงยึดหลักธรรมของพระพุทธศาสนาในการปลอบประโลมจิตใจของคนในชุมชนให้เกิดกำลังใจในการสู้และรับมือกับปัญหาอย่างไตร่ตรองและรอบคอบ และปัญหาหลักที่สำคัญในปัจจุบันของชุมชน คือ ด้านพลังงานและเครื่องมือเครื่องใช้ ที่มีราคาสูงขึ้นตลอดเวลา ทำให้ชุมชนมีค่าใช้จ่ายด้านพลังงาน อาทิ น้ำมัน ไฟฟ้า เพิ่มมากขึ้น ซึ่งคนในชุมชน ได้แก้ปัญหาด้วยการจัดประชุมวางแผนการทำงานและใช้พลังงานของชุมชนอย่างเป็นระบบ เน้นความประหยัดและเป็นเหตุเป็นผลมากที่สุดในการแก้ปัญหา ซึ่งการแก้ไขปัญหานี้ทั้งอดีตและปัจจุบันต้องได้รับความร่วมมือร่วมใจกันของคนในชุมชนจึงจะสำเร็จ

การวิจัยเรื่อง “การบูรณาการระบบสาธารณสุขโลกิเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาชุมชนอโศก” โดย เรือตรี แซมดิน เลิศบุศย์ (2555) เป็นการศึกษา กล ไกและแนวคิดการบูรณาการระบบสาธารณสุขโลกิในการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง และวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ของชุมชนอโศก โดยเลือกชุมชนชาวอโศก 3 แห่ง ได้แก่ ชุมชนสันตอโศก ชุมชนปฐมอโศก และชุมชนศิระอโศก ผลการศึกษาวิจัย พบว่า ชุมชนอโศกมีต้นแบบทางความคิดมาจากรูปแบบ

สังคมที่พระพุทธเจ้าใช้กับพระสงฆ์เมื่อครั้งสมัยพุทธกาล ซึ่งระบบสาธารณ โภคิได้เกิดขึ้นจริงในชุมชนอโศก ซึ่งเป็นชุมชนที่ก่อตั้งขึ้น โดยเจตนา และมีคุณลักษณะเป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่ม ระบบสาธารณ โภคิเป็นแนวคิดทวนกระแสกับระบบทุนนิยม สาธารณ โภคิ หมายถึง ระบบของการอยู่ การกินและการคิดร่วมกัน ทรัพย์ทั้งหมดเป็นของส่วนกลาง หรือเรียกว่า “บริ โภคอย่างเป็น สาธารณะ” เป็นกระบวนการของการมีส่วนร่วมที่แต่ละคนเต็มใจเข้ามาร่วมอุดมการณ์เดียวกัน โดยไม่มีการบังคับ ผู้ที่มาอยู่ในระบบสาธารณ โภคิต้องเป็นผู้เสียสละ ทำมากกว่าที่ตนใช้ ไม่สะสม กิน น้อยใช้น้อยส่วนที่เหลือจุนเจือสังคม พัฒนาจิตวิญญาณของตน ไปตามลำดับขั้นจนกระทั่งหมดกิเลส เป้าหมายของสาธารณ โภคิ คือ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของมนุษย์และสัตว์ ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกันทั้งกาย วาจา ใจ และการที่จะทำให้เกิดระบบนี้อย่างเป็นรูปธรรมได้จริงนั้น พบว่า เกิดจากกลไกและกระบวนการที่สำคัญ 2 ประการ คือ 1)การบูรณาการเชิงบรรทัดฐาน กล่าวคือสมาชิกของชุมชนมีบรรทัดฐานและความคิดที่เป็นแบบแผนเดียวกันภายใต้การนำของสมณะโพธิรักษ์ สมณะนักบวช สิกขมาตุ และฆราวาสร่วมกันทำหน้าที่ในการเผยแผ่และกำกับบรรทัดฐานของชาวอโศกในการเชื่อมโยง ความรู้ความคิด ความเข้าใจในระบบสาธารณ โภคิอันเป็นวิถีของชาวอโศก ชาวอโศกจะพัฒนาตัวเองให้มีศีลยิ่ง ๆ ขึ้นไปโดยลำดับ ศีลจึงเป็นกรอบอ้างอิงเชิงบรรทัดฐาน เป็นสิ่งกำหนดระบบความคิดและระบบความสัมพันธ์ทางสังคมที่เอื้อต่อระบบสาธารณ โภคิ 2)การบูรณาการเชิงหน้าที่ อันประกอบด้วย ฐานผู้ผลิต ฐานผู้บริการ ฐานผู้บริหาร ฐานนักบุญ หากสมาชิกทั้ง 4 กลุ่มเอภาาระของตนและหมู่กลุ่มต่างก็ทำหน้าที่ที่เกื้อกูลกัน ระบบสาธารณ โภคิก็จะดำรงอยู่และยั่งยืนอยู่ได้ ดังนั้นการดำรงอยู่และความยั่งยืนของระบบสาธารณ โภคิ จึงเกิดจากกลไกการบูรณาการทั้งในระดับบรรทัดฐานและหน้าที่ ก่อเกิดเป็นระบบที่เป็นองค์รวม มีความเป็นเอกภาพและเป็นเนื้อเดียวกัน ด้านความยั่งยืนในมิติทางสังคมภายใต้ระบบสาธารณ โภคิ ผลการศึกษา พบว่า ต้องเริ่มต้นจากการสร้างคนและสร้างสังคมให้มีคุณธรรมที่ถึงพร้อม ด้านความยั่งยืนในมิติทางเศรษฐกิจภายใต้ระบบสาธารณ โภคิ พบว่า เกิดจากการพัฒนาที่มุ่งสร้างสรรค์ ผลิตและหาปัจจัยพื้นฐานของการดำรงชีพด้วยหลักธรรมะที่เรียกว่า “ทรัพย์ศีล” มีความอุดมสมบูรณ์และพอเพียงของการมีปัจจัย 4 และมีอีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญคือ “ธรรมะ” ซึ่งถือได้ว่าเป็นปัจจัยที่ 5 ที่หล่อเลี้ยงชีวิตโลกุตระ ความอุดมสมบูรณ์และพอเพียงที่เกิดจากระบบสาธารณ โภคิ มาจากการที่สมาชิกของชุมชนมุ่งพัฒนาตนใน 2 ด้าน คือ 1)เพิ่มสมรรถนะในการผลิตและลดกิเลสให้ค่อย ๆ ลดลงและหมดลงในที่สุด ด้วยการบริโภคตามความจำเป็น 2)แบ่งสรรแจกจ่ายส่วนเกินที่เหลือไปจุนเจือสังคม ด้านความมั่นคงในมิติทางการเมืองภายใต้ระบบสาธารณ โภคิ พบว่า เกิดจากการนำของผู้หน้าที่มีธรรมะ กระบวนการทางการเมืองที่เป็นไปตามหลัก “ธรรมะจัดสรร” มีความเสมอภาค ไม่มุ่งแสวงหา ลาภ ยศ สรรเสริญ มุ่งแต่เสียสละ เอภาาระของกลุ่ม ความมั่นคงยั่งยืนจึงเกิดขึ้น ด้านความยั่งยืนในมิติทางวัฒนธรรม

ภายใต้ระบบสาธารณสุข โภคิ พบว่า เป็นการพัฒนาที่มุ่งสร้างสรรค์ความมั่นคงทางจิตวิญญาณ สาธารณ โภคิให้ความสำคัญกับวิถีชีวิตและวิถีสังคมที่จะต้องดำรงอยู่อย่างเกื้อกูลกัน และมีความเจริญทางจิตใจเป็นบันไดสำคัญที่จะนำโลกไปสู่การพัฒนาที่แท้จริง

การวิจัยเรื่อง “สังคมอุดมสุขที่ยั่งยืน” โดยวลัญชา สุพรรณธรรมา(2555) เป็นการวิจัยเพื่อศึกษาสังคมอุดมสุขที่ยั่งยืน เพื่อจัดทำเกณฑ์ชี้วัดสังคมอุดมสุขที่ยั่งยืน และเพื่อศึกษาบริบทและประเมินความเป็นสังคมอุดมสุขที่ยั่งยืนของชาวชุมชนราชธานีอโศก ในด้านลักษณะสังคมอุดมสุขที่ยั่งยืน ผลการศึกษา พบว่า จะต้องมีความต้องการพัฒนาที่ครอบคลุมใน 4 ด้าน คือ 1)สุขภาพอนามัย 2)มีปัจจัย 4 ที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิต 3)มีทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ 4)มีวิถีชีวิตอย่างกลมกลืนกับธรรมชาติและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ชุมชนราชธานีอโศกมีแนวทางการพัฒนาชุมชนครบทั้ง 4 ด้าน มีความเป็นสังคมอุดมสุขที่ยั่งยืนได้ในระดับสูง พัฒนาชุมชน โดยให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม ด้วยการทำกิจกรรม ไร่สารพิษ มีระบบสวัสดิการที่ดีให้แก่สมาชิกชุมชน มีการผลิตปัจจัย 4 ที่ครบวงจรและเพียงพอต่อความต้องการ ลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอกชุมชน ทำให้เป็นชุมชนพึ่งตนเองได้ จนสามารถนำผลผลิตที่เหลือจากการบริโภคในชุมชนแบ่งปันให้แก่ผู้อื่นได้ในรูปแบบของพาณิชย์ บุญนิยม มีการบริโภคอาหารที่สะอาดและ ไร่สารพิษ มีองค์ความรู้ในการรู้จักดูแลสุขภาพด้วยตนเอง เช่น การออกกำลังกาย การใช้สมุนไพร การรับประทานอาหารให้เป็นยา ด้านสุขภาพทางใจ คือ มีทัศนคติในการดำเนินชีวิตที่ดี ไม่เห็นแก่ตัว เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง และใช้หลักธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ดำเนินกิจกรรมทุกด้านด้วยระบบ “บุญนิยม” ยึดหลักสาราณียธรรม 6 ในการอยู่ร่วมกัน มีการจัดทรัพยากรอย่างทั่วถึงและมีการนำทรัพยากรกลับมาใช้ใหม่ สิ่งดังกล่าวข้างต้นจะเป็นปัจจัยในการขับเคลื่อนชุมชนให้มีความอุดมสมบูรณ์ จึงส่งผลให้สมาชิกชุมชนมีสุขภาพที่ดีทั้งร่างกายและจิตใจ ในส่วนของเกณฑ์ชี้วัดสังคมอุดมสุขที่ยั่งยืน พบว่า มีลักษณะของความเป็นสังคมอุดมสุขที่ยั่งยืนในระดับสูง เนื่องจากดำเนินกิจการทุกด้านด้วยระบบ “บุญนิยม” และดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีเกณฑ์ตัวชี้วัดความเป็นสังคมอุดมสุข เช่น ไม่มีหนี้สิน มีงานทำ มีความแข็งแรงทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ครอบครัวอบอุ่น มีสิ่งแวดล้อมที่ดี มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และเห็นคุณค่าในตัวเองและชุมชน ระบบนิเวศน์โดยรวมของชุมชนมีความสมดุล มีความมั่นคง ไม่พบความเสื่อมโทรม ผู้นำชุมชนใช้หลักศีลธรรมจรรยาของตนเองในการบริหารปกครองและมีความสามารถในการบริหารปกครองคนในชุมชน

จากการทบทวนวรรณกรรมทั้งหมด เห็นได้ว่าวิถีชีวิตครอบครัวเกี่ยวข้องกับลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มนั้น ๆ ดังนั้น ในการศึกษา “วิถีชีวิตครอบครัวของชาวชุมชนบุญ

นิยมสันตือโศก กรุงเทพมหานคร” จึงเป็นการศึกษาลักษณะการดำเนินชีวิตของสังคมหรือกลุ่มของครอบครัว แบบแผนและหลักการดำเนินชีวิตของครอบครัวชาวอโศก

สรุปได้ว่า การดำเนินชีวิตครอบครัวจากจุดเริ่มต้นและจุดเปลี่ยนของการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตครอบครัว เพื่อมุ่งขจัดเกลาคติวิญญาณให้สะอาดบริสุทธิ์ ต้องอาศัยกระบวนการกลุ่มในระดับชุมชน ไม่ใช่ระดับปัจเจก เป็นการยกระดับจิตใจไปพร้อม ๆ กัน ไม่ใช่ในลักษณะตัวใครตัวมัน คนในชุมชนได้อยู่ในสังคมของคนมีศีล ได้ฟังธรรมะกล่อมเกลาคติใจ มีความคิดเหมือนกัน เป็นสังคมที่สงบร่มเย็นเพราะมีแต่การให้ มีการกินอยู่ร่วมกันด้วยหลัก “สาธารณ โภคี” เน้นการเสียสละสร้างสมคุณทางวัตถุและจิตวิญญาณ มีวิถีชีวิตครอบครัวที่เรียบง่าย สมถะ กลมกลืนกับธรรมชาติ ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีเกณฑ์ชี้วัดความเป็นสังคมอุดมสุข เช่น ไม่มีหนี้สิน มีงานทำ มีความเข้มแข็งทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ครอบครัวมีความอบอุ่น ได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษาวิถีชีวิต ครอบครัวของชาวชุมชนบุญนิยมสันตือโสภ กรุงเทพมหานคร โดยเก็บข้อมูลจากเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์และการศึกษาประวัติชีวิตบุคคล ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร ตำรา แดบบันทึกลงเสียง บทความ ซึ่งมีรายละเอียดของพื้นที่ ที่ทำการศึกษานี้ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

1. พื้นที่ทำการศึกษา

ชุมชนบุญนิยมสันตือโสภ ตั้งอยู่เลขที่ 65/1 ซอยนวมินทร์ 44-48 ถนนนวมินทร์ แขวง คลองกุ่ม เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร 10240

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

2.1 กลุ่มครอบครัวศึกษาที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครอบครัวที่เป็นสมาชิก ชุมชนบุญนิยมสันตือโสภ กรุงเทพมหานคร จำนวน 4 ครอบครัว ได้แก่ บิดา มารดาและบุตร จำนวน 16 คน ที่ใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนบุญนิยมสันตือโสภ ไม่น้อยกว่า 2 ปี และมีบุตรอายุต่ำกว่า 18 ปี อาศัยอยู่ด้วยกัน บุตรศึกษาอยู่ที่โรงเรียนสัมมาสิกขาสันตือโสภ กรุงเทพมหานคร มีการดำเนินวิถีชีวิตปฏิบัติตามหลักของชุมชน และยินดีสมัครใจเข้าร่วมโครงการหรือให้ข้อมูล

2.2 กลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับครอบครัวที่ศึกษา จำนวน 4 คน ได้แก่ นักบวชหญิง (สิกขมาตุ) คนวัด สมาชิกชุมชนและญาติธรรม ที่ใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนบุญนิยมสันตือโสภ ไม่น้อยกว่า 2 ปี รู้จักครอบครัวผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นอย่างดี และยินดีเข้าร่วมโครงการหรือให้ข้อมูล

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (Research Instruments)

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ ตัวผู้วิจัย ซึ่งตัวผู้วิจัยเป็นญาติธรรมชาวโศกมาเป็นเวลา 20 ปี ไปชุมชนแห่งนี้ทุกวันเสาร์หรือวันอาทิตย์ มีหน้าที่รับผิดชอบงานที่ร้านอาหารชมรมมังสวิรัตแห่งประเทศไทย สาขาสันตือโศก ลักษณะงานที่ทำ คือ เป็นพนักงานตักอาหารประจำหน้าร้าน ล้างผัก ทำความสะอาดพื้นครัวและล้างห้องน้ำ เป็นต้น ผู้วิจัยได้ทำความรู้จักคุ้นเคยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยการเข้าไปทำงานร่วมกันและได้เข้าไปเยี่ยมบ้านของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบกับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือและวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุม ซึ่งสามารถนำมาวิเคราะห์ได้ ดังนี้

3.1 แนวการสัมภาษณ์เชิงลึก (Interview Guide) ผู้วิจัยอาศัยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและสัมภาษณ์เชิงลึกผู้นำทั้ง 4 ครอบครัว ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ดำเนินการสัมภาษณ์เหมือนกับการพูดคุยปกติ โดยปล่อยให้บรรยากาศเป็นไปอย่างเรียบง่ายและเป็นธรรมชาติที่สุด โดยคำนึงถึงเวลาและความสะดวกของผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นหลัก โดยมีการจดบันทึกข้อมูล ขออนุญาตบันทึกเสียงและถ่ายภาพเท่าที่จำเป็นพร้อมกับการสังเกต เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมด เพื่อนำไปทำการวิเคราะห์ต่อไป โดยมีแนวการสัมภาษณ์ดังนี้

3.1.1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา จำนวนบุตร จำนวนสมาชิกในครอบครัว สถานภาพด้านครอบครัว อาชีพ ที่อยู่ปัจจุบัน ประสบการณ์การทำงาน ระยะเวลาและสถานภาพในชุมชน หน้าที่ความรับผิดชอบในชุมชน ความชำนาญหรือความสามารถพิเศษ

3.1.2 ประวัติชีวิตผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

3.1.3 เหตุจูงใจในการเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในชุมชน บุญ นิยม สันตือ โศก กรุงเทพมหานคร และประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้ามาอยู่ในชุมชน

3.1.4 การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของบุคคลในครอบครัว ภายหลังจากที่เข้ามาใช้ชีวิตในชุมชนบุญนิยมสันตือ โศก กรุงเทพมหานคร

3.1.5 วิธีชีวิตครอบครัวในปัจจุบันและกิจวัตรประจำวัน

3.2 การสังเกต (Observation) มีรูปแบบดังนี้

3.2.1 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) คือ การสังเกตในทุกโอกาสที่เห็น โดยการเข้าไปร่วมเป็นสมาชิกและเข้าไปทำกิจกรรมร่วมกับผู้ที่เราต้องการสังเกต จากประสบการณ์โดยตรงด้วยการไปใช้ชีวิตในชุมชนเป้าหมาย เรียนรู้วิถีชีวิตของชาวชุมชน ทำการสังเกตควบคู่ไปกับการจดบันทึกข้อมูล การถ่ายภาพและบันทึกเสียง ในการเพิ่มรายละเอียดของ

ข้อมูลและเพื่อจะได้สัมผัสกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นโดยตรงด้วยตัวเอง ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลตรงกับสภาพความเป็นจริง" (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ 2550, น.336)

3.3 การจดบันทึกข้อมูล (Field Note) โดยผู้วิจัยทำการจดบันทึกสิ่งที่พบเห็นเกี่ยวกับอาหารที่รับประทาน สถานที่ที่อยู่อาศัย การแต่งกาย การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในชุมชน โดยผู้วิจัยได้ทำการสังเกตและสอบถาม เพื่อทำการจดบันทึกข้อมูลที่สำคัญ เพื่อสะดวกในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.4 เครื่องบันทึกเสียงและกล้องถ่ายภาพ ในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้ทำการขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลสำคัญใช้เครื่องบันทึกเสียงและกล้องถ่ายภาพ เพื่อนำไปถอดความในภายหลังและทำการบันทึกภาพกิจกรรมต่าง ๆ ที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ทำกิจกรรมร่วมกัน

4. วิธีการเตรียมเก็บรวบรวมข้อมูล

จากการที่ผู้วิจัยเข้าไปทำงานเป็นจิตอาสาที่ชุมชนบุญนิยมสันตือ โศก กรุงเทพมหานคร เป็นเวลา 20 ปี ตั้งแต่ ช่วงปี พ.ศ. 2540 – 2560 ทำให้ผู้วิจัยมีความคุ้นเคยกับชาวชุมชนแห่งนี้เป็นอย่างดี โดยผู้วิจัยได้เข้าไปทำงานในส่วนที่เป็นร้านอาหารมังสวิรัตินแห่งประเทศ ไทย สาขาสันตือ โศก ทำหน้าที่เป็นพนักงานขายอาหารประจำหน้าร้าน ล้างผัก ล้างห้องน้ำ ซัดพื้น คร้ว ฯลฯ ทำงานทุกวันเสาร์หรืออาทิตย์ โดยผู้วิจัยเดินทางออกจากบ้านเวลา 04.30 น. ด้วยรถโดยสารประจำทางสาย 95 ถึงชุมชนบุญนิยมสันตือ โศก เวลาประมาณ 06.00 น. หลังจากนั้นผู้วิจัยก็เริ่มลงมือทำงานจนกระทั่งถึงเวลา 12.00 น. โดยประมาณ หลังจากนั้นผู้วิจัยจึงเดินทางกลับบ้านพักอาศัยของตนเอง

4.1 ผู้วิจัยได้เข้าไปมีประสบการณ์และสร้างความคุ้นเคยกับสถานที่ ได้มีโอกาสเข้าไปสัมภาษณ์ครอบครัว จนรู้จักวิถีชีวิตของครอบครัว ซึ่งทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาครอบครัวที่มีบุตรศึกษาอยู่ที่ชุมชนบุญนิยมสันตือ โศก กรุงเทพมหานคร ส่วนบิดา มารดาก็ปฏิบัติธรรมอยู่ที่วัดแห่งนี้ ในลักษณะของ บ้าน-วัด-โรงเรียน เพื่อค้นหากลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ครอบครัวจำนวน 3 ครอบครัว ซึ่งเป็นครอบครัวที่ผู้วิจัยไปทดลองเครื่องมือ ตามแนวการสัมภาษณ์เชิงลึก ในระหว่างการสัมภาษณ์ได้มีการทำงานร่วมกัน เป็นการพูดคุยในบรรยากาศที่เป็นกันเอง ซึ่งทดลองเก็บตามแนวการสัมภาษณ์เชิงลึก ทำให้ทราบว่า ข้อคำถามบางข้อจำเป็นต้องปรับความซับซ้อนของการถาม ให้มีความสมบูรณ์ครบถ้วนมากยิ่งขึ้น

4.2 การลงมือเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือที่ ถูกบันทึกไว้แล้ว โดยเริ่มสืบค้นประวัติผู้นำชุมชน ประวัติการก่อตั้งชุมชน ศึกษาสภาพทั่วไปของ ชุมชน ระบบคิด ประเพณีและวัฒนธรรม ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากห้องสมุดสมาคมผู้ปฏิบัติธรรม ซึ่งตั้งอยู่ในชุมชนและบางส่วนได้สืบค้นจากวิทยานิพนธ์ สื่อสิ่งพิมพ์ของชาวอโศก อินเทอร์เน็ต ฯลฯ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนตามวัตถุประสงค์การวิจัย

4.3 วางแผนการลงพื้นที่ศึกษา เพื่อจัดเก็บและรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยเก็บ รวบรวมข้อมูลพื้นที่ศึกษา ด้วยวิธีการที่วางแผนไว้

4.4 ขออนุญาตผู้รับผิดชอบพื้นที่ศึกษา โดยเริ่มจากการนำหนังสือแนะนำตัวจาก มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สาขามนุษยนิเวศศาสตร์ เพื่อขอความอนุเคราะห์จาก คณะกรรมการชุมชน โดยผู้วิจัยเข้าไปแนะนำตัวและชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อนำข้อมูลที่ ได้ไปประกอบการวิจัยครั้งนี้ หลังจากนั้นลงพื้นที่เพื่อทำการสำรวจที่ตั้งและสภาพทั่วไปของชุมชน

4.5 ผู้วิจัยแนะนำตัวและสร้างความคุ้นเคยกับสมาชิกชุมชน เพื่อทำความรู้จักกับ กลุ่มเป้าหมายที่จะเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

4.6 เลือกครอบครัวที่มีคุณสมบัติตรงกับเกณฑ์ โดยมีคุณสมบัติต่อไปนี้

4.6.1 กลุ่มครอบครัวที่เป็นสมาชิกชุมชนนุญนิยมสันตอโศก กรุงเทพมหานคร ใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนมาไม่ต่ำกว่า 2 ปี จำนวน 4 ครอบครัว ได้แก่ บิดา มารดาและบุตร จำนวน 16 คน และมีบุตรอายุต่ำกว่า 18 ปี อาศัยอยู่ด้วยกัน

4.6.2 มีบุตรศึกษาอยู่ที่โรงเรียนสัมมาสิกขาสันตอโศก กรุงเทพมหานคร

4.6.3 มีการดำเนินวิถีชีวิตปฏิบัติตามหลักของชุมชน ในการใช้ชีวิตแบบสาธารณ โภคิ

4.6.4 ยินดีสมัครใจเข้าร่วมโครงการหรือให้ข้อมูล

4.6.5 เชิญเข้าร่วมโครงการและลงแบบฟอร์มยินยอมให้ข้อมูลการวิจัย

4.7 ขอใช้เวลาในการพูดคุยเรื่องราวเกี่ยวกับการใช้ชีวิตครอบครัว ของผู้ให้ข้อมูล สำคัญด้วยความสมัครใจ โดยใช้เวลาในการพูดครั้งละประมาณ 45-60 นาที และขออนุญาตถ่ายภาพ เท่าที่จำเป็น ถ้าข้อมูลไม่พอที่จะกลับไปเก็บซ้ำอีกครั้งในบางครอบครัว

4.8 ผู้วิจัยได้ทดลองสัมภาษณ์ จำนวน 3 ครอบครัว ระหว่างวันที่ 29 พฤษภาคม-25 กรกฎาคม พ.ศ. 2559 ซึ่งเป็นครอบครัวที่ผู้วิจัยไปทดลองเครื่องมือ ตามแนวการสัมภาษณ์เชิงลึก ใน ระหว่างการสัมภาษณ์ได้มีการทำงานร่วมกัน เป็นการพูดคุยในบรรยากาศที่เป็นกันเอง ซึ่งทดลอง เก็บตามแนวการสัมภาษณ์เชิงลึก ทำให้ทราบว่าข้อคำถามบางข้อจำเป็นต้องปรับความซับซ้อนของ การถามให้มีความสมบูรณ์ครบถ้วนมากยิ่งขึ้น

5. วิธีเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยได้เริ่มดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2558 โดยเริ่มจากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ได้แก่ ประวัติผู้นำชุมชน ประวัติการก่อตั้งชุมชน ศึกษาสภาพทั่วไปของชุมชน ระบบคิด ประเพณีและวัฒนธรรม รวมถึงผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเริ่มทดลองสัมภาษณ์ตั้งแต่วันที่ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2559 ซึ่งในระยะแรกเป็นการทดลองเก็บตามแนวการสัมภาษณ์เชิงลึก ทำให้ทราบว่า ข้อคำถามบางข้อจำเป็นต้องปรับความซับซ้อนของการถามให้มีความสมบูรณ์ครบถ้วนมากยิ่งขึ้น ต่อมาผู้วิจัยเริ่มทำการสัมภาษณ์จริงกับผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 4 ครอบครัว ตั้งแต่วันที่ 10 มิถุนายน – 14 พฤศจิกายน พ.ศ. 2560 ในการเข้าถึงข้อมูลการวิจัยนั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ตามวันเวลาที่นัดหมาย โดยมีรายละเอียดการนัดหมายและดำเนินการสัมภาษณ์ทั้ง 4 ครอบครัว ดังนี้

ครอบครัวที่ 1 “ครอบครัวสันติสุข” (ชื่อสมมุติ) ผู้วิจัยได้ทำการติดต่อขอสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก(บิดา) และคู่สมรส พร้อมกับนัดหมายวันเวลาในการสัมภาษณ์ผ่านทางญาติธรรมท่านหนึ่ง ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก(บิดา) เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ. 2560 ที่ชั้น 5 บริษัทบุญนิยมทีวี ซึ่งเป็นที่ทำงานของผู้ให้ข้อมูลหลักและคู่สมรส โดยเริ่มสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก(บิดา) เป็นท่านแรก ช่วงเวลาสัมภาษณ์เริ่มตั้งแต่ เวลา 12.00-12.40 น. ต่อมาในวันเดียวกันได้สัมภาษณ์คู่สมรสเวลา 13.00-13.42 น. บริเวณชั้น 5 ของบริษัทบุญนิยมทีวีเช่นเดียวกัน ในระหว่างการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 2 ท่านได้เล่าเรื่องราวที่น่าสนใจในประเด็นต่าง ๆ ด้วยบรรยากาศที่เป็นกันเอง ภายในห้องประชุมของบริษัทบุญนิยมทีวีดังกล่าว หลังจากนั้นประมาณ 4 เดือน ในช่วงบ่ายของวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2560 ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ(บุตรคนที่หนึ่ง) ณ บริเวณหน้าร้านพลังบุญ แต่เนื่องด้วยบุตรของครอบครัวสันติสุข อายุ 10 ขวบ จึงต้องใช้การเฝ้าสังเกตพฤติกรรมร่วมด้วย ซึ่งในขณะที่เฝ้าสังเกตกำลังเรียนวิชาการงานอาชีพพร้อมกับเพื่อน ๆ อายุรุ่นราวคราวเดียวกันจำนวน 9 คน และคุณครูผู้หญิงอีก 1 ท่าน ซึ่งเป็นวิชาหนึ่งที่นักเรียนทุกคนต้องเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง เด็ก ๆ ช่วยกันประกอบอาหารมังสวิรัตเพื่อแจกฟรี เด็กบางคนร้องเรียกลูกค้าให้มารับประทานอาหารที่แจกฟรี ด้วยเสียงเจื้อยแจ้ว บรรยากาศเป็นไปอย่างน่าสนใจ มีผู้คนเดินผ่านไปมาและแวะเข้ามาทักทายให้กำลังใจเด็ก ๆ พร้อมกันนั้นก็รับอาหารที่เด็กแจกให้ไปรับประทาน ผู้วิจัยได้เฝ้าดูพฤติกรรมตั้งแต่วันที่ 08.45 นาที จนกระทั่งถึงเวลา 12.30 น. หลังจากนั้นในวันที่ 19 ตุลาคม พ.ศ. 2560 และวันที่ 22 ตุลาคม พ.ศ. 2560 ผู้วิจัยได้มีโอกาสพบเจอกับบุตรคนที่สอง อายุ 3 ขวบ จำนวน 2 ครั้ง จากการสังเกตพฤติกรรมบุตรคนที่สอง มีนิสัยขี้อาย ค่อนข้างซุกซน คนในชุมชนมักอุ้มน้องไปเดินเล่น บางทีก็ขึ้นไปบนรถเข็น โดยมีคุณอาผู้ชายท่านหนึ่งซึ่งเป็น

ญาติกรรมคอยดูแลอย่างใกล้ชิด ญาติกรรมบางท่านเคยเล่าว่า “ลูกของคนในครอบครัวก็เหมือนลูกของทุกคนในชุมชน”

ครอบครัวที่ 2 “ครอบครัวทวิสุข” (ชื่อสมมุติ) ผู้วิจัยได้ติดต่อขอสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก(บิดา) และคู่สมรส พร้อมขออนุญาตหมายวันเวลาในการสัมภาษณ์ผ่านทางบุตรคนที่ 3 ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก(บิดา) พร้อมทั้งคู่สมรส เมื่อวันที่ 9 กรกฎาคม พ.ศ. 2560 เวลา 10.00-10.50 น. ที่บ้านพักอาศัยของครอบครัวทวิสุข ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักได้เล่าเรื่องราวความเป็นมาของการมาใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนอโศก การเปลี่ยนแปลงของบุคคลในครอบครัว และวิถีชีวิตในปัจจุบัน ในบรรยากาศที่เป็นกันเอง ประกอบกับผู้วิจัยสังเกตเห็นการแต่งตัวที่เรียบง่ายของผู้ให้ข้อมูลทั้ง 2 ท่าน หลังจากนั้นในช่วงกลางวันของวันเดียวกัน ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์พูดคุยกับบุตรคนที่สองที่ห้องสมุดของชุมชนสันติอโศก ในระหว่างการสัมภาษณ์เป็นการพูดคุยแบบเป็นกันเอง เป็นการพูดคุยเกี่ยวกับเหตุจูงใจที่มาอยู่ที่นี่ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของตนเองและคนในครอบครัว และวิถีชีวิตในปัจจุบัน หลังจากนั้น 3 เดือน เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ.2560 ช่วงบ่ายเวลาประมาณ 13.00 – 13.40 น. ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์บุตรคนที่หนึ่ง ที่บ้านพักของครอบครัวทวิสุข โดยผู้วิจัยได้สัมภาษณ์บุตรคนที่หนึ่งก่อน แล้วจึงสัมภาษณ์บุตรคนที่สอง ซึ่งตามมาสมทบในภายหลัง ลักษณะการสัมภาษณ์เป็นการพูดคุยแบบเป็นกันเอง โดยเนื้อหาสัมภาษณ์แบบเดียวกับบุตรคนที่สอง ต่อมาเมื่อวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2560 ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์บุตรคนที่สี่ ที่หน้าห้องการเงินที่ตั้งอยู่ในบริเวณชุมชน ในระหว่างการสัมภาษณ์ได้มีเพื่อน ๆ ของบุตรคนที่สี่เข้ามานั่งฟังด้วยความสนใจ

ครอบครัวที่ 3 “ครอบครัวแสนสุข” (ชื่อสมมุติ) ผู้ให้ข้อมูลหลัก(มารดา) ซึ่งทำหน้าที่เป็นกรรมมูลนิธิธรรมะสันติ มีหน้าที่ดูแลที่ดินชาวอโศก เป็นจิตอาสาบริษัทฟ้ายักษ์และชมรมมังสวิรัตแห่งประเทศไทย สาขาสันติอโศก มาอย่างต่อเนื่อง ผู้วิจัยได้ติดต่อขอสัมภาษณ์ผ่านญาติกรรมท่านหนึ่งทำงานในหน่วยงานเดียวกัน ต่อมาในช่วงสายของวันที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2560 ผู้วิจัยได้เดินทางไปพบผู้ให้ข้อมูลหลัก(มารดา) ที่โรงพิมพ์ฟ้ายักษ์ ซึ่งตั้งอยู่ติดกันกับบ้านพักอาศัยของท่าน ในการสัมภาษณ์ครั้งนั้นผู้ให้ข้อมูลหลักได้ให้ความเมตตาต่อผู้วิจัยเป็นอย่างมาก ด้วยบรรยากาศการพูดคุยที่เป็นกันเอง เป็นการพูดคุยบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับที่มาที่ไปของการมาใช้ชีวิตอยู่ที่นี่ เหตุจูงใจที่สำคัญของการตัดสินใจ และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นรวมทั้งวิถีชีวิตครอบครัวในปัจจุบัน ต่อมาวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2560 เวลา 13.00-13.40 น. ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ(คู่สมรส) ที่บ้านพักอาศัยของท่าน ซึ่งมีประเด็นสัมภาษณ์เช่นเดียวกับผู้ให้ข้อมูลหลัก พร้อมกันนั้นผู้วิจัยมีโอกาสดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญร่วมด้วย หลังจากนั้น 3 วัน ในวันที่ 14 พฤศจิกายน พ.ศ. 2560 ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์บุตร ฌ บริเวณหน้าห้องการเงินซึ่งตั้งอยู่

ภายในชุมชน ในระหว่างการสัมภาษณ์ได้มีบุตรคนโตของครอบครัวที่ 4 และเพื่อน ๆ ร่วมชั้นเรียน ได้เข้ามานั่งร่วมฟังการสนทนาด้วยความสนใจ ประเด็นการสัมภาษณ์เป็นการบอกเล่าเรื่องราวของ กิจวัตรประจำวัน มาอยู่ที่นี้แล้วมีความรู้สึกอย่างไร แนวคำสอนของสมณะโพธิรักษ์ทำให้ชีวิต เปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้าง ฯลฯ

ครอบครัวที่ 4 “ครอบครัวศีลนำสุข” (ชื่อสมมุติ) ครอบครัวนี้อาศัยอยู่ที่ตึกตะวันฉาย 3 ซึ่งเป็นที่พักที่ตั้งอยู่ภายในชุมชนชาวอโศก ผู้ให้ข้อมูลหลัก(มารดา) เป็นคุณแม่เลี้ยงเดี่ยว พักอาศัย อยู่กับบุตรคนที่สอง ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเมื่อวันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2560 เวลา 11.00-12.07 น. ที่ห้องพักของท่าน ในการสัมภาษณ์นอกจากผู้ให้ข้อมูลหลักจะบอกเล่าเรื่องราวตาม ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์แล้ว ยังได้ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ อีกด้วย หลังจากนั้น 10 วัน ในช่วงบ่าย ของวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2560 ผู้วิจัยได้ทำการสังเกตพฤติกรรม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ(บุตรคนที่สอง) ขณะนั้นมีอายุ 8 ปี ณ บริเวณหน้าร้านพลังบุญ ซึ่งในขณะที่เฝ้า สังเกตกำลังเรียนวิชาการงานอาชีพพร้อมกับบุตรคนที่หนึ่งของครอบครัวสันติสุข และเพื่อน ๆ อายุ รุนราวคราวเดียวกันจำนวน 9 คน และคุณครูผู้หญิงอีก 1 ท่าน ซึ่งเป็นวิชาหนึ่งที่นักเรียนทุกคนต้อง เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ต่อมาในวันที่ 14 พฤศจิกายน พ.ศ. 2560 ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์บุตรคนที่หนึ่ง ณ บริเวณหน้าห้องการเงินซึ่งตั้งอยู่ภายในชุมชน ในระหว่างการสัมภาษณ์ได้มีบุตรของครอบครัว แสนสุข และเพื่อน ๆ ร่วมชั้นเรียนได้เข้ามานั่งร่วมฟังการสนทนาด้วยความสนใจ ประเด็นการ สัมภาษณ์เป็นการบอกเล่าเรื่องราวของกิจวัตรประจำวัน มาอยู่ที่นี้แล้วมีความรู้สึกอย่างไร แนวคำ สอนของสมณะโพธิรักษ์ทำให้ชีวิตเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้าง ฯลฯ

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลตามหลักการวิจัยเชิงคุณภาพ ข้อมูลที่ได้จะนำมาจัด ระเบียบข้อมูลโดยจำแนกเป็นหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาและนำมาวิเคราะห์ โดยจะ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งมีขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

6.1 การเตรียมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการจากการบอกเล่าเรื่องราว ตามขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

6.1.1 ถอดเทพพร้อมพิมพ์รายละเอียดข้อมูลของครอบครัว แต่ละครอบครัวใน ประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

- ข้อมูลพื้นฐานของสมาชิกครอบครัว

- เหตุจูงใจในการเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนบุญนิยมสันตือโสภ กรุงเทพมหานคร และประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในชุมชน

- การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของบุคคลในครอบครัว ภายหลังจากที่เข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนบุญนิยมสันตือโสภ กรุงเทพมหานคร

- วิถีชีวิตครอบครัวในปัจจุบันและกิจวัตรประจำวัน

6.1.2 ตั้งชื่อครอบครัวตามลักษณะเด่นของการใช้ชีวิตครอบครัวนั้น

6.1.3 นำรายละเอียดการบอกเล่าเรื่องราวของแต่ละครอบครัวที่สัมภาษณ์ แยกเข้าแฟ้มข้อมูลครอบครัว(Family Folder) เป็นรายครอบครัว โดยมีประเด็นต่าง ๆ จำแนกได้ดังนี้

- ภาพครอบครัว

- ผังที่ตั้งของครอบครัวในชุมชนบุญนิยมสันตือโสภ (แผนที่เดินดิน)

- ข้อมูลพื้นฐานของสมาชิกครอบครัว (เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา)

- เหตุจูงใจในการเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนบุญนิยมสันตือโสภ กรุงเทพมหานคร และประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในชุมชน

- การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของบุคคลในครอบครัว ภายหลังจากที่เข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนบุญนิยมสันตือโสภ กรุงเทพมหานคร

- วิถีชีวิตครอบครัวในปัจจุบันและกิจวัตรประจำวัน

6.1.4 นำข้อมูลข้างต้นมาเรียบเรียงและนำเสนอครอบครัวที่ศึกษาเป็นรายการในประเด็นต่อไปนี้

- เรื่องราวประวัติชีวิตของครอบครัว

- ผังครอบครัวหรือเครือญาติ

- ผังที่ตั้งของบ้านในรูปของแผนที่เดินดิน

6.2 วิเคราะห์ข้อมูลจำแนกประเด็นที่สนใจศึกษา ผู้วิจัยแบ่งประเด็นที่น่าสนใจศึกษาออกเป็น 3 หัวข้อ จากการอ่านเรื่องราวทั้งหมดของทุกคน แล้วนำเอาสาระที่ได้มาเชื่อมโยงกับประเด็นที่ผู้วิจัยสนใจศึกษา ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งมีหัวข้อดังนี้

6.2.1 สาเหตุจูงใจในการเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในชุมชน บุญนิยมสันตือโสภ กรุงเทพมหานครและประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้ามาอยู่ในชุมชน

6.2.2 การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของบุคคลในครอบครัว ภายหลังจากที่เข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนบุญนิยมสันตือโสภ กรุงเทพมหานคร

6.2.3 วิถีชีวิตครอบครัวในปัจจุบันและกิจวัตรประจำวัน

6.3 จัดกระทำกับข้อมูล ที่จัดระบบไว้ ผู้วิจัยได้นำประเด็นที่น่าสนใจจากผู้ให้สัมภาษณ์และจากการสังเกตพฤติกรรมของทุกคนมาถอดความรู้ จนเกิดเป็นข้อค้นพบที่น่าสนใจ โดยใช้การตั้งคำถามและค้นหาคำตอบใน 3 หัวข้อ ได้แก่ What How Why

6.3.1 *What* หมายถึง อะไรเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ผู้ให้ข้อมูลตัดสินใจเลือกมาใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนบุญนิยมสันติอโศก กรุงเทพมหานคร

6.3.2 *How* หมายถึง เมื่อมาอยู่ในชุมชนชาวอโศกแล้ว เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง

6.3.3 *Why* หมายถึง วิธีชีวิตครอบครัวในปัจจุบันเป็นอย่างไร

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ พื้นที่ทำการศึกษา คือชุมชนบุญนิยมสันตือโสภ กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยขอเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 6 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่ศึกษา : ชุมชนบุญนิยมสันตือโสภ กรุงเทพมหานคร

ตอนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับครอบครัวที่ศึกษา

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์วิถีชีวิตครอบครัวของชาวชุมชนบุญนิยมสันตือโสภ

กรุงเทพมหานคร

ตอนที่ 4 ผลการสังเคราะห์วิถีชีวิตครอบครัวของชาวชุมชนบุญนิยมสันตือโสภ

กรุงเทพมหานคร

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่ศึกษา : ชุมชนบุญนิยมสันตือโสภ กรุงเทพมหานคร

ผลการศึกษาชุมชนบุญนิยมสันตือโสภ กรุงเทพมหานคร จากการเก็บข้อมูลเอกสารต่าง ๆ การสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึก การศึกษาประวัติชีวิตบุคคล การเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน และการที่ผู้วิจัยเป็นญาติธรรมมาเป็นเวลา 20 ปี ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มครอบครัวที่เป็นสมาชิกชุมชนบุญนิยมสันตือโสภ กรุงเทพมหานคร 2) กลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับครอบครัวที่ศึกษา

1.1 ลักษณะทางกายภาพ

ลักษณะทางกายภาพของชุมชนบุญนิยมสันตือโสภ กรุงเทพมหานคร เป็นชุมชนที่ประกอบด้วย บ้าน-วัด-โรงเรียน ตั้งอยู่เลขที่ 65/1 ซอยนวมินทร์ 44-48 ถนนนวมินทร์ เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร 10240 โทร. 0 2374 5230 เว็บไซต์ www.boonniyom.com, <http://www.asoke.info> บนเนื้อที่ประมาณ 13 ไร่ เป็นชุมชนแห่งเดียวของชาวอโศกที่ตั้งอยู่ในเขตเมือง ประชาชนชุมชนคนแรก คือ ทนตแพทย์หญิงสีไบตอง บุญประดับ เป็นชุมชนปลอดอบายมุขทุกชนิด ทุกคนที่อยู่ในชุมชนจะต้องถือศีล 5 เป็นอย่างต่ำ รับประทานอาหารมังสวิรัต ดำเนินกิจกรรมการค้าตามแนวทางระบบบุญนิยม และอยู่ร่วมกันเสมือนครอบครัวใหญ่ด้วยหลักสาธารณโภคี

แรกเริ่มเมื่อผู้วิจัยไปสันตติโคกนั้น ปี พ.ศ.2540 หน่วยงานแรกที่เข้าไปทำงานจิตอาสา คือ ร้านอาหารชมรมมังสวิรัตแห่งประเทศไทย สาขาสันตติโคก ตั้งอยู่ระหว่างซอยนวมินทร์ 44-46 หน้าที่งานรับผิดชอบ คือ แผนกตักอาหารหน้าร้านข้าวแกง ร้านก๋วยเตี๋ยว ล้างผัก ทำความสะอาด พื้นครัวและล้างห้องน้ำ เป็นต้น

ภาพที่ 4.1 ร้านอาหารชมรมมังสวิรัตแห่งประเทศไทย สาขาสันตติโคก

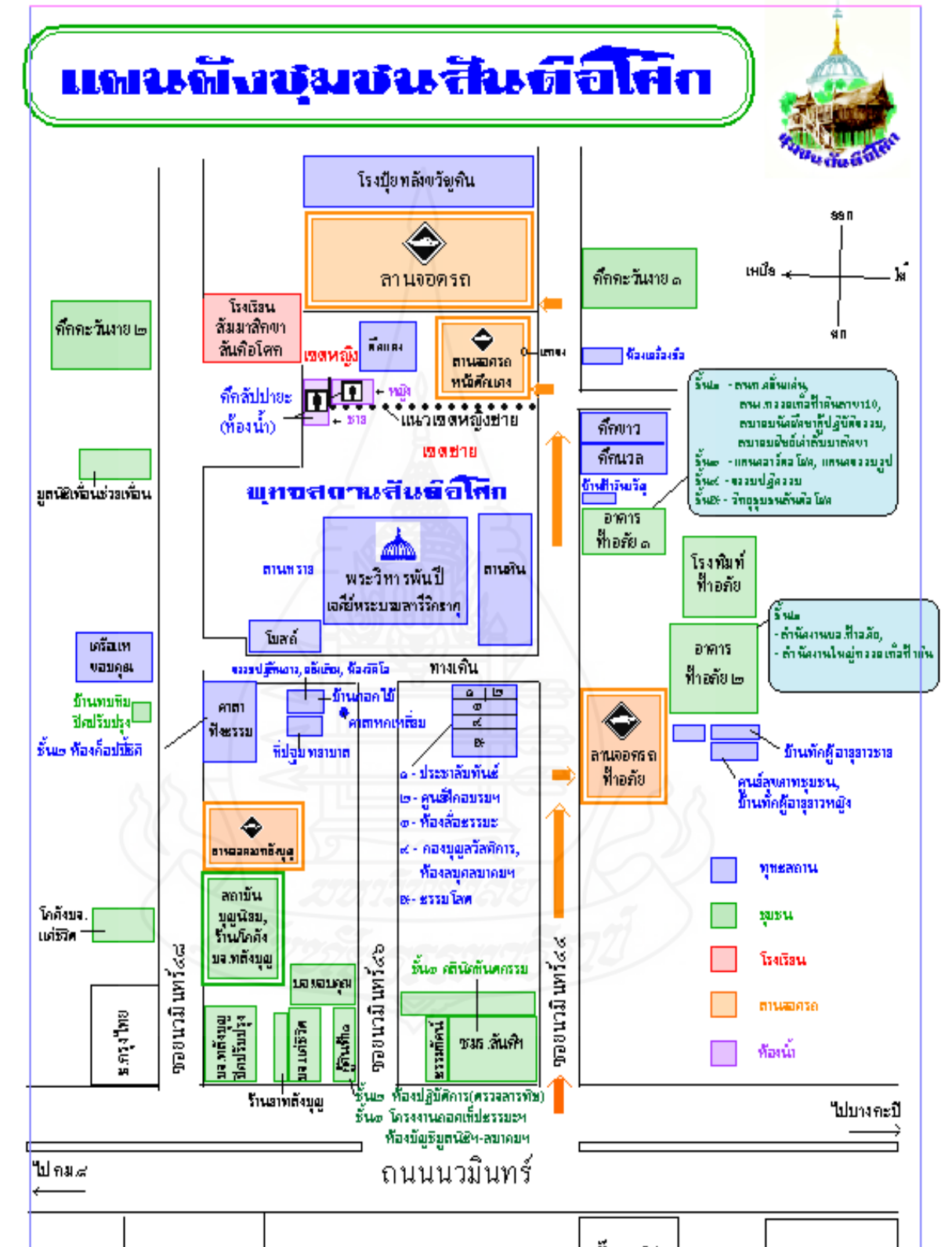

ภาพที่ 4.2 บรรยากาศภายในโรงครัวชมรมมังสวิรัตแห่งประเทศไทย สาขาสันตติโคก

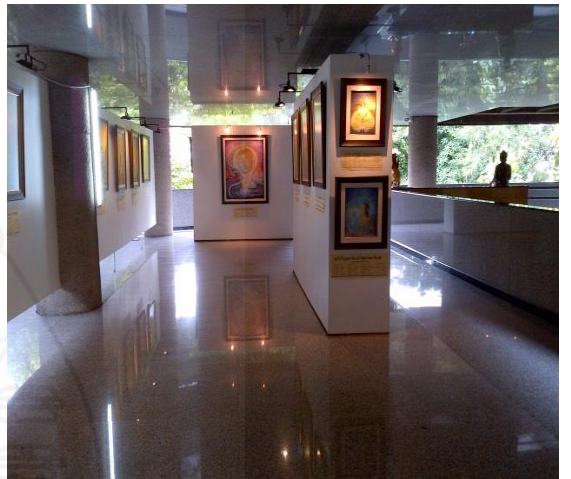
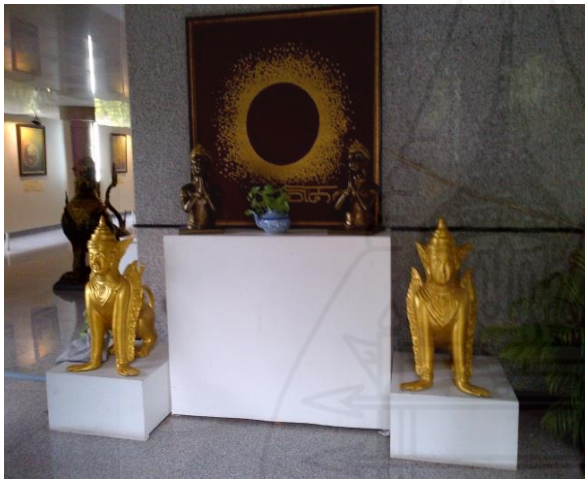

ภาพที่ 4.3 บรรยากาศภายในร้านอาหารชมรมมังสวิรัตแห่งประเทศไทย สาขาสันตือโศก

ฟ้าอภัย ศูนย์สุขภาพชุมชนบ้านพักผู้สูงอายุ(หญิง) บ้านพักผู้สูงอายุ(ชาย) สำหรับชอยนวนมินทร์ 46 ทั้งด้านซ้ายและด้านขวาประกอบไปด้วยที่พักของครอบครัวที่เป็นสมาชิกชุมชน ส่วนพุทธสถาน (วัด) จะอยู่ใจกลางชุมชนซึ่งเป็นที่ตั้งของพระวิหารพันปีเจดีย์บรมสารีริกธาตุ เป็นอาคารสูง 5 ชั้น ชั้นสองเป็นที่จัดแสดงนิทรรศการศิลปะ โลกุตตระ แต่ละภาพที่จัดแสดงมีที่มาจากปกหนังสือเราคิดอะไร มีประติมากรรมที่แสดงถึงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม วาดภาพโดยนายแสงศิลป์ เดือนหงาย ชั้น 3 มีลักษณะเป็นปูนเปลือยที่ยังก่อสร้างไม่แล้วเสร็จ ชั้น 4 เป็นที่พักของคนวัดและผู้มาปฏิบัติธรรมเป็นครั้งคราวฝ่ายชาย อีกทั้งภายในอาคารจะใช้เป็นที่ทำการต่าง ๆ เช่น ที่ทำการของพรรคเพื่อฟ้าดิน เป็นต้น ส่วนชั้น 5 ซึ่งเป็นชั้นบนสุดของพระวิหารเป็นที่ประดิษฐานของพระบรมสารีริกธาตุและพระธาตุ พร้อมทั้งพระพุทธรูปปางต่าง ๆ หลายสมัย รวม 10 องค์ ไว้ในพระเจดีย์ทองคำ สำหรับรอบ ๆ พระวิหารแวดล้อมไปด้วยธรรมชาติต้นไม้ใหญ่ มีบรรยากาศร่มรื่น ตรงกลางมีน้ำตกจำลองรอบ ๆ เป็นลานหินลานทราย และมีบริเวณติดกับศาลาฟังธรรม บ้านดอกไม้ ศาลาหกเหลี่ยม มีบรรยากาศร่มรื่น ด้านหลังติดกับกุฏิซึ่งเป็นที่พักอาศัยของสมณะ(นักบวชชาย) และสิกขมาตุ(นักบวชหญิง) ขนาดกุฏิไม่เกินกว่าที่กำหนดไว้คือ 7x12 คีบพระสุคต (ประมาณ 1.5 x 2.5 เมตร) ภายในกุฏิไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกใด ๆ มิได้มีการประดับตกแต่งให้สวยงาม มีเพียงสิ่งจำเป็นในการพักผ่อนหลับนอนเท่านั้น ถัดไปเป็นตึกแดงเป็นที่พักของสิกขมาตุ สำหรับห้องสมุดสมาคมผู้ปฏิบัติธรรม ซึ่งเป็นสถานที่ ๆ ผู้วิจัยใช้สำหรับค้นหาข้อมูลจะอยู่ทางด้านขวามือของพระวิหารฯ ติดกันจะเป็นที่ตั้งของประชาสัมพันธ์ ห้องบริการสื่อธรรมะ กองบุญสวัสดิการและห้องปฐมพยาบาล สมณะโพธิรักษ์เรียกชอยนวนมินทร์ 46 นี้ว่า ชอย “ตักบาตร” เนื่องจากทุกเช้าจะมีสมณะตั้งแถวออกบิณฑบาตที่ชอยนี้ ส่วนญาติธรรมก็จะนั่งเรียงแถวเพื่อรอตักบาตร ชุมชนสันติอโศกไม่มีรั้วที่เป็นกิจจะลักษณะ ทำให้สามารถเดินทะลุไปมาหากันได้โดยง่าย ชาวอโศกในชุมชนมีที่พักอาศัยในลักษณะของการซื้อและเช่าห้องพักบริเวณรอบ ๆ ชุมชน หรือใกล้เคียง ซึ่งมีทั้งบ้านส่วนตัว ทาวน์เฮาส์ คอนโดมิเนียม ห้องเช่าและที่พักที่ชุมชนจัดเตรียมไว้ให้ ซึ่งแบ่งแยกที่พักของชายและหญิงอย่างชัดเจน ลักษณะทางกายภาพที่พรรณนาข้างต้นจะเห็นได้ว่าชุมชนแห่งนี้มี “วัด” หรือพุทธสถานเป็นศูนย์กลางของชุมชนและแวดล้อมด้วย “บ้าน”และ“โรงเรียน” (ดูภาพที่ 4.5 หน้า 88)

ภาพที่ 4.5 แผนผังชุมชนบุญนิยมสันตติโสภ กรุงเทพมหานคร
ที่มา : ห้องสมุดสมาคมผู้ปฏิบัติธรรมสันตติโสภ

ภาพที่ 4.6 พระวิหารพันปีเจดีย์บรมสารีริกธาตุ
ที่มา : http://www.asoke.info/Book/santiasoke_history.html

สถานที่หลักสำหรับทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน คือ “ศาลาฟังธรรม” หรือเรียกอีกอย่างว่า “โบลด์” ซึ่งมีลักษณะเป็นอาคาร 2 ชั้น ได้ถูกศาลามีลักษณะเปิดโล่ง มีต้นไม้ร่มรื่นสบายตา ใช้เป็นที่สำหรับฟังเทศน์ รับประทานอาหาร คูวิปัสสนาจอแก้ว (คูโทรทัศน์) เป็นที่ประชุม เป็นห้องเรียน รวมทั้งทำกิจกรรมสำคัญ ๆ ต่าง ๆ ส่วนชั้นบนของศาลาฟังธรรมจะใช้เป็นที่สำหรับบันทึกเสียงของท่านสมณะ (นักบวชชาย) (ดูภาพที่ 4.7 และ 4.8)

ภาพที่ 4.7 ศาลาฟังธรรม

ภาพที่ 4.8 ด้านหลังศาลาฟังธรรมเป็นโรงครัว

จากการสังเกตพฤติกรรมต่าง ๆ ของชุมชนแห่งนี้ พบว่า มีลักษณะเด่นหลายประการ ได้แก่ การไม่สวมรองเท้า นิยมตัดผมสั้นทั้งชายและหญิงรวมถึงเด็กและคนชรา ด้วยเหตุผลว่า ง่ายต่อการดูแลรักษา อีกทั้งมีความเชื่อว่าการไว้ผมยาวเป็นการเสริมกิเลสราคะให้เพิ่มมากขึ้นด้วย ทุกคนในชุมชนจะแต่งกายคล้าย ๆ กันด้วยเสื้อผ้าสีเข้ม ผู้ชายใส่เสื้อม่อฮ่อมแขนสั้นหรือแขนยาวนุ่งกางเกงทรงไทยใหญ่ ส่วนผู้หญิงนุ่งผ้าถุงยาวถึงข้อเท้าเสื้อแขนยาวทรงกระบอก คอปิดมิดชิด รวมทั้งไม่สวมเครื่องประดับทุกชนิดสมาชิกชุมชนทุกคนที่มาทำงานตามฐานงานต่าง ๆ จะไม่ได้รับค่าตอบแทน แต่จะครองชีพด้วยระบบสาธารณ โภคิ ยกเว้นพนักงานที่ทำงานให้บริษัทในเครือขายของชาวโศก จะได้รับค่าตอบแทนในรูปของเงินเดือนประมาณ 2,000 - 3,000 บาท และเงินเดือนจะลดลงตามความสมัครใจ

1.2 โครงสร้างของชุมชน

ประเด็นที่จะนำเสนอต่อไปนี้ คือ โครงสร้างของชุมชนบุญนิยมสันตือ โศก กรุงเทพมหานคร ซึ่งจะประกอบไปด้วยโครงสร้างหลัก 3 ส่วน คือ บ้าน-วัด-โรงเรียน หรือที่เรียกว่า “บวร” ดังนี้

1.2.1 บ้าน (บ) หมายถึง ที่อยู่อาศัยของสมาชิกชุมชนและที่อยู่อาศัยของครอบครัวซึ่งมีประมาณ 13 ครอบครัว(ข้อมูล ณ.วันที่ 14 มกราคม พ.ศ.2560) มีลักษณะที่อยู่อาศัยที่เป็นบ้านส่วนตัวหรือทาวน์เฮาส์ นอกนั้นอาศัยที่พักที่ทางชุมชนจัดเตรียมไว้ให้ ซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณรอบ พุทธสถาน(วัด) ได้แก่ สถานที่พักอาศัยสำหรับฝ่ายหญิง คือ อาคารตะวันฉาย 1 อาคารตะวันฉาย 2 อาคารตะวันฉาย 3 (ภาพที่ 4.10 หน้า 92) ดึกขาวและดึกนวล ผู้พักอาศัยต้องแต่งกายสุภาพเรียบร้อย ไม่ใส่เสื้อยืดหรือกางเกงรัดรูป ไม่นิยมใส่สีขาว ไม่ใส่เครื่องประดับตกแต่งทุกชนิดและต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชนอย่างเคร่งครัด ส่วนสถานที่พักของฝ่ายชาย คือ บริเวณชั้นบนของศูนย์อาหารมังสวิวัตินแห่งประเทศไทย อาคาร โรงเรียนสัมมาสิกขาสันตือ โศกและชั้น 3 ของพระวิหารพันปีเจดีย์พระบรมสารีริกธาตุ ซึ่งสอดคล้องกับ (ควินเทียน อโศกตระกูล 2548, น.94) ที่กล่าวว่า ชุมชนบุญนิยมสันตือ โศกเป็นชุมชนแห่งเดียวที่ไม่อยู่ในรูปแบบของหมู่บ้าน ที่เป็นกิจจะลักษณะเหมือนชุมชนชาวโศกต่างจังหวัด เนื่องจากมีพื้นที่คับแคบไม่เหมาะสม ชาวโศกในชุมชนสันตือ โศกจึงมีที่พักอาศัยในลักษณะของการซื้อหรือเช่าห้องพักในบริเวณรอบ ๆ ชุมชนหรือใกล้เคียง ซึ่งมีทั้งคอนโดมิเนียม ทาวน์เฮาส์ ห้องเช่าและบ้านส่วนตัว หรือที่พักที่หน่วยงานในชุมชนสันตือ โศกจัดไว้เพื่อเป็นสวัสดิการให้แก่พนักงานของหน่วยงานเอง รวมถึงส่วนที่เป็นส่วนกลาง คือ วัดอันเป็นที่อยู่ของฝ่ายสงฆ์ซึ่งจัดไว้เป็นสัดส่วนชัดเจน ดังนั้นสถานที่ตั้งของชุมชนสันตือ โศก จึงแวดล้อมไปด้วย บ้าน-วัด-โรงเรียน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของชุมชนชาวโศก

ภาพที่ 4.9 บ้านพักอาศัยของชาวมุสลิมชาวมุสลิมสันติอโศก กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 4.10 อาคารตะวันงาย 3 ซอยนวมินทร์ 44

1.2.2 **วัด (ว)** หมายถึง พุทธสถานสันตติอโศก ซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวอโศก เป็นชุมชนที่อาศัยอยู่ร่วมกันระหว่างบ้าน วัดและโรงเรียนอย่างกลมกลืน ลักษณะความสัมพันธ์ดังกล่าวทำให้สมาชิกในชุมชนมีหลายฐานะ(วลัญชา สุพรรณธริกา 2555, น.92) ซึ่งประกอบด้วย นักบวชและฆราวาส

1) นักบวช ประกอบด้วย

- สมณะ(นักบวชชาย) ถือศีล 10 วินัย 227 ข้อ จุลศีล มัชฌิมศีล มหาศีล การแต่งกายใช้นุ่งห่มจีวรสีกรักตามหลักพระธรรมวินัย คือ ใช้เพียง 3 ผืนและอัฐบริวาร ไม่โกนคิ้ว

- ลิกขมาตุ(นักบวชหญิง) เทียบเท่ากับสามเณร ถือศีล 10 การแต่งกายสวมเสื้อแขนยาวทรงกระบอก นุ่งผ้าถุงสีกรัก พร้อมกับมีผ้าห่มคลุมคล้ายห่มจีวรสีกรมท่าคลุมทับ

สมณะและลิกขมาตุ ทำหน้าที่เป็นผู้นำทางความคิดและจิตวิญญาณ เป็นที่ปรึกษาคอยให้คำแนะนำ ส่งเสริมกำลังใจ ให้สติ เป็นบุคคลที่ทุกคนให้ความเคารพสูงสุด(ฉานตรรกวิจารณ์ 2550, น.382) รวมทั้งดูแลกฎระเบียบ ความประพฤติของคนวัดและสมาชิกชุมชนไม่ให้ออกนอกกรอบของศีลธรรม

- ผู้เตรียมบวช ประกอบด้วย ปะ(มาจากคำว่า ปฏิบัติ) หมายถึง ผู้ปฏิบัติธรรมเตรียมตัวบวชทั้งฝ่ายชายและหญิง นาค(ผู้เตรียมบวชฝ่ายชาย) กรัก(ผู้เตรียมบวชฝ่ายหญิง)

ขั้นตอนการบวชของชาวอโศกต้องผ่านขั้นตอนการบวชซึ่งต้องใช้เวลาและผ่านการทดสอบจึงสามารถบวชได้ ผู้มาบวชต้องมีความตั้งใจจริง มีความพร้อมทั้งทางร่างกายและจิตใจ ละทิ้งบ้านเรือนและสมบัติทุกอย่าง มิใช่บวชเพื่อหนีปัญหาหรือบวชตามประเพณี

2) ฆราวาส ประกอบด้วย

- คนวัด คือ สมาชิกชุมชนที่อาศัยอยู่ถาวรประจำชุมชน ถือศีล 5 ศีล 8 หรือ ศีล 10 มีหน้าที่รับผิดชอบงานหลายอย่าง เช่น ดูแลรับใช้สมณะและทำงานร่วมกับสมาชิกชุมชนตามฐานงานต่าง ๆ นอกจากนี้ยังเป็นครู(ครู) สอนวิชาการอีกด้วย

- สมาชิกชุมชน ถือศีล 5 เป็นอย่างต่ำ ลด ละ เลิกอบายมุขทุกชนิด ปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชนอย่างเคร่งครัด แต่งกายสวมเสื้อผ้าสีเข้ม เช่น เทา ดำ น้ำเงิน น้ำตาล ผ้าเข้ม ไม่นิยมใส่สีขาวเนื่องจากทำงานเลอะง่าย ห้ามใส่เสื้อฟ้ายืดรูปหรือนุ่งสั้น เสื้อผ้าบางคนมีเพียง 2-3 ชุดเท่านั้น

- นักเรียน คือ ลูกหลานของสมาชิกชุมชน ที่มาศึกษาเล่าเรียนกับโรงเรียนสัมมาสิกขา นักเรียนเหล่านี้ต้องอยู่ประจำ ไม่เสียค่าใช้จ่ายในการเรียน ถือศีล 5 เป็นอย่างต่ำ ห้ามใช้เงิน ห้ามใช้โทรศัพท์ การแต่งกายตามแบบฟอร์มที่ทางชุมชนกำหนดให้ คือ นักเรียนชายสวมกางเกงทรงไทยใหญ่ เสื้อแขนยาว สีน้ำเงิน นักเรียนหญิงสวมนุ่งผ้าถุง สวมเสื้อแขนยาว สีน้ำเงิน

จำนวนประชากรที่อาศัยอยู่ในชุมชนบุญนิยมสันตือ โศก กรุงเทพมหานคร ไม่สามารถระบุได้แน่นอน เนื่องจากไม่มีการจดบันทึกไว้ ด้วยเหตุว่า สมาชิกชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอเนื่องจากแต่ละคนสามารถย้ายไปอยู่ชุมชนอื่น ๆ ในเครือข่ายชุมชนอโศกได้ตามความสมัครใจ สมาชิกชุมชนมีอิสระเสรีภาพในการอยู่และไปอย่างมาก ชาวอโศกไม่เน้นการเพิ่มจำนวนประชากร แต่ให้ความสำคัญกับคุณภาพของบุคคลที่จะเข้ามาอยู่ในชุมชนต้องถือศีล 5 เป็นอย่างต่ำ เลิกอบายมุขทุกชนิด รับประทานอาหารมังสวิรัตี้ หลักปฏิบัตินี้ใช้ร่วมกับนักเรียนสัมมาสิกขาด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ(ฉาน ธรรมวิจารณ์ 2550, น.302) ที่กล่าวว่า อัตราการย้ายเข้าออกระหว่างชุมชนสูง ซึ่งเป็นไปตามความสมัครใจ ตามสภาวะจิตของแต่ละบุคคล จำนวนจึงไม่แน่นอน การย้ายเข้าออกจากแต่ละชุมชนนั้นเหมือนการย้ายไปพักอยู่ตามบ้านที่เป็นญาติสนิท สามารถย้ายไปไหนมาไหนได้ตามความพอใจ โดยที่บางคนย้ายไปอยู่อีกชุมชนหนึ่งด้วยเหตุผลของการชอบกิจกรรมงานการเกษตรหรือไปเพื่อฝึกอบรมในการปฏิบัติธรรม

ตารางที่ 4.1 จำนวนประชากร ณ วันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2560

ประชากร	จำนวน
1. สมณะ(นักบวชชาย)	20 รูป
2. สิกขมาตุ(นักบวชหญิง)	7 รูป
3. นาค	-
4. กรัก	-
5. ปะ(ชาย)	1 คน
6. ปะ(หญิง)	3 คน
7. คนวัดชาย	5 คน
8. คนวัดหญิง	30 คน
9. นักเรียน	90 คน
10.สมาชิกชุมชน	320 คน
11.ครอบครัว	13 ครอบครัว

ชุมชนบุญนิยมสันตือโศกเป็นหมู่บ้านชาวพุทธที่ทวนกระแสสังคม เป็นชุมชนที่ปลอดภัยทุกชนิด เพราะทุกคนปฏิบัติศีล 5 เป็นอย่างต่ำบางคนที่มีภูมิสูงกว่านั้นก็ประพฤติตนอยู่ในศีล 8 ศีล 10 ซึ่งเป็นการนำหลักศาสนามาเป็นตัวกำหนดให้ยึดถือปฏิบัติกัน มีลักษณะของวิถีชีวิตที่เรียบง่าย มักน้อย สันโดษ ไม่ฟุ้งเฟ้อ มีเสื้อผ้าน้อยชุดที่สุดเท่าที่จำเป็น อยู่ง่าย กินง่าย รับประทานอาหารมังสวิรัต ไม่นอนกลางวันยกเว้นคนป่วย ลด ละ เลิก อบายมุข มีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับธรรมชาติ ไม่นั่นพิธีกรรมที่ทำให้ฟุ้งเฟ้อ รักษาภูมิปัญญาชาวบ้าน กฎระเบียบของชุมชนจะใช้ศีลเป็นตัวกำหนด ใช้ศีลเป็นกรอบของพฤติกรรม วิถีชีวิตชาวโศกมุ่งมั่นปฏิบัติธรรมตามแบบอย่างของพระพุทธเจ้าเป็นหลักสำคัญของชีวิต มีหลักคตินิยมในการดำเนินชีวิตคือ “ลดละ ขยัน กล้างาน ทนเสียดสี หนีสะสม นิยมสร้างสรรค์ สวรรค์นิพพาน” โดยมีการนำทฤษฎีมรรคมีองค์ 8 มาใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นรูปธรรม มีการทำงานที่ควบคู่ไปกับการปฏิบัติธรรม กิจวัตรและกิจกรรมของชาวชุมชน คือ สวดมนต์-ทำวัตรเช้า-เย็น ฟังธรรม รับประทานอาหารร่วมกันเป็นส่วนกลางที่โรงครัว จากนั้นจึงแยกกันไปทำงานตามฐานงานต่าง ๆ ด้วยความสมัครใจ คุณค่าของความเป็นคนชาวโศกไม่ได้วัดกันที่ตำแหน่งหรือฐานะ แต่วัดกันที่คุณธรรมหรือระดับศีลที่ปฏิบัติ ยังมีศีลปฏิบัติที่เคร่งครัดมาก ก็จะได้การเคารพนับถือมาก ประกอบกับการมีใจที่เสียสละ ขยันขันแข็งทำงานเพื่อส่วนรวม ก็จะได้การเคารพนับถือมาก ชาวโศกมักทักทายโดยกล่าวคำว่า “เจริญธรรม สำนึกดี” แทนคำว่า “สวัสดี” มีการประชุมกันอยู่เป็นประจำ มีระบบ “สารณ โภคิ” เป็นหลักในการอยู่อาศัยร่วมกัน ผลผลิตที่เกิดขึ้นทั้งหมดตกเป็นของส่วนกลาง แต่ทุกคนสามารถแบ่งกินแบ่งใช้ได้จากทรัพย์สินที่เป็นของส่วนกลาง ทุกคนทำงานให้ส่วนกลางโดยไม่มีค่าตอบแทน ยกเว้นสมาชิกชุมชนบางคนทำงานให้กับบริษัทของชาวโศกจะได้รับเงินเดือนไม่เกิน 3,000 บาท ต่อเดือน เช่น บริษัทพลังบุญ(บุญนิยม) จำกัด จุดหมายปลายทางของชาวโศก คือ เบิกบานแจ่มใส มัธยัสถ์ สุขภาพ สงบ หมดยุทธภัย สิ้นความเสพยา หลักรรรมสำคัญที่คนในชุมชนยึดถือปฏิบัติ คือ 1)ศีล สมาชิกชุมชนทุกคนถือศีล 5 และคนวัดถือศีล 8 ส่วนสิกขมาตุ (นักบวชหญิง)ถือศีล 10 รวมทั้งต้องสังวรตาม “จุลศีล มัชฌิมศีล มหาศีล” ส่วนทางด้านสมณะ (นักบวชชาย)รักษาจุลศีล มัชฌิมศีล มหาศีลและวินัย 227 ข้อ 2)มรรคมีองค์ 8 (สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากรรมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ) ในขณะที่ทำงานก็ตรวจสอบความรู้สึกของตนพร้อมกับการทำงานไปด้วย ชาวโศกมีโศลกธรรมว่า “ข้าวมีกิน ดินมีเดิน ตะวันมีส่อง ฟืนมีเสด็จ เห็นมีเก็บ ป่วยเจ็บมีคนรักษา ขี้หมามีคนช่วยกวาด ผ้าขาดมีคนช่วยชุน บุญต่างคนต่างทำ” ซึ่งจากโศลกธรรมจะเห็นได้ว่า วิถีชีวิตของชาวโศกอยู่อย่างช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ฟังพาอาศัยกันฟังแก้ ฟังเจ็บฟังตายกันได้

ชาวโศกมีระบบความสัมพันธ์ต่อกันเหมือนญาติพี่น้อง หรือหากเป็นนักเรียนกับครู ก็มีความสัมพันธ์แบบลูกหลาน หรือญาติผู้ใหญ่แทนการเป็นครูกับลูกศิษย์ สมณะโพธิรักษ์ระบุในการสัมภาษณ์ครั้งหนึ่งว่า ระบบความสัมพันธ์ของคนในองค์กรมีความเป็น “ภราดรภาพ” เป็น “ญาติธรรม” ญาติทางจิตวิญญาณ ยิ่งกว่าทางสายเลือดซึ่งมีความเป็นญาติยิ่งกว่าพ่อแม่พี่น้องตามสายเลือด มีความรักกันด้วยความบริสุทธิ์ใจ ฟังเกิด ฟังแก่ ฟังเจ็บ ฟังตายกันได้จริง ๆ ระบบความสัมพันธ์ดังกล่าวไม่ได้เป็นเฉพาะในชุมชนสันติอโศก กรุงเทพมหานคร เท่านั้น แต่เป็นระบบความสัมพันธ์ในทุกชุมชนของชาวโศกทั่วประเทศ สมาชิกระหว่างชุมชนก็เปรียบเหมือนคนในครอบครัวเดียวกัน บรรดาญาติธรรมสามารถไปมาหาสู่กันอยู่หลับนอนตามชุมชนต่าง ๆ ได้เหมือนไปเยี่ยมบ้านญาติสนิทของตน รวมทั้งในบริษัทร้านค้าต่าง ๆ ก็ไม่มีความสัมพันธ์กันแบบนายจ้างลูกจ้าง หรือหัวหน้างานกับลูกน้อง แต่อำนาจในการบังคับบัญชาอยู่ตามสายงาน เป็นไปตามตำแหน่งหน้าที่ แต่เป็นไปอย่างมีเมตตา กรุณา ส่วนสถานภาพทางสังคมนั้นเป็นไปตามสิ่งที่ถืออยู่ อยากรู้ก็ตามหากมีสมาชิกชุมชนฝ่าฝืนกฎระเบียบปฏิบัติของชุมชน ชุมชนก็จะมิบตลงโทษ เช่น ให้ออก ไล่ออก ห้ามเข้าชุมชน ให้งานหนักกว่าเดิม ให้งานรับใช้ผู้อื่น เช่น ถูพื้น ขัดห้องน้ำ เป็นต้น (ฉาน ธรรมวิจารณ์ 2550, น.307-308)

น้ำตกจำลอง

ลานหินลานทราย

กุฎิสมณะ

กุฎิสิกขมาตุ

รับประทานอาหารร่วมกันที่ศาลา

ศาลาพิธีกรรมและสวดมนต์

1.2.3 โรงเรียน(ร) หมายถึง โรงเรียนสัมมาสิกขา ทำหน้าที่ดูแลเยาวชน ให้วิชาการและความรู้ ชาวชุมชนบุญนิยมสันตือ โศก ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการศึกษา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528 ได้มีการเปิดโรงเรียนขึ้น โดยใช้ชื่อว่า “โรงเรียนพุทธธรรมวันอาทิตย์ สันตือ โศก” เปิดสอนเฉพาะวันอาทิตย์ เยาวชนที่มาเรียน คือ ลูกหลานของสมาชิกชุมชน เนื้อหาที่สอน คือ เรียนรู้พุทธประวัติ ทำกิจกรรมกลุ่ม สอนมารยาทไทย ฯลฯ ต่อมาในปี พ.ศ. 2534 จัดตั้งการศึกษาผ่านทางไกลขึ้น โดยใช้ชื่อว่า "การศึกษานอกโรงเรียน สันตือ โศก" เปิดสอนหลักสูตร มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยเพิ่มการถือศีล 5 และฝึกงานอาชีพ ต่อมาในปี พ.ศ. 2538 ได้พัฒนามาเป็นโรงเรียนสัมมาสิกขาสันตือ โศก

โรงเรียนสัมมาสิกขาสันตือ โศกตั้งอยู่ที่ 65/37 หมู่ 5 ซอยนวนมิตร 48 ถนนนวนมิตร แขวงคลองกุ่ม เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร 10240 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 มีฐานะเป็นโรงเรียนเอกชนการกุศลเป็นการศึกษาแบบให้เปล่าที่เรียกว่า “การศึกษานูญนิยม” จัดระบบการศึกษาของตนเองเพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตในชุมชนตามหลักสูตร “การศึกษานูญนิยม” และหลักสูตร “การศึกษาขั้นพื้นฐาน” โดยได้รับใบอนุญาตจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ปรึกษาของโรงเรียน คือ “ศีลเด่น เป็นงาน ชาญวิชา” เปิดสอนระดับ มัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6

ด้านการเรียนการสอนได้มีการนำหลักพระพุทธศาสนาใช้ในการพัฒนาผู้เรียน ไม่เน้นการเรียนในห้องเรียน แต่เน้นการเรียนในภาคสนามเพื่อฝึกฝนลงมือปฏิบัติอย่างจริงจังเพื่อให้ได้รับประสบการณ์จริงเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ เกิดความชำนาญ ได้เรียนรู้จักการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น การประเมินผลการศึกษาเน้นกรอบของศีลเป็นสำคัญ ระดับการให้คะแนน คือ ศีลเด่นร้อยละ 40 เป็นงานร้อยละ 35 ชาญวิชาร้อยละ 25 เกณฑ์การให้คะแนนนี้เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการเป็นคนดี ด้านครูผู้สอน ชาวอโศกนิยมเรียกว่า “ครู” ซึ่งมีความหมายว่า “ผู้มีความหนักแน่นในทางธรรม” มีทั้งนักบวช ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านและฆราวาส ที่อยู่ทั้งในชุมชนและนอกชุมชน ครูนอกจากจะเป็นครูผู้ให้ความรู้แล้วยังต้องเป็นแบบอย่างที่ดี กล่าวคือ ถือศีล 5 เป็นอย่างต่ำ ละอบายมุข มีความรู้ความสามารถและไม่ได้รับค่าตอบแทนใด ๆ ทั้งสิ้นจากการสอน ปัจจุบันนักเรียนของชาว อโศกมี 3 ระดับ คือ อนุบาล ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ด้านการแต่งกายเป็นชุดยูนิฟอร์ม ออกแบบโดยสมณะ โพธิรักษ์ ซึ่งเน้นการแต่งกายแบบไทย ๆ นักเรียนชายใส่เสื้อแขนสั้น กางเกงทรงไทยใหญ่ นักเรียนหญิงใส่เสื้อแขนยาวทรงกระบอก นุ่งผ้าถุง ใส่ผ้าพันคอคล้ายลูกเสือชาวบ้าน นิยมเป็นผ้าสีน้ำเงินทั้งชายและหญิง ไม่สวมรองเท้า ด้านกฎระเบียบของโรงเรียน ได้แก่ นักเรียนทุกคนต้องถือศีล 5 ละอบายมุข ห้ามใช้เงินและโทรศัพท์ นอนไม่เกิน 3 ทุ่ม ห้ามใช้เครื่องสำอางทุกชนิด ถ้านักเรียนทำความผิดก็จะถูกลงโทษตามความหนักเบา เช่น ทำความผิดชดเชย

ยึดของกลาง ย้ายโรงเรียนไปที่โรงเรียนสัมมาสิกขาแห่งอื่น พักการเรียนหรือให้ออกจากโรงเรียน ปัจจุบันโรงเรียนสัมมาสิกขาของชาวอโศกมีทั้งหมด 8 แห่ง กระจายอยู่ตามพุทธสถานของชาวอโศกในจังหวัดต่าง ๆ ได้แก่ กรุงเทพฯ จังหวัดนครปฐม จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดนครสวรรค์ จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดชัยภูมิ

ภาพที่ 4.12

ภายในโรงเรียนระดับมัธยม (สัมมาสิกขาสันตือโศก กทม.)

ภาพที่ 4.13

ห้องนอนรวมของนักเรียนระดับมัธยม (สัมมาสิกขาสันตือโศก กทม.)

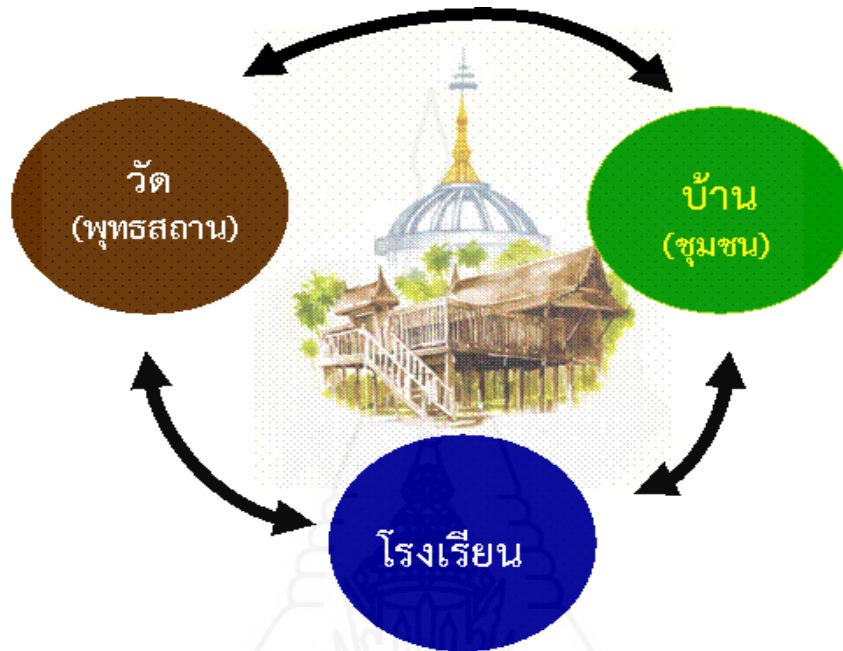

ภาพที่ 4.14 ชั้นเรียนของเด็กนักเรียนระดับอนุบาล(สันตือโศก กทม.)

กระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบสัมมาสิกขา

“บวร”

ภาพที่ 4.15 ภาพแสดงความเชื่อมโยงระหว่าง บ้าน-วัด-โรงเรียน

ที่มา : http://www.asoke.info/sssasummasikkha_santi.htm

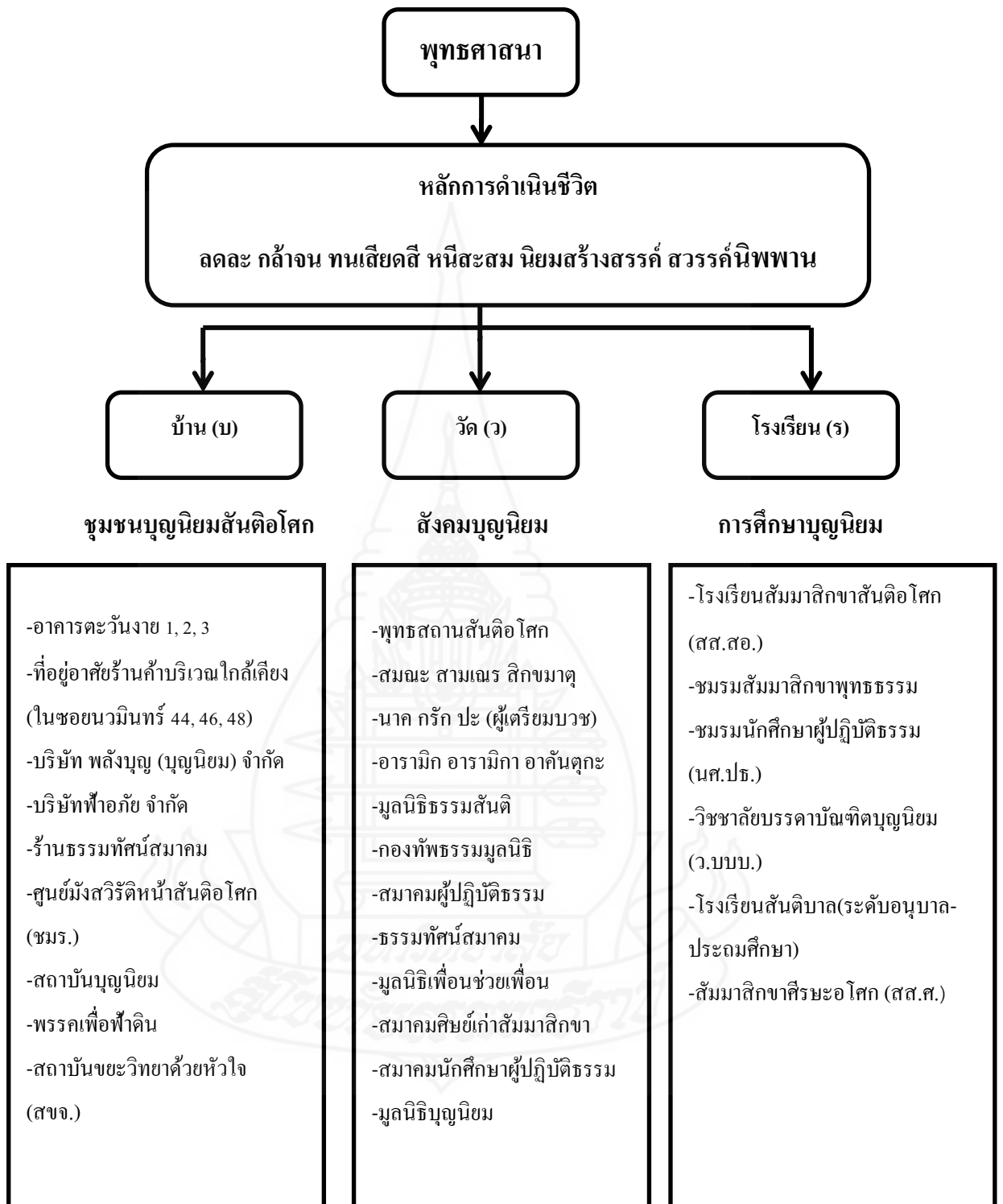
1.3 ลักษณะชุมชน

เป็นชุมชนที่อยู่ร่วมกันระหว่าง บ้าน-วัด-โรงเรียน เหมือนชุมชนในอดีตที่เรียกว่า “บวร” มีวัดเป็นศูนย์กลางให้ทั้งความรู้ และหลักการดำเนินชีวิต มีผู้อาศัยร่วมกันในหลายฐานะ ได้แก่ นักบวช ผู้เตรียมบวช สมาชิกชุมชน ญาติธรรม นักเรียน มีศีลหรือข้อห้ามถือเป็นหลักธรรมขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต โดยมีนักบวชเป็นแบบอย่างของการถือศีลและปฏิบัติกันอย่างเคร่งครัด จนเป็นปรกติสุข ทุกคนในชุมชนตั้งใจถือศีล 5 และศีล 8 ตามกำลังที่ตนจะทำได้ จึงเรียกว่า “ชุมชนคนมีศีล” มีวิถีชีวิตเรียบง่าย สมถะ รับประทานอาหารมังสวิรัต ไม่สวมรองเท้า ไม่สวมเสื้อผ้าสีฉูดฉาด ชุมชนเกิดขึ้นเพราะศรัทธาและความเชื่อมั่นในพระพุทธศาสนา โดยการนำของสมณะโพธิรักษ์(วลัญชา สุพรรณธรรมา 2555, น.88-89) มีลักษณะเป็นชุมชนเมืองและเป็นชุมชนแห่งเดียวของชาวอโศกที่อยู่ในเขตเมืองหลวง ชาวชุมชนอยู่กันอย่างเอื้อเฟื้อเกื้อกูล ดำเนิน

ชีวิตตามแนวทางระบบ “บุญนิยม” อยู่กันอย่างอบอุ่นเหมือนครอบครัวใหญ่ พี่พาทอาศัยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และดูแลกันยามเจ็บป่วยไข้แม้จะไม่มีรายได้เป็นส่วนตัวก็ตาม บริเวณรอบ ๆ ชุมชนจะมีร้านอาหาร ร้านอาหารมังสวิรัต ร้านขายผลิตภัณฑ์อาหารเสริม สมุนไพรต่าง ๆ ของกินของใช้ ผลิตภัณฑ์จากชุมชนชนิดต่าง ๆ รวมทั้งวัตถุดิบที่นำไปปรุงอาหาร เช่น โปรตีนเกษตร มีทั้งร้านขายปลีกและขายส่ง มีตลาดนัดทุกวันเสาร์-อาทิตย์ ขายพืชผักไร้สารพิษอยู่หน้าชุมชน สถานที่ตั้งของชุมชน(บ้าน) โรงเรียนสัมมาสิกขาสันตือโสภ(โรงเรียน) จะมีอาณาเขตติดกับพุทธสถาน(วัด) มีการแบ่งเขตฝ่ายชาย ฝ่ายหญิงอย่างชัดเจน แต่ก็สามารถเดินไปมาหากันได้สะดวกเนื่องจากไม่มีรั้วกั้นเป็นกั้นจะลักษณะ ชุมชนแห่งนี้มีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย สามารถพึ่งตนเองได้ มีความสร้างสรรค์ เสียสละเพื่อส่วนรวมและขยันอดทนเป็นอย่างมาก

จะเห็นได้ว่า บ้าน-วัด-โรงเรียน เป็นองค์กรที่มีอยู่ในสังคมมาอย่างช้านานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน บ้าน คือ สังคมที่คนมาอยู่รวมกันเป็นหมู่บ้าน เป็นชุมชน เป็นสังคม วัด คือ เรื่องของจิตวิญญาณ ศีลธรรมและการอบรมขัดเกลา ส่วนโรงเรียนเป็นเรื่องของการศึกษาเรียนรู้ถ่ายทอด ทั้ง 3 ส่วนนี้ต้องอาศัยซึ่งกันและกัน เป็นสิ่งที่จะต้องไปด้วยกัน ต้องครบองค์ประกอบ 3 เสา ก็จะเป็นสังคมที่เจริญ เป็นสังคมที่พัฒนา เป็นสังคมที่สมบูรณ์แบบ การเกิดขึ้นของ บ้าน-วัด-โรงเรียน ของชุมชนบุญนิยมสันตือโสภ เป็นตัวอย่างของชุมชนที่เข้มแข็ง ทุกคนในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดี มีอาณาเขตที่อยู่ใกล้ชิดติดกัน ไม่มีรั้วกั้นจึงสามารถเดินไปมาหากันได้สะดวก เป็นพื้นที่ ๆ สงบและปลอดภัย ไม่มีสิ่งช่วยขึงวัตถุ เพราะฉะนั้นเด็กจะไม่หลุดออกไปกับอบายมุข หรือว่าสิ่งล่อใจต่าง ๆ รวมทั้งเรื่องคนที่จะมาทำร้ายเวลาที่เดินไปตามสถานที่ต่าง ๆ ในชุมชน การอยู่ในบริเวณเดียวกันของ บ้าน-วัด-โรงเรียน ส่งผลดี คือ ทำให้สะดวกต่อการเดินทางไปโรงเรียนและทำงาน ทำให้ประหยัดเวลา และค่าใช้จ่ายในการเดินทาง เป็นวิถีชีวิตเรียบง่ายที่ไม่ต้องเร่งรีบ ไม่ต้องแข่งขันกับเวลา สุขภาพกายและใจที่ดีขึ้น ความเครียดก็ลดน้อยลง พ่อแม่ลูกมีเวลาอยู่ด้วยกันมากขึ้น ชีวิตง่ายขึ้นในเรื่องการกิน อยู่หลับนอน ไม่ต้องกระเตงลูกที่ต้องตื่นแต่เช้าตรู่ ซึ่งแตกต่างกับสภาพสังคมปัจจุบันที่ต้องเดินทางไปโรงเรียนซึ่งอยู่ห่างไกลกัน อีกทั้งเป็นวิถีชีวิตที่ไม่ต้องดิ้นรนมาก เป็นรูปแบบสังคมที่เอื้อต่อการใช้ชีวิตอยู่ สงบร่มเย็น มีปัจจัยในการดำรงชีวิตที่สมบูรณ์ เพราะว่าเป็นแหล่งมังสวิรัตอาหารการกินของใช้สอยต่าง ๆ อุดมสมบูรณ์ไม่ยากลำบาก คนในชุมชนมีกิจกรรมร่วมกัน ร่วมมือร่วมประโยชน์กัน อาศัยกินใช้ร่วมกัน แบ่งงานกันทำตามความถนัด มีความคุ้นเคยกัน เป็นมิตร ใกล้ชิด ทำให้ไม่รู้สึกเหงา หรือแปลกแยก ทุกคนในชุมชนจะรู้จักกันหมด มีสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน อบอุ่น มีความเป็นพี่เป็นน้อง เหมือนกับเป็นครอบครัวเดียวกัน ไปต่างจังหวัดก็ฝากบ้านกันได้ ใครไม่สบายก็ช่วยกันดูแลรักษา มีความสนิทสนมกันยิ่งกว่าญาติแท้ ๆ เด็กจะมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับคนในชุมชน ได้เห็นตัวอย่างที่ดีและเกิดการซึมซับพฤติกรรมที่ดีจาก

คนในชุมชน เด็กจะเห็นวิถีชีวิตจริง ๆ ว่าตั้งแต่ตื่นนอนจนกระทั่งเข้านอนเขาจะอยู่กับสังคมที่เป็นบ้าน-วัด-โรงเรียน ว่ากิจกรรมของ บ้าน-วัด-โรงเรียน เป็นอย่างไร สิ่งแวดล้อมที่เขาอยู่กับผู้ใหญ่ที่คอยอบรมสั่งสอนและมีธรรมะที่คอยขัดเกลาจิตวิญญาณสม่ำเสมอ ไม่ว่าจิตเขาจะชอบ หรือไม่ชอบก็ตามแต่มันจะซึมซับ โดยที่เขาไม่รู้ตัว ซึ่งวิถีชีวิตแบบนี้เป็นการสอนทางอ้อม เป็นการจดจำที่ฝังไว้ในจิตวิญญาณ เป็นสิ่งแวดล้อมที่ดีในช่วงหนึ่งของชีวิตเขาได้สัมผัสเหมือนสมัยโบราณ ที่ครอบครัวได้อยู่กับปู่ย่า ตายาย ซึ่ง บ้าน-วัด-โรงเรียน สมัยก่อนไม่มีโรงเรียน มีศาลาวัดเป็นที่เรียนเด็ก ๆ จะซึมซับกับพระ แล้วครูก็จะอยู่เป็นวิถีชาวบ้าน ซึ่งตอนนี้ บ้าน-วัด-โรงเรียน แต่ละแห่งของชุมชนอโศกก็กลับมาเหมือนสมัยโบราณที่เด็ก ๆ จะสัมผัสสัมพันธ์กับผู้ใหญ่ตลอด ตั้งแต่เช้าจรดเย็น เด็ก ๆ ที่มาอยู่ที่นี่จะถูกหล่อหลอม ขัดเกลาเพื่อเป็นคนที่ดีในสังคม เด็กจะได้รับการฝึกฝนตนเองจากประสบการณ์จริงที่ไม่มีในห้องเรียน จุดสำคัญของการศึกษาไม่ได้อยู่ที่การเข้าห้องเรียน เรียนตำราอย่างเข้าไปเรียนกลับ แต่ว่าการศึกษาของเด็กจำเป็นที่จะต้องอยู่กับวิถีชีวิต เขาจะเรียนรู้จากสิ่งนี้เป็น การซึมซับที่เป็นประสบการณ์ตรง ประสบการณ์จริงในแต่ละวัน เพราะสิ่งที่เป็นประโยชน์สำหรับชีวิตของเขาก็คือความเป็นจริง การเข้าห้องเรียนก็เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาแต่ยังไม่สมบูรณ์ เป็นเพียงแค่เด็กเข้าไปเรียนในตำราเพิ่มขึ้น แต่ภาคปฏิบัติจริง ๆ ก็คือการใช้ชีวิตอยู่ในสังคม เด็ก ๆ บางคนพอมาเจอการใช้ชีวิตจริง กลับไม่ประสบผลสำเร็จแม้ว่าจะเรียนเก่งขนาดไหนก็ตาม เพราะว่าขาดกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม แต่เด็กที่เติบโตมาจากกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมโดยตรง ไม่ว่าจะไหวพริบ การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า การปรับตัวเข้าหาสังคม และวิชาการเด็กจะได้รับจากการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง สิ่งนี้จึงคือกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมที่ได้รับจากชุมชนของชาวอโศก ที่ประกอบไปด้วย บ้าน-วัด-โรงเรียน

ภาพที่ 4.16 องค์ประกอบของชุมชนบุญนิยมสันตือโสภ กรุงเทพมหานคร

ที่มา : หนังสือชุมชนบุญนิยมสันตือโสภ (2557)

1.4 การบริหารการปกครอง

ทุกชุมชนของชาวโศกมีการบริหารการปกครองแบบเดียวกัน กล่าวคือ มีสมณะโพธิรักษ์เป็นผู้พาทำ คณะสงฆ์ชาวโศกเป็นผู้กำหนดนโยบายกลางโดยใช้มติที่ประชุมสงฆ์ ซึ่งสมณะชาวโศกทุกรูปจะต้องเข้าร่วมประชุมประจำปี 1 ครั้ง ในงานมหาปวารณาหลังออกพรรษาราวต้นเดือนพฤศจิกายน เพื่อรับนโยบายไปปฏิบัติในแต่ละชุมชน สำหรับการบริหารในแต่ละชุมชนได้เปลี่ยนแปลงจากเดิมที่มีเจ้าอาวาสเป็นตำแหน่งสูงสุดในการบริหาร เปลี่ยนเป็นคณะสงฆ์ 4 รูปขึ้นไปเข้ามาบริหารงาน และเปลี่ยนแปลงอีกครั้งให้เป็นความรับผิดชอบของสมณะ และสิกขมาตุทุกรูป ที่อยู่ประจำในพุทธสถานของชุมชนร่วมกับฆราวาสที่เป็นคณะกรรมการชุมชน ทั้งนี้ญาติธรรมทุกคนที่อยู่ประจำในชุมชนมีหน้าที่รับผิดชอบการตัดสินใจ และการปฏิบัติงาน(ฉาน ธรรมกวีวิจารณ์ 2550, น.300) ในด้านการดูแลชุมชน และองค์กรของชุมชนบุญนิยมสันตือโศก โดยทั่วไปแล้วจะมีประธานชุมชน และคณะร่วมทำงานดูแลชุมชน/องค์กร ซึ่งมีวาระการดำรงตำแหน่ง 1 ปี มีที่มาจากการเลือกตั้ง ซึ่งจะมีตำแหน่งดังต่อไปนี้ คือ 1)ประธาน และรองประธานชุมชน 2)เลขานุการ และผู้ช่วยเลขานุการ 3)นายทะเบียน 4)ปฏิคม 5)การเงิน 6)กรรมการ

ปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงการบริหารการปกครองจากเดิมที่มีประธานชุมชน รองประธาน และตำแหน่งอื่น ๆ เปลี่ยนเป็นบริหารแบบทีมงานเน้นการมีส่วนร่วม เรียกว่า คณะกรรมการชุมชนพร้อมกับคณะที่ปรึกษาของชุมชนซึ่งมาจากการเลือกตั้งของสมาชิกชุมชน ทำหน้าที่บริหารชุมชนตามที่ได้รับมอบหมาย คุณสมบัติของผู้บริหารต้องเป็นผู้มีความขยัน ซื่อสัตย์ เสียสละและมีคุณธรรมสูง ดังที่สมณะโพธิรักษ์กล่าวว่า “ยังอยู่ในตำแหน่งสูง ยิ่งต้องเป็นผู้รับใช้” คณะกรรมการชุดใหม่ที่เพิ่งประชุมคัดเลือกเมื่อเดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2559 มีกรอบระยะเวลาการทำงาน 4 ปี จากเดิมที่ดำรงตำแหน่ง 1 ปี

1.5 คณะกรรมการชุมชนบุญนิยมสันตือโศก กรุงเทพมหานคร

คณะกรรมการชุมชนประกอบไปด้วยคณะผู้รับใช้ เลขานุการ ผู้ช่วยเลขานุการ นายทะเบียน ปฏิคมและกรรมการ รับผิดชอบงาน ระยะเวลา 1 ธันวาคม พ.ศ. 2559 – 2 ธันวาคม พ.ศ. 2563

1.6 กิจวัตรประจำวันของชาวชุมชนบุญนิยมสันตือโศก กรุงเทพมหานคร

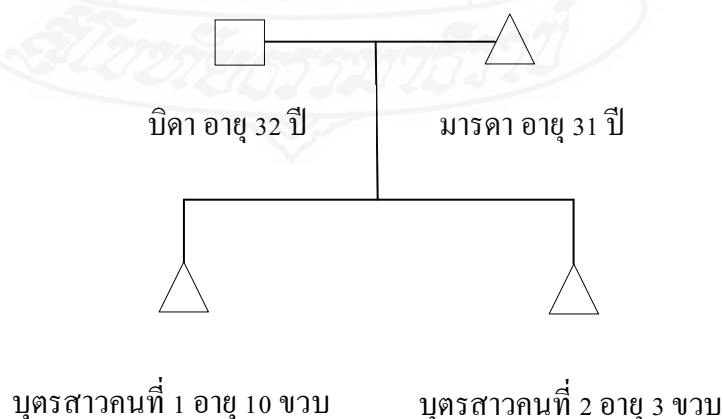
- 03.30 น. - 05.00 น. ทำวัตรเช้า สวดมนต์และฟังธรรมจากสมณะ(นักบวชชาย)
- 05.00 น. - 05.30 น. นักเรียนสัมมาสิกขาสันตือโศก มาทำวัตรเช้า
- 05.00 น. - 08.45 น. แยกย้ายกันไปทำงานที่ฐานตัวเองรับผิดชอบ
- 05.50 น. - 07.30 น. สมณะ(นักบวชชาย) และสิกขมาตุ(นักบวชหญิง) ออกบิณฑบาต
- 08.30 น. - 11.00 น. ฟังธรรม แล้วรับประทานอาหารร่วมกัน

- 11.00 น. - 16.30 น. แยกย้ายกันไปทำงานตามฐานในงานที่รับผิดชอบ
 18.00 น. - 20.00 น. ศึกษาธรรมชาติจากการแสดงธรรมของ สมณะโพธิรักษ์และคณะ
 18.00 น. - 19.30 น. เฉพาะวันอาทิตย์ วิชาเสนาจอกแก้ว(คูโทรทัศน์)
 21.00 น. เข้านอนไม่เกิน 3 ทุ่ม

ตอนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับครอบครัวที่ศึกษา

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาคครอบครัวที่เป็นสมาชิกชุมชนบุญนิยมสันติอโศก กรุงเทพมหานคร จำนวน 4 ครอบครัว ได้แก่ บิดา มารดาและบุตร จำนวน 16 คน ใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนบุญนิยมสันติอโศกไม่ต่ำกว่า 2 ปี และมีบุตรอายุต่ำกว่า 18 ปี อาศัยอยู่ด้วยกัน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งสามารถสรุปข้อมูลของครอบครัวที่ทำการศึกษาดังนี้

ครอบครัวที่ 1 “สันติสุข” (ชื่อสมมุติ) โครงสร้างและลักษณะของครอบครัว เป็นครอบครัวเดี่ยว สมาชิกในครอบครัวประกอบด้วย บิดา มารดา และบุตรสาว 2 คน อายุ 10 ขวบ และ 3 ขวบ ตามลำดับ เมื่อพิจารณาวงจรชีวิตของครอบครัว พบว่า บุตรคนที่ 1 อยู่ในระยะที่ 4 ระยะบุตรเข้าโรงเรียน ส่วนบุตรคนที่ 2 อยู่ในระยะที่ 3 ระยะบุตรปฐมวัย จำนวนสมาชิกในครอบครัวรวม 4 คน ประกอบด้วย มารดา(ผู้ให้ข้อมูลหลัก) ขณะสัมภาษณ์อายุ 31 ปี สำเร็จการศึกษาสูงสุดในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่โรงเรียนสัมมาสิกขาสันติอโศก กรุงเทพมหานคร ส่วนคู่สมรสขณะสัมภาษณ์อายุ 32 ปี สำเร็จการศึกษาสูงสุดในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่โรงเรียนสัมมาสิกขาสันติอโศก กรุงเทพมหานคร มีบุตร 2 คน ได้แก่ บุตรสาวคนโต อายุ 10 ขวบ กำลังศึกษาอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสันติบาลสันติอโศก กรุงเทพมหานคร บุตรสาวคนที่ 2 อายุ 3 ขวบ ระยะเวลาในการใช้ชีวิตครอบครัวอยู่ในชุมชน จำนวน 9 ปี

ภาพที่ 4.17 ผังครอบครัวที่ 1

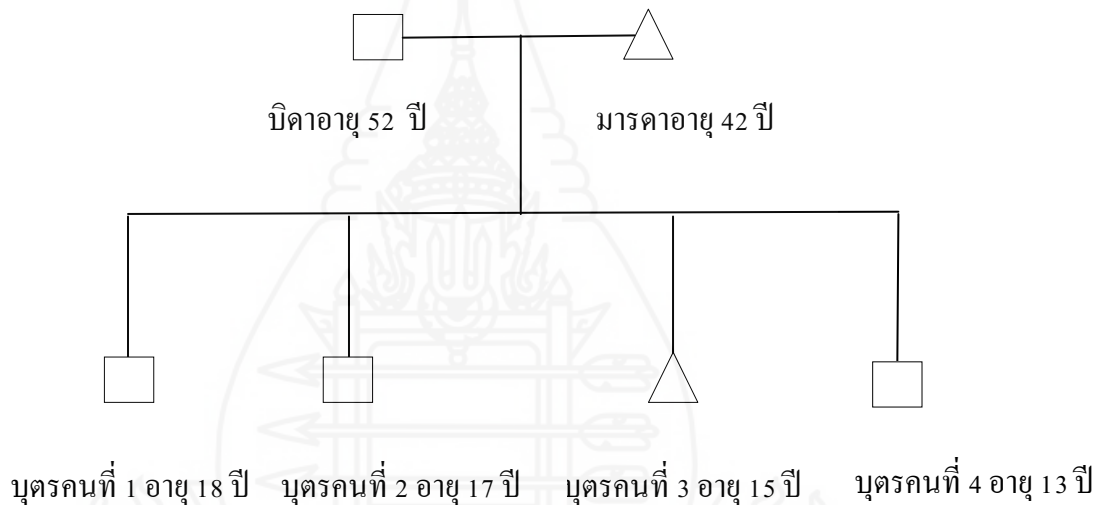
ภูมิหลังของสมาชิกในครอบครัว

เดิมทีผู้ให้ข้อมูลหลัก(ภรรยา) เป็นคนต่างจังหวัด กระทั่งเรียนจบมัธยมศึกษาปีที่ 3 ก็เข้ามาทำงานที่กรุงเทพฯ หลังจากนั้นก็ได้มาอาศัยอยู่กับคุณอา ซึ่งคุณอา มีบ้านพักอาศัยอยู่ติดชุมชนบุญนิยมสันติอโศก กรุงเทพมหานคร คุณอาประกอบอาชีพทำของส่งให้กับบริษัทพลังบุญ เช่น ภาชนะพลาสติก เป็นต้น ผู้ให้ข้อมูลหลักได้มาช่วยคุณอาทำงาน ทำหน้าที่เป็นคนส่งของให้กับบริษัทพลังบุญ หลังจากนั้นไม่นานก็เริ่มเกิดความสนิทสนมกับคนในชุมชน และอยากเข้ามาทำงานเป็นจิตอาสาให้กับบริษัทพลังบุญ ตั้งแต่นั้นมาก็ได้เข้ามาอยู่ภายในชุมชนชาวอโศก ต่อมาก็ได้พบกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ(สามี) ซึ่งเป็นครูสอนวิชาคณิตศาสตร์ และสอนเกี่ยวกับสื่อถ่ายทอดวิดีโอ ตัดต่อวิดีโอ จากนั้น 2 ท่านก็ได้มีความสนิทสนมกัน และตกลงแต่งงานกัน จากนั้นมาก็ได้ออกไปใช้ชีวิตอยู่ข้างนอกวัด ประกอบอาชีพทำขนมส่งขายรอบ ๆ ชุมชนชาวอโศก บางส่วนนำมาขายที่ตลาดนัดในวันอาทิตย์ที่ชุมชนชาวอโศก ภายหลังต่อมาจึงได้ตัดสินใจเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนชาวอโศกอีกครั้ง รวมระยะเวลาที่ใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนแห่งนี้ 9 ปี ปัจจุบันครอบครัวนี้ดำเนินชีวิตตามหลักสาธารณโภคิเต็มรูปแบบ

ที่อยู่อาศัยปัจจุบันเป็นทาวเฮาส์ 2 ชั้น อยู่ที่ในซอยตักบาตร(นวมินทร์ 44) ซึ่งอยู่ในชุมชนบุญนิยมสันติอโศก(ดูภาพประกอบที่ 4.21 หน้า 111) ครอบครัวจะนอนที่ชั้น 2 นอนรวมกันทั้ง 4 คน มีห้องน้ำภายในตัวบ้าน มีข้าวของอำนวยความสะดวกเท่าที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน ส่วนทางด้านหน้าที่ความรับผิดชอบในชุมชน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ(สามี) ทำหน้าที่เกี่ยวกับด้านสื่อบุญนิยมทีวี ที่ทำงานอยู่บนชั้น 5 ของตึกบุญนิยมทีวี ส่วนผู้ให้ข้อมูลหลัก(ภรรยา) มีหน้าที่จัดเตรียมอาหารให้กับพนักงานเจ้าหน้าที่บริษัทบุญนิยมทีวี คูแลบุตรทั้ง 2 คน และดูแลความเรียบร้อยภายในบ้าน ด้านเศรษฐกิจของครอบครัวไม่มีรายได้จากการประกอบอาชีพ ทั้งสามีและภรรยาต่างก็ทำงานเป็นจิตอาสาให้กับชุมชนชาวอโศก ซึ่งทางชุมชนได้จัดตั้งเป็นประจำเป็นพื้นฐานทางกายภาพแก่สมาชิก เช่น ที่อยู่ เสื้อผ้า อาหาร ยารักษาโรค รวมทั้งความมั่นคงความปลอดภัยของที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่มที่เหมาะสมตามฤดูกาล รวมทั้งการศึกษาของบุตรด้วย

ครอบครัวที่ 2 “ทวิสุข” (ชื่อสมมุติ) โครงสร้างและลักษณะของครอบครัว เป็นครอบครัวเดี่ยว สมาชิกในครอบครัวประกอบด้วย บิดา มารดา และบุตร 4 คน ประกอบด้วย บุตรเพศชาย 3 คน อายุ 18 ปี 17 ปี 13 ปี และบุตรสาว อายุ 15 ปี เมื่อพิจารณาวงจรชีวิตของครอบครัวพบว่า บุตรคนที่ 1, 2 และ 3 อยู่ในระยะที่ 5 ระยะมีบุตรวัยรุ่น ส่วนบุตรคนที่ 4 อยู่ในระยะที่ 4 ระยะบุตรวัยเรียน จำนวนสมาชิกในครอบครัวรวม 6 คน มารดา(ผู้ให้ข้อมูลหลัก) ขณะสัมภาษณ์อายุ 43 ปี สำเร็จการศึกษาสูงสุดในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนทรัพย์ทวี จังหวัดสุราษฎร์ธานี ส่วนคู่สมรสขณะสัมภาษณ์ อายุ 52 ปี สำเร็จการศึกษาสูงสุดในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง จาก

โรงเรียนเทคนิควิทยา กรุงเทพมหานคร บุตรชายคนโต เคยศึกษาอยู่ที่โรงเรียนสัมมาสิกขาสันติ
อโศก กรุงเทพมหานคร ปัจจุบันกำลังศึกษาอยู่ที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช ส่วนทางด้าน
บุตรชายคนที่ 2 เคยศึกษาอยู่ที่โรงเรียนสัมมาสิกขาสันติอโศก กรุงเทพมหานคร ปัจจุบันกำลังศึกษา
อยู่ที่วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม ส่วนบุตรคนที่ 3 เป็นเพศหญิง กำลังศึกษาอยู่ที่โรงเรียนสัมมาสิกขาสันติ
อโศก กรุงเทพมหานคร ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 บุตรคนที่ 4 เป็นเพศชาย กำลังศึกษาอยู่โรงเรียน
สัมมาสิกขาสันติอโศก กรุงเทพมหานคร ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 รวมระยะเวลาที่ใช้ชีวิต
ครอบครัวอยู่ในชีวิตชุมชนแห่งนี้ 3 ปี

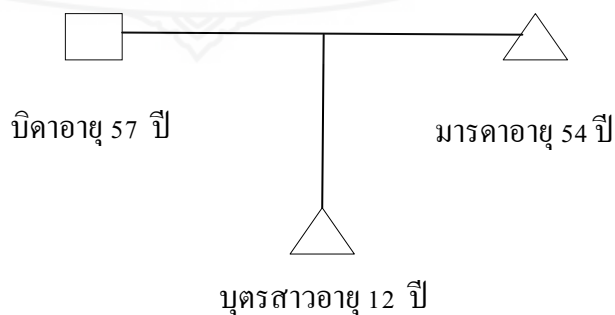
ภาพที่ 4.18 ผังครอบครัวที่ 2

ภูมิหลังของสมาชิกในครอบครัว

เดิมทีครอบครัว “ทวิสุข” เป็นคนอำเภอพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร บิดา(ผู้ให้ข้อมูลหลัก)
ขณะสัมภาษณ์อายุ 52 ปี จบการศึกษาจากโรงเรียนเอกชนแห่งหนึ่ง ในจังหวัดชุมพร ระยะเวลาเป็น
ญาติธรรม 14 ปี ประกอบอาชีพทำสวนอยู่ที่ อำเภอพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร ครอบครัวนี้รู้จักชาวอโศก
เพราะว่าได้รับการแนะนำจากญาติธรรมท่านหนึ่ง ต่อมาทางครอบครัว ก็ได้ไปอบรมสังฆกรรมชีวิต
ครั้งแรก ที่จังหวัดตรัง เวลาผ่านไปเกือบปี ก็ได้ไปอบรมครั้งที่สองที่ปฐมอโศก หลังจากนั้นก็
วนเวียนไปมากับชาวอโศกอย่างสม่ำเสมอ

ที่อยู่อาศัยปัจจุบันมีลักษณะเป็นทาวเฮาส์ 2 ชั้น ซึ่งอยู่ในชุมชนบุญนิยมสันตือโสภ กรุงเทพมหานคร (รูปภาพประกอบที่ 4.21 หน้า 111) ชั้นล่างเปิดเป็นร้านอาหาร ส่วนชั้น 2 เป็นที่พักอาศัย มีห้องแบ่งเป็นสัดส่วนที่ชัดเจน มีห้องน้ำอยู่ภายในตัวบ้าน มีข้าวของอำนวยความสะดวกต่าง ๆ อย่างครบครัน แม่บ้านมีความถนัดเรื่องการทำอาหาร ส่วนพ่อบ้านมีความถนัดเรื่องงานด้านการเกษตร งานก่อสร้าง งานซ่อมแซมสิ่งต่าง ๆ ส่วนทางด้านบทบาทของหัวหน้าครอบครัว (บิดา) มีหน้าที่หารายได้เลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัว ด้วยการทำสวน ผัก ผลไม้ ไร่สารพัดหลากหลายชนิด เช่น มังคุด เงาะ ลองกอง ผักพื้นบ้านตามฤดูกาล ส่วนมารดามีหน้าที่ดูแลบ้านและลูก ๆ อีกทั้งยังเปิดร้านขายอาหารมังสวิรัตอีกด้วย ครอบครัวมีรายได้ 2 ทาง คือ เปิดร้านอาหารมังสวิรัต ซึ่งตั้งอยู่ในเขตชุมชนบุญนิยมสันตือโสภ และการทำสวนเกษตรที่อำเภอ พะโต๊ะ จังหวัดชุมพร ครอบครัว “ทวิสุข” เป็นครอบครัวที่เอาใจใส่ในด้านสุขภาพอนามัยเป็นอย่างมาก อีกทั้งเพาะปลูกผัก ผลไม้โดยไม่ใช้สารเคมี ไม่รับประทานผงชูรส หรือขนมกรุบกรอบ และอาหารที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวกับชุมชน มักมีการเข้าไปร่วมกิจกรรมกับทางชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ทุกครั้งที่มีการจัดกิจกรรมของชุมชน ทางครอบครัวก็มักจะร่วมแจกอาหารฟรี

ครอบครัวที่ 3 “แสนสุข” (ชื่อสมมุติ) โครงสร้างและลักษณะของครอบครัว เป็นครอบครัวเดี่ยว สมาชิกในครอบครัวประกอบด้วย บิดา มารดา และบุตรสาว 1 คน อายุ 12 ปี เมื่อพิจารณาวงจรชีวิตของครอบครัวดังกล่าวอยู่ในระยะที่ 4 ระยะบุตรเข้าโรงเรียน จำนวนสมาชิกในครอบครัวรวม 3 คน ประกอบด้วยมารดา(ผู้ให้ข้อมูลหลัก) ขณะตั้งครรภ์อายุ 54 ปี สำเร็จการศึกษาสูงสุดในระดับปริญญาตรี ที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง ส่วนคู่สมรสขณะตั้งครรภ์อายุ 57 ปี สำเร็จการศึกษาสูงสุดในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง จากโรงเรียนช่างกลปทุมวัน มีบุตร 1 คน เป็นเพศหญิง อายุ 12 ปี กำลังศึกษาอยู่มัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสัมมาสิกขาสันตือโสภ ใช้ชีวิตครอบครัวที่ชุมชนแห่งนี้ 21 ปี

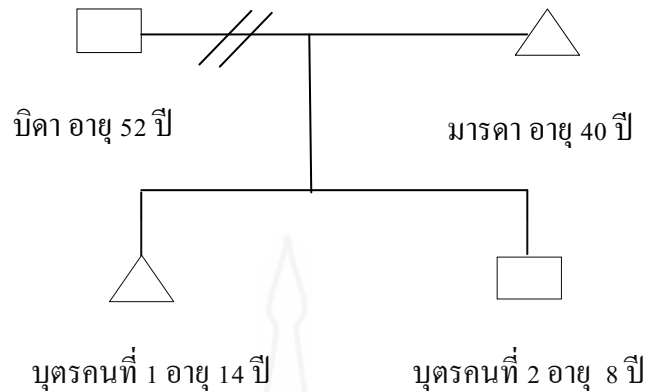
ภาพที่ 4.19 ผังครอบครัวที่ 3

ภูมิหลังของสมาชิกในครอบครัว

ผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นญาติธรรมชาวอโศกมา 31 ปี รู้จักชาวอโศกเพราะว่าคุณป้าเป็นญาติธรรมชาวอโศกพามารู้จักที่ชุมชนนี้ ทุกวันเสาร์ อาทิตย์ผู้ให้ข้อมูลหลักมักจะไปตามวัดต่าง ๆ ไปมาหลายวัด แต่พอมาได้รู้จักกับชุมชนบุญนิยมสันตืออโศก ก็รู้สึกว่ที่นี้แปลกกว่าที่อื่นที่เคยไปมา จึงเกิดความสนใจ ในช่วงที่รู้จักกับชุมชนชาวอโศก ขณะนั้นยังทำงานรับราชการอยู่ที่มหาลััยแห่งหนึ่ง ต่อมาได้ส่งบุตรสาวมาเรียนที่ชุมชนบุญนิยมสันตืออโศก กรุงเทพมหานคร พอบุตรเข้าชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่สันตือบาลสันตืออโศก กรุงเทพมหานคร บุตรสาวมีความต้องการอยากให้มารดาเข้ามาอาศัยอยู่ประจำที่นี้ เนื่องจากมีเวลาอยู่ด้วยกันน้อยมาก ส่วนทางด้านสามีของผู้ให้ข้อมูลหลักรู้จักชาวอโศกเพราะคุณน้าเป็นคนแนะนำให้มารู้จักที่นี้ ขณะนั้นกำลังเรียนอยู่ที่สถาบันการศึกษาแห่งหนึ่ง สมัยแรก ๆ ที่รู้จักกับชุมชนบุญนิยมสันตืออโศก กรุงเทพมหานคร ก็เริ่มฝึกหัดรับประทานอาหารมังสวิรัต เริ่มเปลี่ยนแนวการดำรงชีวิต แต่ก็ไม่ได้เข้าใจเรื่องของศีลมากนัก แต่พอมาอยู่กับชุมชนนี้ ก็เริ่มมีความเข้าใจในพระพุทธศาสนามากขึ้น และมาใช้ชีวิตครอบครัวอยู่ที่นี้ก็ประมาณ 21 ปี

ลักษณะที่อยู่อาศัยเป็นบ้านส่วนตัว 2 ชั้น ครึ่งปูนครึ่งไม้ ตั้งอยู่ติดกับโรงพิมพ์ฟ้ออภัย ซึ่งอยู่ในชุมชนบุญนิยมสันตืออโศก (ดูภาพประกอบที่ 4.21 หน้า 111) ด้านหน้าที่ความรับผิดชอบในชุมชน ภรรยา(ผู้ให้ข้อมูลหลัก) มีหน้าที่ดูแลเรื่องทะเบียนที่ดินของชาวอโศกที่มีคนมาบริจาค และที่ ๆ อโศกซื้อเองทุก ๆ จังหวัด เป็นกรรมการของมูลนิธิธรรมสันตือ เป็นจิตอาสาฟ้ออภัย และร้านอาหารชมรมมังสวิรัตแห่งประเทศไทย ส่วนทางด้านสามี (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ) ปัจจุบันมีรายได้จากการทำงานอยู่ที่บริษัทเอกชนแห่งหนึ่ง และเป็นจิตอาสาช่างซ่อมเครื่องจักร โรงพิมพ์บริษัทฟ้ออภัย ด้านเศรษฐกิจของครอบครัว บิดามีรายได้จากการประกอบอาชีพเป็นลูกจ้างบริษัทเอกชนแห่งหนึ่ง และมารดาได้รับเงินบำนาญ

ครอบครัวที่ 4 “ศีลนำสุข” (ชื่อสมมุติ) ลักษณะโครงสร้างของครอบครัว เป็นครอบครัวเดี่ยว ประกอบด้วย มารดา และบุตร 2 คน ประกอบด้วยเพศหญิง 1 คน อายุ 14 ปี เพศชาย 1 คน อายุ 12 ปี ครอบครัวดังกล่าวอยู่ในระยะ 4 และ 5 คือ มีบุตรวัยเรียน และระยะมีบุตรวัยรุ่น จำนวนสมาชิกในครอบครัวรวม 3 คน มารดา(ผู้ให้ข้อมูลหลัก) ขณะสัมภาษณ์อายุ 40 ปี สำเร็จการศึกษาสูงสุดในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพจากสถาบันการศึกษาแห่งหนึ่ง บุตรคนที่ 1 กำลังศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสัมมาสิกขาสันตืออโศก กรุงเทพมหานคร บุตรคนที่ 2 กำลังศึกษาอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสันตือบาลสันตืออโศก กรุงเทพมหานคร ใช้ชีวิตครอบครัวอยู่ที่ชุมชนแห่งนี้ 3 ปี

ภาพที่ 4.20 ผังครอบครัวที่ 4

ภูมิหลังของครอบครัว

ผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นคุณแม่เลี้ยงเดี่ยว เป็นญาติธรรมชาว โศก 10 กว่าปี รู้จักชาว โศก เพราะที่บ้านของคุณป้าอยู่ใกล้กับชุมชนสันตือ โศก กรุงเทพมหานคร ขณะนั้นผู้ให้ข้อมูลหลักอาศัยอยู่บ้านคุณป้าที่ซอยนวลจันทร์ ผู้ให้ข้อมูลหลักมีนิสัยชอบธรรมชาติ และชอบแสวงหาธรรมะ จึงมักไปตามวัดต่าง ๆ อยู่เป็นประจำ

ลักษณะที่อยู่อาศัยปัจจุบัน ครอบครัวนี้พักอาศัยอยู่ที่ตึกตะวันฉาย 2 ซึ่งเป็นที่พักอาศัยที่ทางชุมชนสร้างขึ้นมีไว้ให้กับสมาชิกชุมชนพักอาศัย ตั้งอยู่ในชุมชนบุญนิยมสันตือ โศก (ดูภาพประกอบที่ 4.21 หน้า 111) ด้านหน้าที่ความรับผิดชอบในชุมชน เป็นจิตอาสาทำงานเกี่ยวกับดูแลเรื่องสุขภาพของเด็กนักเรียนสันตือบาลสันตือ โศก เป็นผู้ช่วยครูสอนวิชาสังคม ดูแลรายรับ-รายจ่าย ตึกตะวันฉาย 2 และงานด้านอื่น ๆ ด้านบทบาทของสมาชิกของแต่ละคนในครอบครัว มารดาเป็นหัวหน้าครอบครัว มีหน้าที่ดูแลบุตรทั้ง 2 คน ส่วนบิดา(หย่าร้าง) และร่วมกันดูแลบุตรทั้ง 2 คน ด้านบุตรคนโตอยู่โรงเรียนประจำ และช่วงปิดเทอมจะกลับมาพักอยู่ที่ตึกตะวันฉาย 2 กับมารดา ส่วนบุตรคนเล็ก พักอาศัยอยู่กับมารดา ครอบครัวมีความสัมพันธ์กับชุมชนเป็นอย่างดี ในเรื่องของการทำงานจิตอาสาหลาย ๆ อย่าง ที่มารดารับผิดชอบงานอยู่ และก็มักไปร่วมกิจกรรมกับชาวโศกอย่างสม่ำเสมอ

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์วิถีชีวิตครอบครัวของชาวชุมชนบุญนิยมสันตือโสภ กรุงเทพมหานคร

จากการที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เชิงลึกครอบครัว ที่มาอาศัยอยู่ในชุมชนบุญนิยมสันตือโสภ กรุงเทพมหานคร สามารถวิเคราะห์ห้ออกมาได้ 3 ประเด็น ได้แก่ เหตุจูงใจในการเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในชุมชน การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหลังจากที่เข้ามาอยู่ในชุมชน และวิถีชีวิตครอบครัวในปัจจุบัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 เหตุจูงใจในการเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในชุมชน โดยสามารถจำแนกผลการวิเคราะห์ ออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ เหตุจูงใจภายในและเหตุจูงใจภายนอก ผู้ให้ข้อมูลหลักได้เล่าถึงเหตุผลที่ทำให้ตนเองตัดสินใจเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนบุญนิยมสันตือโสภ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1.1 เหตุจูงใจภายใน

เหตุจูงใจภายในครอบคลุมวิถีคิด มุมมอง ทักษะ และความต้องการต่อการใช้ชีวิตของครอบครัวที่ศึกษา โดยพบประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

1) การมีชีวิตที่สงบ พอเพียง เป็นการอยู่อย่างสมถะ มัคน้อย สันโดษ มีความเป็นอยู่เรียบง่าย สละ ละทิ้ง ความหุหุหุ พึงเพื่อ เป็นชีวิตที่ไม่ต้องแก่งแย่งแข่งขัน ผู้วิจัย พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักมีความพึงพอใจกับการมีชีวิตที่สงบ ไม่ต้องดิ้นรนเหมือนสังคมภายนอก กินอยู่หลับนอนเรียบง่าย ลดความพึงเพื่อ พุ่มเพื่อ ทำให้เกิดความสุขทั้งกาย-ใจ ดังจะเห็นจากคำบอกเล่าที่ว่า

“...ผมรู้สึกพอใจ มันเป็นชีวิตพอเพียง พอท่าน(สมณะ โพธิรักษ์) สอนให้ประหยัด ไม่ต้องดิ้นรน เหมือนคนข้างนอก...” (สัมภาษณ์บุตรคนที่ 1, ครอบครัวที่ 2)

“...ก็รู้สึกมีความสุขดีครับ มันอยู่แบบบ้าน ๆ ได้ถือศีลอะไรแบบนี้ครับ แต่ต้องอยู่ในกรอบอะไรแบบนี้ครับ มันอธิบายไม่ถูก แบบว่ามันไม่ต้องดิ้นรนอะไรมาก...” (สัมภาษณ์บุตรคนที่ 2, ครอบครัวที่ 2)

“...พอใจกับชีวิตแบบนี้ พอใจมาก เราไม่ต้องไปเหน็ดเหนื่อย แรงแยกเราก็แข็งแรงขึ้น เราไม่ต้องไปทำงานหนักเหมือนเมื่อก่อน ที่นี้ทำงานไปเรื่อย ๆ ไม่ต้องเร่ง หรือแข่งขันกับเวลา สุขภาพเราก็ดีขึ้นความเครียดก็ลดลง ไม่ต้องไปเครียดกับเรื่องงานเรื่องการเดินทางอะไร...” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 3)

“...ชีวิตไม่ต้องดิ้นรนอะไรมาก กว่าจะได้แบบนี้ กว่าจะรู้นะ โอ้โฮ! คือเมื่อก่อนก็รู้ว่าวิถีแบบนี้ดี แต่มันยังทำใจไม่ได้ยังติดอยู่ มันยังเสียดายลาภ ยศ สรรเสริญอยู่ ติดคำชมอย่างโน้นอย่างนี้ เมื่อก่อนทุ่มเทกับการทำงานมาก กลับมาบ้านก็เอางานกลับมาทำอีกจนเวลาให้ครอบครัวไม่ค่อยมี กว่าจะได้ตัวเองได้ กว่าจะได้ทำอะไรได้ไม่ใช่ง่าย ๆ เพราะตัวเองจะเปลี่ยนอะไรก็ต้องใช้เวลา...” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 3)

“...ถ้าปัจจุบันเนี่ย! เริ่มมีความสุข ถามว่าสุขที่เราได้ในเรื่องของใจที่มันรู้สึกว่าจะพอแล้ว ไม่ต้องอะไรมากแล้ว การมีมิตรที่ดี มีสัตว์บุญเป็นสมณะ (นักบวชชาย) ลิกขมาตุ (นักบวชหญิง) ที่คอยให้จิตวิญญาณเรา พ่อท่าน (สมณะ โพธิรักษ์) ก็เป็นที่สูงสุดแล้ว วิธีชีวิตที่มันเรียบง่าย ทำให้เราได้ลดความฟุ้งเฟ้อ เมื่อก่อนจะคิดสบายและฟุ้งเฟ้อ อยู่คอน โคนแพง ๆ ค่าเช่าเดือนละเกือบหมื่นบาท ตอนนั้นต้องไปอยู่ใกล้กับ โรงเรียนของลูกที่กำลังเรียนอนุบาล ถ้ารวมทั้งค่าเทอม และค่าเช่าก็เดือนละหลายหมื่น....” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 4)

“...ได้รับประโยชน์จากการอยู่ที่นี้เยอะมากเลยนะ ก็เรื่องการกินอยู่หลับนอน มันเรียบง่าย ทำให้เราลดทุกอย่าง ลดทั้งค่าใช้จ่ายลง รู้จักการใช้จ่ายมากขึ้น เมื่อก่อนเราหลงไป ตอนนี้อยู่กลับมาใช้ชีวิตติดดิน อยู่กับธรรมชาติ....” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 4)

“...วิถีชีวิตที่นี้ มันคือชีวิตดำเนินตามรอยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็คือเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแบบทั้งสาธารณ โภคิ ก็คือมีเรื่องตั้งแต่ฐานของวัดก่อน ก็คือในระดับสมณะ ลิกขมาตุ ต่อมาก็ฐานของคนวัดจะถือศีล 8 จากนั้นก็จะเป็นชาวชุมชน ก็คือศีล 5 จะมีครอบครัวได้พอชุมชนเสร็จก็มีโรงเรียน ก็คือกลายเป็นว่า วัด-บ้าน-โรงเรียน ก็อยู่กันเป็นเหมือนชุมชน เรียกว่าบวร....” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 4)

2) การเห็นคุณค่าในตนเอง เป็นการตระหนักรู้ค่าของชีวิต การได้ทำประโยชน์ให้ส่วนรวม ได้เสียสละเพื่อคนอื่น ทำให้รู้สึกชีวิตมีสาระมากขึ้น ดังจะเห็นจากคำบอกเล่าที่ว่า

“...มาที่นี้แล้วเหมือนเราได้มีคุณค่า ไปที่อื่นนั่งสมาธิเฉย ๆ ไม่ได้ทำประโยชน์อะไร แต่มาอยู่ที่นี้ได้ทำหนังสือ ได้ทำโน่นนี่ทั้งวันเลย เราก็อ๊ะ! นี่เป็นวัดที่แปลกจากที่อื่นที่เรา มาแล้วรู้สึกว่าเราได้ทำคุณค่ากับตนเอง มันได้เห็นทันทีอะไรแบบนี้....” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 3)

“...ชีวิตเรามันทำประโยชน์ให้กับคนอื่นมากกว่า แล้วเราก็ได้ประโยชน์ด้วยได้เสียสละ ซึ่งเวลาทำงานข้างนอกเนี่ยเราได้ส่วนตัวเราอย่างเดียว กอบโกยเอาไรต์เอาเปรียบคนอื่นตามหน้าที่การงานที่มันเป็นไป มาที่นี้ชีวิตมันได้ทำงานบุญโดยที่ไม่มีรายได้ ได้ทำประโยชน์ช่วยงานพ่อท่าน ขณะเดียวกันเราก็ได้ลดละกิเลส เราใช้ชีวิตที่เรามีคุณค่ามากขึ้น มากกว่าอยู่ข้างนอกที่เราต้องวิ่งทำงานหาเงิน อยู่ที่นี่เราไม่ได้ทำงานมีเงินเป็นรายได้ เราทำงานไปด้วยคุณแลสุขภาพไปด้วยคุณครอบครัวเราด้วย เสร็จจากครอบครัวเรา ก็มีเวลาไปช่วยงานวัด อยู่ที่นี่เหนื่อยน้อยกว่าอยู่ข้างนอกเยอะ ข้างนอกมันมีการแข่งขันสูง อยู่ที่นี่มันไม่ต้องเดินทาง ความเครียดมีน้อยกว่า ข้างนอกโดยระบบงาน โดยการแข่งขันทำให้เครียด....” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 3)

3) การแสวงหาธรรมะ เป็นความต้องการค้นหาสิ่งที่เป็นความจริงแท้ของชีวิต อยากรู้ว่าชีวิตจริง ๆ เป็นอย่างไร เนื่องจากสนใจการปฏิบัติธรรม ต้องการแสวงหาสิ่งที่ดีที่สุดของชีวิต ต้องการศึกษาศาสนาให้ชัดเจน ดังคำบอกเล่าที่ว่า

“...ชอบนะ ชอบพระพุทธรูป ชอบแสวงหา พระที่บอกปฏิบัติเคร่ง ๆ เนี่ยจะชอบ แต่ที่โศกเศร้ากว่า ฉันมีมือเดียวแล้วทำงานตลอดเลย เราจะเห็นพระที่นี้ตอนไหนก็เห็นได้ พระที่อื่นต้องเป็นเวลาไม่ใช่เราจะเข้าถึงได้ง่าย ไม่ใช่เราจะเห็นได้ง่าย ๆ มาอยู่ที่นี้เห็นพระหมดเลย...” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 3)

“...รู้จักตั้งแต่เป็นนักศึกษาเรียนรามคำแหง ตอนนั้นอยู่บ้านป่าที่ซอยนวลจันทร์อยู่ใกล้โศกนี่แหละ และก็เป็นคนชอบแสวงหาทางด้านนี้อยู่แล้ว เพราะว่ามีกลุ่มพี่สาวที่เขาเรียนรามเหมือนกันเขาจะไปทางสายวัดของหลวงพ่อดำ แต่ตัวเองก็ไปตามทางพี่สาวแต่ก็รู้สึกว่ายังไม่ใช่ ที่นี้สันตโศกก็อยู่ใกล้บ้านป่าด้วย พอตอนที่มากับเพื่อนตอนนั้นก็แค่มาเที่ยว พอมาเที่ยวแล้วก็คิดว่าเอ๊ย! มันน่าสนใจ ไม่คิดว่าที่นี่จะเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม คิดว่าเป็นสถานที่ท่องเที่ยวช่วงนั้นก็มาเรื่อย ๆ แล้วก็มาเจอ ลิกขมาตุ(นักบวชหญิง)ท่านหนึ่ง ก็ทำความรู้จักไปเรื่อย ๆ ว่าสันตโศกเป็นยังไง อยู่กันยังไง เพราะไม่เห็นเหมือนการปฏิบัติธรรมข้างนอก ตอนนั้นยังเป็นวัยรุ่นก็ไม่ได้สนใจมากมาย ก็เคยตามพี่สาวไปที่หลวงพ่อดำเหมือนกัน เสถียรธรรมะก็ไป ส่วนใหญ่จะชอบไปแสวงหาทางด้านนี้...” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 4)

3.1.2 เหตุจูงใจภายนอก

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลัก ถึงเหตุจูงใจในการเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนบุญนิยมสันตโศก กรุงเทพมหานคร ของบิดา มารดาและบุตร สามารถสรุปประเด็นสาเหตุจูงใจได้ 4 ประเด็น ได้แก่

1) รูปแบบสังคมที่น่าอยู่น่าอาศัย พบว่า สาเหตุจูงใจของทุกครอบครัวมาจากความต้องการเข้ามาอยู่ในสังคมที่มีมิตรดี สหายดี สังคมปลอดภัย มีความอบอุ่น เป็นที่เป็นที่น่าอยู่ ร่วมกันด้วยระบบสาธารณโลกิ แบ่งกันกินแบ่งกันใช้ ร่วมกันทำงาน คนในสังคมมีการปรับตัวเข้าหากัน มีแนวคิดไปในแนวทางเดียวกัน มีการรับและให้ทางด้านวัตถุและจิตวิญญาณ มีสัมพันธ์ภาพที่ดีงดงาม ดังคำบอกเล่าที่ว่า

“...ที่น่าจะเป็นคือรูปแบบสังคม ที่นี้มันดูเป็นสังคมควรที่จะมาอาศัย คือสังคมอื่นมันก็ไม่ได้ดูว่าน่าอาศัยอะไร ถ้าคิดว่ามันมีที่อื่นที่มันดูแล้วน่าอาศัย แล้วเราสามารถอาศัยอยู่ได้ เราก็จะไปที่นั่น แต่ว่าเราก็ไม่ได้แสวงหาอะไรแล้ว ตั้งแต่รู้ความมาก็มาเจอกับสังคมนี้ ก็รู้สึกว่า เป็นสังคมที่ดี เป็นรูปแบบที่เอื้อต่อการใช้ชีวิตอยู่...” (สัมภาษณ์บิดา, ครอบครัวที่ 1)

“...ผมอยู่ร่วมกับคนอื่นแล้วไม่เกิดปัญหามากกว่า ถ้าเกิดว่าเราไม่มีปัญหาที่จะไปขัดแย้งกับคนในชุมชน หรือว่าเราไปเรียกร้องอะไรมาก คือถ้าเกิดว่าเรามีความคิดที่เป็นไปในรูปแบบแนวทางเดียวกัน คุณมันก็จะเหมือนว่าไม่มีอะไรที่เป็นอุปสรรคในการใช้ชีวิตอยู่ที่นี้....” (สัมภาษณ์บิดา, ครอบครัวที่ 1)

“...คืออยู่ที่นี้มันพอใจมากกว่าตรงที่ว่ามันก็อยู่กับเพื่อน อยู่กับคนที่มีลักษณะที่คล้ายกัน มันดูแลคอกัยกว่า ดูจะเป็นอะไรที่สามารถใช้ชีวิตครอบครัว ที่เข้าช่วยเหลือกัน มันก็เป็นอะไรที่จะช่วยให้ครอบครัวสบายกว่าในการที่จะไปใช้ชีวิตอยู่ข้างนอกตามลำพัง....” (สัมภาษณ์บิดา, ครอบครัวที่ 1)

“...ก็มาจากความอบอุ่นที่ได้รับจากชาวชุมชน อยู่ที่นี้รู้สึกอบอุ่น เวลาที่เราขาดเหลืออะไรเขาก็หยิบยื่นให้ คนที่นี้เขาเอ็นดูลูกเรา รู้สึกสบายใจมันมีความรู้สึกเหมือนกับเป็นครอบครัวจริง ๆ เป็นครอบครัวใหญ่ มันรู้สึกอบอุ่นมันรู้สึกเหมือนกับเป็นบ้านของเราจริง ๆ คือทำให้เหมือนกับเป็นบ้านของเราจริง ๆ ทั้งใจทั้งความรู้สึกนี่มันเป็นเหมือนบ้านมันก็เลยทำให้เราอยู่ได้จนถึงทุกวันนี้....” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 1)

“...มันเป็นปกติอยู่แล้วที่ว่าจะต้องช่วยคนอื่นเวลาไม่มีใครเคอะคร้อนมา เราอยู่กับคนในชุมชนแล้วก็ต้องผูกมิตรสัมพันธ์ คือเราปฏิบัติทุกอย่างโดยอัตโนมัติ เราไม่ได้ต้องตั้งว่าเราจะต้องทำอะไรเป็นพิเศษแบบนี้ ๆ....” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 1)

“...ประทับใจตรงที่ว่า บางทีเห็นพ่อท่านเขาเอื้อลูกเรา ชาวชุมชนเอื้อเพื่อต่อลูกเรา มันเป็นความประทับใจ คือใจเรามันไม่ได้ต้องการอะไรหรอก เราอยู่ไปเราก็ออยู่ได้ อยู่ไปโดยที่ไม่ต้องมีใครมาแสดงอาการเทิดทูนชื่นชมว่าเธอดีนะ เราไม่ได้ต้องการตรงนั้น แต่เวลาที่ลูกเราเดินไปตรงไหน คนนั่นคนนั้นก็มาเอื้อ มาจับเนื้อต้องตัวชื้อนู่นชื้อนี่ชื้อขนมให้ยื่นอะไรให้แบบนี้ อันนี้เป็นความประทับใจ เป็นกำลังใจ บางทีพ่อท่านก็เล่นกับลูกเรา อันนั้นประทับใจและมีกำลังใจรู้สึกว่ามีแรงผลักดันที่จะให้เราอยู่ตรงนี้อยู่ไปเรื่อย ๆ อยู่ไปจนไม่รู้วันไหนอะไรยังไง....” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 1)

“...อยู่ที่นี้แล้วมีความสุขครับ ได้อยู่กับเพื่อน ๆ ได้ทำอะไรที่ไม่เคยทำ เจออะไรแบบแปลก ๆ ใหม่ ๆ ทำกิจกรรมมากกว่าเรียนในห้องครับ....” (สัมภาษณ์บุตรคนที่ 1, ครอบครัวที่ 2)

“...ก็เห็นว่าหมู่กลุ่มนี้เป็นหมู่กลุ่มที่ดี มีการพาไปเจริญมากกว่าที่จะพาเราไปตกต่านะ แล้วก็เข้าใจธรรมะที่มันได้เต้าขึ้นไปจากหยาบ ๆ ที่เราเคยเป็นอยู่มันก็ค่อย ๆ ดีขึ้น ๆ สูงขึ้น ๆ ไป มันก็มีแต่ทางที่มันเจริญขึ้น ไม่ใช่ว่าเราจะตกต่ำไปเรื่อย ๆ แล้วก็ช่วยเหลืองานการคือผมมันสายงานมากกว่ามันก็ได้ใช้ความสามารถตัวเองที่ได้มารู้จักที่นี่ ได้ศึกษาปฏิบัติธรรมที่นี้

แล้วก็ได้ช่วยเหลือการงาน แล้วก็ฝึกหัดปฏิบัติ เรื่องการงานที่มัน ได้พัฒนาเพิ่มขึ้น เราก็ได้ให้กลับไปในส่วนกลาง ความรู้ ความเข้าใจ ความเก่ง คือความเก่งในเรื่องของงานมัน ได้มากขึ้น เราก็เอาความเก่งของเราตรงนี้ก็กลับไปให้ส่วนกลาง อย่างของผมนี่จะได้ทางสายโรพิมพ์ พวกช่างด้านนี้มากกว่า ในเรื่องของการที่จะไปปฏิสัมพันธ์กับผู้คนอะไรต่าง ๆ จะไปบอกไปสอนอะไรเขาคงไม่ถนัด แต่ผมจะได้ในเรื่องของงานมาในสายแบบนี้...” (สัมภาษณ์บิดา, ครอบครัวที่ 3)

“...เพราะอยู่ที่นั่นก็ได้รับคุณค่าสาระประโยชน์อะไรต่าง ๆ ที่จะให้เราได้เจริญขึ้นนะ นี่ถ้าไม่มีคนมาช่วยสอนช่วยบอกอะไร แนะนำแนวทางที่เราจะปฏิบัติละก็ มันก็ไม่น่าจะเจริญขึ้น...” (สัมภาษณ์บิดา, ครอบครัวที่ 3)

“...อยู่หมูกุ่มมันมีตัวช่วยแล้วเราก็ได้ทำประโยชน์ให้หมูกุ่ม เหมือนที่เราได้รับแล้วเราก็ให้คืนบางส่วนอะไรอย่างนี้ มันจะเป็นการเกื้อกูลกัน แล้วเราก็ได้ติดตามธรรมะ ได้คบคุ้นกับผู้คนหลาย ๆ คน ทั้งสมณะ(นักบวชชาย) ญาติธรรมอะไรต่าง ๆ ได้มีการช่วยเหลือกันทั้งด้านวัตถุ และทางด้านจิตวิญญาณ...” (สัมภาษณ์บิดา, ครอบครัวที่ 3)

“...ประทับใจความเป็นพี่เป็นน้อง และก็ความเอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกันในสังฆมอ โศก แล้วก็ทุกคนทำงานโดยไม่หวังผลตอบแทน ทำงานเพื่อลดละกิเลสตัวเอง เกิดปัญหาอะไรทุกคนก็ต้องมาลดที่ตัวเอง เช่นว่า เขามีการเปลี่ยนแปลงระบบอะไรใหม่ ๆ แต่ว่าเราไม่เห็นด้วยเราก็ต้องกลับมาลดที่กิเลสตัวเองเราจะได้อะไรขึ้นด้วยคือมันจะเป็นโจทย์ให้เราฝึก อยู่ที่อื่นเราก็ไม่ได้ฝึกแบบนี้...” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 3)

“...ก็วิถีชีวิตแล้วก็แนวคำสอนที่เราได้ฟัง ได้เห็น ได้สัมผัส ความอบอุ่นความเป็นพี่เป็นน้องเวลาเจ็บป่วยเราก็ดูแลกันทั้ง ๆ ที่ไม่ใช่ญาติกันแต่ดูแลมากกว่าญาติอีก เพราะญาติเราอยู่ไกลอยู่ต่างจังหวัด คนที่อยู่ใกล้ ๆ เนี่ยเขาก็จะดูแล มีอะไรเราก็ช่วยเหลือกัน เวลาเราไปต่างจังหวัด แล้วพ่อบ้านอยู่เราก็ฝากพี่ ฝากคุณดูแล ฝากซื้อข้าวด้วย...” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 3)

“...คือถ้าเทียบกัน ที่นี้ถ้าเราเข้ามาอยู่แล้วมันอบอุ่น คนที่นี้ไม่ใช่ญาตินะคะ แต่ยิ่งกว่าญาตินะคะ เหมือนญาติเพราะว่าบางทีเราเจอเขาต่อว่า การต่อว่ามันเป็นตัวตนของเราที่ไปถือสา มันเป็นอัตตาของเรา ขอบคุณเขาด้วยซ้ำที่ไปจุดตัวตนเราออกมา เมื่อก่อนจะคิดไม่ได้แบบนี้ พอเจอ โจทย์ปุ๊บจะรีบวิ่งเข้าไปปรึกษากับสิกขมาตุตลอด...” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 4)

2) การเกื้อกูลต่อกันทางเศรษฐกิจ พบว่า สาเหตุจูงใจในการเข้ามาอยู่ใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนอโศก เนื่องจากไม่ต้องมีกังวลในเรื่องการเลี้ยงชีพ ไม่มีภาระจากการดำเนินชีวิต ทุกคนไม่ต้องกังวลเรื่องปัจจัยพื้นฐานของชีวิตทุกอย่างชุมชนจัดหาให้รวมถึงการศึกษาด้วย ดังคำบอกเล่าว่า

“...ก็ให้ที่อยู่อาศัย ให้การศึกษา ให้การเลี้ยงดู อาหารการกิน คืออะไรที่จำเป็นต่อชีวิต โดยปกติแล้วก็ ที่นี้ก็มีให้หมด โดยเฉพาะเรื่องการศึกษา ที่นี้มีให้กับครอบครัวให้กับเรา ก็ไม่ได้สนใจว่าจะคับขันอะไรนะ แต่คือให้การศึกษาหมายถึงให้การเลี้ยงดู ดูแลแล้วก็อบรมแค่นี้ ไม่ได้สนใจว่าจะจบ ม.3 หรือ ม.6 อะไรแบบนี้...” (สัมภาษณ์บิดา, ครอบครัวที่ 1)

“...ความสุขของผมนะครับ คือว่าเอาเป็นว่าชีวิตของผมไม่พบปัญหาอย่างที่คนอื่นเขาพบเจอกัน ผมหมายถึงคนทั่ว ๆ ไปในสังคมที่ชีวิตของเขาจะต้องเจอปัญหา แต่การที่ผมมาอยู่ที่นี่ปัญหาที่คนข้างนอกเขาจะเจอกัน แต่ผมไม่เจอ ผมก็ไม่ต้องไปแก้ปัญหามา แต่ปัญหามันก็มีนะ แต่มันเป็นคนละรูปแบบคือมันเป็นปัญหากับตัวเองมากกว่า เช่น จะเพิ่มความขยันให้กับตัวเองหรืออาจจะเป็นปัญหาที่แบบว่าศีลที่เรายังทำได้ไม่ดี แล้วก็ปัญหากับบุคคลรอบตัวบ้าง ก็เป็นปัญหาสังคมปกติที่นี่...” (สัมภาษณ์บิดา, ครอบครัวที่ 1)

“...ถ้าจะคิดในเรื่องของตัวเองเป็นค่าใช้จ่ายในเรื่องเรียน คือไม่มีเลย เป็นศูนย์บาท ทุกวันนี้ผมก็ใช้เงินบ้างเป็นค่าเดินทาง หรือซื้ออะไรกินบ้าง หรือใช้อะไรที่มันจำเป็นต้องใช้ มันก็มีเงินบ้างไม่ใช่เราจะไม่มีเงินเลย แต่หมายถึงว่าคือบางทีคนรอบข้างเขาก็มีเมตตาเอ็นดูเขาก็ให้เงินมา เราก็เก็บไว้ใช้บ้าง การทำงานของเรามันอาจจะไม่ได้ก่อให้เกิดรายได้ แต่ว่ามันก็มีบางส่วนที่เขาตอบแทนเรามาเป็นรายได้...” (สัมภาษณ์บิดา, ครอบครัวที่ 1)

“...อยู่ที่นี้มีความสุขมากกว่าตอนอยู่ข้างนอก ตอนอยู่ข้างนอกมันจะคิดว่า ตอนนี้จะได้เงินมาเท่านี้ มันก็อยากได้มากขึ้น ๆ แต่มันจะสุขตอนนั่งนับเงิน แต่พอตอนทำงานนี้มันเหนื่อยมาก ตอนที่ทำงานขายยังไม่ได้เข้ามาอยู่ในวัดจะอาศัยอยู่ข้างๆ วัด ก่อนหน้านั้นไปอยู่ที่สระแก้วกันประมาณ 2 ปี ตอนหลังสามีบอกรู้สึกว่าชีวิตมันไม่ได้ประโยชน์อะไรวัน ๆ มันก็ทำให้แต่ครอบครัวตัวเอง ก็เลยบอกว่าเข้ามาอยู่ในวัดเถอะ ทุกวันนี้ในบ้านที่อาศัยอยู่ไม่ได้มีอะไรเยอะมากมายแล้ว ของในบ้านมันไม่ได้มีอะไรมากแล้ว ส่วนใหญ่ของจะอยู่ในวัดมากกว่า พอมาอยู่วัดแล้วก็มีความสุขกว่าเมื่อก่อน มันไม่ต้องคิดเงินอะไรมา...” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 1)

“...ทุกวันนี้พอใจมากค่ะ ก็ลูกมีที่เรียน มีที่อยู่ ไม่ต้องคิดเงิน ไม่ต้องเครียด ถ้าไปอยู่ข้างนอกตอนนี้ลูกจะ 3 คนแล้วมันต้องใช้เงิน ทั้งค่าเช่าบ้าน ค่าข้าว ค่าอาหาร แค่นี้ก็เหนื่อยแล้ว พอมาอยู่วัดปัญหาทุกอย่างมันถูกตัดออกหมดเลย ไม่ต้องมีค่าใช้จ่ายอะไร ลูกก็เรียนฟรี บ้านก็อยู่ฟรีทุกอย่างฟรีหมดแล้ว...” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 1)

“...ลูกเรียนฟรี ได้รับประโยชน์ทางใจไม่เครียดมาก ถ้าอยู่ข้างนอกเครียดตาย ลูกก็หลายคนแล้วจะเอาเงินมาจากไหน ต้องทำงานให้ได้มากเดือนนี้ต้องทำให้ได้มากขนาดนี้ ๆ มันต้องคิดทุกสิ่งทุกอย่างถ้าอยู่ข้างนอก แต่พอมาอยู่ข้างในแล้วมันไม่ต้องคิดอะไร ลูกก็มีที่เรียน...” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 1)

“...ผมเรียนฟรี เสื้อผ้าฟรี ทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายไปได้มากเลย...” (สัมภาษณ์ บุตรคนที่ 1, ครอบครัวที่ 2)

“...ช่วยพ่อแม่ ประหยัดเงินเพราะที่นี่เรียนฟรี ที่แรกก็ว่าจะไม่ เพราะต้องห่างพ่อแม่ แต่สุดท้ายพอโตไปมันก็ต้องห่างกันอยู่ดี ก็เลยฝึกไว้ตั้งแต่ตอนนี้ดีกว่า...” (สัมภาษณ์ บุตรคนที่ 3, ครอบครัวที่ 2)

3) ความสะดวกสบายและความปลอดภัยของสภาพแวดล้อม พบว่า เหตุจูงใจ เนื่องจากไม่ต้องกังวลเรื่องความปลอดภัย ได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี เป็นธรรมชาติ บ้าน-วัด โรงเรียนอยู่ใกล้กันทำให้ชีวิตง่ายสบายขึ้น ในเรื่องของการเดินทางไปทำงานและเรียนหนังสือ รวมทั้งยังเป็นแหล่งผลิตอาหาร ดังคำบอกเล่าที่ว่า

“...ที่นี่ก็ปลอดภัยครับจะเดินไปไหนก็ไม่ต้องกังวล ไม่ต้องกลัว...” (สัมภาษณ์ บุตรคนที่ 1, ครอบครัวที่ 2)

“...หนูเห็นที่นี่แล้ว หนูมีความรู้สึกเหมือนเป็นบ้านของหนู คือมีป่า หนูก็เลยอยากมาอยู่...” (สัมภาษณ์ บุตรคนที่ 3, ครอบครัวที่ 2)

“...สิ่งแวดล้อม หรือญาติธรรมที่เขาฝึกปฏิบัติกันในแวดวงที่ใกล้ชิดกันเนี่ย ผมว่ามันน่าจะเป็นแหล่งที่ดี ไม่ว่าจะสิ่งแวดล้อมอะไรต่าง ๆ เรื่องปัจจัยในการดำรงชีวิตสมบูรณ์ ถือว่าสมบูรณ์เพราะว่าเป็นแหล่งมังสวิรัตอาหารการกินของใช้สอยต่าง ๆ อุดมสมบูรณ์ไม่ยากลำบาก...” (สัมภาษณ์ บิดา, ครอบครัวที่ 3)

“...รู้สึกอบอุ่น ก็เลยตัดสินใจมาซื้อบ้าน รู้สึกว่าที่นี่เป็นสังคมที่ดี เกื้อกูลกัน ช่วยเหลือกัน อยู่ตรงนี้สภาพแวดล้อมปลอดภัยกับเรา ปลอดภัยกับครอบครัวหมดเลย เพื่อนบ้านก็ช่วยเหลือเอื้อเฟื้อ ปี 2532 นี้มาซื้อบ้านที่นี้ บ้านเป็นของเราเลย...” (สัมภาษณ์ มารดา, ครอบครัวที่ 3)

“...ส่วนใหญ่ก็ไปซื้อกิน ไม่ได้ทำกินเอง ไปซื้อง่ายกว่า เราอยากกินไรเราก็ไปซื้อ เป็นคนไม่ชอบทำกับข้าวทำไม่เป็นแต่ลูกสาวชอบทำ ถ้าปิดเทอมเขาก็ทำโน่นทำนี่ วิธีชีวิตนี้ สะดวกหลายอย่างไม่ว่าจะเรื่องกิน อยู่ หลับ นอน อยู่ก็ใกล้ที่ทำงานไม่ต้องเดินทาง เวลาว่างมีกิจกรรมที่พุทธสถาน ไหนก็ไปกลับรถวัดทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายอะไรอีกเยอะเลย...” (สัมภาษณ์ มารดา, ครอบครัวที่ 3)

“...ครั้งแรกก็คุยกับเพื่อนว่า ที่นี่เหมือนป่าหิมพานต์เลย เหมือนคนละโลกกับข้างนอกอะไรอย่างนี้ค่ะ ก็รู้สึกประทับใจเลยค่ะ เป็นธรรมชาติ เราก็ชอบทางด้านนี้อยู่แล้ว...” (สัมภาษณ์ มารดา, ครอบครัวที่ 3)

“...สุขได้อยู่กับสิ่งแวดล้อมแบบนี้ค่ะ มีรุ่นพี่ มีรุ่นน้อง มีอา ๆ อบอุ่นดีค่ะ...”
(สัมภาษณ์บุตรคนที่ 1, ครอบครัวที่ 4)

4) การชี้แนะจากบุคคลในครอบครัว ผู้ให้ข้อมูลหลักได้เล่าถึงสาเหตุของใจที่ได้เข้ามาอยู่ในชุมชนบุญนิยมสันติอโศก กรุงเทพมหานคร เนื่องจากเหตุผลที่มีความเกี่ยวข้องกับตัวบุคคลซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ประกอบด้วย

(1) บุตร พบว่า บิดามารดา มีความต้องการให้บุตรเข้ามาอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี ไม่ต้องการให้บุตรแข่งขันกันเรียนอย่างเป็นบ้าเป็นหลัง เพื่อแย่งกันเข้าโรงเรียนดี ๆ หรือ มหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียง รวมทั้งอยากมีเวลาให้กับบุตรมากขึ้น อยากให้บุตรฝึกช่วยเหลือตัวเองและฝึกความอดทน ดังคำบอกเล่าที่ว่า

“...เพราะครอบครัวแล้วก็ลูกด้วย คือเขาได้มาอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี แล้วสามียึดมั่นกับทางนี้เป็นหลัก ที่นี้มันดีอะไรแบบนี้ แต่ใจเราก็งงอยาก คือเราอยากมีเงินเยอะ ๆ ยังมีความอยาก แต่บางทีมันก็ตัดใจได้...” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 1)

“...มาอโศกแรก ๆ ก็ไป ๆ มา ๆ อยู่นาน จนแต่งงาน จนมีลูก เข้า ป.1 ลูกก็อยากให้มาอยู่วัด เพราะปกติเข้าไปทำงานลูกยังไม่ตื่น กลับมาลูกก็เตรียมตัวนอนแล้ว ก็มีเวลาอยู่ด้วยกันน้อยมาก แต่พอมีลูกเนี่ย มีแรงผลักดันในลูกเราได้อยู่ใกล้ชิดลูกมากขึ้น ได้สอน ได้เห็นเขาโต พัฒนา เราได้เห็นตัวอย่างคนมีเงินร่ำรวยแต่ไม่มีเวลาอยู่กับลูก ๆ ก็จะมีปัญหา สู้เราอยู่กับลูก ได้ใกล้ชิดได้เห็นปัญหาอะไรของเขา ได้พูดคุยได้แก้ไข มันก็ไม่ไปสะสม เพราะว่าลูกเป็นตัวผลักดันให้เราออกมา ให้มาอยู่กับวัด ช่วยงานวัด กินข้าววัด เมื่อก่อนแฟนให้ออกมาอยู่วัดแต่เราไม่ยอมออก เรายังติดใจอยู่...” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 3)

“...มาอยู่ที่นี่เพราะลูก อีกอย่างเราไม่มีเหตุผลที่จะ ไปอยู่ตรงนั้นอีก สมัยก่อนเนี่ย พ่อท่านเทศน์เมื่อไหร่จะออกมา เราก็อ้างว่าโหย้! ติดอยู่รอลูกอยู่ลูกยังไม่ได้เข้าเรียน คือเมื่อก่อนหวังว่าลูกจะเข้าสาธิตเกษตร ถ้าได้เข้าก็มีข้ออ้างอีกว่าเข้าต้องไปทำงานพร้อมกัน พอลูกไม่ได้เข้าก็ไม่รู้จะเอาข้ออ้างที่ไหนมาอ้าง แล้วลูกเขาก็ตัดสินใจที่จะเรียนที่นี่ คือเราไม่มีแรงพอที่จะออกตอนนั้นลูกเขาขอเลยนะ ว่าอยากให้แม่ออกมาอยู่วัด แม่ออกมาเถอะ แม่อย่าไปทำเลยงานข้างนอก ตอนนั้นลูกยังเล็กอยู่เลยนะ เมื่อก่อนนี่ตอนเราไปฟังธรรมลูกก็ไปด้วย เขาวิ่งเล่น บางทีเขาก็ร้องไห้ แง ๆ พ่อท่านก็บอกว่าอย่าไปว่าเด็กเขา เด็กก็ได้ฟังธรรมเขาก็ได้ซึมซับทุกวัน ฉะนั้นเด็กก็จะรู้มากกว่าเราเสียอีกเขาจำได้ แต่การทำของเขา ๆ ยังไม่ได้ทำนั่นเอง การซึมซับเนี่ยสำคัญมาก เขาบอกแม่มาอยู่วัดเถอะ ไม่ต้องใช้เงิน มากินข้าววัดก็ได้...” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 3)

“...จริง ๆ แล้วเราอยากให้เขาฝึกในด้านการช่วยเหลือตัวเอง ฝึกความเข้มแข็ง ความอดทนให้เขาไปใช้ชีวิตข้างนอกให้ได้ อะไรแบบนี้...” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 4)

“...ถ้าปัจจุบันก็น่าจะเป็นเรื่องที่ลูกชายตอนนั้นเขาได้ 2 ขวบ เราก็อยากจะหาสถานที่ ที่เป็นธรรมชาติให้กับเขา ให้เขาอยู่กับดินอยู่กับธรรมชาติ เล่นทรายอะไรแบบนี้ แล้วก็มีความรู้สึกที่นี่เหมือนบ้านหลังที่ 2 ของเรานะ หลังแรกนี่ก็คืออยู่ที่บ้านไร่ไหมคะ ก็เลยรู้สึกที่นี่แหละน่าจะใช่ แล้วก็ตอนนั้นไม่คิดว่าจะเข้ามาอยู่เลยแต่พอเข้ามาอยู่เรื่อย ๆ ตอนแรกก็ให้ลูกเรียนอยู่ข้างนอก เรียน โรงเรียนเอกชน ตอนนั้นเรารักลูกแบบหลง ไม่อยากให้ลูกลำบากเพราะว่าลูกชายนี้เลี้ยงมาเอง เรียนเอกชนค่าเทอมแพง เหมือนเราตามใจเขา เขาจะไม่ได้ฝึก...” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 4)

“...ก็คือองค์ประกอบหลายอย่างนะคะ แล้วก็ลูกด้วยที่เราไม่อยากให้ลูก ไปอยู่สิ่งแวดล้อมข้างนอกที่ไม่ดี อยากให้เขาฝึกฐานจิตตรงนี้ให้แข็งแรง ถ้าเราตายไปเราก็นอนตายตาหลับ ช่วยเหลือตัวเองได้อะไรแบบนี้...” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 4)

(2) ญาติที่เป็นครอบครัวเดิมแนะนำ หรือพามาอยู่ชุมชนสันติอโศก พบว่า บางครอบครัวได้รับการแนะนำจากญาติที่มาจากครอบครัวของตัวเอง ดังคำบอกเล่าว่า

“...แรกเลยก็คือแม่พามาโรงเรียน แม่พามาวัด เรื่องไปวัดนี่เป็นเรื่องปกติแหละครับ มาเล่นวันหยุด แล้วก็ตอนนั้นยังอยู่ชั้นประถมแล้วก็พอดีที่นี้มีเปิดเป็น โรงเรียน ก็เลยมาสมัครเรียน ตั้งแต่นั้นมาก็อยู่ที่นั่นมาตลอด เป็น โรงเรียนพุทธธรรมวันอาทิตย์ หลังจากนั้นก็เรียนจนถึง ม.6 ตอน ที่รู้จักอโศกอายุประมาณ 7-8 ขวบ ก็รวมเวลาที่รู้จักสัมผัส ใช้ชีวิตมาอยู่ที่ 20 กว่าปีแล้ว...” (สัมภาษณ์บิดา, ครอบครัวที่ 1)

“...รู้จักจากอาค่ะ ก่อนหน้านั้นอามาทำงานอยู่ข้างวัด ก่อนหน้านั้นแกเคยทำงานอยู่ ชมร. (ร้านอาหารมังสวิรัต) ทำงานพลังบุญ แล้วแกก็ทำกิจการของตัวเองอาศัยอยู่ข้างวัด ก็เลยมา ตอนนั้นเรียนจบ ม.3 จากโรงเรียนข้างนอก ก็เข้ากรุงเทพฯมาทำงาน หลังจากนั้นทำงานได้ไม่ถึงปี ก็มาอยู่กับอา ซึ่งตอนนั้นอาใช้ให้มาส่งของที่บริษัทพลังบุญ ก็เลยได้มาส่งพวกงา ัญชูปืช ก็เลยทำให้สนิทกับคนพลังบุญ สนิทไปสนิทมาก็เลยรู้สึกว่ายากมาอยู่ ก็เลยขอว่าไปอยู่ที่พลังบุญได้ไหม ตอนนั้นมาอยู่ก็มาทำงานฟรีกับพลังบุญ ไม่ได้รับเงินเดือน มาเป็นชาวอโศกตั้งแต่อายุ 15 ตอนนี้อายุ 31 แล้วก็ประมาณ 16 ปี มาคบกับคนอโศก ก็รู้สึกว่ายากดี เหมือนเป็นพี่เป็นน้องกันจริง ๆ ก็เลยทำให้เราอยู่ได้มาเรื่อย ๆ...” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 1)

“...เอ่อ! รู้จักเนี่ย เมื่อปี 2529 ปีที่เป็นญาติพามา เขาเป็นคนที่สนใจศาสนา เขาพามา ดูพฤติกรรม ปกติเสาร์ อาทิตย์เราก็ไปตามวัดก็ไปมาหลาย ๆ วัด พอมารู้จักก็สนใจ...” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 3)

(3) ญาติธรรมแนะนำให้รู้จักชุมชนอโศก พบว่า เหตุจูงใจมาจากญาติธรรมแนะนำพาเข้าร่วมกิจกรรมของชาวอโศก ดังคำบอกเล่าที่ว่า

“...มีญาติธรรมคนหนึ่ง ตอนนี้อยู่ที่นี่(สันติอโศก กรุงเทพมหานคร)ครับ รู้จักไหมครับพอดีป่าแกไปอยู่ที่ชุมพร คือป่าแกทำงานกับญาติธรรมคนหนึ่งที่อยู่ท้ายซอย(ซอยตัดบาตร)นี้ แล้วเขาให้ป่าแกไปเฝ้าตลาดนัด คือเป็นสวนนั่นแหละ แล้วก็เฝ้าตลาดนัดด้วย แล้วเขาก็ให้ป่าคนนี้อย่างไร ก็เลยได้รู้จักกับป่าเป็นคนแรก จากนั้นก็ได้พูดคุยกัน ตอนหลังได้ไปอบรม แล้วก็ได้ออกไปมีโอกาสได้ไปอบรมครั้งแรกที่ จ.ตรัง อบรมสังฆกรรมชีวิตครับ ไปอบรมเมื่อ 13 ปีที่แล้วนะ แล้วก็เวลาผ่านมาเกือบ ๆ ปี มีโอกาสอบรมครั้งที่สอง อบรมสังฆกรรมชีวิตเหมือนกันที่ปฐมอโศก หลังจากนั้นก็วนไป เวียนมากับชาวอโศก มาเป็นชาวอโศกก็เกือบ ๆ 14 ปี ครับ แล้วก็มาเข้าตอนช่วงที่ลูกคนแรกเรียนที่นี่ มีลูก 4 คนคนโตจบ ม.6 คนที่สอง จบ ม.3 คนที่ 3 และ 4 กำลังเรียน ทุกคนเรียนกับอโศกหมดเลย...” (สัมภาษณ์บิดา, ครอบครัวที่ 2)

“...น่าเป็นคนแนะนำให้มารู้จักที่นี่ น่าเป็นแม่ครัว พบเจอกันที่บุพผาสวรรค์เขาเป็นแม่ครัวอยู่ที่นั่น แล้วตอนนั้นผมอยู่ช่วงกลบทุมวันแล้ว อ.ที่ช่วงกลบทุมวันพาไปทำจิตอาสาไปช่วยเหลืองานทั่ว ๆ ไป ผมก็เลยไปอยู่ในครัวไปรู้จัก หลัง ๆ แกก็ออกมาจากที่นั่น แล้วแกมารู้จักชาวอโศก แกก็เลยแนะนำให้มารู้จักชาวอโศก ผมมารู้จักที่นี่น่าจะปี พศ. 2525 นะ ตอนที่รู้จักก็ยังไม่ได้มาอยู่ ไป ๆ มา ๆ ตอนนั้นที่ยังไม่ได้รู้จักที่นี่ก็ยังไม่เรียนหนังสืออยู่...” (สัมภาษณ์บิดา, ครอบครัวที่ 3)

5) ความประทับใจต่อคำสอนหรือศรัทธาต่อสมณะโพธิรักษ์ ผู้ให้ข้อมูลหลักมีความประทับใจและศรัทธาในคำสอน แนวคิด แนวปฏิบัติของสมณะโพธิรักษ์และชาวอโศกที่เคร่งครัดชัดเจน และดีงามซึ่งแตกต่างจากพระภิกษุสงฆ์ทั่วไป ดังคำบอกเล่าของบิดาที่ว่า

“...ผมศรัทธาสมณะทุกรูปนะ คำสอนของพ่อท่านก็ เท่าที่ผมยึดหลักได้ คือ การทานมังสวิรัต คีล 5 นี่มันครอบคลุมไปหมดเลยนะ ละก็ฝึกการให้ ก็ทำให้เรามีความสุขได้แบ่งปัน แล้วเราก็ได้เรื่องสุขภาพ แล้วก็ยึดคีล 5 นี้ครอบคลุมหมดเลย ผมว่า 2 อย่างนี้ครอบคลุม ผมจะยึดคำสอนของพ่อท่านอีกที่ว่า ตัวอย่างที่ดีมีค่ายิ่งกว่าคำสอน คือ ผมจะทำตัวอย่างให้ลูกเห็น ลูกได้ทำตาม...” (สัมภาษณ์บิดา, ครอบครัวที่ 2)

“...ประทับใจพ่อท่านครับ ที่พ่อท่านสอนให้เดินสายธรรมะ ถือคีล 5 ประทับใจตรงนี้แหละครับ...” (สัมภาษณ์บุตรคนที่ 2, ครอบครัวที่ 2)

“...พ่อท่านบอกว่าเป็นข้าราชการมันเอาเปรียบ แล้วมันก็เอาเปรียบจริงๆ ยิ่งเราเป็นระดับหัวหน้างานทำงานส่วนใหญ่ก็คือบริหารอยู่บนโต๊ะประชุม แต่คนลงมือทำคือลูกน้อง ซึ่งทำงานหนักกว่าเราอีกแต่คนที่ได้ผลงานกลับเป็นหัวหน้า ก็เลยคิดว่าเป็นการเอาเปรียบ เพราะโดยสายงานเขาก็จะรู้ว่าหน่วยงานไหนมีผลงานก็จะได้รับคำชม ซึ่งเราไม่ได้ลงแรงอะไร แค่ออกไอเดียเฉย ๆ ซึ่งบางทีก็ไม่ได้ออก ไอเดียด้วยซ้ำไป ลูกน้องเป็นคนออกให้อะไรแบบนี้ เพียงแต่เราออก

ความเห็นใจ คือตอนนั้นเรายังมองไม่ออกว่าเป็นการเอาเปรียบแต่พอพ่อท่านบอก เราก็คิดว่ามันเป็นการเอาเปรียบ แต่ก็ยังออกจากงานไม่ได้ แต่มีความตั้งใจไว้แล้วว่าตั้งแต่เข้าวัดถ้าเราทำงานไปสักกระยะหนึ่งเราจะลาออก พอเรามีบ้านญาติอะไรเราจะออก แต่พอถึงอย่างที่คิดไว้มันก็ไม่ได้ ออกง่าย ๆ มันยังคิดก็คิดว่าเสียขายเงินเดือน เสียขายตำแหน่งอะไรแบบนี้ เราก็ยังคิดอะไรเยอะเยอะ” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 3)

“...ประทับใจคนค่ะ ประทับใจทุกอย่างที่เป็นอโศกค่ะ โดยเฉพาะหลวงปู่ค่ะ หลวงปู่เป็นคนที่ขยันมากค่ะ ไม่เคยบ่น แล้วก็หลวงปู่เป็นแบบอย่าง เป็นตัวอย่างของชาวอโศกทุกคนค่ะ” (สัมภาษณ์บุตรคนที่ 1, ครอบครัวที่ 4)

สรุปได้ว่า จากการวิเคราะห์เหตุจูงใจในการเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนบุญนิยมสันติอโศก กรุงเทพมหานคร พบว่า สามารถแบ่งออกเป็นเหตุจูงใจภายในและเหตุจูงใจภายนอก โดยเหตุจูงใจภายในประกอบด้วย การมีชีวิตที่สงบพอเพียง การเห็นคุณค่าในตนเอง และการแสวงหาธรรมะ เหตุจูงใจภายนอกประกอบด้วยรูปแบบสังคมที่น่าอยู่อาศัย การเกื้อกูลต่อกันทางเศรษฐกิจ ความสะดวกสบาย ปลอดภัยของสภาพแวดล้อม การชี้แนะจากบุคคลในครอบครัว และความประทับใจต่อคำสอน หรือศรัทธาต่อสมณะโพธิรักษ์

3.2 การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในครอบครัว ภายหลังจากเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนบุญนิยมสันติอโศก กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของทั้ง 4 ครอบครัว ภายหลังจากเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนชาวอโศก กรุงเทพมหานคร โดยสามารถจำแนกผลการวิเคราะห์ออกได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของบิดา หรือมารดา การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของบุตร และการเปลี่ยนแปลงภายในครอบครัว

3.2.1 การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของบิดา หรือมารดา

ผู้ให้ข้อมูลหลักแต่ละครอบครัว ได้เล่าถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อตนเองหลังจากที่ได้เข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนอโศก ซึ่งสามารถสรุปประเด็นการเปลี่ยนแปลงได้ 2 ประเด็น ได้แก่

1) การเปลี่ยนแปลงภายใน ผู้ให้ข้อมูลหลักได้เล่าถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายหลังการเข้ามาอยู่ในชุมชนอโศก ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ด้าน ประกอบด้วย

(1) วิธีคิด มุมมอง ทักษะคติ ภายหลังจากการเข้ามาอยู่ในชุมชนชาวอโศก พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักมีชีวิตที่มีหลักเกณฑ์ มีระบบระเบียบมากขึ้น มองโลกในแง่ดีมากขึ้น รู้จักปรับจิตใจ ปรับใจ มีสติมากขึ้น ดังคำบอกเล่าที่ว่า

“...เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมัย! ก็เปลี่ยนแปลงนะฮะ ในเรื่องของการที่ต้อง คือถ้าเกิดโดยปกตินิสัยน่าจะเป็นคนที่แบบไม่มีหลักเกณฑ์อะไร คือแบบว่าฟรี ไม่มีหลักเกณฑ์

หลักการว่าจะต้องเป็นอย่ำน้อย่างนี้ของชีวิต แต่เพราะพ่อท่านได้ให้หลักเกณฑ์ไว้แค่อย่างน้อย ต้องมีศีล 5 อะไรอย่างนี้ซะ ซึ่งนี่ก็น่าจะเป็นส่วนที่เราต้องนำมาปรับใช้ในชีวิต เพราะเรารู้สึกว่ามัน เป็นสิ่งที่จำเป็นที่เราต้องมี....” (สัมภาษณ์บิดา, ครอบครัวที่ 1)

“...วิธีคิดหรือซะ มันก็ไม่ได้มีรูปแบบอะไรที่ชัดเจน มันก็ไม่ได้หัก มันก็ ถูกกลมเกลอกันมาเรื่อย ๆ ก็เลยดูไม่ค่อยจะมีอะไรแตกต่าง....” (สัมภาษณ์บิดา, ครอบครัวที่ 1)

“...ก็มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ณะคะ ในเรื่องของการทำใจ คือ บางที บางอย่างเราอยู่ในนี้เราเจอผัสสะเรายังทำใจไม่ได้ บางทีเราก็นึกถึงคำสอน เราก็เอามาเตือนสติ ตัวเอง ว่าควรจะทำใจแบบนี้ ๆ....” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 1)

“...ตอนที่ยังไม่ได้เข้าอโศก ตอนนั้นก็ไม่ได้คิดว่าจะต้องมาใช้ชีวิตแบบ เศรษฐกิจพอเพียง อาจจะเคยได้ยินแบบผ่าน ๆ แต่ยังไม่เคยมาเจอแบบนี้ แต่พอมาเจอถามว่าเปลี่ยน ไหม ก็ตอบว่าเปลี่ยนนะ คือตอนนั้นแค่เรายังไม่รู้ แต่ตอนนี้เรารู้แล้วเราก็เลยต้องเปลี่ยน....” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 1)

“...ก็น่าจะเปลี่ยนนะ เมื่อก่อนเราจะคิดไปตามแบบทั่ว ๆ ไป ไม่มีใคร บอกใครสอนที่จะให้มาลดละ มาประพฤติปฏิบัติอย่างนี้ ก็พื้น ๆ ของคนข้างนอกเค้าอยากได้อะไรต่ออะไร แต่โดยจริง ๆ แล้วผมก็ไม่ได้มีพื้นที่จะเป็นคนอย่างนั้นมา มันก็มีแนว ๆ มาทางนี้อยู่ พอประมาณอยู่ว่า ไม่ได้ไปจี๊จ้าเหมือนคนข้างนอกเค้า แต่ว่าได้มีจังหวะมารู้จักที่นี้ก็เลยได้มารู้มา เข้าใจ....” (สัมภาษณ์บิดา, ครอบครัวที่ 3)

“...เปลี่ยนจากชีวิตที่พึ่งเพื่อดิ้นรนเพื่อให้ตนเองมีรายได้มีตำแหน่ง แล้วก็ สังคมเขาอยากได้อะไรเราก็อยากมีเหมือนเขา แต่มาตรงนี้ท่านให้เราใช้ชีวิตแบบพอเพียง มีน้อย กินน้อย ไม่ต้องไปแข่งขันอะไรกับใครเป็นชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ต้องไปอยากได้อะไรมาก....” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 3)

“...โอ้โห! เยอะเลยคะ(หัวเราะ) เปลี่ยนทั้งรูปร่างนอก แล้วก็กายข้างใน เพราะตัวเองก็ไม่ได้เก่งในเรื่องของการศึกษาภาษาบาลี ปริยัติไม่เก่ง แต่ก็ได้สมณะ(นักบวชชาย) สิก ขมาตุ(นักบวชหญิง) คอยขัดเกลาให้ด้วย ตอนมาอยู่ปีแรกท่านก็บอกให้ฟังธรรมมาก ๆ ก็บอกท่าน ว่า หนูฟังไม่ได้พ่อท่าน(สมณะ โปธิรักษ์)เทศน์สูงฟังไม่รู้เรื่อง แต่พอตอนนี้ท่านให้เราจับประเด็น เอาเฉพาะที่เราเข้าใจ แล้วเวลาเราเจอผัสสะเจอ ใจหทัยก็เอามาปรับกับตัวเอง แล้วก็คือการฟังท่านว่านี่ คือการเรียนรู้แต่ถ้าถ้าเรายังดีใจหทัยไม่แตกเรายังมองข้างนอกยังอ่านคนอื่นก็ต้องวิ่งไปคุยกับท่าน คือ ไปทบทวนว่าตัวไหนคือกิเลสของเรา ตัวไหนคือตัวที่เรารู้ซ่านแล้วก็ทำให้เราได้เห็น ได้กลับมา อ่านตัวเองได้กลับมาดูตัวเองว่า อ้อ! ตัวนี้คือตัวกิเลสของเรา ตัวที่เราจะไปยึดยังไปหลงมันอยู่....” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 4)

“...เปลี่ยนค่ะ ก็ถ้าเมื่อก่อนโดนผัสสะ โคนโทษก็จะมองออกไปข้างนอกว่า คนนั้นทำร้ายเรา คนนั้นไม่ดี ตอนแรกก็ใช้วิธีกดข่มสมณะกดเอาไว้ก่อน แล้วก็ค่อยไปหาสัตบุรุษหรือว่าเป็นเพื่อนที่เป็นกัลยาณมิตรคอยช่วยทบทวนแล้วก็แก้ แต่ว่ามีสมณะท่านหนึ่งสอนว่าสิ่งสำคัญ ก็ถ้าเราไม่ได้ฝึกด้วยตัวเองไม่กลับมาทบทวนด้วยตัวเองมันก็จะทำให้เราวิ่งหาให้คนอื่นช่วยอยู่ตลอดเวลา แต่ท่านก็ให้เวลามาเป็นปีในการฝึก แต่ว่าอย่าขาดการฟังธรรมจากพ่อท่านด้วย นิสัยก็จากการที่ตัวไหนที่เราแบบว่ายังมีนิสัยไม่ดีอะไรแบบนี้ มันก็ทำให้เราได้ฝึกโทษซ้ำ ๆ ให้เรากลับมามองตัวเองว่านี่เรายังมีตัวนี้ละ ก็คือขอบคุณทุกโทษที่เข้ามาหาทำให้เราได้กลับมาทบทวนกับตัวเองแล้วเกิดการเปลี่ยนนิสัยตัวเองไปเรื่อย ๆ ค่ะ แต่ก็ยังไม่ได้ถึงขั้นเก่ง ยังไม่ได้เก่ง...” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวยุคที่ 4)

“...ก็ทำให้เรามีสติมากขึ้น คิดบวกได้มากขึ้น พยายามไม่อ่านไปนอกตัวมากขึ้น แต่ถ้าตามสติไม่ทันก็ใช้วิธีกดข่มสมณะ แต่ถ้าหลุดไปแล้วก็บอกกับตัวเองว่าไม่เป็นไร เราก็อาจจะทดสอบไม่ผ่าน แต่ว่าไม่ไปบีบบังคับตัวเองเพราะบางทีมันก็กลายเป็นยึดดี ยึดดีเหมือนกับว่าอยากให้มีมันได้เร็วๆ อยากจะให้มันหลุดเร็วๆ จากความทุกข์ เพราะว่าพอเราเจอผัสสะเจอโทษมันทำให้พลังที่เรากดข่ม หรือสมณะเอาไว้มันไม่สามารถไปแก้ได้ มันเหมือนฟุ้งซ่านแล้วมันวนอยู่อย่างนี้ค่ะ ก็อยากจะให้ตัวเองได้แก้ไข แล้วก็แก้โทษตัวนั้นออกไปให้ได้...” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวยุคที่ 4)

(2) ด้านอารมณ์-จิตใจ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านอารมณ์-จิตใจที่ดีขึ้น สามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้ มีโทสะจริตน้อยลง รู้จักตนเองมากขึ้น ใจเย็นมากขึ้น ดังตัวอย่างคำบอกเล่าของบิดาวัย 32 ปี ได้พูดถึงการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ของกลุ่มสมรส ว่า

“...เขาก็เป็นคนที่มีความอดทนมากขึ้น เป็นคนที่ใจเย็นขึ้น แล้วก็คือการที่จะมองร้ายคนอื่นน้อยลง...” (สัมภาษณ์บิดา, ครอบครัวยุคที่ 1)

ส่วนทางด้านกลุ่มสมรส ได้เล่าถึงความเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์ของตนเองว่า

“...ก็เปลี่ยนนะคะ จะเปลี่ยนในด้านของอารมณ์มากกว่า เมื่อก่อนเวลามีอาการโมโหก็จะวินเลย แต่ตอนนี้ต้องเย็น ต้องเย็น...” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวยุคที่ 1)

อีกครอบครัวหนึ่งที่บิดาได้พูดถึงการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ของกลุ่มสมรส ดังคำบอกเล่าว่า

“...ก็ความที่เขาเอาแต่ใจตัวเองก็ลดลงไป...” (สัมภาษณ์บิดา, ครอบครัวยุคที่ 2)

ส่วนทางด้านคู่สมรสได้พูดถึงการเปลี่ยนแปลงของตนเองว่า

“...เมื่อก่อนใจร้อนไป เดี่ยวนี้ก็ใจเย็นลงบ้าง...” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 1)

2)

ทางด้านบิดาวัย 52 ปี ได้เล่าถึงความเปลี่ยนแปลงของตัวเองว่า

“...เปลี่ยน ๆ ไซ้ ๆ เมื่อก่อนใจร้อน แต่ตอนนี้ใจเย็นลงกว่าเมื่อก่อน...”

(สัมภาษณ์บิดา, ครอบครัวที่ 2)

บิดาวัย 57 ปี ได้เล่าถึงการเปลี่ยนแปลงของตนเองว่า

“...ก็เปลี่ยน เมื่อก่อนใจร้อน ทุกวันนี้ก็ยังใจร้อนอยู่นะ แต่มันก็ได้มีการอ่านจิตอ่านใจตามรู้จิตใจของเราว่ามันจะต้องประพฤติปฏิบัติยังไง มันดีไม่ดียังไง มันก็ได้ตามรู้จิตใจของเราที่ได้มีการแก้ไขบ้างอะไรบ้าง ไม่เหมือนแต่ก่อนที่มัน โหมโหอะไรมันก็ไปเลย ไม่มาคิดกลับมาดูที่ตัวเองอะไรอย่างนี้...” (สัมภาษณ์บิดา, ครอบครัวที่ 3)

กรณีของมารดาอายุ 54 ปี ก็เช่นเดียวกัน ได้เล่าถึงการเปลี่ยนแปลงของตนเองว่า

“...เมื่อก่อนจีโมโห ใจร้อน พอมาอยู่ที่นี่ก็ยังมีนะ แต่มันลดลง แต่ก็มืออาจะเป็นเพราะว่าสมัยก่อนเราโกรธโมโหเอาแต่ใจตัวเองเราไม่รู้ตัว เราก็นุ้บปั๊บ ๆ มันก็เหมือนได้บำบัด แต่พอมาอ่านจิตอ่านใจเรา เวลาเราโมโหเราก็ต้องดูอารมณ์ กว่าจะเอามันลงเนี่ยก็ต้องใช้เวลา ก็ยากนะ แต่ว่าทำให้เรารู้ตัวเรามากขึ้น...” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 3)

(3) ด้านจริยธรรม ภายหลังจากการเข้ามาอยู่ในชุมชนชาวอโศก พบว่าผู้ให้ข้อมูลหลักมีความเสียสละมากขึ้น ทำประโยชน์ให้ตนเองและผู้อื่นได้มากขึ้น มีคุณธรรมมากขึ้น ดังคำบอกเล่าที่ว่า

“...ก็ช่วยเหลือคนอื่น แล้วก็ไม่เบียดเบียนคนอื่น หลักแรกง่าย ๆ ของผม ก็คือการไม่เบียดเบียนใคร ๆ พยายามที่จะไม่ไปทำให้คนอื่นเดือดร้อนอะไรแบบนี้...” (สัมภาษณ์บิดา, ครอบครัวที่ 1)

บุตรวัย 17 ปี ได้เล่าถึงความเปลี่ยนแปลงของมารดาว่า

“...แม่ก็เป็นคนใจบุญมากขึ้น ชอบเลี้ยงอาหาร ใจกว้างมากขึ้น หนูก็ชอบนะคะ แต่ว่าสงสารแม่ที่ต้องมาทำอาหารแล้วเหนื่อย หนูรู้ว่าแม่เหนื่อย แต่แม่สบายใจ หนูก็เลยพยายามปรับจิตปรับใจกับแม่...” (สัมภาษณ์บุตรคนที่ 3, ครอบครัวที่ 2)

(4) ด้านสติปัญญา ภายหลังจากการเข้ามาอยู่ในชุมชนชาวอโศก ผู้ให้ข้อมูลหลักเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านสติปัญญา ทำให้รู้เท่าทันกิเลส และเข้าใจพระพุทธศาสนามากขึ้น ดังคำบอกเล่าที่ว่า

“...ก็ ได้เห็นว่าการประพฤติปฏิบัติที่เราฝึกลองปฏิบัติ มีการเปลี่ยนแปลงในชีวิต ได้เข้าใจเรื่องศีล การปฏิบัติเรื่องของศีลที่มันใช้ชีวิตอยู่ประจำวัน แล้วก็กินมังสวิรัตมาเสมอต้นเสมอปลายเนี่ยมันก็ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจแล้วก็ร่างกาย แล้วก็ ได้เข้าใจธรรมะที่มันได้ดำเนินไปจากหยาบ ๆ ที่เราเคยเป็นอยู่มันก็ค่อย ๆ ดีขึ้น ๆ สูงขึ้น ๆ ไป มันก็มีแต่ทางที่มันเจริญขึ้น ไม่ใช่เราจะตกต่ำไปเรื่อย ๆ อยู่ที่นี่มันก็ได้รับคุณค่าสารประโยชน์อะไรต่าง ๆ ที่จะให้เราได้เจริญขึ้น นี่ถ้าไม่มีคนมาช่วยสอน ช่วยบอกอะไรแนะนำแนวทางที่เราจะปฏิบัติละก็ มันก็น่าจะเจริญขึ้น ส่วนสำคัญมาก ๆ คือเรื่องของจิตวิญญาณ...” (สัมภาษณ์บิดา, ครอบครัวยุคที่ 3)

2) การเปลี่ยนแปลงภายนอก ผู้ให้ข้อมูลหลักได้เล่าถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายหลังการเข้ามาอยู่ในชุมชนอโศก ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 5 ด้าน ประกอบด้วย

(1) ด้านสังคม พบว่า ภายหลังที่ได้เข้ามาอยู่ในชุมชนอโศกทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านสังคม คือ มีการปรับตัวในการเข้าอยู่ร่วมกับผู้อื่น ดังคำบอกเล่าที่ว่า

“...ก็มีเพื่อนบ้าง แต่ไม่ค่อยได้ไป เวลาไปหาเพื่อนข้างนอกก็จะแต่งตัวอีกแบบหนึ่ง หรือบางทีก็แต่งตัวแบบนี้ไปหาเพื่อนคะ ถ้าไปงานก็จะแต่งอีกแบบหนึ่ง ไม่แต่งหน้าแต่งไม่เป็น แต่มีครั้งหนึ่งไปงานแต่งใครไม่รู้ แล้วเพื่อนก็จับเขียนคิ้ว แล้วก็รู้สึกไม่คุ้นเคย เพราะมันดูแปลก ๆ ไม่กล้า...” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวยุคที่ 1)

“...ก็หลัก ๆ คือผมไม่ค่อยขัดคอกคนเหล่าไหน พอใครพูดผิดสะอะไรมากระทบใจเราก็จะเฉย ไม่เอามาใส่ใจอะ...” (สัมภาษณ์บิดา, ครอบครัวยุคที่ 2)

“...อย่าไปใส่ใจอะ ไม่เอาเรื่องของเขามาใส่ใจของเรา ถ้าเขาพูดไม่ดีเราก็อย่าไปใส่ใจ แต่ไม่ได้หมายถึงไม่ยุ่งกับใคร ๆ คือว่าฟังเขาคนนั้นแหละ แล้วก็บางที่เขาพูดแบบเราก็เฉยไว้ก่อน...” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวยุคที่ 2)

“...ก็เวลาที่เราเจอผิดสะ เราต้องลดที่ตัวเราเอง เราไม่ได้ตั้งใจจะมาอะไร เราเจอคนอื่นที่เขาว่ามา เขาก็อาจจะมองเหมือนเตือนเรา เราก็ต้องกลับมาแก้ไขตัวเองลดกิเลสเรา บางทีเราก็ต้องถอยออกมาก่อน...” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวยุคที่ 3)

(2) การเปลี่ยนชื่อ พบว่า บิดา มารดาจากทั้ง 4 ครอบครัวยุคมีการเปลี่ยน 3 ท่าน เมื่อเข้ามาอยู่ในชุมชนอโศกแล้ว สมณะโพธิรักษ์เป็นผู้ตั้งชื่อให้ใหม่ ชื่อเหล่านี้มีความหมายเป็นกรรมฐานเตือนสติให้เจ้าของชื่อได้ปรับปรุงแก้ไขนิสัย หรือบุคลิกภาพที่มีข้อบกพร่องของตนเองให้ดีขึ้น และพัฒนาตนเองให้เหมาะสม ความหมายของชื่อมีความหมายในทางกุศล ดังคำบอกเล่าที่ว่า

“...ไม่ได้เปลี่ยนตามบัตรประชาชน แต่ว่าชื่อที่พ่อท่านเปลี่ยนให้ก็มี ชื่อเต็มบาตร...” (สัมภาษณ์บิดา, ครอบครัวยุคที่ 1)

(3) การบริโภคนั้น พบว่าทุกคนมีการเปลี่ยนแปลงด้านการบริโภค หันมารับประทานอาหารมังสวิรัตทั้งหมด ดังคำบอกเล่า

“...แรกเริ่มเลย รู้จักก็ไม่ได้ทาน จนได้มาเรียนพุทธธรรมที่นี่ ก็ได้มากินมังสวิรัตี่...” (สัมภาษณ์บิดา, ครอบครัวที่ 1)

“...ผมก็พยายามกินมือเดียวอยู่ แต่ว่าตอนนี้ยังกิน 2 มืออยู่...” (สัมภาษณ์บิดา, ครอบครัวที่ 1)

“...เปลี่ยนค่ะ เมื่อก่อนกินเนื้อสัตว์ค่ะ แต่ว่าตอนที่จะเลิกมันปุ๊บเลย พอเข้ามาสัมผัส คือตอนนั้นเดินเข้ามาเล่นในวัดแล้วก็เดินขึ้นไปบนพระวิหาร ตอนนั้นยังอยู่บ้านอา ยังกินเนื้อสัตว์อยู่ พอกลับบ้านไปบอกตัวเองว่าไม่กินละ แม้แต่ไข่ก็ไม่กิน แต่กับอาเนี่ยเขากินมังสวิรัตี่มานานแล้วแต่เขาก็ยังกินไข่ แต่เราพอเลิกปุ๊บแม้ไข่ก็ไม่กินเลย ปกติคนกินมังสวิรัตี่เขาก็ยังกินไข่ แต่เราไม่กิน แต่มากินไข่ในช่วงตอนลูกอายุ 1 ขวบ เกือบ 2 ขวบ ตอนนั้นไม่ได้กินเพราะอยากกิน แต่กินเพราะเหตุผลที่ว่าให้ลูกกิน ตอนนั้นไปอยู่สระแก้วบ้านสวน พาลูกไปอยู่ตอนนั้นก็ยังไม่ให้ลูกกินไข่ กินมังสวิรัตี่บริสุทธิ์ทั้งครอบครัว พอสักพักหนึ่งก็เริ่มมีความรู้สึกกลัวว่าลูกขาดสารอาหาร แต่ก็ไม่ได้กลัวมาก เพียงแค่อยากให้ลูกกินไข่ อย่างน้อยกินไข่ก็ยังดี คือตอนนั้นให้ลูกกินแต่พอลูกกินเหลือก็ต้องทิ้งก็เสียดาย คือบางทีเราไม่รู้ว่าเด็กมันกินมากน้อยขนาดไหน บางทีมันก็กินเหลือบ้าง ก็ต้องทิ้ง ๆ เราก็เลยเสียดายก็เลยเอามากิน แต่ไม่ได้รู้สึกอยากกิน มันไม่มีความอยาก ถ้าอยากก็คงกินมานานแล้ว ตอนหลังมารู้สึกเสียดาย พอลูกกินเหลือก็เอามากินเอง คือก็กินได้อยู่ แต่ถ้าไม่กินก็จะดีกว่า...” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 1)

“...คือผมจะเน้นเรื่องสุขภาพ ผมจะต่อต้านสารเคมี ผงชูรส ขนมหกรอบ ๆ นี่ตอนเด็ก ๆ ผมจะไม่กินเลย ขนมหขะ จะสอนไม่ให้ลูกกิน พอมาเจอโศก มันเหมือนกับความคิดของเราที่บ้านจะปลูกผักกินเองด้วย...” (สัมภาษณ์บิดา, ครอบครัวที่ 2)

“...แม่ก็กินเนื้อสัตว์ ตอนนี่ก็ไม่ได้กินแล้ว...” (สัมภาษณ์บุตรคนที่ 2 , ครอบครัวที่ 2)

“...แม่ก็เหมือนกัน แม่ลดการกินเนื้อสัตว์...” (สัมภาษณ์บุตรคนที่ 4, ครอบครัวที่ 2)

“...ก็ได้ไปฝึกกินมังสวิรัตี่ที่พุทธาสุวรรณคณันแหละ ที่ได้เริ่มเปลี่ยนแนวการดำรงชีวิต ที่พุทธาสุวรรณคณันก็เริ่มต้นกินมังสวิรัตี่มาก่อน ได้ฝึกหัดมาจากที่โน่นมาก่อน แต่ก็ไม่ได้เข้าใจเรื่องของศีลที่ว่าไม่ฆ่าสัตว์ เรียกว่ายังไม่ได้เข้าใจเหมือนที่มาที่นี่ มังสวิรัตี่เนี่ยตั้งแต่อายุพุทธาสุวรรณคณันก็มีการเริ่มกินแล้ว มันไม่ใช่เรื่องยาก ตอนแรกก็กินเจเจีย เลือก ๆ ยังกินไข่อยู่บ้างอะไอย่างนี้ เวลากินก็เลือก ๆ เอา...” (สัมภาษณ์บิดา, ครอบครัวที่ 3)

“...เมื่อก่อนเรากิน แต่ตอนนี้ไม่กินแล้ว ที่ไม่กินเพราะแต่ก่อนมาวัดนี้ศีลข้อ 1 ก็ต้องไม่กินเนื้อสัตว์ ซึ่งแต่ก่อนเราก็อือศีลนะ เราก็ปฏิบัติธรรม เวลาเราไปวัดที่อื่นเราก็กินเนื้อสัตว์ทั้ง ๆ ที่เราก็อือศีล พอมานี่ศีลข้อ 1 เขาละเอียดคนนะ เราก็กินผักตอนเช้าพรรษาบ้าง ไร่บ้าง มัวยากนะเพราะว่าเราติดการกินมาเยอะ พอตอนนั้นพ่อเสียชีวิต เราก็ตั้งตบะว่าจะทำบุญให้พ่อ เราคิดว่า การที่เราไม่กินเนื้อสัตว์ เราจะอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้พ่อ แต่พอเราทำให้พ่อได้ช่วงเข้าพรรษา 3 เดือน เราก็กินได้มาตลอด...” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 3)

“...เปลี่ยนมากเลยคะ เมื่อก่อนจะกินเนื้อสัตว์ กินสะเปะสะปะของทอดของมัน แต่พอเข้ามาอยู่ 3 ปีแล้ว มันก็ค่อย ๆ ลดตามลำดับเหมือนกัน ก็คือปีแรกอาจจะไม่กินเนื้อสัตว์เลยแต่ก็ยังมีการกินไข้อยู่ แต่พอปีที่ 2 มันก็ทำให้เรารู้สึกว่าตั้งแต่เทศกาลเจ ตั้งใจไว้เลยว่าจะไม่กินไข่อีกแล้ว ก็พอไม่กินไข่นู้นก็พอดีได้ช่วงจังหวะที่ตอนนั้น สสส. เขาจัดคอร์สของหมอเขียว ก็เลยได้ไปเข้าไป ค่ายกับเขาต่อจากเทศกาลเจ ก็เลยทำให้ได้ล้างใจ แล้วก็ล้างใจไปด้วย ล้างใจคือการไปกินอาหารแบบเจ็ด ๆ ค่ะ เพื่อไปล้างสารเคมีในร่างกายออก มันก็เลยทำให้เรารู้สึกว่า ได้ล้างตัวนี้ไปด้วย ก็เลยไม่ได้กินไข่มานตั้งแต่บัดนั้นด้วย...” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 4)

(4) การแต่งกาย พบว่า ภายหลังจากการเข้ามาอยู่ในชุมชนโสภณ ผู้ให้ข้อมูลหลักมีการเปลี่ยนแปลงทางการแต่งกาย โดยหันมาสวมใส่เสื้อผ้าที่เรียบง่าย สีน้ำเงินเข้ม หรือดำและนุ่งผ้าถุง ดังคำบอกเล่าที่ว่า

“... โอ๊ย! ลดไปเลย เมื่อก่อนแต่งหน้าแต่งตาทำผม ทำเล็บ ผมยาวมัด เป็นสาวทันสมัย แต่พอมานะเจอ โสภณเราก็กินไปเรื่อย ๆ ลดการแต่งหน้า แต่ก่อนเราชอบเที่ยวกลางคืนด้วย เที่ยวผับกับเพื่อน เข้ามาก็ไปทำงานตอนนั้นยังวัยรุ่นอยู่ เพื่อนกินเหล้าเราก็ไปกับเขาแต่เราไม่ได้กินสนุกได้เที่ยว ซึ่งสมัยก่อนก็ไปวัดนะ เที่ยวก็เที่ยว ทำงานก็ทำงาน ไม่มีใครบอกเราว่าไอ้นั้นมันคือกิเลส แต่พอมานี่ โอ โห! มันคืออบายมุขเลยนะ การเที่ยวการแต่งตัวก็อบายมุข พอพ่อท่าน(สมณะโพธิรักษ์)บอกตอนแรกก็ยังไม่เข้าใจนะ พอมานี่ อ้อ! มันคืออบายมุขแสดงว่าเราต้องอยากไปเรื่อย ๆ ใจเราไม่แต่งได้ไหม ใจเราก็อยากแต่ง แต่พ่อท่าน(สมณะ โพธิรักษ์)พูดไหนจะเปลือง ไหนจะเสียเวลา เออ! มันก็จริงนะ เราก็กินค่อย ๆ ลด ใช้เวลาในการลด ตอนนั้นก็ไม่ได้คิดเรื่องแต่งตัว มีอะไรก็ได้แบบธรรมดา ที่ใส่อยู่ตัวนี้คนอื่นให้มา อันนี้ก็ให้มา ไม่ได้ซื้อ เมื่อก่อนหมดตัวก็ไปกับเสื้อผ้าเที่ยว กิน ข้างนอกมันต้องมีภษาสังคัมด้วยนะ แต่งงาน บวชอะไรอย่างนี้ ต้องเลี้ยงลูกน้องวันเกิด เวลาที่มีกิจกรรมอะไรเราก็ต้องเลี้ยงเขา เราก็กินหมดตัวเลยอะ เงินที่ได้มามีเยอะก็ใช้เยอะ แต่พอมานี่ เรามีเงินเก็บมากกว่าสมัยก่อนที่ทำงานเงินเดือนเยอะ ๆ อีก เพราะว่ารายจ่ายไม่ค่อยมี เรารู้ว่าอะไรจำเป็น ไม่จำเป็น อะไรที่ไม่จำเป็นเราก็ไม่ต้องซื้อ เมื่อก่อนเงินเดือน 40,000 บาท แล้วก็เงินพิเศษ โบนัส สมัยตอนทำงานใหม่ ๆ เป็นหนี้ แล้วพอตอนหลังมันเห็นทุกข์จากการเป็นหนี้ ปัจจุบันนี้ก็มี

เงินเก็บนิดหน่อยเอาไว้พอใช้จ่ายฉุกเฉิน เราต้องดูแลตัวเอง เราต้องดูแลครอบครัวเวลาเจ็บไข้ได้ป่วย หรือเวลาจะจ่ายอะไรพิเศษเราก็ต้องมีใช้จ่าย...” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 3)

“...เมื่อก่อนไว้ผมยาว แต่งตัวแต่งหน้า ตามแฟชั่น แต่พอที่ว่าเรายังไว้ผมยาว แปลว่ามันยังรักสวยรักงาม พอผมสั้นก็ไม่ต้องไปดูแลมันมาก ตัดข้างในก็คือตัดใจด้วย ตัดความสวยความงาม มันคือสีลข้อ 5 ค่ะ ว่าก็ให้เราค่อย ๆ ลดไปเรื่อย ๆ ละไปเรื่อย ๆ ในเรื่องของความสวยความงาม แล้วมันก็ได้ลดเรื่องงามไปด้วยมันก็คือสีลข้อ 3 ค่ะ...” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 4)

(5) อบายมุข และสิ่งเสพติด พบว่า ทำให้ชีวิตเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม คือ เลิกอบายมุขได้ ดังคำบอกเล่าของบิดาวัย 52 ปี เล่าถึงการเลิกอบายมุขว่า

“...เปลี่ยน ๆ เมื่อก่อนเรื่องอบายมุข เมื่อก่อนเราซื้อหอย ผมเคยกินเหล้า ก็เลิกหมด แล้วก็ใจเย็นขึ้น...” (สัมภาษณ์บิดา, ครอบครัวที่ 2)

บุตรวัย 21 ปี เล่าถึงการเปลี่ยนแปลงของบิดาว่า

“...เมื่อก่อนพ่อกินเหล้าตอนนั้นทำสวน สูบบุหรี่ด้วย แล้วก็มาเลิก คือพ่อเขาตกลงว่าถ้ามีผมเกิดมาพ่อจะเลิก พ่อก็เลิกเลยแต่เบียร์เหล้าก็ยังกินอยู่ตลอด จนประมาณ ม.1 พ่อก็เลิกขาดไม่เห็นเขากินเหล้าอีกเลย...” (สัมภาษณ์บุตรคนที่ 1, ครอบครัวที่ 2)

บุตรวัย 19 ปี เล่าถึงการเปลี่ยนแปลงของบิดาว่า

“...ก็เห็นการเปลี่ยนแปลงครับ เมื่อก่อนพ่อผมกินเหล้าสูบบุหรี่ ตอนนี้พ่อเปลี่ยนทุกอย่างเลยครับ...” (สัมภาษณ์บุตรคนที่ 2, ครอบครัวที่ 2)

บุตรวัย 17 ปี เล่าถึงการเปลี่ยนแปลงของบิดาว่า

“...แต่ก่อนพ่อก็จะ กินเหล้า สูบบุหรี่ แต่พอมานเจอ โศกปั๊บ ทั้งหมดนี้มันก็หายไปเลย จากกินเนื้อสัตว์ก็มากินมังสวิรัต 100 เปอร์เซ็นต์ แล้วพ่อก็ใส่ใจอะไรมากขึ้นเกี่ยวกับครอบครัว แล้วพ่อก็กินข้าวช้า เหมือนชาวอโศก พ่อกิน 2 มื้อ บางวันก็มื้อเดียว แต่พ่อจะกินเยอะมาก(หัวเราะ)...” (สัมภาษณ์บุตรคนที่ 3, ครอบครัวที่ 2)

บุตรวัย 13 ปี เล่าถึงการเปลี่ยนแปลงของบิดาว่า

“...พ่อไม่กินเหล้า ไม่สูบบุหรี่ ไม่กินเนื้อสัตว์เลยครับตั้งแต่มาอยู่ โศก...” (สัมภาษณ์บุตรคนที่ 4, ครอบครัวที่ 2)

3.2.2 การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของบุตร

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ บิดามารดาถึงการเปลี่ยนแปลงของบุตร และสัมภาษณ์ตัวบุตรถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับตนเองภายหลังจากที่ได้เข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนอโศก ซึ่งสามารถสรุปประเด็นการเปลี่ยนแปลงได้ 2 ประเด็น ได้แก่

1) การเปลี่ยนแปลงภายใน ผู้ให้ข้อมูลหลักได้เล่าถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ภายหลังจากเข้ามาอยู่ในชุมชนโศก ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ด้าน ประกอบด้วย

(1) วิธีคิด มุมมอง ทักษะคติ พบว่า ภายหลังจากเข้ามาอยู่ในชุมชนโศก ผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งเป็นบุตร ได้เล่าถึงการเปลี่ยนแปลงด้าน วิธีคิด มุมมอง ทักษะคติในทางที่ดีขึ้น ดังคำบอกเล่าที่ว่า

“...เปลี่ยนครับ เมื่อก่อนผมไม่ค่อยประหยัดอยากได้อะไรก็ซื้อ เมื่อก่อนเกร เหมือนกัน แต่ไม่กินเหล้าสูบบุหรี่ แต่จะยิงนกตกปลาเล่นเกมเหมือนเด็กผู้ชายทั่วไป ซิมอ ไซค์ก็แข่ง เว็นส์ แต่ก็ไม่ได้เว็นส์ขนาดนั้นแค้้ไปเที่ยวเฉย ๆ ตอนนั้นผมยังอยู่ที่ชุมพรครับ แต่เรื่องเหล้าบุหรี่ ผมไม่เคยครับ เมื่อก่อนพ่อแม่เครียดครับ แต่ตอนนี้ดีขึ้นเยอะ เขาดีใจที่ผมมาอยู่ตรงนี้ เขาสบายใจ...” (สัมภาษณ์บุตรคนที่ 1, ครอบครัวที่ 2)

“...แนวคำสอนของชาวโศกมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของหนูเยอะมาก คำสอนของเขา เขาไม่สอนหรือคำเหมือนคนข้างนอกนะคะ แต่เขาสอนให้เราคิดเอง ให้จิตสำนึกมันขึ้นมาเองคะ เหมือนพูดไว้ปุ๊บ อาจจะไม่ได้โดนเราแต่ว่าพอตอนหลังเราคิดได้ปุ๊บ จิตสำนึกมันขึ้นมาเอง ประมาณว่า เนี่ยเห็นน้อง ๆ ทำงานไหม พวกเธอจะไปพักหรือ แล้วคนที่สอนเขาก็จะเฉิบ ๆ ไป คือเขาไม่ได้สั่งให้ทำ แต่เขาจะพูดให้คิด แล้วจิตสำนึกมันจะขึ้นมาเอง อันนี้เป็นวิธีการสอนของเขา ทุกคนสอนแบบนี้ คือเขาไม่ได้ด่าอย่างโน้นอย่างนี้ แต่คือเขาสอนให้คิดเอง ถ้าหนูไม่ทำก็อาจจะหักคะแนนความประพฤติบ้าง...” (สัมภาษณ์บุตรคนที่ 3, ครอบครัวที่ 2)

(2) ด้านอารมณ์-จิตใจ พบว่า ใจเย็นมากขึ้น นิสัยเอาแต่ใจลดน้อยลง มีความอดทนมากขึ้นและรู้จักปล่อยวางมากขึ้น ดังคำบอกเล่าจากบุตรที่ว่า

“...ส่วนพี่คนโตก็เปลี่ยนแปลง คือ นิสัยเขาก็เปลี่ยนจากขี้โมโหทะเลาะกันบ่อย เดี่ยวนี้ก็เป็นคนใจเย็นไปแล้ว เป็นคนใจเย็นไปเลย ส่วนน้องสาวนิสัยเปลี่ยนจากที่เมื่อก่อนโววายชอบเอาแต่ใจ ตอนนี้อะดีขึ้น ส่วนน้องคนเล็กก็เหมือนกันนะครับ คือนิสัยชอบโววายเอาแต่ใจ ตอนนี้อย่างหมดเลย...” (สัมภาษณ์บุตรคนที่ 2, ครอบครัวที่ 2)

“...อย่างหนึ่งเลยก็คือ ความอดทนคะ เมื่อก่อนหนู แม่ตามใจ แต่ก็ไม่ได้ถึงที่สุด แต่พอมาอยู่ที่นี่ปุ๊บ เรามีอาชีพที่คอยเช็คกิเลส รุ่นพี่รุ่นน้องเพื่อนอะ ไรอย่างนี้คะ มันทำให้เรามีความอดทนมากขึ้น ทนกับผัสสะอย่างนี้คะ...” (สัมภาษณ์บุตรคนที่ 3, ครอบครัวที่ 2)

“...ก็เปลี่ยนนะคะ ก็เหมือนกับว่า เวลาอารมณ์เสียหรือว่าเราโกรธสามารถทำใจเองได้ ส่วนหนูเวลาเขาบ่นหนูจะไม่เก็บไปคิดมากคะจะปล่อยวาง ครูจะฝึกให้ปล่อยวางคะ...” (สัมภาษณ์บุตรคนที่ 3, ครอบครัวที่ 3)

มารดาวัย 54 ปีได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงของบุตรสาว ดังคำเล่าที่ว่า

“...เขาก็เป็นเด็กอารมณ์ดี อาจจะอยู่ในสภาพสังคมแวดล้อมที่ดี เป็นคนใจดี อารมณ์ดี ร่าเริง กำลังวัยรุ่นเริ่มมีความคิดเป็นของตัวเอง เขาจะมีเหตุผลของเขา จากที่แค่บอกเมื่อ ตอนเด็ก ๆ ตอนหลังนี้เริ่มมีความคิดของเขาที่ต้องมาปรับมาสอนว่า บางทีที่หนูคิดมันก็ไม่ถูก คือ เด็กยังไม่มีความประสพการณ์อะไรมา...” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 3)

(3) ด้านจริยธรรม พบว่า บุตรช่วยบิดา มารดาทำงานมากขึ้น มีความรับผิดชอบต่อตนเองและคนอื่น ๆ ในครอบครัวมากขึ้นและสามารถเลิกนิสัยชอบแกล้งเพื่อน ได้ ดัง คำบอกเล่าที่ว่า

“...เปลี่ยน ๆ ครับ นิสัยผมเปลี่ยน เมื่อก่อนเป็นคนทีกลับบ้านมาแล้วไม่ทำการบ้าน เล่นเกม ดิคเกม เสาร์ อาทิตย์ก็จะ ไปยิงนก ตกปลา เลิกหมดเลย มันเหมือนคนละคนกันเลย เพื่อนจะชวนบอกว่า ไปสนุกกันเหมือนเมื่อก่อนไหม ผมก็บอกว่า ทำไม่ได้แล้วนะคือเรามีศีล 5 มันบาป ผมก็อธิบายให้เพื่อนฟังว่าการฆ่าสัตว์มันเป็นการเอาชีวิตเขา...” (สัมภาษณ์บุตรคนที่ 1, ครอบครัวที่ 2)

“...เมื่อก่อนอยู่บ้านไม่ค่อยทำงาน น้อยมากที่จะช่วยแม่ แต่ถ้าแม่เรียกใช้ก็ไปค่ะ เหมือนแม่ไม่ค่อยใช้งานหนูด้วยค่ะ ถ้าหนูไม่ไปเอง แต่ก็มีบ้างที่แม่เรียก กลับมาจาก โรงเรียนก็ทำงานบ้านนิดหน่อย ทำแต่การบ้าน ไม่ค่อยได้ลงปฏิบัติอะไรอย่างจริงจังมาก แต่พอมาอยู่ที่นี้ปู่ เราต้องทำเกษตร พาน้อง พารุ่นพี่ ทำอาหารก็ต้องเลี้ยงทุกคนอะไรอย่างนี้ค่ะ ทำให้ใจเรากว้างมาก ขึ้นนึกถึงคนอื่น ละก็ช่วยแม่ทำงานบ้านส่งสารแม่...” (สัมภาษณ์บุตรคนที่ 3, ครอบครัวที่ 2)

“...เปลี่ยนครับ ก็คือครับ ละก็ชอบแกล้งเพื่อน ตอนนี้อยู่ไม่มีพฤติกรรมแบบนี้ แล้วครับ...” (สัมภาษณ์บุตรคนที่ 4, ครอบครัวที่ 2)

2) การเปลี่ยนแปลงภายนอก ผู้ให้ข้อมูลหลักได้เล่าถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ภายหลังจากเข้ามาอยู่ในชุมชนอโศก ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ด้าน ประกอบด้วย

(1) ด้านสังคม พบว่า การคบเพื่อนกับสังคมภายนอกลดน้อยลง รู้จักปรับตัว เข้ากับคนอื่นมากขึ้น ดังคำบอกเล่าที่ว่า

“...เพื่อน ๆ ก็ยังคบกันอยู่ครับ แต่ก็ห่าง ๆ กัน ไม่ค่อยได้คุยกัน มันเดินคนละสายแล้ว แต่ก็ยังมีคุยกันบ้าง...” (สัมภาษณ์บุตรคนที่ 1, ครอบครัวที่ 2)

“...ก็เวลาหนูเจอผีสสะหนูก็จะเก็บมันมาคิด ถ้าไม่พอใจหนูก็คิดว่าไปโกรธเขาทำไม ไปหงุดหงิดเขาทำไม ทำไปก็เสียตัวเองเปล่า ๆ แล้วอีกอย่างแม่ก็สอนมาด้วยว่า เวลาเจอใครก็คลีคลายใจตัวเอง พยายามอยู่ให้ได้ พ่อแม่จะห่วงตลอด...” (สัมภาษณ์บุตรคนที่ 3, ครอบครัวที่ 2)

“...คือ อยู่ร่วมกันมันต้องแบ่งปันกัน เสียสละกัน แล้วก็มีความใจต่อกัน มีความเมตตากัน และก็ต้องรักกัน เป็นครอบครัวใหญ่มีพี่น้อง ลุงป้าอา มีครบเลย ครอบครัวใหญ่มาก

แล้วก็ได้เสียสละส่วนตัวให้กับส่วนรวมมากขึ้นและก็มีความอดทน แล้วก็ได้เรียนรู้งานต่าง ๆ ที่ไม่เคยได้เรียนรู้ เช่น เราเป็นผู้หญิงใช้ไหมคะ แต่เราต้องมาจับประแจซ่อมรถ เมื่อก่อนไม่เคยเลยคะ เป็นหนึ่งในวิชาที่ต้องเรียน เรียกว่าวิชาकरण คือหนูจะคอยหยิบจับของให้อาหนะคะ จริง ๆ หนูซ่อมไม่ได้หรอกคะ ประมาณว่าหยิบประแจเบอร์โน้นนะ....” (สัมภาษณ์บุตรคนที่ 3, ครอบครัวที่ 2)

“...ก็มีการเปลี่ยนแปลงการทำงานดีขึ้นครับ อยู่ที่นี่มีความสุขมากครับ ได้อยู่กับเพื่อน มีอา ๆ มีคนปรึกษาเวลามีปัญหาครับ แล้วก็ฝึกตนเอง ฝึกการทำงานเข้าไปในตัว ได้ฝึกตัวเอง ฝึกความแข็งแรง ฝึกจิตใจให้บริสุทธิ์...” (สัมภาษณ์บุตรคนที่ 4, ครอบครัวที่ 2)

(2) การเปลี่ยนชื่อ พบว่า บุตรจากทั้ง 4 ครอบครัวมีการเปลี่ยนชื่อหมดทุกท่าน สมณะโพธิรักษ์เป็นผู้ตั้งชื่อให้ใหม่ ชื่อเหล่านี้มีความหมายเป็นกรรมฐานเตือนสติให้เจ้าของชื่อได้ปรับปรุงแก้ไขนิสัย หรือบุคลิกภาพที่มีข้อบกพร่องของตนเองให้ดีขึ้น และพัฒนาตนเองให้เหมาะสม ความหมายของชื่อมีความหมายในทางกุศล ดังคำบอกเล่าที่ว่า

“...เปลี่ยนคะ เปลี่ยนจากชื่อเดิมที่หลวงปู่เปลี่ยนให้เป็น ชื่อใหม่มีความหมายถึงว่า มีแต่ความว่างเปล่าที่มันกว้างไกลอะไรอย่างนี้คะ....” (สัมภาษณ์บุตรคนที่ 3, ครอบครัวที่ 2)

(3) การบริโภค พบว่า บุตรทุกคนเปลี่ยนมารับประทานอาหารมังสวิรัติตูทุกท่าน แต่มีบางท่านที่ยังรับประทานไข้อยู่ เนื่องจากว่าบิดามารดาเกรงว่าจะขาดสารอาหารจึงยังให้รับประทานไข่น้ำ

“...เริ่มเข้ามาที่นี่ก็เริ่มกินเลย ตอนนั้นอยู่ ม.1 ผมเล็กง่ายมากเลยครับ พ่อเขานำก่อน พอผมเห็นผมกลับบ้าน ไปก็ไม่กินเลย ไข่ก็ไม่กิน เลิกได้ครั้งเดียวเลยครับ ผมคิดว่าเลิกแล้ว ก็ให้เลิกหมดเลย อะไรที่เกี่ยวกับสัตว์ไม่ยุ่งเกี่ยว....” (สัมภาษณ์บุตรคนที่ 1, ครอบครัวที่ 2)

บุตรวัย 19 ปี บอกเล่าถึงบุตรชายคนที่ 1 ว่า

“...ส่วนพี่คนโตก็เปลี่ยนแปลง คือเขาก็ไม่กินเนื้อสัตว์...” (สัมภาษณ์บุตรคนที่ 2, ครอบครัวที่ 2)

บุตรวัย 19 ปี คนเดิมเล่าอีกว่า

“...ผมไม่กินเนื้อสัตว์ตั้งแต่ ม.1 เลยครับ ตอนนี้อยู่ก็ไม่ได้กินแล้ว ถ้าผมออกทำกิจกรรมนอกวัดผมก็ไม่กิน การแต่งตัวของผมก็แต่งเป็นชุดนักเรียนสามมาสิกขาแบบชาวอโศก....” (สัมภาษณ์บุตรคนที่ 2, ครอบครัวที่ 2)

“...เมื่อตอน ป.5 เทอม 2 ครับ ผมได้ยินพี่บอกว่าไม่กินเนื้อสัตว์ ผมก็เลยเลิกกินตั้งแต่ ป.5 เทอม 2 ครับ ผมเลิกได้ที่เดียวแล้วก็ไม่กลับไปกินอีกเลย....” (สัมภาษณ์บุตรคนที่ 4, ครอบครัวที่ 2)

(4) การแต่งกาย พบว่า บุตรทุกคนหันมานุ่งผ้าแบบเรียบง่าย ด้วยชุดสีน้ำเงินเข้ม หรือดำ ใส่ผ้าถุง นุ่งกางเกงทรงไทยใหญ่ ดังคำบอกเล่าที่ว่า

“...เมื่อก่อนแต่งแนววัยรุ่น เสื้อผ้าก็เปลี่ยนเป็นหน้ามือ เป็นหลังมือเหมือนกัน เมื่อก่อนจะติดใส่ยีนส์ เคี้ยวเนื้อเสื้อผาก็ซื้อจากที่อโศก...” (สัมภาษณ์บุตรคนที่ 1, ครอบครัวที่ 2)

“...เมื่อก่อนชอบแต่งกะ ใส่กางเกงอะไรที่มันรัด ๆ เสื้อก็แบบธรรมดา ยังไม่กล้าใส่สายเดี่ยวไม่แต่งหน้า ทาแค่ครีม ทาแป้ง พอมาอยู่ที่นี่ก็เลย ๆ ไม่ได้ซีเรียสกับการแต่งตัวอะไรมาก รู้สึกชอบกับการใส่ผ้าถุง ซึ่งหนูไม่เคยใส่มันมาก่อน ตอนอยู่ข้างนอกมีเสื้อผ้าเยอะค่ะ แต่พอมายูที่นี้ก็มีมากที่สุด 4 ชุดค่ะ ชุดเหมือนกันทั้ง 4 ชุด...” (สัมภาษณ์บุตรคนที่ 3, ครอบครัวที่ 2)

“...เปลี่ยนครับ ก็แต่งตัวมอมแมม แต่ผมไม่ใส่ยีนส์นะ...” (สัมภาษณ์บุตรคนที่ 4, ครอบครัวที่ 2)

3.2.3 การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว

จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ภายหลังจากเข้ามาอยู่ในชุมชน ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในครอบครัวที่ดีขึ้น โดยสามารถสรุปผลการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงได้ 3 ประเด็น ได้แก่

1) การเปลี่ยนแปลงระหว่างคู่สมรส ภายหลังจากเข้ามาอยู่ในชุมชนอโศก พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส เช่น การสื่อสาร สัมพันธภาพ การปรับตัวเข้าหากันดีขึ้น และความขัดแย้งในครอบครัวลดน้อยลง ดังคำบอกเล่าที่ว่า

“...ชีวิตครอบครัวหรือครับก็คุยกัน ไม่ใช่ความรุนแรงที่อยู่ด้วยกันก็ต้องช่วยกัน แล้วก็ไม่ได้นิยมใช้ความรุนแรงไม่พูดร้ายใส่กัน...” (สัมภาษณ์บิดา, ครอบครัวที่ 1)

“...เมื่อก่อนพ่อกับแม่ก็มีทะเลาะกันบ้าง แต่ตอนนี้ไม่มีเลย...” (สัมภาษณ์บุตรคนที่ 1, ครอบครัวที่ 2)

“...มันก็ทำให้ครอบครัวไปในทิศทางที่ดีขึ้น มันก็ไปโดยลำดับนั้นแหละ มันใช้เวลาได้ปฏิบัติมา มันก็รู้ได้เข้าใจอะไรมากขึ้น มันก็มีการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง...” (สัมภาษณ์บิดา, ครอบครัวที่ 3)

“...ก็เห็น มีการปรับจิตปรับใจ ก็คือมันอยู่ด้วยกัน คู่ครองมันก็เป็นธรรมดาที่เวลาอยู่ใกล้ชิดกันมันก็กระทบกระทั่งกันมันไม่เกรงอกเกรงใจกัน มันเป็นธรรมดาที่ว่ามีอะไรมันก็โพรงออกไปไม่ได้มายับยั้งกัน หลัง ๆ มันก็มีการปรับ แต่ละคนมันก็ต้องพยายามทำจิตตัวเองปรับที่ตัวเอง...” (สัมภาษณ์บิดา, ครอบครัวที่ 3)

“...อ้อ! ไปเที่ยวนี้จะน้อย ส่วนมากถ้ากินข้าว แม่บ้านเขาเตรียมอาหารให้อะไรต่ออะไร แล้วเขาก็ไปทานร่วมกับชาวฟ้าอภัย ถ้าอยู่นะ ก็จะไปอย่างนั้น....” (สัมภาษณ์บิดา, ครอบครัวที่ 3)

“...คือคนสองคนอยู่ด้วยกัน ความเครียดมันก็ต่างกัน แต่ถ้าเราไม่ลดมันก็ทะเลาะกัน แต่พอเราคิดว่าเรื่องของเค้านั้นนิสัยของเค้า ตัวเรายังเปลี่ยนตัวเองไม่ได้เลย เราปล่อยวางง่ายขึ้น เข้าใจธรรมชาติ เข้าใจชีวิตได้มากขึ้น เข้าใจคนอื่นด้วย แต่ละคนก็พัฒนาตนเองไป เราจะไม่ไปบังคับว่าต้องเปลี่ยนนะ ต้องอย่างนี้นะ เราสบายใจขึ้น....” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 3)

“...ครอบครัวมีความสุขมากขึ้น ปัญหาครอบครัวมันก็มีบ้างเป็นปกติ แต่ว่ามันลดลง เพราะว่าเราต่างก็ปล่อยวางไม่มาเอาเป็นเอาตายทะเลาะกันรุนแรงให้อภัยกัน เราไม่ต้องอยากให้เขาเป็นเหมือนอย่างที่เราต้องการ จุดสำคัญคือเข้าใจกันให้อภัย และก็ปล่อยวาง....” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 3)

2) การเปลี่ยนแปลงระหว่างบิดา มารดาและบุตร ภายหลังการเข้ามาอยู่ในชุมชนอโศก พบว่า บุตรมีความรับผิดชอบต่อตนเอง และช่วยเหลือการงานของครอบครัวมากขึ้น ส่วนทางด้านสัมพันธภาพที่ดีขึ้น ทำให้ครอบครัวมีความสุขมากขึ้น ดังคำบอกเล่าที่ว่า

“...โอ๊ย! อโศกสอนดีกว่า สอนให้เด็กทำงานเป็นพึ่งตัวเองได้ ลูก ๆ 4 คนที่มาเรียนอโศก มีพฤติกรรมเปลี่ยนไปจากเดิมจากที่เคยไม่ทำอะไรก็ทำ จากเรื่องส่วนตัวของเขา เขาทำได้หมด เวลาแม่อยากให้ลูกทำอะไร ไม่ต้องสั่งเลย เขาจะรู้จากที่อาหรือคุรุที่คอยสอนเขา ลูก ๆ เขาเรียบร้อยขึ้น....” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 2)

“...เมื่อก่อนพ่อแม่เครียดครับ แต่ตอนนี้พ่อแม่ดีขึ้นเยอะ เขาดีใจที่ผมมาอยู่ตรงนี้ เขาสบายใจ ปกติผมตื่นตี 4 ครึ่งถึง ตี 5 ลูกขึ้นมาช่วยแม่ขายอาหาร ขายของอยู่หน้าร้าน จนขายอาหารหมดก็ช่วยล้าง เก็บร้าน แล้วก็นอนประมาณ 3-4 ทุ่ม บางวันก็ดึกหน่อย ก็จะเป็นอย่างนี้ทุกวัน ร้านอาหารผมปิดวันจันทร์วันเดียว ผมจะช่วยอยู่หน้าร้านเอาแกลงใส่ถุง แล้วก็ตัดแกลงราดข้าว ส่วนเรียน มสธ. ก็เรียนเองแล้วก็ไปสอบเอา ตารางชีวิตก็จะเป็นแบบนี้ ช่วงปิดเทอมก็จะมีกิจกรรมไปเที่ยวด้วยกัน ปิดเทอมที่ผ่านมาก็ไปเที่ยวสวนสนุก จะมีกิจกรรมแบบนี้ที่ตอนปิดเทอมเท่านั้น ผมจะกลับต่างจังหวัดเดือนละครั้ง กลับพร้อมกับพ่อ ตอนกลับก็ไปเอาผลไม้ขึ้นมาจากที่นี่ ตอนนี้ก็อยากช่วยพ่อแม่แบ่งเบาภาระ ตอนนี้ก็ได้บรรลุเป้าหมายบ้างแล้ว เพราะได้แบ่งเบาภาระ....” (สัมภาษณ์บุตรคนที่ 1, ครอบครัวที่ 2)

“...ก็ตื่นตี 4 มาช่วยแม่ทำกับข้าว ช่วยแม่ขายของอะไรแบบนี้ครับอา จะนอนประมาณ 2-3 ทุ่มประมาณนั้น ผมช่วยแม่ทำงานทุกวัน แต่ว่าวันอาทิตย์จะไปเรียนหนังสือ กิจกรรมของผมก็เป็นแบบนี้ ผมนั่งรถตู้ไปโรงเรียนครับอา....” (สัมภาษณ์บุตรคนที่ 1, ครอบครัวที่ 2)

“...มาอยู่ที่นี่จะมีโอกาสปลูกจิตสำนึกให้เราค่ะ เช่น เวลาปิดเทอมกลับบ้านไป หนูเห็นแม่ทำงานตอนหนูโทรศัพท์ หนูก็จะรู้สึกตึงตึง หนูก็จะลุกไปช่วยแม่ หนูก็เลยเห็นการเปลี่ยนแปลงตัวเอง สมัยก่อนน้อยมากที่จะช่วยแม่ แต่เดี๋ยวนี้ทำ สงสารแม่...” (สัมภาษณ์บุตรคนที่ 3, ครอบครัวที่ 2)

“...ครอบครัวผม ผมคิดว่า เป็นเด็กดีแล้วก็ขยันขึ้นครับ เมื่อก่อนอยู่ที่บ้านไม่ค่อยจะทำอะไร เวลาพ่อแม่ผมก็ตีใจครับ...” (สัมภาษณ์บุตรคนที่ 4, ครอบครัวที่ 2)

“...พี่ชายคนโตทำงานเยอะขึ้นครับ ส่วนพี่คนรองก็ช่วยพ่อแม่ทำสวน ส่วนพี่สาวก็ทำรายได้เสริมจากการปลูกผักขายครับ ครอบครัวก็ได้ฝึกทุกคน ได้เห็นผมเป็นเด็กดี...” (สัมภาษณ์บุตรคนที่ 4, ครอบครัวที่ 2)

“...แต่กับลูกก็เหมือนกัน บางทีเรามีความรู้สึกว่าเราเป็นเจ้าของเค้า เราอยากให้เค้าเป็นอย่างไรที่เราคิดไว้ คือเมื่อก่อนจะคิดแบบนั้นนะ มาทุกวันนี้ก็ยังคิดอยู่ เราจะคิดว่าเราจะให้สิ่งดี ๆ กับเค้า พอโตมาเราจะบังคับเขาไม่ได้ก็แต่เขาจะเลือกเอา เราจะสอนเขาแบบนี้ ๆ พอโตมาเขาจะเป็นแบบไหนก็แล้วแต่เขา ตอนเด็ก ๆ นี้เราจะพยายามให้สิ่งดี ๆ กับเค้า...” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 3)

“...ก็พาลูกไปออกกำลังกายตอนเย็นที่สวนนวมินทร์ภิรมณ์ ขับรถเก่งไปเอง ที่ผ่านมานี้ไปเกือบทุกวัน ไปช่วงเย็น ๆ หลังลูกเลิกเรียน เด็กอนุบาลถึงประถมจะไม่ได้อยู่โรงเรียนประจำ จิตอาสาไม่มีครูดูแล ถ้า ม.1 ถึงจะได้เข้าไปอยู่ประจำ...” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 4)

“...ลูกสาวเปลี่ยนมากเลยคะ ก็จริง ๆ ลูกสาวนี้ถูกขายเลี้ยงมาแบบตามใจ ยายไม่ให้ทำอะไรเลย ยายจะทำให้ทุกอย่าง แม้กระทั่งเสื้อผ้าอะไรอย่างนี้ จนทุกวันนี้ปัจจุบันนี้เขาก็ได้มาช่วยที่บ้านด้วย ช่วยแม่ด้วย ช่วยลูพี่ ทำกับข้าวเอง คือทำเองทุกอย่าง เขาเป็นผู้ใหญ่เลย หน้ามือเป็นหลังมือ เขาเปลี่ยนตั้งแต่ ม.1 เลยคะ เขาเป็นที่รักของครู(ครู)และของเพื่อน ๆ ที่อยู่ที่นี่ ระวังคิดเขาก็ได้สูงสุด แต่ว่าตัวแม่เองจะไม่เข้าไปยุ่ง ถึงแม้ว่าจะเข้าไปช่วยที่โรงเรียนสัมมาสิกขา คือท่านสมณะ(นักบวชชาย)เคยบอกไว้ว่า มันจะเป็นคาบ 2 คมนะ เพราะว่ากระบวนการกลุ่ม เขามีอยู่แล้วคือพี่ดูแลน้อง แล้วก็เราเป็นแม่เราก็แค่คอยประคอง แล้วก็มองเขาห่าง ๆ แล้วก็จะไม่ตามใจเขา เพราะที่นี้และตัวเราตั้งใจจะให้เขามาฝึกที่จะช่วยเหลือตัวเอง เอาตัวเองให้รอด แล้วมันได้ฝึกแม่ด้วยที่ไม่เข้าไปผูกพันและไปจัดการลูก เพราะว่ายากที่สุดคือสายเลือดความเป็นแม่ คือถ้าเราไปคอยจัดการเขาอยู่เรื่อย ๆ คอยปกป้องเขาอยู่เรื่อย ๆ พอวันหนึ่งถ้าเราตายขึ้นมาเขาจะอยู่ได้ไหมถ้าไม่มีเรา ท่านสมณะ(นักบวชชาย) สิกขมาตุ(นักบวชหญิง)ท่านจะสอนประจำว่า ต้องนึกถึงความตายอยู่เป็นทุกวัน เพราะว่าความตายไม่ได้อยู่ที่ว่าอายุเยอะหรืออายุน้อย ถ้าเรายังคิดว่าลูกเป็นของเรา เรา

เป็นเจ้าของลูก ความทุกข์ก็คืออยู่ที่เรา ตัวเรายังไม่ใช่ของ ๆ เรา ตัวเราเองก็ยังมีอวัยวะร่างกาย เราต้องดูแลตัวเราให้ดีที่สุด.... “ (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 4)

3) การเปลี่ยนแปลงระหว่างพี่น้อง ภายหลังจากที่เข้ามาอยู่ในชุมชน พบว่าสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องเป็นไปในทางที่ดีขึ้น เช่น การทะเลาะเบาะแว้งลดลง ความขัดแย้งระหว่างพี่น้องก็ลดน้อยลง บุตรแต่ละคนมีความรับผิดชอบต่อตนเองมากขึ้น การเป็นคนที่เขาแต่ใจก็ลดน้อยลง

“...เห็นการเปลี่ยนของน้องคนเล็ก อายุ 13 ปี ม.1 ตอนที่เขาอยู่ประถม ยังไม่ได้เข้ามาเรียนกับอ.โสภณาเขาแต่ใจตัวเอง ไม่ทำอะไรเลย แต่พอมาอยู่อ.โสภณาเหมือนคนละคนจริง ๆ ผิดหูผิดตาเลยครับ เดี่ยวนี้ไม่ต้องมีใครไปสั่งเขา การพูดจาเขาก็ดีขึ้นครับ ตอนอยู่ประถมเขาใช้อารมณ์คุยกับผม แต่พอเขาเข้ามาเรียนที่นี่เขาใจเย็น พูดดี พูดเบาเพราะ รู้สึกแปลกใจเหมือนกันนี่ เขาเพิ่งเรียนได้แค่เทอมเดียว น่าจะ โคนอา ๆ สอน และสิ่งแวดล้อมที่เป็นหมู่กลุ่ม เลยทำให้เปลี่ยน....” (สัมภาษณ์บุตรคนที่ 1, ครอบครัวที่ 2)

“...พี่คนโตก็เปลี่ยนแปลง คือเขาก็ไม่กินเนื้อสัตว์ นิสัยเขาก็เปลี่ยนจากขี้โมโห ทะเลาะกันบ่อย เดี่ยวนี้ก็เป็นคนใจเย็น ไปแล้วเป็นคนใจเย็น ไปเลย ส่วนน้องชายนิสัยเปลี่ยนจากที่เมื่อก่อน โวยวายชอบเอาแต่ใจ ตอนนี้ก็ดีขึ้น ส่วนน้องคนเล็กก็เหมือนกันนะครับ คือนิสัยชอบโวยวายเอาแต่ใจตอนนี้เปลี่ยนหมดเลย....” (สัมภาษณ์บุตรคนที่ 2, ครอบครัวที่ 2)

“...อ้อ! มีครับก็แบบว่า ไปเที่ยวไปกินข้าวนอกบ้านแบบว่าไปเปิดหูเปิดตา อะไรแบบนี้ ไปเที่ยวช่วงปิดเทอมจะพาน้องไป ส่วนวันจันทร์ก็ไปตลาดไปเดินห้างบ้าง ร้านผมปิดวันจันทร์วันเดียว....” (สัมภาษณ์บุตรคนที่ 2, ครอบครัวที่ 2)

“...พี่ชายคนโตเขาก็ขยันอยู่นะคะ เป็นผู้นำให้กับพวกหนูมากขึ้น คอยสอน คอยอะไร แต่ก่อนไม่ค่อยคุยกัน จะแบบต่อยตีกันบ่อยตอนเด็ก ๆ ส่วนพี่ชายคนที่สอง เขาจะแนะนำ แต่ตอนนี้เข้ามาใส่ใจอะไรมากขึ้น....” (สัมภาษณ์บุตรคนที่ 3, ครอบครัวที่ 2)

สรุปได้ว่า จากการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในครอบครัวภายหลังจากเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนบุญนิยมสันติอโศก กรุงเทพมหานคร พบว่า สามารถแบ่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงของบิดา หรือมารดา การเปลี่ยนแปลงของบุตร และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว กลุ่มที่หนึ่งการเปลี่ยนแปลงของบิดา หรือมารดาสามารถแบ่งการเปลี่ยนแปลงออกเป็นภายใน และภายนอก กลุ่มที่เป็นการเปลี่ยนแปลงภายในประกอบด้วย วิธีคิด มุมมอง ทักษะคิด อารมณ์-จิตใจ และจริยธรรม การเปลี่ยนแปลงภายนอกประกอบด้วย ด้านสังคม การเปลี่ยนชื่อ การบริโภคนิสัย การแต่งกาย อบรมและสิ่งเสพติด กลุ่มที่สอง คือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของบุตร ซึ่งสามารถแบ่งการเปลี่ยนแปลงออกเป็นภายใน และภายนอก โดย

การเปลี่ยนแปลงภายในประกอบด้วย วิธีคิด มุมมอง ทักษะคิด อารมณ์-จิตใจ และด้านจริยธรรม การเปลี่ยนแปลงภายนอกประกอบด้วย ด้านสังคม การเปลี่ยนชื่อ การบริโภค และการแต่งกาย กลุ่มที่สาม คือ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว ประกอบด้วย การเปลี่ยนแปลงระหว่างคู่สมรส การเปลี่ยนแปลงระหว่างบิดามารดาและบุตร และการเปลี่ยนแปลงระหว่างพี่-น้อง

3.3 วิธีชีวิตครอบครัวในปัจจุบัน วิธีชีวิตครอบครัวชุมชนบุญนิยมสันติอโศกปัจจุบันสามารถแบ่งได้ 3 ประเด็น ดังนี้

3.3.1 เวลาที่ทำเพื่อตนเอง หมายถึง ผู้ให้ข้อมูลหลักใช้เวลาส่วนตัวไปกับการทำธุระส่วนตัวในชีวิตประจำวัน การกินอยู่หลับนอน มีการไปออกกำลังกาย พักผ่อนหย่อนใจ ติดตามข่าวสารบ้านเมือง ซึ่งพบว่า ครอบครัวให้ความสำคัญกับการจัดสรรเวลาอย่างมีคุณค่า ดังคำบอกเล่าที่ว่า

“...ผมก็มีกิจกรรมส่วนตัวบ้าง เช่นว่านอนเล่นดูทีวี คือผมไม่ได้ฝึกอะไรมากมาย รายการภาพยนตร์ของทางโลกผมก็ดูบ้าง แต่ผมจะไม่ได้ดูพวกรายการทีวี...” (สัมภาษณ์ บิดา, ครอบครัวที่ 1)

“...ถามว่ามีเวลาไหม มีค่ะ แต่ไม่เคยไป ไม่รู้ใช้เวลาไปกลับทำอะไร ก็ขึ้นอยู่กับการทำงานในวัด ไม่ค่อยได้คิดอยากจะออกไปทำกิจกรรมอะไร มันเมื่อยที่จะไป ที่จะไปไกล ๆ อะไรแบบนี้ นั่งรถอะไรแบบนี้ แต่บางทีก็มึนคิดหนีไปเดินเล่น ผ่อนคลายดีกว่า ขอแค่ไปเดินไม่ต้องซื้ออะไรก็ได้ บางทีเดินก็ไปเดินที่เดอะมอลล์ ตลาดนัด ไปก็ไปชดที่ใส่อยู่นี้แหละค่ะ เวลาอยู่วัดก็จะใส่รองเท้าบ้าง แล้วไปข้างนอกก็จะใส่ตลอด ส่วนสามีไม่ใส่รองเท้าเลยลูกก็ไม่ได้ แต่ก่อนเราก็ไม่ได้ แต่พอมานาน ๆ เริ่มใส่จนชินก็เลยใส่ตลอด แล้วบางทีเหนื่อยก็จะนั่งเล่น นั่งกดโทรศัพท์ ที่นี้เขาไม่ได้มีกฎว่าห้ามเล่นโทรศัพท์...” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 1)

“...นอนก็ประมาณ 3 ทุ่ม บางทีก็ 4 ทุ่ม ดูทีวีติดตามข่าวสารบ้านเมืองทั่วไปครับ...” (สัมภาษณ์บิดา, ครอบครัวที่ 2)

“...ก็ดูทีวีบ้างค่ะ แต่ไม่ติด สามทุ่มก็ขึ้นนอนแล้ว จะไม่นอนดึกค่ะ...” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 1)

“...ออกกำลังกาย บางครั้งก็ไปวิ่งกับน้อง ถ้าน้องปิดเทอมจะชวนไป ไปตอนปิดเทอม...” (สัมภาษณ์บุตรคนที่ 1, ครอบครัวที่ 2)

“...ก็ไม่ได้มีอะไรมาก นั่งเล่นอะไรแบบนี้ นาน ๆ จะเดินเข้าไปวัดที่หนึ่ง เพราะว่าตอนเรียนเข้ามาบ่อยแล้ว...” (สัมภาษณ์บุตรคนที่ 2, ครอบครัวที่ 2)

“...ได้อ่านหนังสือตอนเวลาว่าง ชอบอ่านแนวสู้กัน อ่านนิยาย...” (สัมภาษณ์บุตรคนที่ 4, ครอบครัวที่ 2)

“...ผมไม่ได้ออกกำลังกายเป็นประจำ จะใช้วิธีนิด ๆ หน่อย ๆ ก่อนนอน แค่วิดแค่อะไร แล้วผมก็ดูข่าวสารบ้าง แต่ไม่ได้เล่นไลน์มากนัก ก็แค่ดูผ่าน ๆ เพราะมีเพื่อนอยู่ในกลุ่มเทคนิค ชั้นประถมอะไรพวกนี้ มัธยมก็มีมาบ้าง ไม่ได้ไปอะไรกับเขามาก....” (สัมภาษณ์บิดา, ครอบครัวที่ 3)

“...ตื่นมาหุงข้าว ทำส่วนตัวที่ทอกซ์ แชนท์ทำ ไปซื้อกับข้าวมากินตอน 8 โมง ทำงานบ้านเรา เวลาอยู่ในบ้านบางทีก็เดินในซอยบ้าง ได้เดินออกกำลังกายบ้าง แต่ชอบทำในบ้าน ออกกำลังกายไปด้วย ดูข่าวไปด้วยไม่ต้องเดินทาง....” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 3)

“...หนูมีเวลาส่วนตัวบ้าง ตอนช่วงก่อนนอนสักนิดนึง หรือไม่ก็ตอนเย็น ๆ บางทีก็ดูการ์ตูนหนังสือดี 3 ถ้าเป็นช่วงใกล้สอบ....” (สัมภาษณ์บุตรคนที่ 1, ครอบครัวที่ 4)

3.3.2 เวลาสำหรับครอบครัว หมายถึง เวลาที่สมาชิกในครอบครัวปฏิสัมพันธ์ในกิจกรรมและใช้เวลาด้วยกัน ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญต่อความอยู่ดีมีสุขของคนในครอบครัว โดยอาจอยู่ในรูปของการประกอบอาชีพร่วมกัน การพูดคุย ปกป้องหรือ การปลอบโยน โอบกอด หรือให้กำลังใจกัน ฯลฯ ซึ่งครอบคลุมการทำกิจกรรมร่วมกันในบ้าน เช่น ปลูกต้นไม้ ทำงานบ้าน และทำกิจกรรมร่วมกันนอกบ้าน เช่น รับประทานอาหาร ไปเที่ยวต่างจังหวัด เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา หรือเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน ดังคำบอกเล่าที่ว่า

“...ผมทำสวนอยู่ชุมชนพร อ.พะโต๊ะ ผมก็พยายามหาวัตถุดิบ เช่น ผักหญ้าไร้สารจากที่ปลูกบ้าง จากธรรมชาติบ้าง 2-3 อาทิตย์ก็จะมาที่อ.โสภีบึงกุ่มครั้งนึง เอาผัก มะพร้าวมาด้วยเพื่อมาขาย มาพักอยู่ที่อ.โสภีบึงกุ่ม ๆ และครอบครัว มาพักที่นึ่ง 3-5 วันแล้วค่อยกลับ....” (สัมภาษณ์บิดา, ครอบครัวที่ 2)

“...ตื่นตี 4 ถ้าอยู่ที่สวนก็ ทำสวนตั้งแต่เช้าเลย ทำงานหนักบ้างเบาบ้างตลอดทั้งวัน อยู่ในสวนก็ไม่ร้อนเท่าไร ทำงานในสวนป่าลัมก็จะไม่โดนแดดอยู่ในร่มไม้....” (สัมภาษณ์บิดา, ครอบครัวที่ 2)

“...เมื่อก่อนอยู่บ้านก็ตื่นประมาณ 6 โมง พอมาอยู่อ.โสภีบึง(ซอยตักบาตร) ตื่น 04.30 น. ตื่นมาก็เก็บในครัว ทำอาหาร....” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 2)

“...ตื่นตีสี่ครึ่งถึงตีห้า ลูกขึ้นมาช่วยแม่ขายอาหาร ขายของอยู่หน้าร้าน จนขายอาหารหมดก็ช่วยล้าง เก็บร้าน แล้วก็นอนประมาณ 3-4 ทุ่ม บางวันก็ดึกหน่อย ก็จะเป็นอย่างนี้ทุกวัน ร้านอาหารผมปิดวันจันทร์วันเดียว ของผมขายอาหารแนวปีกได้รสชาติอาจจะเผ็ด ผมจะช่วยอยู่หน้าร้านเอาแกงใส่ถุง แล้วก็ตักแกงราดข้าว ส่วนเรียน มสช ก็เรียนเองแล้วก็ไปสอบเอา ตารางชีวิตก็จะเป็นแบบนี้ แต่เดือนหน้า จะ ไปเป็นทหารแล้ว....” (สัมภาษณ์บุตรคนที่ 1, ครอบครัวที่ 2)

“...ไปเที่ยวด้วยกัน ปิดเทอมที่ผ่านมาก็ไปเที่ยวสวนสนุก จะมีกิจกรรมแบบนี้ก็ ตอนปิดเทอมเท่านั้น ผมจะกลับชุมพรเดือนละครั้ง กลับพร้อมกับพ่อ ตอนกลับก็ไปเอาผลไม้ขึ้นมาจากขายที่นี่...” (สัมภาษณ์บุตรคนที่ 1, ครอบครัวที่ 2)

“...ก็ตื่นตี 4 มาช่วยแม่ทำกับข้าว ช่วยแม่ขายของอะไรแบบนี้กับอา จะนอนประมาณ 2-3 ทุ่มประมาณนั้น ผมช่วยแม่ทำงานทุกวัน แต่ว่าวันอาทิตย์จะไปเรียนหนังสือ กิจกรรมของผมก็เป็นแบบนี้ ผมนั่งรถตู้ไปโรงเรียนกับอา...” (สัมภาษณ์บุตรคนที่ 2, ครอบครัวที่ 2)

“...มีบ้างครับ ก็ตอนปิดเทอม ไปเที่ยวด้วยกันต่างจังหวัดครับ...” (สัมภาษณ์บุตรคนที่ 4, ครอบครัวที่ 2)

“...ทุกวันนี้ก็ตื่นสาย ตี 5-6 โมงประมาณนี้ ตื่นมาก็ทำภารกิจของตัวเอง แล้วสาย ๆ ก็ออกไปทำงานข้างนอกบ้าง ก็ยังทำงานข้างนอกอยู่ เป็นลูกจ้างกินเงินเดือนเขา ทำเกี่ยวกับพวกช่างเหมือนกัน นอนก็ตอนประมาณ 2 ทุ่มกว่า ๆ สามทุ่มก็นอนละ ก็มีบ้างต้องไปติดตั้งเครื่องไปสอนเขาใช้เครื่องอะไรต่าง ๆ แบบนี้ก็ต้องไปหรือไปซ่อมอะไรต่าง ๆ ให้ลูกค้าประจำก็ไปอยู่ มันคือเครื่องเจียเหล็กในอุตสาหกรรมหนัก ที่ไม่สามารถยกมาซ่อมได้ ก็เกี่ยวพันกับโรงพิมพ์อยู่บ้างก็คือมีติดเครื่องตัดกระดาษเนี่ยมันก็มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงพิมพ์เหมือนกัน...” (สัมภาษณ์บิดา, ครอบครัวที่ 3)

“...อ้อ! ไปเที่ยวนี้จะน้อย ส่วนมากถ้ากินข้าว แม่บ้านเขาเตรียมอาหารให้อะไรต่ออะไร แล้ววาก็ไปทานร่วมกับชาวฟ้าอภัย ถ้าอยู่นะก็จะไปอย่างนั้น...” (สัมภาษณ์บิดา, ครอบครัวที่ 3)

“...ส่วนใหญ่ก็ไปทำกิจกรรมของวัดร่วมกัน เช่น งานศพ งานมหาปวารณา เวลาถูกปิดเทอมก็จะพาไปกินข้าวนอกบ้านบ้าง ไปกินร้านอาหารเจ ก็อยากให้คุณรู้ว่าข้างนอกอาหารเจเขามีหลากหลายนะ เราไม่ต้องไปกินเนื้อสัตว์ เพราะฉะนั้นเราไม่ลำบากเลย เหมือนที่คนชอบอ้างว่าไม่กินเพราะมันหาकिनยาก พาเขาไปเรียนรู้อะไรข้างนอก...” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 3)

“...ทุกวันนี้งานที่ทำจริง ๆ คือถ้าอันดับแรกเนี่ย ดูแลลูก เพราะลูกแค่ 8 ขวบ” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 4)

“...ก็พาลูกไปออกกำลังกายตอนเย็นที่สวนนวมินทร์ภิรมณ์ ขับรถเก่งไปเอง ที่ผ่านมานี้ไปเกือบทุกวัน ไปช่วงเย็น ๆ หลังลูกเลิกเรียน เด็กอนุบาลถึงประถมจะไม่ได้อยู่โรงเรียนประจำ จิตอาสาไม่มีครูดูแล ถ้า ม.1 ถึงจะได้เข้าไปอยู่ประจำ...” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 4)

3.3.3 เวลาที่ทำเพื่อชุมชน หรือสาธารณประโยชน์ หมายถึง การมีครอบครัว อุทิศเวลา และแรงงานที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชนชาวโศก โดยไม่หวังผลตอบแทนเป็นเงิน หรือสิ่งอื่น

ใด ผลตอบแทนที่ได้รับคือ ความสุข ความภาคภูมิใจที่ได้เสียสละเพื่อประโยชน์ของหมู่กลุ่ม เป็นการทำงานเพื่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตนและมีความมุ่งมั่นทุ่มเทแรงกายแรงใจ ไปด้วยการทำงานเพื่อชุมชนชาวโศกที่อยู่ร่วมกันอย่างแท้จริง ดังคำบอกเล่าที่ว่า

“...ก็หลังจากที่จบสัมมาสิกขาตอนนั้นก็มาเป็นครูผู้ช่วยสอนเด็กสัมมาสิกขาอยู่พักหนึ่ง แล้วก็หลังจากนั้นก็ทำนสมณะท่านหนึ่ง ก็ชวนมาทำทางด้านสื่อหลังจากนั้นก็ทำงานด้านสื่อมาโดยตลอด...” (สัมภาษณ์บิดา, ครอบครัวที่ 1)

“...ตื่นก็ประมาณตี 5 ตื่นแล้วผมก็มาทำงานที่ชั้น 5 ที่บริษัทบุญนิยมทีวีเพื่อเตรียมรายการ แล้วก็ทำงานยาวไปจนถึงเวลากินข้าว พอกินข้าวเสร็จมันก็แล้วแต่ตารางงานข้างบนนะครับ ว่าถ้าข้างบนมีรายการต่อผมก็ต้องต่ออีก ถ้าไม่มีอะไรผมก็อยู่เฉย ๆ หรือไม่ก็อ่านหนังสือชีวิตส่วนใหญ่ของผมครั้ง ๆ หนึ่งก็จะอยู่แต่ในห้องอัด เวลานอนก็จะนอนไม่เกินประมาณ 4 ทุ่ม แต่ถ้าเกิดมีงานต่อ เวลานอนก็จะยี้ด ออกไปก็แล้วแต่...” (สัมภาษณ์บิดา, ครอบครัวที่ 1)

“...เป็นหน้าที่ของเราที่ต้องไปตัดอาหารจากศาลา ชมร.(ร้านอาหารมังสวิรัต) ในตอนเช้ามาให้กับคนที่ทำงานอยู่บุญนิยมทีวี พอตอนเย็นก็ต้องทำอาหารให้เขากิน เพราะว่าชาวบุญนิยมทีวีจะกินอาหารเย็นด้วย แต่อาหารตอนเช้าไปตัดที่ศาลามาให้ทุกคนกิน ตอนเย็นเวลาไปทำก็จะทำอยู่ที่ชั้น 5 คราวอยู่บนนั้นค่ะ เวลาเราทำอาหารก็จะทำให้หมดทำให้กินทั้งหมดที่ทำงานอยู่องค์การบุญนิยมทีวี คือเป็นแม่ครัวให้กับเขา ทำอยู่คนเดียวแต่ก็มีบ้างนาน ๆ ครั้งที่จะมีคนมาช่วยบ้าง แต่ส่วนใหญ่ทำคนเดียว ทำกับข้าวครั้งหนึ่งก็ 2 อย่าง ทำอย่างละ 1 ถาด ก็ดูจำนวนคน วัตถุประสงค์ก็จะไปเอาจาก ชมร เป็นหลัก บางที ชมร ก็มีผักเยอะ บางทีก็ไม่ค่อยมีเราก็จะไปซื้อ เมนูแล้วแต่เราคิดเองทำอะไรไปเขาก็กินได้หมด บางคนก็บอกว่าหนูทำกับข้าวเก่งแต่หนูก็พอทำได้ บุญนิยมทีวีนี้เขาจะกินวันละ 2 มื้อ ตอนเช้าจะกินไม่พร้อมกันแล้วแต่ใครจะกินก่อน แต่เราจะไปตัดจากส่วนกลาง ตอน 6 โมงครึ่ง ก็แล้วแต่ใครจะกินตอนไหน แต่ส่วนใหญ่จะกินรวมกันถ้ากินเป็นกลุ่มใหญ่ก็จะกินประมาณ 9 โมงขึ้นไป ส่วนตอนเย็นก็แล้วแต่เราทำเสร็จ หรือว่ามีอาหารจากร้านตรงนู้นตรงนี่เขาเอามาให้ก็แล้วแต่ แต่ส่วนใหญ่แล้วจะกินประมาณ 4 โมงเย็น....” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 1)

“...ตอนมาก็ ช่วยงานด้านเกษตร งานก่อสร้าง ซ่อมโน่นนี่ สมณะให้ไปซ่อมอะไรก็ได้ เรื่องงานแบบนั้นก็ถนัดอยู่...” (สัมภาษณ์บิดา, ครอบครัวที่ 2)

“...ในชีวิตประจำวัน ถ้าอยู่ที่สันตินะคะ ตื่นตี 04.30 น.ตื่นมาก็ตี 5 ทำวัตรเช้าถึง ตีห้าครึ่ง พอ 6 โมงเช้าก็ทำความสะอาดที่พัก แล้วก็ 6 โมงปุ๊บก็ลงไปเรียนหนังสือที่โรงเรียนสัมมาสิกขา ถึง 7.45 น. พอ 8.00 น.ก็มาเข้าแถวเคารพธงชาติ หลังจากนั้นก็เข้าศาลา 8.30 น.ฟังธรรมก่อนฉัน 9.00 ตักอาหาร แล้วมานั่งรอนักบวชพิจารณาอาหาร แล้วทานพร้อมกัน หลังจากนั้นก็ทำเวร คือ เก็บหางทำความสะอาดภาชนะที่ใส่อาหาร กวาดศาลา แล้วก็ไปเรียนอีกทีตอน 11.00

น.- 13.00 น. เรียนหนึ่งวิชา พอ บ่ายโมง ถึง บ่าย 3 เรียนอีก 1 วิชา พอ บ่ายโมงถึงห้าโมงเย็นเรียนอีก 1 วิชา รวมเป็น 3 วิชาค่ะ รวมตอนเช้าด้วยก็เป็น 4 วิชาต่อวัน แต่ว่าบางวันไหน เกิดเรียนวิชาไหนไม่ทัน ก็จะมาเรียนอีกตอน 18.00-19.45 แต่ว่าจะกินข้าวเย็นตอน 5 โมง จะกินข้าววันละ 2 มื้อค่ะ ถ้าวันไหนไม่มีเรียนก็จะมีกิจกรรมพบนักบวชเพื่อเช็คศีล หรือไม่ก็ออกกำลังกาย เล่นกับรุ่นพี่รุ่นน้องบ้าง ตามความเหมาะสม จะเข้านอน 2 ทุ่ม 45 ก็จะสวดมนต์ ที่ตีกลอง ตอน 2 ทุ่มนี้ทุกคนต้องเข้าตึกแล้วค่ะ ห้ามออกมาเดินเล่นผ่าน 2 ทุ่ม 45 ทุกคนต้องมาอาบน้ำ ปลูกที่นอนทำทุกอย่างให้เสร็จ จะมีรุ่นพี่นำสวดมนต์ พอ 3 ทุ่มก็ปิดไฟ แต่ถ้าใครอยากทำการบ้านก็สามารถลงมาทำข้างล่างของตึกได้ แต่ต้องขออนุญาต แต่ต้องตั้งเวลาว่าจะทำเสร็จตอนกี่โมง เวลาขอก็ไปขอกับรุ่นพี่....” (สัมภาษณ์บุตรคนที่ 3, ครอบครัวที่ 2)

“...ทำเรื่องช่วยเหลือโรงพยาบาลอยู่ มีปัญหาทางด้านเครื่องจักรอะไรต่ออะไร ก็ช่วยเหลืออยู่ เป็นช่างซ่อม....” (สัมภาษณ์บิดา, ครอบครัวที่ 3)

“...มาดูแลเรื่องทะเบียนที่ดินของชาวโศกที่มีคนเขามาบริจาคและที่ ๆ เราชื่อเองทุก ๆ จังหวัดค่ะ ละก็เป็นกรรมการของมูลนิธิธรรมะสันติ มาเป็นจิตอาสาพ้อภัย ทำ ชมร. บ้าง....” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 3)

“...พอ 10-11 โมงก็มาช่วยงานวัดไปทำงานที่พ้อภัย ไม่ได้เข้างานเลิกงานเป๊ะเป็นเวลา มันแล้วแต่เรา พอ 5 โมงก็เลิกงานก็กลับบ้าน ทำงานบ้าน....” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 3)

“...ในชีวิตสามัญศึกษา ตื่นเช้าขึ้นมาที่ล้างหน้าแปลงฟัน หนูตื่นตีสี่ครึ่งค่ะ บางทีก็ทำ 5 ส.(ทำความสะอาด) พอทำเสร็จก็ไปเรียน เรียนตั้งแต่ 6 โมง พอ 8 โมงก็กินข้าว 10 โมงถึง 5 ก็เรียนหนังสือ พอ 5 โมงก็กินข้าวถึงประมาณ 6 โมง พอหกโมงครึ่ง ก็ไปเรียนต่อค่ะ เรียนวิชาวิปัสสนาจนแก้ว ก็ประมาณนี้แหละค่ะ แล้วก็ถ้าเป็นชีวิตที่กลอง 13 ตื่นมาทำ 5 ส ทำวัตรเช้า แล้วก็กินออเดิร์ฟ แล้วก็ทำงาน ๆ แล้วก็กินข้าวเช้า แล้วเรียนก่อน แล้วก็ทำงานอีกช่วงบ่ายค่ะ แล้วก็ทำงานช่วงบ่ายเสร็จแล้วก็อาบน้ำ กินข้าว เตรียมตัวนอนหรือไม่บางทีก็พบผู้ใหญ่ก่อนเข้านอนค่ะ ส่วนใหญ่จะนอนประมาณเกือบ 3 ทุ่มค่ะ....” (สัมภาษณ์บุตร, ครอบครัวที่ 3)

“...ที่ทำมาตั้งแต่ตลอดเข้ามาอยู่ คือ โรงเรียนสามัญศึกษาจะพาเด็ก ๆ ไปหาหมอ ส่วนใหญ่จะทำงานเป็นจ๊อบ ๆ หมดเลย ทำเป็นจ๊อบ แต่เป็นหลัก ตอนนี้ก็ยังทำต่อเนื่องเมื่อก่อนเป็นกรรมการตะวันฉาย 3 แต่ตอนนี้ลดตัวเองลงมาเป็นจิตอาสา ตอนนี่ก็คือเป็นจิตอาสาหมดเลย ที่มาช่วยก็คือคูบุญชีภายใน รายรับรายจ่ายเดือนละครั้ง แล้วก็ช่วยทำค่าน้ำค่าไฟของส่วนกลาง แล้วก็โรงเรียนสันติบาลสันตือ โศกพอตีว่ามีครู(ครู)เขาย้ายไปบ้านราช ครูก็เลยให้เรามาสอนวิชาสังคมแทนอันนี้เป็นงานล่าสุดที่ทำอยู่ตอนนี้ เป็นครู(ครู)นี้สอนอาทิตย์ละครั้ง คือ เมื่อก่อน

รับเป็นเสียทุกอย่าง ประชาสัมพันธ์ก็เป็น พอเราดูแล้วรู้สึกถ้าเรารับเยอะไปแล้วเราไปให้ความ
คาดหวังกับผู้ใหญ่เราก็จะเครียด มันเป็นความเกรงใจที่ทำร้ายตัวเอง สมณะท่านสอนว่า “การ
เบียดเบียนตัวเอง เป็นการทำผิดศีล” กว่าจะหายุคการเบียดเบียนตัวเองได้ก็ใช้เวลาเป็นเดือน
เหมือนกัน นิสัยที่ยึดติดมากก็จนเครียด กลัวเขาจะว่า กลัวเขาจะอะไร นี่มันก็เป็นตัวโลกกรรมหมด
เลย...” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 4)

สรุปได้ว่าการวิเคราะห์วิถีชีวิตครอบครัวในปัจจุบัน พบว่า สามารถแบ่งเวลาใน
การใช้ชีวิตครอบครัวได้ดังนี้ 3 กลุ่ม ได้แก่ เวลาที่ทำเพื่อตนเอง เวลาที่ทำเพื่อครอบครัว หรือ
กิจกรรมที่ทำร่วมกันและเวลาที่ทำเพื่อชุมชนหรือสาธารณประโยชน์

สรุปผลการวิเคราะห์วิถีชีวิตครอบครัว จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งเป็นบิดา
มารดาและบุตร ตามกรอบแนวคิดการวิจัย พบว่า ทั้ง 4 ครอบครัว มีมูลเหตุจูงใจที่เกิดจากความ
ต้องการภายใน และภายนอกครอบครัว โดยเหตุจูงใจภายใน เนื่องมาจากความพึงพอใจกับการมีวิถี
ชีวิตที่สงบพอเพียงไม่ต้องดิ้นรนเหมือนสังคมข้างนอก การกินอยู่หลับนอนเรียบง่าย สมถะ มั่นใจ
สันโดษ ทำให้ลดความฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย ทำให้เกิดความสุขทั้งกาย-ใจ อีกทั้งมีความต้องการแสวงหา
สังฆธรรม ต้องการแสวงหาสิ่งที่ดีที่สุดในชีวิต ต้องการศึกษาพระพุทธศาสนาให้ชัดเจน รวมทั้งการ
เห็นคุณค่าในตนเอง และการได้ทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ได้เสียสละเพื่อผู้อื่น ส่วนเหตุจูงใจ
ภายนอกครอบครัว รูปแบบสังคมที่นำอยู่อาศัย ได้อยู่ในสังคมที่มีมิตรดี สหายดี มีการเกื้อกูลต่อกัน
ทางเศรษฐกิจไม่ต้องมีความกังวลในเรื่องการหาเลี้ยงชีพ ไม่มีภาระจากการดำเนินชีวิต ทุกคนไม่
ต้องกังวลเรื่องปัจจัยพื้นฐานของชีวิต ทุกอย่างชุมชนจัดหาให้ รวมถึงการศึกษาด้วย อีกทั้งบริบท
ของชุมชนชาวอโศก ที่มี บ้าน-วัด-โรงเรียน อยู่ใกล้กัน ส่งผลทำให้ชีวิตง่ายดายนขึ้นในเรื่องของการ
เดินทางไปทำงาน และเรียนหนังสือ รวมทั้งมีความปลอดภัยของสภาพแวดล้อม และความศรัทธาที่
มีต่อสมณะโพธิรักษ์ ซึ่งหลังจากที่เข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนแล้ว พบว่า เกิดการเปลี่ยนแปลงในทาง
ที่ดีขึ้น กับสมาชิกทุกคนในครอบครัว กล่าวคือ เป็นการเปลี่ยนแปลงด้านวิถีการดำเนินชีวิตความ
เป็นอยู่ ด้านเศรษฐกิจ-สังคม การประกอบอาชีพ การบริโภคและการแต่งกาย การเปลี่ยนชื่อ
โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงวิธีคิด มุมมอง ทักษะคิด อารมณ์-จิตใจ จริยธรรม สติปัญญาและการเลิก
อบายมุขสิ่งเสพติดต่าง ๆ ทางด้านสัมพันธภาพ และการสื่อสารระหว่างกันในครอบครัวเปลี่ยนไป
ในทางที่ดีขึ้น ส่งผลทำให้ครอบครัวมีความสุข สงบ ความเครียดลดน้อยลง ส่วนทางด้านวิถีปัจจุบัน
ได้ทำเพื่อส่วนรวมมากกว่าตนเอง โดยทำงานในลักษณะของการให้แรงงาน ความรู้ ให้เวลาและบาง
ครอบครัวก็ยังมีประกอบอาชีพส่วนตัวอยู่

ตอนที่ 4 ผลการสังเคราะห์วิถีชีวิตครอบครัวของชาวชุมชนบุญนิยมสันตือโลก กรุงเทพมหานคร

ผู้วิจัยได้ประมวลสังเคราะห์วิถีชีวิตครอบครัวของชาวชุมชนบุญนิยมสันตือโลก กรุงเทพมหานคร ตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดการวิจัย โดยนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาวิเคราะห์เป็นข้อค้นพบของงานวิจัยซึ่งสะท้อนให้เห็นภาพชีวิตครอบครัว ดังนี้

4.1 การเข้าถึงความหมายที่แท้จริงของชีวิต เป็นการเห็นคุณค่าในตนเอง และการมีชีวิตที่ไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่น ที่มีความหวังต่อความเพียรพยายามที่จะเอาชนะกิเลส และมีเป้าหมายไปสู่การบรรลุนิพพานในที่สุด

4.1.1 การเข้าถึงความหมายที่แท้จริงของชีวิต เป็นการตระหนักถึงคุณค่าภายในของการมีชีวิต นั่นคือความดีงาม ดังคำบอกเล่าที่ว่า

“...ชีวิตเราอะ! มันทำประโยชน์ให้กับคนอื่นมากกว่า แล้วเราก็ได้ประโยชน์ด้วย ได้เสียสละ ซึ่งเวลาทำงานข้างนอกเนี่ยเราได้ส่วนตัวเราอย่างเดียว กอบโกยเอาไรต์เอาเปรียบคนอื่น ตามหน้าที่การงานที่มันเป็นไป มาที่นี้ชีวิตมันได้ทำงานบุญโดยที่ไม่มีรายได้ ได้ทำประโยชน์ช่วยงานพ่อท่าน ขณะเดียวกันเราก็ได้ลดละกิเลส เราารู้สึกว่าชีวิตเรามันมีคุณค่ามากขึ้น มากกว่าอยู่ข้างนอกที่เราต้องวิ่งทำงานหาเงิน อยู่ที่นี่เราไม่ได้ทำงานมีเงินรายได้ เราทำงานไปด้วยดูแลสุขภาพไปด้วย ครอบครัวเราด้วย เสร็จจากครอบครัวเรา ๆ ก็มีเวลาไปช่วยงานวัด อยู่ที่นี่เหนื่อยน้อยลงกว่าอยู่ข้างนอกเยอะ ข้างนอกมันมีการแข่งขันสูง อยู่ที่นี่มันไม่ต้องเดินทาง ความเครียดมันน้อยกว่าข้างนอกโดยระบบงาน โดยการแข่งขันทำให้เครียด...” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 3)

4.1.2 การเห็นคุณค่าในตนเอง เป็นการยอมรับตนเอง ในคุณสมบัติที่ดีหรือภาคภูมิใจ ดังคำบอกเล่าที่ว่า

“...มาที่นี้แล้วเหมือนเราได้มีคุณค่า ไปที่อื่นนั่งสมาธิเฉย ๆ ไม่ได้ทำประโยชน์อะไร แต่มาอยู่ที่นี่ได้ทำหนังสือ ได้ทำโน่นนี่ทั้งวันเลย เราก็ เอ้อ! นี่เป็นวัดที่แปลกจากที่อื่นที่เรา มาแล้วรู้สึกที่เราได้ทำคุณค่ากับตนเอง มันได้เห็นทันทีอะไรแบบนี้...” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 3)

“...ประทับใจที่ตัวเองได้มาเรียนรู้เรื่องจิตวิญญาณ และเรื่องการขัดเกลาเพราะว่าสิ่งที่ยากที่สุดที่เราจะนำไปได้คือจิตวิญญาณที่มันพัฒนาแล้วก็ติดตามไปในภพหน้า นี่มันพูดออกมาจากใจจริง ๆ...” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 4)

4.1.3 การมีชีวิตที่ไม่เบียดเบียน ไม่ประกอบอาชีพที่หลอกลวง ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น โดยครอบคลุมการมีชีวิตที่ไม่เบียดเบียนเพื่อนมนุษย์และสรรพสิ่ง

“...มันก็ส่งผลให้ครอบครัวเราไม่มีทิศทางที่จะไปแสวงหากอบโกยเบียดเบียนคนอื่น คือมันก็เบนมาทางคิดช่วยเหลือคน มันเป็นวิถีชีวิตที่ชอบ ๆ ไม่ต้องดิ้นรนไปแก่งแย่งหรืออะไรพวกนี้มากกว่า...” (สัมภาษณ์บิดา, ครอบครัวที่ 1)

4.2 การใช้ชีวิตที่พอเพียง เป็นการตระหนักถึงความพอเหมาะพอดี และไม่ดิ้นรนแสวงหา ไม่อยากได้อะไรเกินความจำเป็น มีความสมถะ มกน้อย สันโดษ ซึ่งสามารถแบ่งได้ออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

4.2.1 ความพอเพียงทางกายภาพ ชีวิตความเป็นอยู่ สมถะ เรียบง่าย เสื้อผ้า ข้าวของเครื่องใช้ มีแต่พอจำเป็น ไม่ฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย ดังคำบอกเล่าที่ว่า

“...โอ๊ย! ลดไปเลย เมื่อก่อนแต่งหน้าแต่งตาทำผม ทำเล็บ(หัวเราะ) ผมยาวตัดเป็นสาวทันสมัย แต่พอมาเจอ โศกเราก็ตัดไปเรื่อย ๆ ลดการแต่งหน้า แต่ก่อนเราชอบเที่ยวกลางคืนด้วย เที่ยวผับกับเพื่อน เช้ามาก็ไปทำงานตอนนั้นยังวัยรุ่นอยู่ เพื่อนกินเหล้าเราก็ไปกับเขาแต่เราไม่ได้กิน สนุกได้เที่ยว ซึ่งสมัยก่อนก็ไปวันละ เที่ยวก็เที่ยว ทำงานก็ทำงาน ไม่มีใครบอกเราว่าไอ้นั่นมันคือกิเลส แต่พอมานี่ โอโห้! มันคืออบายมุขเลยนะ การเที่ยวการแต่งตัวก็อบายมุข พอพ่อท่าน(สมณะโพธิรักษ์)บอกตอนแรกก็ยังไม่เข้าใจนะ พอมานี่อ้อมมันคืออบายมุขแสดงว่าเราต้องอยากไปเรื่อย ๆ จั๊นเราไม่แต่งได้มัย ใจเราก็ออยากแต่ง แต่พอท่านพูดไหนจะเปลืองไหนจะเสียเวลาเออมันก็จริงนะ เราก็เลยค่อย ๆ ลด ใช้เวลาในการลด ตอนนี้ก็ไม่ได้คิดเรื่องแต่งตัว มีอะไรก็ใส่แบบธรรมดา ที่ใส่อยู่ตัวนี้คนที่ให้มา อันนี้ก็ให้มาไม่ได้ซื้อ เมื่อก่อนหมดตัวก็ไปกับเสื้อผ้า เที่ยว กิน ข้างนอกมันต้องมีภานีสั่งคมด้วยนะ แต่งงาน บวชอะไรอย่างนี้ ต้องเลี้ยงลูกน้องวันเกิด เวลาที่มีกิจกรรมอะไรเราก็ต้องเลี้ยงเขา เราก็จะหมดตัวยกยะ เงินที่ได้มามีเยอะก็ใช้เยอะ แต่พอมายู่นี้เรามีเงินเก็บมากกว่าสมัยก่อนที่ทำงานเงินเดือนเยอะ ๆ อีก เพราะว่ารายจ่ายไม่ค่อยมี เรารู้ว่าอะไรจำเป็นไม่จำเป็น อะไรที่ไม่จำเป็นเราก็ไม่ต้องซื้อ เมื่อก่อนเงินเดือน 40,000 บาท แล้วก็เงินพิเศษโน่นนี่ สมัยตอนทำงานใหม่ ๆ เป็นหนี้ แล้วพอดอนหลังมันเห็นทุกข์จากการเป็นหนี้ ปัจจุบันนี้ก็เงินเก็บนิดหน่อยเอาไว้พอใช้จ่ายฉุกเฉิน เราต้องดูแลครอบครัวเวลาเจ็บไข้ได้ป่วยหรือเวลาจะจ่ายอะไรพิเศษเราก็ต้องมีใช้จ่าย....” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 3)

“...ก็คิดว่าชีวิตแบบนี้แหละเป็นชีวิตที่สมบูรณ์ ครอบครัวก็ไม่ต้องไปแข่งขันจริง ๆ ถ้าลูกจะเรียนข้างนอกเราก็สามารถนำลูกเข้าเรียน โรงเรียนดัง ๆ ได้ แต่ว่าเด็กจะมีความสุขเลย เพราะว่าการแข่งขันเด็กต้องเรียนเก่ง ถ้าเรียนไม่เก่งแล้วไม่เรียนพิเศษเราก็ไม่ได้ เราชอบชีวิตแบบศาสนามากกว่า เด็กมีความสุข ครอบครัวมีความสุข อยู่ตรงนี้เราไม่ต้องคำนึงเรื่องรายได้เราอยู่แบบพอเพียงของเรา เรามีรายได้ก็น้อย อยากกินอะไรนิดนึงเราก็ไปหาซื้อเอาได้ เราไม่ต้องไปดิ้นรนอะไรมากมาย ขณะเดียวกันครอบครัวเราก็ได้ช่วยงานวัดด้วย ลูกได้เรียนที่นี้เขาก็ได้ปลูกฝังว่า โทมา

เขาควรจะทำอย่างไร เห็นพ่อแม่เป็นตัวอย่างพ่อแม่ทำงานช่วยวัด โดมาเรียนจบเขาก็ช่วยงานหลวงปู่ (สมณะโพธิรักษ์)ต่อไปไม่ต้องคืนรณะอะไรข้างนอก ก็ใส่เขาทุกวันว่า ถ้าจบแล้วก็ป็นรุ่นพี่ดูแลรุ่นน้องต่อ อยากให้คอยช่วยงานหลวงปู่มีเยอะเยอะหลายด้านแล้วแต่จะถนัด เพราะว่างานที่นี้ของเราไม่ได้จำกัดสิทธิ์ คือเปิดโอกาสให้เราทำงานได้อย่างเต็มที่....” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 3)

4.2.2 ความพอเพียงทางจิตใจ คือ ความรู้สึกอารมณ์ที่สงบ จิตใจที่รู้จักพอ มีความยินดีในสิ่งที่ได้ ไม่โลภ ดังคำบอกเล่าที่ว่า

“...ในทัศนะส่วนตัวผมก็อาจจะป็นเพราะว่าเราไม่ได้คืนรณะที่จะไปแสวงหาอะไรด้วย คือไม่ถึบตัวเองออก นี้ถ้าเกิดเรามีภาวะที่คืนรณะอยากได้นั้นอยากได้นี้ หรือว่าต้องการอะไรที่สังคมนี้มันไม่ได้ตอบสนองให้ เราก็จะต้องถึบตัวเองเพื่อไปคืนรณะตามที่เรากต้องการ แต่ว่าโดยส่วนตัวก็คือว่าไม่ได้มีความต้องการอะไรที่นอกเหนือไปจากสิ่งทีชุมชนนี้มิให้....” (สัมภาษณ์บิดา, ครอบครัวที่ 1)

“...เปลี่ยนจากชีวิตที่ฟุ้งเพื่อคืนรณะเพื่อให้ตนเองมีรายได้อันมีตำแหน่ง แล้วก็สังคมเขาอยากได้อะไรก็อยากมีเหมือนเขา แต่มาตรงนี้ทำนให้เราใช้ชีวิตแบบพอเพียง มีน้อยกินน้อยไม่ต้องไปแข่งขันอะไรกับใครเป็นชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ต้องไปอยากได้อะไรมา....” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 3)

4.3 การเต็มใจให้การช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น เป็นการตระหนักถึงคุณค่าของการให้ มีจิตเมตตา เอื้อเฟื้อเกื้อกูลผู้อื่น ยินดีให้ประโยชน์ผู้อื่น มากกว่าประโยชน์ส่วนตน โดยไม่ได้หวังสิ่งตอบแทน

4.3.1 มีจิตเมตตาให้ความรัก หรือข้อคิดดี ๆ แก่กันและกัน ดังคำบอกเล่าที่ว่า

“...ประทับใจตรงที่ว่า บางทีเห็นพ่อท่านเขาเอื้อลูกเรา ชาวชุมชนเอื้อเฟื้อต่อลูกเรา มันป็นความประทับใจ คือใจเรามันไม่ได้ต้องการอะไรหรอก เราอยู่ไปเราก็อยู่ได้ อยู่ไปโดยที่ไม่ต้องมีใครมาแสดงอาการเทิดทูนชื่นชมว่าเรอดีนะ เราไม่ได้ต้องการตรงนั้น แต่เวลาที่ลูกเราเดินไปตรงไหน คนนั้นคนนี้ก็มาเอื้อ มาจับเนื้อต้องตัวซ้อนู่นซ้อนี้ซ้อขนมให้ยี่นอะไรให้แบบนี้ อันนี้ป็นความประทับใจ ป็นกำลังใจบางทีพ่อท่าน(สมณะโพธิรักษ์)ก็เล่นกับลูกเรา อันนั้นประทับใจ และมีกำลังใจรู้สึกว่ามีแรงผลักดันที่จะให้เราอยู่ตรงนี้อยู่ไปเรื่อย ๆ อยู่ไปจนไม่รู้วันไหนอะไรยังงี้....” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 1)

“...ก็ อยู่หมู่กลุ่มเนี่ย มันมีตัวช่วยแล้วเราก็ได้ทำประโยชน์ให้หมู่กลุ่ม เหมือนที่เราได้รับแล้วเราก็ให้คืนบางส่วนอะไรอย่างนี้ มันจะป็นการเกื้อกูลกัน แล้วเราก็ได้ติดตามธรรมะได้คบคุ่นกับผู้คนหลาย ๆ คน ทั้งสมณะ ญาติธรรมอะไรต่าง ๆ ได้มีการช่วยเหลือกันทั้งด้านวัตถุและทางด้านจิตวิญญาณ....” (สัมภาษณ์บิดา, ครอบครัวที่ 3)

“...ประทับใจความเป็นพี่เป็นน้อง และก็ความเอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในสังคมนอ โศก แล้วที่ทุกคนทำงาน โดยไม่หวังผลตอบแทน ทำงานเพื่อลดละกิเลสตัวเอง เกิดปัญหาอะไรทุกคนก็ต้องมาลดที่ตัวเอง เช่นว่า เรามีการเปลี่ยนแปลงระบบอะไรใหม่ ๆ แต่ว่าเราไม่เห็นด้วยเราก็ต้องกลับมาลดที่กิเลสตัวเองเราจะได้อะไรด้วยก็ว่ามันจะเป็น โจทย์ให้เราฝึก อยู่ที่อื่นเราก็ไม่ได้ฝึกแบบนี้...” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 3)

4.3.2 ช่วยเหลือ เกื้อกูลผู้อื่น เช่น การให้แรงงาน ความคิด ทุนทรัพย์ เป็นต้น ดังคำบอกเล่าที่ว่า

“...ก็วิถีชีวิตแล้วก็แนวคำสอนที่เราได้ฟัง ได้เห็น ได้สัมผัส ความอบอุ่นความเป็นพี่เป็นน้องเวลาเจ็บป่วยเราก็ดูแลกัน ทั้ง ๆ ที่ไม่ใช่ญาติกันแต่ดูแลมากกว่าญาติอีก เพราะญาติเราอยู่ไกลอยู่ต่างจังหวัด คนที่อยู่ใกล้ ๆ เนี่ยเขาก็จะดูแล มีอะไรเราก็ช่วยเหลือกัน เวลาเราไปต่างจังหวัด แล้วพอบ้านอยู่เราก็ฝากพี่ ฝากดูแล ฝากซื้อกับข้าวด้วยนะ(หัวเราะ)...” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 3)

“...ก็พอใจ คืออยู่ที่นี้มันพอใจมากกว่าตรงที่ว่ามันก็อยู่กับเพื่อน อยู่กับคนที่มีความลักษณะที่คล้ายกัน มันดูแลค้ำค้ำกว่า ดูจะเป็นอะไรที่สามารถใช้ชีวิตครอบครัว ที่เข้าช่วยเหลือกัน มันก็เป็นอะไรที่จะช่วยให้ครอบครัวสบายกว่าในการที่จะไปใช้ชีวิตอยู่ข้างนอกตามลำพัง...” (สัมภาษณ์บิดา, ครอบครัวที่ 1)

“...ก็เห็นว่าหมูกุมนี่เป็นหมูกุมนี่ดี มีการพาไปเจริญมากกว่าที่จะพาเราไปตกต่ำอะนะ! แล้วก็เข้าใจธรรมะที่มันโตเต้าขึ้นไปจากหยาบ ๆ ที่เราเคยเป็นอยู่มันก็ค่อย ๆ คืบขึ้น ๆ สูงขึ้น ๆ ไป มันก็มีแต่ทางที่มันเจริญขึ้น ไม่ใช่เราจะตกต่ำไปเรื่อย ๆ แล้วก็ช่วยเหลืองานการคือผมมันสายงานมากกว่า มันก็ได้ใช้ความสามารถตัวเองที่ได้มารู้จักที่นี่ ได้ศึกษาปฏิบัติธรรมที่นี่ แล้วก็ช่วยเหลือการงาน แล้วก็ฝึกหัดปฏิบัติ เรื่องการงานที่มัน ได้พัฒนาเพิ่มขึ้น เราก็ได้ให้กลับไปในส่วนกลาง ความรู้ ความเข้าใจ ความเก่ง คือความเก่งในเรื่องของงานมันได้มากขึ้น เราก็เอาความเก่งของเราตรงนี้กลับไปให้ส่วนกลาง อย่างของผมที่จะได้ทางสาย โรงพิมพ์ พวกช่างด้านนี้มากกว่า ในเรื่องของการที่จะไปปฏิบัติสัมพันธ์กับผู้คนอะไรต่าง ๆ จะไปบอกไปสอนอะไรเขาคงไม่ถนัด แต่ผมจะได้ในเรื่องของงานมาในสายแบบนี้...” (สัมภาษณ์บิดา, ครอบครัวที่ 3)

4.4 การใช้ชีวิตอย่างมีระเบียบวินัย เป็นการตระหนักถึงการใช้ชีวิตที่ต้องมีหลักยึดของศีล และหลักปฏิบัติต่าง ๆ ของชาวโศก เช่น ถือศีล 5 ละอบายมุข การรับประทานอาหารพร้อมกันที่ศาลาฟังธรรม และการอยู่ร่วมกันด้วยระบบสาธารณ โภคิ ที่ทุกคนในชุมชนยอมรับ และทำตาม

4.4.1 หลักเกณฑ์ส่วนบุคคล ดังคำบอกเล่าที่ว่า

“...ก็ เราได้เน้นเรื่องสุขภาพ ศีล 5 แต่สุขภาพผมจะเน้นก่อน แล้วก็พอมานะ โสภโณท่านให้ ให้ยึดมั่นในศีล 5 ก็ถือว่าสุดยอด(หัวเราะ) ผมจะต่อต้านสารเคมี ผงชูรส ขนมอบ ๗ นี้ ตอนเด็ก ๆ ผมจะไม่กินเลย ไซ้ ๆ ขนมอบ จะสอนไม่ให้ลูกกิน พอมานะ โสภโณ มันเหมือนกับความคิดของเรา...” (สัมภาษณ์บิดา, ครอบครัวที่ 2)

4.4.2 หลักเกณฑ์ส่วนรวม ดังคำบอกเล่าที่ว่า

“...พีมายูที่นี้ก็กินหลายปีแล้วนะคะ ก็เห็นว่าชุมชนนี้มันมีดีหลายอย่าง ทุกคนที่มาอยู่ร่วมกันก็มาจากภูมิหลังที่ต่างกันออกไป แต่ว่าการที่จะมาอยู่ร่วมกันได้เป็นหมู่กลุ่มที่สงบ สามัคคีได้ มันก็ต้องปฏิบัติตามกฎที่ทางชุมชนเขากำหนดขึ้นมา อย่างหลัก ๆ ที่เราทำร่วมกันก็คือ การใช้ระบบสาธารณ โภคที่ ร่วมกันกิน ร่วมกันใช้ ร่วมกันทำ มีศีลเป็นตัวกำหนดพฤติกรรม เพื่อให้รู้ว่าสิ่งใดควรประพฤติ หรือไม่ควรทำ อีกอย่างแต่ละคนที่มาอยู่นี้อย่างน้อยต้องลดละเลิกอบายมุข ให้ได้เสียก่อน เลิกเนื้อสัตว์ทุกชนิดด้วย อันนี้เป็นกฎพื้นฐานที่ทุกคนต้องทำตามร่วมกัน...” (สัมภาษณ์มารดา, ครอบครัวที่ 3)

สรุปได้ว่า วิถีชีวิตครอบครัวของชาวชุมชนบุญนิยมสันติคือ โสภโณ มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ที่ปรากฏให้เห็นในชีวิตความเป็นอยู่ประจำวันของสมาชิกครอบครัวทุกคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนในรูปแบบของ บ้าน-วัด-โรงเรียน ซึ่งเป็นบริบทที่เอื้อต่อการมีชีวิตแบบเรียบง่าย ดำเนินผ่านองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ส่วน ดังนี้ 1) การเข้าถึงความหมายที่แท้จริงของชีวิต เป็นการเห็นคุณค่าในตนเอง และการมีชีวิตที่ไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่น 2) การใช้ชีวิตที่พอเพียง เป็นการตระหนักถึงความพอเหมาะพอดี และไม่ดิ้นรนแสวงหาไม่ยออะไรเกินความจำเป็น มีความสมถะ มัคน้อย สันโดษ ซึ่งสามารถแบ่งได้ออกเป็น 2 ประเภท คือ ความพอเพียงทางกายภาพ และความพอเพียงทางจิตใจ ความพอเพียงทางกายภาพ หมายถึง การมีชีวิตความเป็นอยู่ สมถะ เรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย ความพอเพียงทางจิตใจ หมายถึง ความรู้จักพอ ไม่โลภ มีอารมณ์ที่สงบจากกิเลส ความอยากได้ต่าง ๆ 3) การเต็มใจให้การช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น เป็นการตระหนักถึงคุณค่าของการให้ มีจิตเมตตา เอื้อเฟื้อเกื้อกูลผู้อื่น ยินดีให้ประโยชน์ผู้อื่น มากกว่าประโยชน์ส่วนตน โดยไม่ได้หวังสิ่งตอบแทน 4) การใช้ชีวิตอย่างมีระเบียบ เป็นการตระหนักถึงการมีชีวิตที่ต้องมีหลักยึดของศีล และหลักปฏิบัติต่าง ๆ ของชาวโศภโณ เช่น ถือศีล 5 ละอบายมุข การรับประทานอาหารพร้อมกันที่ศาลาฟังธรรม และการอยู่ร่วมกันด้วยระบบสาธารณ โภคที่ ที่ทุกคนในชุมชนยอมรับและทำตาม นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิถีชีวิตชุมชนที่ครอบครัวมาอยู่อาศัยร่วมกันเป็นชุมชนซึ่งประกอบด้วย บ้าน-วัด-โรงเรียน อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นหมู่กลุ่ม ดำเนินวิถีชีวิตครอบครัวโดยยึดหลักสาธารณ โภคที่ มีวิธีการดำเนินชีวิตกินอยู่ร่วมกัน ทรัพย์ทั้งหมดที่หามาได้จะตกเป็นของส่วนกลาง มีความอุดมสมบูรณ์ และพอเพียงในเรื่องของปัจจัย 4 และมีธรรมะเป็นเครื่องหล่อเลี้ยง

จิตใจ แต่ละครอบครัวที่มาอาศัยอยู่ในชุมชนแห่งนี้ เต็มใจเข้ามาอาศัยอยู่โดยไม่มีใครบังคับ ผู้จะมาอาศัยอยู่ในชุมชนนี้ได้ ต้องเป็นผู้ที่มั่งน้อย สันโดษ กินน้อย ใช้น้อย ขยันทำงาน สร้างสรรค์เสียสละ เพื่อส่วนรวม พัฒนาจิตวิญญาณของตนไปตามลำดับขั้น อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน สมาชิกชุมชนมีบรรทัดฐานและแนวคิดไปในทางเดียวกัน พยายามลด ละ เลิกกิเลสด้วยการบริโภคตามความจำเป็น และแบ่งสรรแจกจ่ายส่วนเกินออกสู่สังคม

ภาพที่ 4.22 3 เสาหลัก และ 4 หลักคิดการใช้ชีวิตครอบครัว

3 เสาหลัก คือ บ้าน-วัด-โรงเรียน วัดจะต้องพึ่งพาบ้านและโรงเรียนในด้านวัตถุ และแรงงาน ในขณะที่บ้านและโรงเรียนจะต้องพึ่งพาวัดในด้านจิตวิญญาณ บ้านและโรงเรียนก็ต้องพึ่งพาอาศัยกันในลักษณะของผู้ให้และผู้รับ ชุมชนอโศกเป็นครอบครัวใหญ่ ซึ่งครอบครัวจะอบอุ่นได้จะต้องมี บ้าน-วัด-โรงเรียน เป็นที่หล่อหลอม ประกอบใช้ชีวิตที่มีหลักธรรม เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวกับการดำเนินชีวิตครอบครัว จึงทำให้ครอบครัวอยู่กันอย่างมีความสุข เป็นชีวิตที่ปลอดความรุนแรง อีกทั้งชุมชนให้ปัจจัย 4 ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นพื้นฐานที่ทำให้ชีวิตดำรงอยู่ได้อย่างมีความสุข ให้การ

เลี้ยงดู การศึกษา อาหารการกิน สิ่งที่เป็นต่อการดำรงชีวิตที่นี้มีให้หมด การอบรมสั่งสอนจากคนในชุมชน มีปัจจัยในการดำรงชีวิตที่สมบูรณ์ ไม่มีค่าใช้จ่ายในครัวเรือน อีกทั้งยังมีความปลอดภัยในเรื่องที่อยู่อาศัย ความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันแบบ บ้าน-วัด-โรงเรียน ยังส่งผลให้การดำเนินชีวิตของคนทั้งชุมชนอยู่ในแบบแผนเดียวกัน อยู่ในแบบแผนที่สอดคล้องกัน คือ วัด ก็ให้ชีวิตที่เรียบง่าย โรงเรียนก็เรียบง่าย มันก็เลยมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของวิถีปฏิบัติ เช่น มีวิถีชีวิตที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่น รับประทานอาหารมังสวิรัต รักษาศีล 5 ละเลิกอบายมุขเพื่อให้เกิดประโยชน์ตน ประโยชน์ท่าน มีแนวคิดที่เป็นหลักปฏิบัติเหมือนกันทั้งชุมชน ยกตัวอย่างเช่น การแยกขยะเพื่อให้เกิดประโยชน์สูง ประหยัดสุด

4 หลักคิดการใช้ชีวิตครอบครัวแบบบุญนิยมสันตือ โสภ คือ การที่ผู้ให้ข้อมูลมีความพากเพียรที่จะเอาชนะกิเลสของตนเองจนสามารถลดละ โลก โกรธ หลง และมีเป้าหมายสู่การบรรลุนิพพาน จึงใช้ชีวิตอยู่อย่างไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่น และตระหนักถึงคุณค่าภายในของการมีชีวิต นั่นคือความดีงาม การเห็นคุณค่าในตนเอง กระบวนการคิดเหล่านี้ส่งผลให้ได้เข้าใจถึงความหมายที่แท้จริงของชีวิต สิ่งที่เขาได้ลงมือทำต่อมา คือ การใช้ชีวิตอย่างพอเพียง ไม่ค้ำถนแสวงหาหรืออยากได้อะไรเกินความจำเป็น มีความมักน้อยสัน โดษ เมื่อเขามีความพอเพียงแล้ว จึงพร้อมที่จะยื่นมือช่วยเหลือคนอื่นด้วยความเต็มใจ ยินดีที่จะให้ประโยชน์ผู้อื่นมากกว่าประโยชน์ส่วนตนและทำความดีโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน สุดท้ายเมื่อชีวิตเขาที่เข้าทางมีระเบียบในการใช้ชีวิต จึงเกิดความสมดุลก็ทำให้ชีวิตดำเนินอยู่อย่างรื่นไหล ไปกับวงจรนี้

บริบทชุมชนบุญนิยมสันตือ โสภเป็นชุมชนที่ใช้หลักคำสอนของศาสนาพุทธเป็นแนวทางในการดำเนินวิถีชีวิตครอบครัวและใช้ในการดำเนินกิจกรรม และกิจการทุกด้านของชาวอโศก อโศกมีวิถีการดำเนินชีวิตแตกต่างจากสังคมภายนอกทั่วไป เป็นสังคมที่ทวนกระแส เพราะวาทะสังคมตอนนี้ให้คุณค่ากับเงินทอง ตำแหน่ง เกียรติยศ ชื่อเสียง ความทันสมัยทั้งหลายเหล่านี้ แต่ว่าคุณค่ากับความสุข มีชีวิตที่ไม่เบียดเบียน เป็นเรื่องของความสงบ มีสภาวะจิตที่สมดุล ไม่ติดยึดอยู่กับวัตถุนิยม แม้ว่าจะเป็นการทวนกระแส แต่ว่าก็เป็นการกระตุกสังคมว่า มันก็มีอีกเส้นทางหนึ่งที่ทำให้เกิดสภาวะที่สมดุลอยู่เหมือนกัน และคนกลุ่มนี้เขาก็มีเส้นทางที่งดงามเป็นวิถีชีวิตที่ไม่ทำให้ใครเดือดร้อน สังคมนี้ให้คุณค่าของความดีงามมากกว่าวัตถุ อยู่ร่วมกันด้วยหลักสาธารณโภคี ซึ่งแปลว่า ทรัพย์สินของส่วนรวม ซึ่งมีหลักเกณฑ์ที่สำคัญ คือ พึ่งตนเอง ไม่เป็นหนี้ สร้างให้มากกว่าที่ใช้ และแจกจ่ายเจือจานออกสู่สังคม จุดหมายปลายทางของชาวอโศก คือ การมีชีวิตที่เบิกบานแจ่มใส มัชยัสถ์ สุภาพ สงบ หมัดความอยาก สิ้นความเสพ หลักการดำเนินชีวิตของชาวอโศก โดยทั่วไปจึงเกี่ยวข้องกับ การ ลดละ กล้าจน ทนเสียดสี หนีสะสม นิยมสร้างสรรค์ สวรรค์นิพพาน

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้ ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้แนวการสัมภาษณ์เชิงลึก (Interview Grde) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิถีชีวิตครอบครัวของชาวชุมชนบุญนิยมสันติอโศก กรุงเทพมหานคร ซึ่งผู้วิจัยได้ขอแนะนำสรุปการวิจัย การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อศึกษาวิถีชีวิตครอบครัวของชาวชุมชนบุญนิยมสันติอโศก กรุงเทพมหานคร

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้แนวการสัมภาษณ์เชิงลึก (Interview Grde)

1.2.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มครอบครัวที่เป็นสมาชิกชุมชนบุญนิยมสันติอโศก กรุงเทพมหานคร จำนวน 4 ครอบครัว ได้แก่ บิดามารดา และบุตร จำนวน 16 คน ที่ใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนบุญนิยมสันติอโศกมาไม่ต่ำกว่า 2 ปี มีบุตรอายุต่ำกว่า 18 ปีอาศัยอยู่ด้วยกัน และมีบุตรศึกษาอยู่ที่โรงเรียนสัมมาสิกขาสันติอโศก กรุงเทพมหานคร มีการดำเนินวิถีชีวิตปฏิบัติตามหลักของชุมชนในการใช้ชีวิตแบบสาธารณโภคี และยินดีสมัครใจเข้าร่วมโครงการ หรือให้ข้อมูล 2) กลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับครอบครัวที่ศึกษา จำนวน 4 คน ได้แก่ นักบวชหญิง (สิกขมาตุ) คนวัด สมาชิกชุมชน และญาติธรรม มีคุณสมบัติดังนี้ คือ รู้จักครอบครัวผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นอย่างดี อาศัยอยู่ในชุมชน ไม่ต่ำกว่า 2 ปี ยินดีเข้าร่วมโครงการหรือให้ข้อมูล

1.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) แนวการสัมภาษณ์เชิงลึก (Interview Guide) เป็นประเด็นคำถามที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมาเอง โดยมีลักษณะประเด็นคำถาม พุดคุยแบบเล่าเรื่อง และให้ข้อมูลอย่างอิสระได้แก่

(1) ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา สถานภาพด้านครอบครัว อาชีพ ที่อยู่ปัจจุบัน ประสบการณ์การทำงาน ระยะเวลาและสถานภาพในชุมชน หน้าที่รับผิดชอบในชุมชน ความชำนาญหรือความสามารถพิเศษ

- (2) ประวัติชีวิตผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- (3) เหตุจูงใจในการเข้ามาอยู่ในชุมชนบุญนิยมสันตือ โศก และประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้ามาอยู่ในชุมชนบุญนิยมสันตือ โศก กรุงเทพมหานคร
- (4) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของบุคคลในครอบครัว หลังจากที่เข้ามาใช้ชีวิตในชุมชนบุญนิยมสันตือ โศก กรุงเทพมหานคร
- (5) กิจวัตรประจำวันและวิถีชีวิตครอบครัว

2) การสังเกต (Observation) เป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ขณะทำงานตามความรับผิดชอบในชุมชน พร้อมกับทำการสังเกตพฤติกรรมของผู้ให้ข้อมูลสำคัญร่วมด้วย อีกทั้งยังมีการจดบันทึกข้อมูล(Field Note) บันทึกเสียงและถ่ายภาพ

1.2.3 การรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1) ผู้วิจัยได้เข้าไปมีประสบการณ์และสร้างความคุ้นเคยกับสถานที่ จากนั้นเข้าไปสัมภาษณ์ครอบครัว จนรู้จักวิถีชีวิตของครอบครัว ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ครอบครัวจำนวน 3 ครอบครัว ซึ่งเป็นครอบครัวที่ผู้วิจัยไปทดลองเครื่องมือ ตามแนวการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งการทดลองเก็บตามแนวการสัมภาษณ์เชิงลึก ทำให้ทราบว่า ข้อคำถามบางข้อจำเป็นต้องปรับความซับซ้อนของการถาม ให้มีความสมบูรณ์ครบถ้วนมากยิ่งขึ้น

2) การลงมือเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ที่ถูกบันทึกไว้แล้ว โดยเริ่มสืบค้นประวัติผู้นำชุมชน ประวัติการก่อตั้งชุมชน ศึกษาสภาพทั่วไปของชุมชน ระบบคิด ประเพณี และวัฒนธรรม ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3) วางแผนการลงพื้นที่ศึกษาเพื่อจัดเก็บ และรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นที่ศึกษา ด้วยวิธีการที่วางแผนไว้ ได้แก่ การขออนุญาตเข้าพื้นที่ศึกษาจากคณะกรรมการชุมชน จากนั้นจึงแนะนำตัว สร้างความคุ้นเคยกับสมาชิกชุมชนเพื่อทำความรู้จักกับกลุ่มเป้าหมายที่จะเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ต่อมาเลือกครอบครัวที่มีคุณสมบัติตรงกับเกณฑ์ โดยมีคุณสมบัติต่อไปนี้

- (1) กลุ่มครอบครัวที่ศึกษาเป็นสมาชิกชุมชนบุญนิยมสันตือ โศก ใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนมาไม่ต่ำกว่า 2 ปี จำนวน 4 ครอบครัว ได้แก่ บิดา มารดาและบุตร จำนวน 16 คน และมีบุตรอายุต่ำกว่า 18 ปี อาศัยอยู่ด้วยกัน
- (2) มีบุตรศึกษาอยู่ที่โรงเรียนสัมมาสิกขาสันตือ โศก กรุงเทพมหานคร
- (3) มีการดำเนินวิถีชีวิตปฏิบัติตามหลักของชุมชน ในการใช้ชีวิตแบบสาธารณ โภคิ
- (4) ยินดีสมัครใจเข้าร่วม โครงการหรือให้ข้อมูล

- (5) เชิญเข้าร่วมโครงการและลงแบบฟอร์มยินยอมให้ข้อมูลการวิจัย
- 4) ขอใช้เวลาในการพูดคุยเรื่องราวเกี่ยวกับการใช้ชีวิตครอบครัว ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยความสมัครใจ โดยใช้เวลาในการพูดครั้งละประมาณ 45-60 นาที และขออนุญาตถ่ายภาพเท่าที่จำเป็น ถ้าข้อมูลไม่พอก็จะกลับไปเก็บซ้ำอีกครั้งในบางครอบครัว
- 5) ผู้วิจัยได้ทดลองสัมภาษณ์จำนวน 3 ครอบครัว ระหว่างวันที่ 29 พฤษภาคม - 25 กรกฎาคม 2559 ซึ่งเป็นครอบครัวที่ผู้วิจัยไปทดลองเครื่องมือ ตามแนวการสัมภาษณ์เชิงลึก ในระหว่างการสัมภาษณ์ได้มีการทำงานร่วมกัน เป็นการพูดคุยในบรรยากาศที่เป็นกันเอง ซึ่งทดลองเก็บตามแนวการสัมภาษณ์เชิงลึก ทำให้ทราบว่าข้อคำถามบางข้อจำเป็นต้องปรับความซับซ้อนของการถามให้มีความสมบูรณ์ครบถ้วนมากยิ่งขึ้น

1.2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อเก็บข้อมูลครบถ้วนแล้ว จึงทำการวิเคราะห์โดยมีขั้นตอนที่สำคัญ 3 ประการ

- 1) เตรียมข้อมูล โดยการถอดเทปและพิมพ์รายละเอียดข้อมูลของครอบครัว จากนั้นทำการตั้งชื่อตามลักษณะเด่นของการใช้ชีวิตครอบครัวนั้น และนำรายละเอียดการบอกเล่าเรื่องราวของแต่ละครอบครัวที่สัมภาษณ์แยกเข้าแฟ้มข้อมูลครอบครัว (Family Folder)
- 2) วิเคราะห์จำแนกประเด็นที่สนใจศึกษา โดยจัดกลุ่มข้อมูลตามประเด็นที่ศึกษา ออกเป็น 3 หัวข้อ ได้แก่ สาเหตุของใจในการเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในชุมชน การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายหลังจากเข้ามาอยู่ในชุมชน และวิถีชีวิตครอบครัวในปัจจุบัน
- 3) จัดกระทำข้อมูล โดยนำประเด็นที่น่าสนใจจากผู้ให้สัมภาษณ์ และจากการสังเกตพฤติกรรมมาถอดความรู้ จนเกิดเป็นข้อค้นพบที่น่าสนใจ ได้แก่ What How Why

1.3 ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิถีชีวิตครอบครัวของชาวชุมชนบุญนิยมสันติอโศก กรุงเทพมหานคร สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

1.3.1 เหตุของใจในการเข้ามาอยู่ในชุมชนบุญนิยมสันติอโศก กรุงเทพมหานคร
พบว่า มีเหตุของใจต่าง ๆ สรุปได้ 2 ประเด็นดังนี้

- 1) เหตุของใจภายใน ของทุกคนในครอบครัวมีเหตุของใจ ดังนี้
 - (1) การมีชีวิตที่สงบ พอเพียง พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีความพึงพอใจกับการมีชีวิตชีวิตที่สงบ ไม่ต้องดิ้นรนเหมือนสังคมภายนอก กินอยู่หลับนอนเรียบง่าย ลดความฟุ้งเพื่อฟุ้งเฟ้อ ทำให้เกิดความสุขทั้งกาย-ใจ
 - (2) การเห็นคุณค่าในตนเอง พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักมองเห็นถึงคุณค่าที่ตนเองได้ทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ได้เสียสละเพื่อคนอื่น รู้สึกว่าชีวิตมีสาระมากขึ้น

(3) *แสวงหาธรรมะ* พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักมีความสนใจการปฏิบัติธรรม ต้องการแสวงหาธรรมะ กำลังแสวงหาสิ่งที่ดีที่สุดของชีวิต และต้องการศึกษาพระพุทธศาสนาให้ชัดแจ้ง ต้องการแสวงหาสิ่งที่ดีที่สุดของชีวิต

2) *เหตุจูงใจภายนอก* ของทุกครอบครัวมีเหตุจูงใจ ดังนี้

(1) *รูปแบบสังคมที่นำอยู่น่าอาศัย* พบว่า ทุกครอบครัวมีความต้องการในการเข้ามาอยู่ในสังคมที่มีมิตรดี สหายดี มีรูปแบบของสังคมที่น่าอยู่อาศัย มีความอบอุ่น เป็นพี่เป็นน้อง อยู่ร่วมกันด้วยระบบสาธารณ โภคิ แบ่งกันกิน แบ่งกันใช้ ร่วมกันทำงาน คนในสังคมมีการปรับตัว เข้าหากัน มีแนวคิดไปในแนวทางเดียวกัน มีการรับและให้ทางด้านวัตถุและจิตวิญญาณ มีสัมพันธภาพที่ดีงดงาม

(2) *การเกื้อกูลกันทางด้านเศรษฐกิจ* พบว่า ในการเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนอโศกไม่ต้องมีกังวลในเรื่องการเลี้ยงชีพ ไม่มีภาระจากการดำเนินชีวิต ทุกคนไม่ต้องกังวลเรื่องปัจจัยพื้นฐานของชีวิต ทุกอย่างชุมชนจัดหาให้ รวมถึงการศึกษาด้วย

(3) *ความสะดวกสบาย และความปลอดภัยของสภาพแวดล้อม* พบว่า มีวิถีชีวิตครอบครัวที่ไม่ต้องกังวลเรื่องความปลอดภัย ได้อยู่กับหมู่กลุ่มมีมิตรดี สหายดี มีสิ่งแวดล้อมที่ดี เป็นธรรมชาติ บ้าน-วัด-โรงเรียน อยู่ใกล้กันทำให้ชีวิตง่ายสบายขึ้นในเรื่องของการเดินทางไปทำงาน และเรียนหนังสือ รวมทั้งยังเป็นแหล่งผลิตอาหารอีกด้วย

(4) *การชี้แนะจากบุคคลในครอบครัว* พบว่า บิดามารดา มีความต้องการให้บุตรหลานเข้ามาอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี รวมทั้งอยากมีเวลาอยู่กับบุตรให้มากขึ้น อยากให้บุตรหลานช่วยเหลือตัวเองได้ และเป็นการฝึกความอดทน

(5) *ความประทับใจที่มีต่อคำสอน หรือศรัทธาต่อสมณะ โพธิ์รักรักษ์* พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีความประทับใจต่อคำสอน แนวคิด แนวปฏิบัติที่เคร่งครัด ตามหลักพระธรรมวินัย

1.3.2 การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของบุคคลในครอบครัว หลังจากเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนบุญนิยมสันติอโศก กรุงเทพมหานคร สามารถสรุปได้ 3 ประเด็น ได้แก่

1) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของบิดา มารดา ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ในทางที่ดีขึ้น ภายหลังจากเข้ามาอยู่ในหมู่กลุ่มชาวอโศก สามารถแบ่งการเปลี่ยนแปลงออกเป็น 2 ประเภท คือ การเปลี่ยนแปลงภายใน และการเปลี่ยนแปลงภายนอก

(1) *การเปลี่ยนแปลงภายใน* มีดังต่อไปนี้

- *วิหิคิด มุมมอง ทักษะคติ* พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักมีชีวิตที่มีหลักเกณฑ์ มีระบบระเบียบมากขึ้น มองโลกในแง่ดีมากขึ้น รู้จักปรับจิตปรับใจ มีสติมากขึ้น

- ด้านอารมณ์-จิตใจ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านอารมณ์-จิตใจที่ดีขึ้น สามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้ มีโทสะจริตน้อยลง รู้จักตนเองมากขึ้น ใจเย็นมากขึ้น

- ด้านจริยธรรม พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลัก มีความเสียสละมากขึ้น ทำประโยชน์ให้ตนเองและผู้อื่นได้มากขึ้น มีคุณธรรมมากขึ้น

- ด้านสติปัญญา ภายหลังจากการเข้ามาอยู่ในชุมชนชาวอโศก ผู้ให้ข้อมูลหลักเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านสติปัญญา ทำให้รู้เท่าทันกิเลส และเข้าใจพระพุทธศาสนามากขึ้น

(2) การเปลี่ยนแปลงภายนอก มีดังต่อไปนี้

- ด้านสังคม พบว่า มีการปรับตัวในการเข้าอยู่ร่วมกับผู้อื่น
- การเปลี่ยนชื่อ พบว่า บิดา มารดาจากทั้ง 4 ครอบครัวมีการเปลี่ยนชื่อ 3 คน

- การบริโภค พบว่า ทุกคนมีการเปลี่ยนแปลงด้านการบริโภค หันมารับประทานอาหารมังสวิรัตทั้งหมดทุกคน

- การแต่งกาย พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงทางการแต่งกาย โดยหันมาสวมใส่เสื้อผ้าที่เรียบง่าย สีสันเงินเข้มหรือดำและนุ่งผ้าถุง

- อบรมมุข และสิ่งเสพติด พบว่า สามารถเลิกอบายมุขได้

2) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของบุตร มีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ในทางที่ดีขึ้น ภายหลังจากเข้ามาอยู่ในชุมชนบุญนิยมสันตืออโศก กรุงเทพมหานคร สามารถแบ่งการเปลี่ยนแปลงออกเป็น 2 ประเภท คือ การเปลี่ยนแปลงภายใน และการเปลี่ยนแปลงภายนอก

(1) การเปลี่ยนแปลงภายใน ได้แก่

- วิถีคิด มุมมอง ทักษะคิด พบว่า วิถีคิด มุมมอง ทักษะคิดในทางที่ดีขึ้น
- ด้านอารมณ์-จิตใจ พบว่า ใจเย็นมากขึ้น นิสสัยเอาแต่ใจลดน้อยลง มีความอดทนมากขึ้น และรู้จักปล่อยวางมากขึ้น

- ด้านจริยธรรม พบว่า บุตรช่วยบิดา มารดาทำงานมากขึ้น มีความรับผิดชอบต่อตนเอง และคนอื่น ๆ ในครอบครัวมากขึ้น และสามารถเลิกนิสัยชอบแก่งแย่งเพื่อนได้

(2) การเปลี่ยนแปลงภายนอก ได้แก่

- ด้านสังคม พบว่า การคบเพื่อนกับสังคมภายนอกลดน้อยลง รู้จักปรับตัวเข้ากับคนอื่นมากขึ้น

- การเปลี่ยนชื่อ พบว่า บุตรจากทั้ง 4 ครอบครัวมีการเปลี่ยนชื่อหมดทุกคน
- การบริโภค พบว่า บุตรทุกคนเปลี่ยนมารับประทานอาหารมังสวิรัติต่างกัน
- การแต่งกาย พบว่า บุตรทุกคนหันมานุ่งผ้าแบบเรียบง่าย ด้วยชุดสีน้ำเงินเข้ม หรือดำ ใส่ผ้าถุง นุ่งกางเกงทรงไทยใหญ่

3) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว มีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ในทางที่ดีขึ้น ภายหลังจากเข้ามาอยู่ในชุมชนบุญนิยมสันตือโศก สามารถแบ่งการเปลี่ยนแปลงออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

(1) การเปลี่ยนแปลงระหว่างคู่สมรส พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส เช่น การสื่อสาร สัมพันธภาพ การปรับตัวเข้าหากันดีขึ้น และความขัดแย้งในครอบครัวลดน้อยลง

(2) การเปลี่ยนแปลงระหว่างบิดา มารดาและบุตร พบว่า บุตรมีความรับผิดชอบต่อตนเอง และช่วยเหลือการทำงานของครอบครัวมากขึ้น ส่วนทางด้านสัมพันธภาพที่ดีขึ้น ทำให้ครอบครัวมีความสุขมากขึ้น

(3) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นระหว่างพี่น้อง พบว่า สัมพันธภาพระหว่างพี่น้องเป็นไปในทางที่ดีขึ้น เช่น การทะเลาะเบาะแว้งลดลง ความขัดแย้งระหว่างพี่น้องก็ลดน้อยลง บุตรแต่ละคนมีความรับผิดชอบต่อตนเองมากขึ้น การเป็นคนที่เอาแต่ใจก็ลดน้อยลง

1.3.3 วิธีชีวิตครอบครัวในปัจจุบัน ได้แก่

1) เวลาที่ทำเพื่อตนเอง พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักบางท่านใช้เวลาส่วนตัวไปกับการทำธุระส่วนตัวในชีวิตประจำวัน และมีการไปออกกำลังกายบ้างตามแต่เวลาจะมี บางท่านก็ดูทีวีหรือติดตามข่าวสารบ้านเมือง การกินอยู่หลับนอน และมีการจัดสรรเวลาอย่างมีคุณค่า

2) เวลาที่ทำเพื่อครอบครัว กิจกรรมที่ทำร่วมกัน พบว่า บางครอบครัวยังประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงครอบครัวอยู่ และบางครอบครัวก็มีไปกินข้าวนอกบ้าน หรือไปเที่ยวในช่วงที่บุตรปิดเทอม

3) เวลาที่ทำเพื่อชุมชน หรือสาธารณประโยชน์ พบว่า บางครอบครัว ทำงานเพื่อส่วนรวมมากกว่า และมีความมุ่งมั่นทุ่มเทแรงกายแรงใจ ไปกับการทำงานเพื่อชุมชนชาวโศก

1.3.4 จากการศึกษาวิถีชีวิตครอบครัวของชาวชุมชนบุญนิยมสันตือโศก กรุงเทพมหานคร สามารถสรุปผลการสังเคราะห์ ได้ดังต่อไปนี้

1) การเข้าถึงความหมายที่แท้จริงของชีวิต เป็นการเห็นคุณค่าในตนเอง และการมีชีวิตที่ไม่เบียดเบียนทั้งตนเอง และผู้อื่น ที่มีความหวังต่อความเพียรพยายามที่จะเอาชนะกิเลส และมีเป้าหมายไปสู่การบรรลุนิพพานในที่สุด สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเด็น

(1) การเข้าถึงความหมายที่แท้จริงของชีวิต เป็นการตระหนักถึงคุณค่าภายในของการมีชีวิต นั่นคือความดีงาม

(2) การเห็นคุณค่าในตนเอง เป็นการยอมรับตนเอง ในคุณสมบัติที่ดี หรือภาคภูมิใจ

(3) การมีชีวิตที่ไม่เบียดเบียน ไม่ประกอบอาชีพที่หลอกลวง ไม่เบียดเบียนตนเอง และผู้อื่น โดยครอบคลุมการมีชีวิตที่ไม่เบียดเบียนเพื่อนมนุษย์ และสรรพสิ่ง

2) การใช้ชีวิตที่พอเพียง เป็นการตระหนักถึงความพอเหมาะพอดี และไม่ดิ้นรนแสวงหา ไม่อยากได้อะไรเกินความจำเป็น มีความสมถะ มกน้อย สันโดษ ซึ่งสามารถแบ่งได้ออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

(1) ความพอเพียงทางกายภาพ ชีวิตความเป็นอยู่ สมถะ เรียบง่าย เลือเสื้อผ้า ข้าวของเครื่องใช้ มีแต่พอจำเป็น ไม่ฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย

(2) ความพอเพียงทางจิตใจ คือ ความรู้สึกอารมณ์ที่สงบ จิตใจที่รู้จักพอ มีความยินดีในสิ่งที่ได้ ไม่โลภ

3) การเต็มใจให้การช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น เป็นการตระหนักถึงคุณค่าของการให้ มีจิตเมตตา เอื้อเฟื้อเกื้อกูลผู้อื่น ยินดีให้ประโยชน์ผู้อื่น มากกว่าประโยชน์ส่วนตน โดยไม่ได้หวังสิ่งตอบแทน สามารถแบ่งได้ดังนี้

(1) มีจิตเมตตาให้ความรัก หรือข้อคิดดี ๆ แก่กันและกัน

(2) เกื้อกูลผู้อื่น เป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น การให้แรงงาน ความคิด หรือทุนทรัพย์

4) การใช้ชีวิตอย่างมีระเบียบวินัย เป็นการตระหนักถึงการมีชีวิตที่ต้องมีหลักยึดของศีล และหลักปฏิบัติต่าง ๆ ของชาวอโศก เช่น ถือศีล 5 ละอบายมุข การรับประทานอาหารพร้อมกันที่ศาลาฟังธรรม และการอยู่ร่วมกันด้วยระบบสาธารณโภคี ที่ทุกคนในชุมชนยอมรับ และทำตาม ซึ่งมีหลักเกณฑ์ดังนี้

(1) หลักเกณฑ์ส่วนบุคคล เป็นการฝึกตนให้อยู่ในกรอบของศีล 5 ละอบายมุขทุกชนิด ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์เฉพาะบุคคลที่ประพฤดี ปฏิบัติ

(2) หลักเกณฑ์ส่วนรวม เป็นการยึดหลักปฏิบัติที่ใช้ในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่กลุ่ม โดยอยู่ร่วมกันด้วยระบบสาธารณโภคี

2. อภิปรายผล

งานวิจัยเรื่อง “วิถีชีวิตครอบครัวของชาวชุมชนบุญนิยมสันตือ โศก กรุงเทพมหานคร” เป็นงานวิจัยที่ศึกษาถึงจุดเริ่มต้นของการที่ครอบครัวเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในชุมชน ที่มีแบบแผนการดำเนินชีวิตที่แตกต่างไปจากชุมชนทั่วไป โดยยึดหลักวิถีธรรม เป็นชุมชนที่ใช้หลักคำสอนของศาสนาพุทธเป็นแนวทางในการดำเนินวิถีชีวิตครอบครัว และใช้ในการดำเนินกิจกรรม และกิจการทุกด้านของชาวโศก โดยมีสมณะโพธิรักษ์เป็นศูนย์กลางความรักความศรัทธา เป็นผู้ก่อตั้งและเป็นผู้นำทางความคิด สมาชิกครอบครัวทุกคนอาศัยอยู่ในชุมชนในรูปแบบของ บ้าน-วัด-โรงเรียน ซึ่งเป็นบริบทที่เอื้อต่อการมีชีวิตที่เรียบง่าย ชุมชนโศกมีระบบสาธารณโภคี ที่คอยตอบสนองด้านปัจจัย 4 แต่ทุกคนต้องปฏิบัติให้อยู่กฎระเบียบของชุมชน ได้แก่ ศีล 5 ละอบายมุข และรับประทานอาหารมังสวิรัต ชุมชนบุญนิยมสันตือ โศกมีรูปแบบสังคมที่น่าอยู่อาศัย มีความปลอดภัยของสิ่งแวดล้อม รวมทั้งความรักความเมตตาและเอื้อเฟื้อต่อกันในชุมชน ผู้คนมีน้ำใจต่อกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน รักใคร่ปรองดองกันเหมือนคนในครอบครัวใหญ่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ แชนดิน เลิศบุตร(2555, น.73-74) ที่กล่าวว่า สาธารณโภคีให้ความสำคัญกับวิถีชีวิต และวิถีสังคมที่จะต้องดำรงอยู่อย่างเกื้อกูลกัน เป้าหมายของสาธารณโภคี คือ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีความอุดมสมบูรณ์และพอเพียงของการมีปัจจัย 4 และมีปัจจัยหนึ่งที่สำคัญคือ “ธรรมะ” ที่หล่อเลี้ยงชีวิต

ในการใช้ชีวิตครอบครัวแบบชาวชุมชนบุญนิยมสันตือ โศก ดำเนินผ่านองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ส่วน ได้แก่ 1) การเข้าถึงความหมายที่แท้จริงของชีวิต เป็นการเห็นคุณค่าในตนเอง และการมีชีวิตที่ไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่น 2) การใช้ชีวิตที่พอเพียง เป็นการตระหนักถึงความพอเหมาะพอดี และไม่ดิ้นรนแสวงหาไม่ยอภาคใดอะไรเกินความจำเป็น มีความสมถะ มกน้อยสันโดษ ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ความพอเพียงทางกายภาพ และความพอเพียงทางจิตใจ ความพอเพียงทางกายภาพ หมายถึง การมีชีวิตความเป็นอยู่ สมถะ เรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย ความพอเพียงทางจิตใจ หมายถึง ความรู้จักพอ ไม่โลภ มีอารมณ์ที่สงบจากกิเลส ความอยากได้ต่าง ๆ 3) การเต็มใจให้การช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น เป็นการตระหนักถึงคุณค่าของการให้ มีจิตเมตตาเอื้อเฟื้อเกื้อกูลผู้อื่น ยินดีให้ประโยชน์ผู้อื่น มากกว่าประโยชน์ส่วนตน โดยไม่ได้หวังสิ่งตอบแทน 4) การใช้ชีวิตอย่างมีระเบียบ เป็นการตระหนักถึงการมีชีวิตที่ต้องมีหลักยึดของศีล และหลักปฏิบัติต่าง ๆ ของชาวโศก เช่น ถือศีล 5 ละอบายมุข การรับประทานอาหารมังสวิรัตพร้อมกันที่ศาลาฟัง

ธรรม และการอยู่ร่วมกันด้วยระบบสาธารณโภคี หลักคิดดังกล่าวข้างต้นเป็นคุณลักษณะภายในที่ต้องมาจากพื้นฐานการเข้าใจชีวิตว่า ชีวิตมีองค์ประกอบของความดีงาม เป็นคุณค่าของคุณธรรมที่ปรากฏออกมาเป็นพฤติกรรมที่ช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่ได้หวังสิ่งตอบแทน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของมาสโลว์ ที่กล่าวถึง ลำดับของการตอบสนองพื้นฐานของมนุษย์ ความต้องการต่าง ๆ ของมนุษย์ว่า ต้องเป็นไปตามลำดับขั้นตามความสำคัญ โดยเมื่อความต้องการเบื้องต้นได้รับบำบัดแล้วมนุษย์จะให้ความสนใจกับความต้องการขั้นสูงขึ้นไป ซึ่งมนุษย์ทุกคนมีความต้องการพื้นฐานเพื่อการดำรงชีวิต เพราะมนุษย์แต่ละคนมีลำดับขั้นความต้องการที่แตกต่างกัน โดยสามารถจำแนกลำดับขั้นออกเป็น 5 ชั้น ได้แก่ ความต้องการด้านกายภาพ ความต้องการด้านความมั่นคงปลอดภัย ความต้องการทางด้านความรัก และผูกพันกับผู้อื่น หรือมีความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของหมู่กลุ่ม ความต้องการยอมรับยกย่อง ต้องการได้รับการนับถือจากบุคคลอื่น ต้องการให้คนยอมรับในความสามารถ มีคุณค่า มีเกียรติ และความต้องการความสำเร็จสมหวังในชีวิต เป็นความต้องการขั้นสูงสุดของมนุษย์ ที่จะรู้จักตนเองตามสภาพที่แท้จริงของตน กล้าที่จะตัดสินใจเลือกทางเดินของชีวิต มีความต้องการที่จะเป็นคนดีที่สุดเท่าที่จะมีความสามารถทำได้ โดยบุคคลใดที่บรรลุความต้องการนี้ จะรู้สึกยอมรับตนเองและผู้อื่น และมีความปรารถนาในเรื่องความสันโดษ และชอบช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น (จุมพล หนิมพานิช และสรายุทธ ยะหะการ 2553, น.21-22)

การที่ทั้ง 4 ครอบครัวเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนบุญนิยมสันติอโศก กรุงเทพมหานคร เขาได้รับการตอบสนองด้านปัจจัย 4 อันได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และด้านอื่น ๆ ความต้องการพื้นฐานได้รับการเติมเต็ม มีปัจจัยในการดำรงชีวิตที่สมบูรณ์ ในรูปแบบของระบบสาธารณโภคี ใช้ชีวิตด้วยคำว่า “พอ” ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่ได้อยากได้อะไรมากไปกว่านี้แล้ว อีกทั้งโรงเรียนและสถานที่พักอาศัย ยังอยู่ใกล้ที่ทำงาน ทุกคนในชุมชนมีความรักความผูกพันกัน ทำงานอยู่ร่วมกันเป็นหมู่กลุ่ม ไม่ได้แยกไปอยู่โดดเดี่ยวแบบตัวใครตัวมัน มีความมั่นคงปลอดภัย อยู่ด้วยกันดูแลกัน พึ่งพาอาศัยกัน มีความเอื้อเฟื้อต่อกัน มีน้ำใจไมตรีต่อกัน มีปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มทำงานร่วมกัน สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดความรักความสามัคคีระหว่างกัน เวลาทำอะไรก็ไม่ต้องให้คนอื่นมายกย่องหรือชื่นชมรู้ค่า เมื่อเขาได้ทำสิ่งที่ดี ๆ ผลดีมันก็เกิดขึ้น แล้วสิ่งดี ๆ เหล่านั้นก็ย้อนกลับมาทำให้รู้สึกภาคภูมิใจ ที่ได้ให้คุณประโยชน์ ได้ประสบการณ์ที่ดี ๆ มันก็กลับมาเป็นการยอมรับว่า สิ่งที่ทำมันก็เกิดประโยชน์ เขาไม่ต้องการอะไรตอบแทน แต่เมื่อได้ทำเพื่อผู้อื่นก็รู้สึกดีกับสิ่งที่ทำ ไม่ต้องมีคนมาสั่งให้ทำ แต่ทำดีได้ด้วยตัวของตัวเอง การใช้ชีวิตแบบนี้สะท้อนให้เห็นว่าเป็นไปตามลำดับขั้นของมนุษย์ ที่จะนำไปสู่ความสันติสุข

การดำเนินชีวิตครอบครัวของทั้ง 4 ครอบครัวที่ศึกษา พบวิถีชีวิตครอบครัวที่ตรงกันในเรื่องของการไม่ยึดติดกับวัตถุนิยม มีวิถีชีวิตแบบเกื้อกูลกัน สงบร่มเย็น ทุกครอบครัวในชุมชน

จะรู้จักคุ้นเคยกันหมดและมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดอบอุ่น สมาชิกในครอบครัวมีปฏิสัมพันธ์กัน ได้ อยู่ร่วมกัน รับประทานอาหารร่วมกัน ทำงานร่วมกัน มีกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ วิถีชีวิต ครอบครัวอยู่ใกล้ชิดกับ บ้าน-วัด-โรงเรียน มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับวิถีธรรม แล้วก็ถูกกลมเกลียดด้วยธรรมะ เป็นสังคมแห่งการเกื้อกูล ดังที่เห็นจากวิถีชีวิตของทั้ง 4 ครอบครัว จะมี บ้าน-วัด-โรงเรียน เป็นเสาหลัก เป็นแกนกลางของวิถีชีวิต ที่เป็นแกนขับเคลื่อนวิถีชีวิตครอบครัวแบบบุญนิยมสันตือโสภ ซึ่งทั้ง 4 ครอบครัวได้เข้ามาอยู่ในกระบวนการขับเคลื่อนที่ดี มีบริบทชุมชนที่เอื้อต่อการดำรงชีวิต ความสัมพันธ์แบบนี้เป็นตัวกลางแกนสำคัญ ที่ทำให้เกิดความยั่งยืน อยู่ร่วมกันได้ อย่างเหนียวแน่น โดยบ้านให้ความรักความอบอุ่น วัดให้การปลูกฝังคุณธรรม ศีลธรรม โรงเรียนให้การศึกษาดูทางโลก ซึ่งแนวทางของการดำเนินวิถีชีวิตที่ประกอบด้วย บ้าน-วัด-โรงเรียน ของชาวมุขชนบุญนิยมสันตือโสภ สอดคล้องกับแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ จงกลณี เสน่หา (2551, น.71-72) ที่กล่าวว่า คนในชุมชนได้รับการปลูกฝังและขัดเกลาด้านคุณธรรม จริยธรรม และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากคนในชุมชนของตนเอง มีการดำเนินวิถีชีวิตที่เรียบง่าย สมถะ สามารถทำให้คนในชุมชนอยู่ในกระแสเศรษฐกิจและสังคมโลกทุนนิยมได้อย่างไม่เดือดร้อน มีวิถีชีวิตที่สงบและพอเพียง

รูปแบบการดำเนินชีวิตของทั้ง 4 ครอบครัว ได้รับกระบวนการปลูกฝังและขัดเกลา ผ่านการทำงาน ด้วยระบบคิดแบบ “บุญนิยม” การทำงานในชุมชนจะไม่ได้รับการตอบแทนเป็นตัวเงินกลับมา แต่เป็นการเสียสละทำงานเพื่อส่วนรวมและหมู่กลุ่ม ทำให้ได้ความรู้ ได้ประสบการณ์ ได้ช่วยเหลือแบ่งเบาภาระซึ่งกันและกัน มีการดำเนินวิถีชีวิตที่อยู่อย่างพอเหมาะ พอดี ไม่ได้ค้ำร้นแสวงหาเกินความจำเป็น ไม่สะสมสิ่งของเกินความจำเป็น และให้คุณค่ากับความดีงาม

บริบทของชุมชนบุญนิยมสันตือโสภมีรูปแบบที่เอื้อต่อการดำรงชีวิต ที่เรียบง่าย มักน้อย สันโดษ สมถะ มีรูปแบบสังคมที่ดี เป็นสังคมที่น่าอยู่น่าอาศัย เป็นรูปแบบที่เอื้อเพื่อต่อการใช้ชีวิตอยู่ ชุมชนได้ให้ที่อยู่อาศัย ให้การศึกษา ให้ปัจจัย 4 ให้การเลี้ยงดู อาหารการกิน สิ่งที่เป็นต่อการดำเนินชีวิตที่มีให้หมด รวมทั้งการอบรมสั่งสอนบุตรหลานจากคนในชุมชน มีสิ่งแวดล้อมที่ร่มรื่นเป็นธรรมชาติ สงบเงียบและปลอดภัย เดินไปไหนไม่ต้องกลัว หรือกังวลว่าจะมีคนมาทำร้าย มีปัจจัยในการดำรงชีวิตที่สมบูรณ์ เป็นแหล่งอาหารมังสวิรัต อาหารการกินของใช้สอยต่าง ๆ อุดมสมบูรณ์ ไม่ต้องแสวงหาดิ้นรนหาเงินมาเลี้ยงครอบครัว ไม่มีค่าใช้จ่ายเรื่องเล่าเรียนของบุตร ทุกคนเรียนฟรี มีที่อยู่อาศัยฟรี ไม่ต้องเครียดเรื่องทำมาหากิน ชุมชนออกให้หมดทุกอย่าง ครอบครัวไม่มีทิศทางการจะไปแสวงหากอบ โภชหรือเบียดเบียนคนอื่น มีวิถีชีวิตที่ไม่ต้องดิ้นรนหรือแก่งแย่ง บิคา มารดามีความสุขที่ได้เห็นบุตรเป็นคนดี สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ ครอบครัวเกิดความอบอุ่น มี

ความสุขมากขึ้น ปัญหาความขัดแย้งก็ลดน้อยลง มีวิถีชีวิตครอบครัวที่ไม่ต้องไปแก่งแย่งแข่งขันในการทำมาหากินแบบที่อยู่ในสังคมภายนอก และมีวิถีชีวิตครอบครัวไปในทางช่วยเหลือคนอื่น สัมพันธภาพของคนในครอบครัวที่ดีขึ้น มีเวลาอยู่ด้วยกันและทำกิจกรรมร่วมกันมากขึ้น โดยการอยู่ร่วมกันในชุมชนสมาชิกครอบครัวต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชนในการอยู่ร่วมกันอย่างเคร่งครัด ได้แก่ การถือศีล 5 ละอบายมุขทุกชนิด รับประทานอาหารมังสวิรัต และประทานอาหารพร้อมกันที่โรงครัวกลาง กินใช้ร่วมกันด้วยระบบสาธารณโภคีที่ทุกคนยอมรับและทำตาม ซึ่งไปสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีสถานะแวดล้อมครอบครัว (Family Ecological Theory) ของยูริ บรอนเฟรนเบรนเนอร์ (1979) ความสำคัญของกรอบแนวคิดนี้มุ่งความสนใจไปที่ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวกับสถานะแวดล้อมรอบครอบครัว ซึ่งครอบครัวต้องมีปฏิสัมพันธ์กับระบบอื่น ๆ ในสภาพแวดล้อมอยู่ตลอดเวลา และต่างก็มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของครอบครัว (จิตตินันท์ เศษคุปต์ 2553, น. 54-56) บริบทของครอบครัวที่ปฏิสัมพันธ์กับบริบทชุมชน จึงเกี่ยวเนื่องกับองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ส่วน คือ บ้าน-วัด-โรงเรียน วัดจะต้องพึ่งพาบ้านและโรงเรียนในด้านวัตถุและแรงงาน ในขณะที่บ้านและโรงเรียนจะต้องพึ่งพาวัดในด้านจิตวิญญาณ ส่วนทางด้านบ้านและโรงเรียนก็ต้องพึ่งพาอาศัยกันในลักษณะของผู้ให้และผู้รับ

บริบทของชุมชนบุญนิยมสันติอโศก กรุงเทพมหานคร ซึ่งประกอบไปด้วย บ้าน-วัด-โรงเรียน ทั้ง 3 ส่วน ต่างเชื่อมโยงหากัน ต่างก็พึ่งพาอาศัยกัน เกื้อกูลกัน มีครอบครัวเป็นแกนกลาง ซึ่งครอบครัวกับสถานะแวดล้อมครอบครัวต่างก็มีปฏิสัมพันธ์กัน เพราะอยู่ในบริเวณเดียวกัน มีวิถีชีวิตที่พัวพันเชื่อมโยงกันทั้ง 3 ส่วน และมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ที่แสดงออกมาในวิถีชีวิตประจำวัน เจอกันทุกวัน เกื้อกูลกันทุกวัน ทำงานร่วมกันทุกวัน ซึ่งได้ก่อให้เกิดประโยชน์จาก 3 ส่วนพร้อมกัน คือเด็กไปโรงเรียน พ่อแม่เองก็เรียนรู้ผ่านลูกจากที่โรงเรียน ไปวัดก็ได้ขัดเกลาจิตวิญญาณ พอมาอยู่บ้านก็ยังได้รับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันระหว่างสมาชิกในครอบครัว เด็กได้เห็นตัวอย่างที่ดีจากคนในชุมชน เป็นการซึมซับ เด็กจะเห็นวิถีชีวิตจริง ๆ ว่าตั้งแต่ตื่นมาจนกระทั่งหลับนอน เขาจะอยู่ในสังคมที่เป็น บ้าน-วัด-โรงเรียน ว่ากิจกรรมของ บ้าน-วัด-โรงเรียน เป็นอย่างไร ไม่ว่าจะจิตของเด็กจะชอบหรือไม่ชอบก็ตามแต่มันซึมซับไปโดยที่เขาไม่รู้ตัว ซึ่งเป็นการสอนทางอ้อมเป็นการจดจำไว้ในจิตวิญญาณ ซึ่งตอนนี้ บ้าน-วัด-โรงเรียน ของชุมชนบุญนิยมสันติอโศกมีลักษณะเหมือนสมัยโบราณที่เด็ก ๆ จะมีสัมผัส สัมพันธ์กับผู้ใหญ่ตลอด ตั้งแต่เช้าจรดเย็น

เพราะการใช้ชีวิตที่มีหลักธรรมเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวกับการดำเนินชีวิตครอบครัว ได้ส่งผลทำให้ครอบครัวอยู่กันอย่างมีความสุข เป็นชีวิตที่ปลอดภัย รุนแรง ชุมชนบุญนิยมสันติอโศกมีวิถีการดำเนินชีวิตที่แตกต่างจากสังคมภายนอกทั่วไป เป็นสังคมที่ทวนกระแส เพราะวาระแห่งสังคมตอนนี้ให้คุณค่ากับเงินทอง ตำแหน่ง เกียรติยศ ชื่อเสียง ความทันสมัยทั้งหลายเหล่านี้

ว่าคนกลุ่มนี้ให้คุณค่ากับความดีงาม มีชีวิตที่ไม่เบียดเบียน เป็นวิถีชีวิตที่ไม่ทำให้ใครเดือดร้อน สังคมนี้ให้คุณค่าของความดีงามมากกว่าวัตถุ เป็นเรื่องของความสงบ มีสภาวะจิตที่สมดุล ไม่ติดยึดอยู่กับวัตถุนิยม แม้ว่าจะเป็นกรทวนกระแส แต่ก็เป็นกรกระตุกสังคมว่า มันก็มีอีกเส้นทางหนึ่งที่ทำให้เกิดสภาวะที่สมดุลอยู่เหมือนกัน และคนกลุ่มนี้เขาก็มีเส้นทางที่งดงาม ชุมชนบุญนิยม สันตือโสภณเน้นกรมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย สันตือ โดย มัชยัสถ์ ประกอบกับมีวิถีชีวิตทางเศรษฐกิจภายใต้ระบบบุญนิยม ซึ่งเป็นแนวคิดของสมณะโพธิรักษ์ ชุมชนชาวอโสภณอยู่ร่วมกันเป็นเหมือนครอบครัวใหญ่ไม่อยู่โดดเดี่ยวเอาแต่ตัวคนเดียวรอด มีความรักต่อกันที่สูงส่งแต่ไม่ผูกพันกัน ไม่ยึดว่าเป็นของเรา สงเคราะห์กัน ไม่วิวาทกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อยู่กันอย่างเอื้อเฟื้อ เกื้อกูล เป็นสังคมที่อบอุ่น ไม่เห็นแก่ตัว ไม่กอบโกย เคารพกันตามฐานะของศีล ตามวัยวุฒิ แบ่งกันกินแบ่งกันใช้ด้วยเงินส่วนกลางเรียกว่า “สาธารณโภคี” ร่วมกันทำงาน คนในสังคมมีการปรับตัวเข้าหากัน มีแนวคิดไปในแนวทางเดียวกัน มีการรับและให้ทางด้านวัตถุและจิตวิญญาณ มีสัมพันธภาพที่ดีงาม ประกอบอาชีพร่วมกันด้วยการค้าขายเครื่องอุปโภคบริโภค ของใช้ปัจจัย 4 ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เช่น อาหาร ยา เสื้อผ้า ฯลฯ ด้วยระบบ “บุญนิยม” กินอาหารร่วมกันที่โรงครัวกลาง ไม่นิยมสะสมสิ่งของ เช่น ทีวี ตู้เย็น ฯลฯ คุณสมบัตินที่เข้ามาอยู่ในชุมชนได้ต้องถือศีล 5 ละอบายมุขและรับประทานมังสวิรัติน มุ่งพัฒนาจิตวิญญาณของตนเองและช่วยเหลือสังคม

3. ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยครั้งนี้ ทำให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงหลังจากที่เข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนบุญนิยมสันตือโสภณ โดยพบว่ามีกรเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ซึ่งกรเปลี่ยนแปลงมีส่วนเชื่อมโยงกันระหว่างสาเหตุจุดจูงใจ กับวิถีชีวิตในปัจจุบัน

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

3.1.1 สถาบันครอบครัว ควรมีกรนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนาไปปรับใช้กับครอบครัวของตนเอง เพื่อเป็นการพัฒนาจิตใจให้เด็กได้เติบโตโดยมีธรรมะเป็นเครื่องนำพาชีวิตให้เกิดสันตือสุข เด็กสามารถรับผิดชอบตนเอง เติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่ดีมีคุณธรรม และทำให้เกิดความสงบสุขในครอบครัว

3.1.2 สถาบันศาสนา เช่น วัดต่าง ๆ ควรส่งเสริมสนับสนุนจัดกิจกรรมที่เป็นกุศลและถูกต้องตามพระธรรมวินัย เพื่อให้ประชาชนได้เรียนรู้ในการเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปปรับใช้กับการดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สุขต่อครอบครัว และสังคมต่อไป

3.2.3 สถาบันการศึกษา เช่น โรงเรียน มหาวิทยาลัย ควรนำแบบอย่างการสอนของชุมชนบุญนิยมสันตือ โศกที่เน้นเรื่องภาคปฏิบัติจริงมากกว่าการไปนั่งเรียนในห้องเรียนอย่างเดียว ซึ่งทำให้เด็กเกิดประสบการณ์การเรียนรู้ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการเสริมสร้างการเรียนรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติจริง ทำให้เด็กเกิดทักษะ การวิเคราะห์ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ อีกทั้งยังสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้กับชีวิตจริงได้เป็นอย่างดี

3.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 ควรมีการศึกษาพฤติกรรมของบุตร ในขณะที่กำลังศึกษาอยู่ที่โรงเรียน สัมมาสิกขาสันตือ โศก กับชุมชนอื่น ๆ ที่ประกอบไปด้วย บ้าน-วัด-โรงเรียน เพื่อเป็นการศึกษาเปรียบเทียบผลการวิจัยกับการวิจัยครั้งนี้

3.2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยถึงพฤติกรรมในการดำรงชีวิตของบุตร ภายหลังจากที่จบการศึกษาจากโรงเรียนสัมมาสิกขาสันตือ โศกไปแล้ว เพื่อเปรียบเทียบกับบุตรของครอบครัวที่ยังไม่เคยผ่านการเรียนจากชุมชนบุญนิยมสันตือ โศก ว่ามีความแตกต่างกันหรือไม่ ข้อมูลที่ได้จะเป็นแนวทางในการพัฒนาบุตรและเยาวชน เพื่อให้ประโยชน์สุขแก่ครอบครัวและสังคมโดยรวม

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- คึกฤทธิ์ ขาวละมัย.(2550). การศึกษาวิถีชีวิตของควาญช้างในวังช้างอยุธยา แล เพนียด จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
- คมแสน พิลาสมบัติ.(2557). วิถีชีวิตชุมชนรอบเขื่อนหลังการสร้างเขื่อนกั้นน้ำ จังหวัดนครราชสีมา
ปริญญาปรัชญาคุษบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
- ควันเทียน อโศกตระกูล.(2548). การบริหารโรงเรียนสัมมาสิกขาสันตอโศก กรุงเทพมหานคร ศึกษา
ศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- จกกลมณี เสนหา.(2551). วิถีเศรษฐกิจพอเพียงว่าด้วยชุมชนหมู่บ้านราชธานี โศก ตำบลบึงไผ่
อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี เศรษฐศาสตร์การเมือง มหาวิทยาลัยราชภัฏ
อุบลราชธานี
- จิตตินันท์ เฉชะคุปต์ และณัฐชญา พวงทอง.(2559). “แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับครอบครัวและ
ชุมชน” ใน เอกสารการสอนชุดวิชา การศึกษาชีวิตครอบครัวและชุมชน
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชามนุษยนิเวศศาสตร์.
- จิตตินันท์ เฉชะคุปต์.(2544). “แนวคิดทฤษฎีทางจิตวิทยาครอบครัวและครอบครัวศึกษา”
ใน ประมวลสาระชุดวิชา จิตวิทยาครอบครัวและครอบครัวศึกษา
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชามนุษยนิเวศศาสตร์
- จิตตินันท์ เฉชะคุปต์.(2553). จิตวิทยาครอบครัวและครอบครัวศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 5) นนทบุรี
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- จิตตินันท์ เฉชะคุปต์.(2556). “แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวศึกษา” ใน เอกสารการสอนชุดวิชา
ครอบครัวศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชามนุษยนิเวศศาสตร์
- จิตตินันท์ เฉชะคุปต์ และจิรพรรณ มัชฌมจันทร์.(2556). “ครอบครัวไทยอยู่เย็นเป็นสุข” ใน เอกสาร
การสอนชุดวิชา ครอบครัวศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชามนุษยนิเวศ
ศาสตร์
- จิตตินันท์ เฉชะคุปต์.(2559). “แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัวและชุมชน” ใน เอกสารการสอนชุดวิชา
การศึกษาชีวิตครอบครัวและชุมชน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชามนุษย
นิเวศศาสตร์

- จิตตินันท์ เฉชะคุปต์.(2560). ครอบครัวยุคใหม่กับการพัฒนาเด็ก ใน *เอกสารการสอนชุดวิชา พัฒนาการวัยเด็ก* มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชามนุษยนิเวศศาสตร์.
- เจตน์ งามใจ.(2553). วิธีชีวิตชุมชนก้าวเดียวเรือคลองรังสิตประยูรศักดิ์ ในเขตเทศบาลตำบลชัยบุรี จังหวัดปทุมธานี รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- จันทิรา ชนสงวนวงศ์.(2550). *คำนิยมในสังคมไทย* เข้าถึงข้อมูลได้จาก <http://e-learning.e-tech.ac.th/learninghtml/s1301/uni06.html> วันที่สืบค้นข้อมูล 12 ธันวาคม 2560
- จรรยา สุวรรณทัต.(2553). “ระบบครอบครัวกับระบบสังคม” ใน *เอกสารประมวลสาระชุดวิชาจิตวิทยาครอบครัวและครอบครัวศึกษา* มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์
- จิราพร ชมพิกุล และคณะ.(2552). สัมพันธภาพในครอบครัวไทย สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล ห้างหุ้นส่วนสามัญ เอ็น แอนด์ เอ็น ก่อปี่ แอนด์ พรีนติ้ง
- จุมพล หนีพพานิช และสรายุทธ ยะการ.(2553). “ปัจจัยทางชีวภาพ จิตวิทยา สังคมวิทยา และวัฒนธรรมที่กำหนดพฤติกรรมมนุษย์” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชา พฤติกรรมมนุษย์* แสงจันทร์การพิมพ์.
- จุมพล ศรีรวมทรัพย์.(2551). “การศึกษาชุมชนชาวโศก จังหวัดเชียงใหม่ในฐานะรัฐและสังคมในอุดมคติ” รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ชาย โพธิ์สีดา.(2550). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้ง
- _____.(2552). *ประชากรและสังคม 2552* (พิมพ์ครั้งที่ 1) นครปฐม: สำนักพิมพ์เดือนตุลา
- ชาวบุญนิยมสันติอโศก.(2557). *ชุมชนบุญนิยมสันติอโศก* (พิมพ์ครั้งที่ 4) กรุงเทพมหานคร : ฟ้าอภัยจำกัด
- แซมดิน เลิศบุศย์.(2555). การบูรณาการระบบสาธารณสุข โภคีเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาชุมชนอโศก. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, อุบลราชธานี
- ฉาน ตรีกรวิจารณ์.(2550). *การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ* ปรัชญาคุณภูมิบัณฑิต(รัฐประศาสนศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพ
- ณัฐฐา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา.(2556). การขัดเกลาทางสังคม และการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว ใน *เอกสารการสอนชุดวิชา ครอบครัวศึกษา* มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.

- ณัฐสมา วงศ์รักไทย.(2549). *การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทางสันตือโสภ*
(วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต) สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, ปทุมธานี.
- เดชเดชา เดชารชตะ.(2556). *ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่เป็นสาเหตุกระทำผิดกับรูปแบบการ
อบรมเลี้ยงดูเด็ก และเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนในจังหวัดสุ
ราษฎร์ธานี* ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต การพัฒนาครอบครัวและสังคม
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, นนทบุรี.
- ธงชัย ลุมเพชร.(2554). *วิถีชีวิตชาวไทยทรงดำ ตำบลบ้านคอน อำเภออุทุมพร จังหวัดสุพรรณบุรี*
(การศึกษาค้นคว้าอิสระ) ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น
- นิตา ชูโต.(2545). *การวิจัยเชิงคุณภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 2) กรุงเทพมหานคร: แมทซ์ปอโยท์.*
- นิโลบล เอ็มศรี.(2554). *วิถีชีวิตชาวมอญตำบลห้วยเหนือ อำเภอนาทม จังหวัดกาญจนบุรี*
(ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- บุญอยู่ ขอพรประเสริฐ.(2554). *ครอบครัว : หนึ่งหน้าไฟในสังคมทุนนิยม* เข้าถึงข้อมูลได้จาก
<http://oknation.nationtv.tv/blog/boonyou/2011/04/14/entry-1> วันที่สืบค้น 19 มกราคม
2560
- ประเวศวดี.(2552). *มุมมองต่อครอบครัว* เข้าถึงข้อมูลได้จาก
<http://www.familynetwork.or.th/work/15721> วันที่สืบค้น 19 ม.ค. พ.ศ. 2560
- พจนานุกรม ฉบับบัณฑิตยสถาน.(2554). กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คพับลิเคชั่นส์.
- พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน.(2546). กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คพับลิเคชั่นส์.
- เพชรดินฟ้า ดิศโยธิน.(2550). *การบริหารสวัสดิการสังคมแบบเศรษฐกิจพอเพียงในระบบบุญนิยม*
ศึกษากรณีชุมชนดินหนองแคนเหนือ จังหวัดอุดรธานี คณะสังคมสงเคราะห์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ไพฑูริย์ มีกุล.(2555). *การวิจัยเชิงคุณภาพ ใน เอกสารการเรียนรู้การทำวิจัยด้วยตนเอง (พิมพ์ครั้งที่
ที่ 1) นนทบุรี โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.*
- ไพฑูริย์ มีกุล และวุฒิเลิศ เทวกุล.(2553). *แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ ใน เอกสาร
การสอนชุดวิชาพฤติกรรมมนุษย์ (พิมพ์ครั้งที่ 1) แสงจันทร์การพิมพ์*
- ภัทรพร สิริกาญจน.(2540). *สำนักสันตือโสภ : ความเป็นมาและบทบาททางศาสนาในสังคมไทย.*
งานวิจัยจากทุนสนับสนุนของ ศูนย์พุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- มนัส วณิชชานนท์.(2550). ความอบอุ่นของครอบครัวไทยความสุขที่ยั่งยืน
วารสารเศรษฐกิจและสังคม สำนักประเมินผลและเผยแพร่การพัฒนา
มณฑลลี่ เนื้อทอง.(2556). การหล่อหลอมจิตอาสาผ่านการอบรมขัดเกลาทางสังคมในครอบครัว
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช,
นนทบุรี
- ยุพา พงสะบุตร.(2549) การศึกษาเหตุผลใจในการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาจิตด้วยการปฏิบัติ
วิปัสสนากรรมฐานของครอบครัวที่มีบุตรวัยรุ่นกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในครอบครัว
(ปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี
- รินธรรม อโศกตระกูล.(2547). การใช้หลักพระพุทธศาสนาในการปกครองชุมชนสันติอโศก
(ภาคนิพนธ์ ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต พัฒนาสังคม)
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- รินธรรม อโศกตระกูลและคณะ.(2549). จิตวิญญาณแห่งความสุข อุษาการพิมพ์: กรุงเทพฯ.
แรงรวม ชาวหินฟ้า.(2559). เหนือแนวคิด (พิมพ์ครั้งที่ 1) กรุงเทพมหานคร : ฟ้าอภัยจำกัด
วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี สืบค้นเมื่อวันที่ 7 เมษายน 2561
- วรรณดี แสงประทีปทอง.(2557). “การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพ”
ใน ประมวลสาระชุดวิชา วิทยานิพนธ์ ชั้น 2 (พิมพ์ครั้งที่ 1)
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- วรรณภา โพธิ์น้อย.(2554). “แนวคิดกระบวนการวิจัย และรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ”
(พิมพ์ครั้งที่ 1) ใน แนวการศึกษาชุดวิชา การวิจัยเพื่อการพัฒนาครอบครัวและสังคม
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชามนุษยนิเวศศาสตร์ นนทบุรี : โรงพิมพ์มหา
ลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- วลัญชา สุพรรณธริกา.(2555). สังคมอุดมสุขที่ยั่งยืน วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (การจัดสิ่งแวดลอม)
คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- สุชาติ ประดิษฐ์รัฐสินธุ์.(2550) ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์ กรุงเทพมหานคร : สามลดา
สุทัศน์ ละงู.(2551). วิถีชีวิตและศักยภาพที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โฮมสเตย์ : กรณีศึกษา
ชุมชนชาวเลบ้านสังกาอู่ อำเภอลันตา จังหวัดกระบี่ (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหา
บัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต, ภูเก็ต.
- สุรางค์ จันทวานิช.(2554). การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 10)
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัย

สกลนครราชภัฏ

ภาคผนวก ก

หนังสือขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาเก็บข้อมูลเพื่อการทำวิทยานิพนธ์

ที่ศธ0522.20/548

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี 11120

29 พฤษภาคม 2558

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาเก็บข้อมูลเพื่อการทำวิทยานิพนธ์
เรียน ท่านประธานชุมชนบุญนิยมสันติโสภ กรุงเทพมหานคร
สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงการวิทยานิพนธ์ จำนวน 1 ชุด

เนื่องด้วย นางสาว สุจิรา วัฒนะศรี นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอก การพัฒนาครอบครัวและสังคม สาขาวิชามนุษยนิเวศศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “วิถีชีวิตครอบครัวของชาวชุมชน
บุญนิยมสันติโสภ กรุงเทพมหานคร” ตามโครงการวิทยานิพนธ์ที่แนบมานี้

ในการนี้ นักศึกษาจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อทำการวิจัยจากครอบครัวที่อาศัยอยู่
ในชุมชนบุญนิยมสันติโสภ กรุงเทพมหานคร จำนวน 4 ครอบครัว ที่ใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนบุญนิยม
สันติโสภ กรุงเทพมหานคร มาไม่ต่ำกว่า 1 ปี และมีบุตรศึกษาอยู่ที่โรงเรียนสัมมาสิกขาสันติโสภ
กรุงเทพมหานคร มีการดำเนินวิถีชีวิตที่ปฏิบัติตามหลักของชุมชนในการใช้ชีวิตแบบสาธารณโภคี

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน ในการอนุญาตให้นักศึกษาได้
ดำเนินการเก็บข้อมูลเพื่อการทำวิจัย ตามรายละเอียดที่นักศึกษาเสนอมาพร้อมนี้ และขอขอบคุณมา
ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.จิตตินันท์ เดชะคุปต์)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชามนุษยนิเวศศาสตร์

สาขาวิชามนุษยนิเวศศาสตร์

โทร 0-2503-3573 โทรสาร 0-2503-3639

ภาคผนวก ข

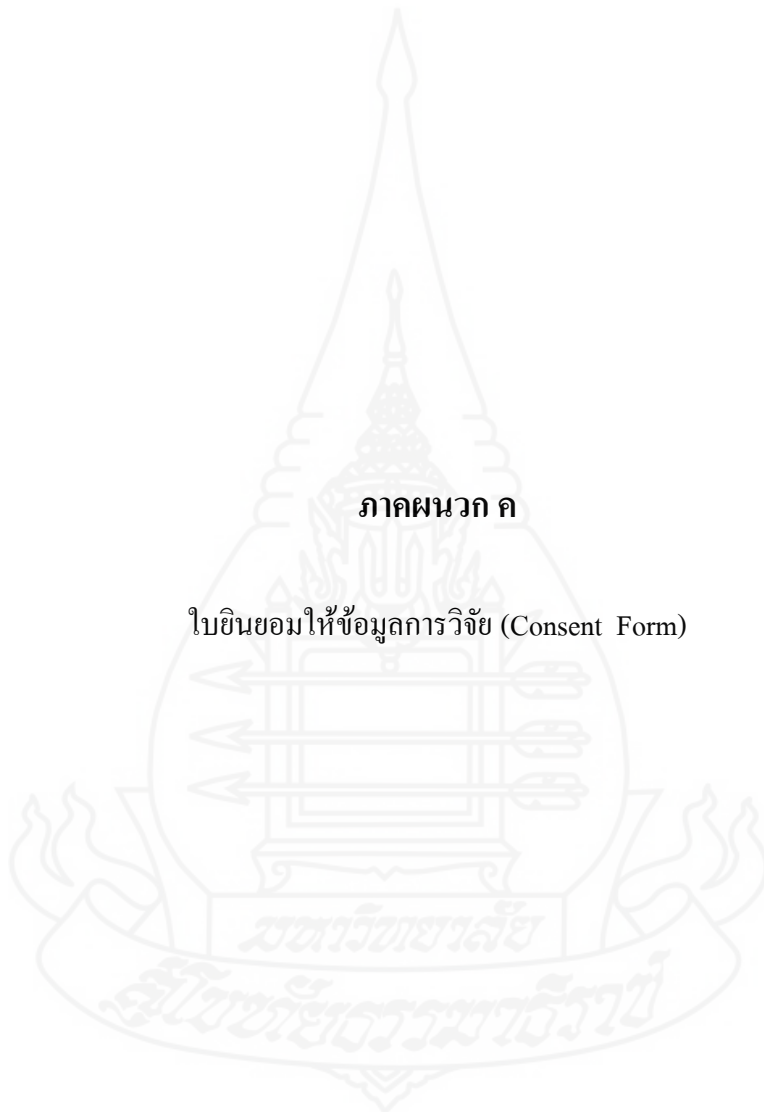
ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ(แบบสอบถาม)

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ

รายนาม	สังกัด
1. ดร.ชิตตะวัน ชนะกุล	- ตำแหน่ง ข้าราชการอาจารย์ประจำภาควิชาเศรษฐศาสตร์คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ - เป็นสมาชิกชุมชนบุญนิยมสันติอโศกกว่า 20 ปี
2. ดร.มิ่งหมาย มุ่งมาจน	- ตำแหน่งนักวิชาการอิสระ - ผลงานทางวิชาการ 1. การประยุกต์ใช้แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีอโศก จังหวัดอุบลราชธานี ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี(2552) 2. รูปแบบการบริหาร โรงเรียนสัมมาสิกขา ตามหลักปรัชญาของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีประสิทธิผล ปริญญาคุณวุฒิปันจติ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี(2557) 3. กำลังทำงานวิจัยอิสระ เรื่องการศึกษาความเป็นอรหันต์ และพระโพธิสัตว์ในกึ่งพุทธกาล(พ.ศ.2500-2560) ตามหลักพระไตรปิฎก โดยมีผู้ร่วมคณะวิจัยคือ ดร.อภิสิน ศิวะชาธร, ดร.พิทยา สิริโชติ และดร.มิ่งหมาย มุ่งมาจน - เป็นสมาชิกชุมชนบุญนิยมสันติอโศกกว่า 20 ปี
3. นางสาวสมพร อินทร์แก้ว	- ตำแหน่งนักจิตวิทยาคลินิกเชี่ยวชาญ กลุ่มที่ปรึกษากรมสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข

ภาคผนวก ค

ใบยินยอมให้ข้อมูลการวิจัย (Consent Form)

ใบยินยอมให้ข้อมูลการวิจัย (Consent Form)

โครงการวิจัย เรื่อง การศึกษาวิถีชีวิตครอบครัวของชาวชุมชนบุญนิยมสันติอโศก กรุงเทพมหานคร
Family's Way of Life among Boonniyom Santi Asoke Community in Bangkok

ชื่อผู้วิจัย นางสาวสุจิรา วัฒนาศรี

สถาบันการศึกษา สาขาวิชามนุษยนิเวศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ชื่อผู้ยินยอมให้ข้อมูล.....

ที่อยู่ปัจจุบัน.....

คำชี้แจง

1. ก่อนที่จะลงนามในใบยินยอมให้ทำการวิจัยนี้ ข้าพเจ้าได้รับการอธิบายจากผู้วิจัยถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัย และมีความเข้าใจดีแล้ว
2. ผู้วิจัยรับรองว่า จะปกปิดชื่อผู้ยินยอมให้ข้อมูลเป็นความลับและใช้นามสมมติในรายงานการวิจัยเท่านั้น
3. ข้าพเจ้ายินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัยนี้ด้วยความสมัครใจ และมีสิทธิ์ที่จะบอกเลิกการเข้าร่วมโครงการวิจัยนี้เมื่อใดก็ได้
ข้าพเจ้าได้อ่านข้อความข้างต้นแล้ว และมีความเข้าใจดีทุกประการ และได้ลงนามในใบยินยอมนี้ด้วยความเต็มใจ

ลงนาม.....ผู้ยินยอม

(.....)

ลงนาม.....พยาน

(.....)

ลงนาม.....ผู้วิจัย

(.....)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ภาคผนวก ง

แนวการสัมภาษณ์

แนวการสัมภาษณ์

แนวการสัมภาษณ์นี้เป็นการหาข้อมูลเพื่อทำการวิจัยเรื่อง “วิถีชีวิตครอบครัวของชาวมุขชนบุญนิยมสันตือโสภ กรุงเทพมหานคร” โดยเริ่มต้นจากการที่ผู้วิจัยแนะนำตัวและสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญก่อน จากนั้นขอใช้เวลาในการพูดคุยเรื่องราวเกี่ยวกับการใช้ชีวิตครอบครัวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยความสมัครใจ โดยใช้เวลาในการพูดคุยครั้งละ ประมาณ 45-60 นาที และขออนุญาตบันทึกเสียง ถ่ายภาพเท่าที่จำเป็น

คำชี้แจง

1. แนวการสัมภาษณ์นี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาวิถีชีวิตครอบครัวของชาวมุขชนบุญนิยมสันตือโสภ กรุงเทพมหานคร
2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ครอบครัวที่เป็นสมาชิกมุขชนบุญนิยมสันตือโสภ ที่อาศัยอยู่ในชุมชน จำนวน 4 ครอบครัว ที่ใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนมาไม่ต่ำกว่า 1 ปี มีบุตรศึกษาอยู่ที่โรงเรียนสัมมาสิกขาสันตือโสภ มีการดำเนินชีวิตตามหลักของชุมชนที่เรียกว่า “สาธารณโภคี”
3. แนวการสัมภาษณ์ฉบับนี้จะถูกรักษาคำตอบของท่านไว้เป็นความลับ ผลการศึกษาจะเสนอในลักษณะของการสรุปเป็นภาพรวม
4. แนวการสัมภาษณ์เชิงลึก(ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ) แบ่งเป็น 4 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

- 1.1 เพศ
- 1.2 อายุ
- 1.3 การศึกษา
- 1.4 จำนวนบุตร เพศ อายุและการศึกษาของบุตร
- 1.5 จำนวนสมาชิกในครอบครัว
- 1.6 สถานภาพด้านครอบครัว
- 1.7 อาชีพ
- 1.8 ที่อยู่ปัจจุบัน
- 1.9 ประสบการณ์การทำงาน
- 1.10 ระยะเวลาและสภาพในชุมชน
- 1.11 หน้าที่ความรับผิดชอบในชุมชน
- 1.12 ความชำนาญหรือความสามารถพิเศษ

ตอนที่ 2 ความเป็นมาและเหตุจูงใจในการเข้ามาอยู่ในชุมชนบุญนิยมสันตือโสภ กรุงเทพมหานคร และประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้ามาอยู่ในชุมชน (WHAT)

- 2.1 เล่าเรื่องก่อนเข้ามาสู่โอศอกใช้ชีวิตอย่างไร
- 2.2 ก่อนเข้ามาสู่โอศอกทำงานที่ไหนมาบ้าง ตำแหน่งอะไร
- 2.3 ก่อนเข้ามาสู่โอศอก เข้าวัดที่ไหนมาบ้าง
- 2.4 รู้จักโอศอกได้อย่างไร
- 2.5 อะไรเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ตัดสินใจเข้ามาอยู่โอศอก
- 2.6 หลังจากเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในชุมชน คุณได้รับประโยชน์อย่างไรบ้าง

ตอนที่ 3 การเปลี่ยนแปลงชีวิตที่เกิดขึ้นของบุคคลในครอบครัว (HOW)

- 3.1 มาอยู่โอศอกแล้วชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างไร (เช่น วิธีคิด อารมณ์-จิตใจ การเปลี่ยนชื่อ การบริโภค การแต่งกาย ตารางเวลาชีวิต การเปลี่ยนแปลงภายในครอบครัว)
- 3.2 การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในลักษณะใด (เกิดขึ้นทันที หรือค่อยเป็นค่อยไป)
- 3.3 เมื่อมาเป็นชาวโอศอกแล้วชีวิตดีกว่าเดิมหรือไม่อย่างไร
- 3.4 แนวคำสอนและแนวปฏิบัติของชาวโอศอกมีผลต่อการใช้ชีวิตอย่างไรบ้าง
- 3.5 อยากให้คนในครอบครัวปฏิบัติตามอย่างโอศอกหรือไม่ เพราะเหตุใด
- 3.6 เมื่อเข้ามาอยู่ในชุมชนโอศอกแล้ว อะไรเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ยึดโยงอยู่กับชาวโอศอกได้นานจนถึงปัจจุบันนี้

ตอนที่ 4 วิธีชีวิตครอบครัวในปัจจุบัน (WHY)

- 4.1 ระยะเวลาของครอบครัวในการอาศัยอยู่ในชุมชน
- 4.2 บ้านพักอาศัยอยู่ที่ไหน มีลักษณะอย่างไร
- 4.3 ชีวิตครอบครัวปัจจุบันนี้เป็นอย่างไร(กินอยู่อย่างไร แบบไหน พอใจหรือไม่อย่างไร)
- 4.4 มีหลักคิด/หลักธรรมในการดำเนินชีวิตครอบครัวอย่างไร
- 4.5 ตารางเวลาชีวิตทำอะไรบ้าง
- 4.6 ปัจจุบันรับหน้าที่ทำอะไรบ้างในชุมชนโอศอก
- 4.6 เป้าหมายสูงสุดของชีวิตคืออะไร(ในเวลาสั้นไปได้ในระดับใด/บรรลุเป้าหมายหรือยัง)
- 4.7 ประโยชน์ที่ได้จากการมาใช้ชีวิตครอบครัวแบบชาวโอศอกนี้คืออะไร

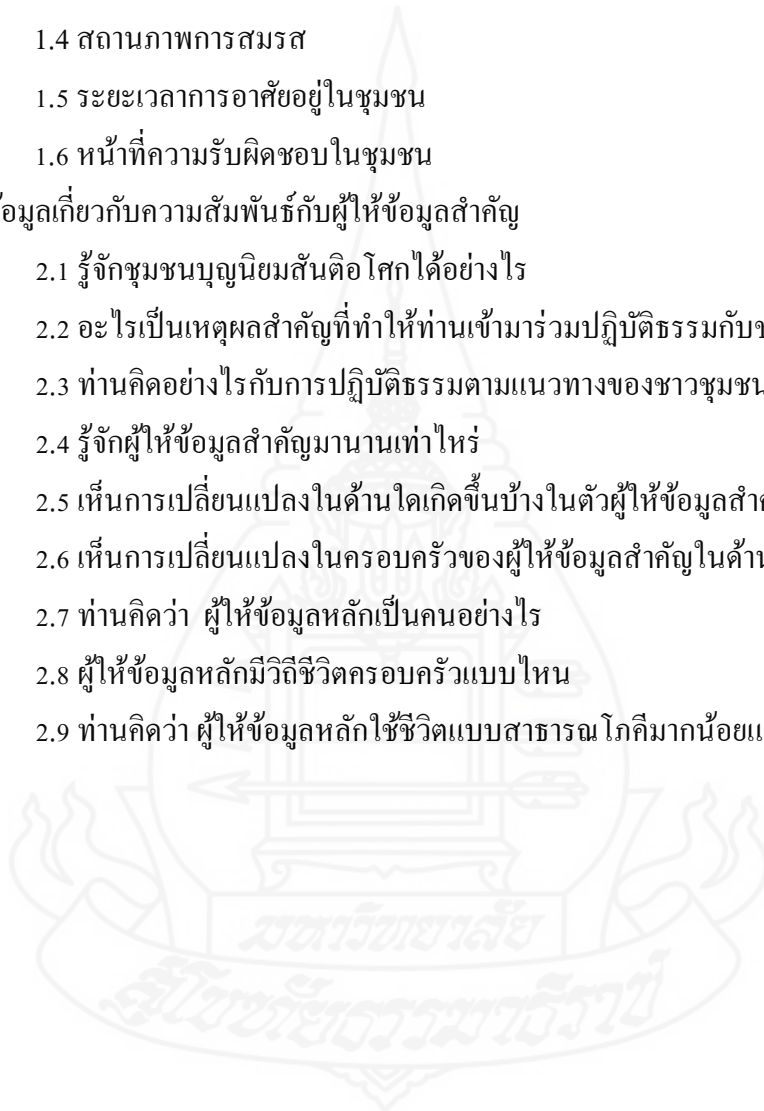
5. แนวการสัมภาษณ์เชิงลึกนี้(ผู้เกี่ยวข้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ) แบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้เกี่ยวข้องกับผู้ให้ข้อมูลหลัก

- 1.1 เพศ
- 1.2 อายุ
- 1.3 การศึกษา
- 1.4 สถานภาพการสมรส
- 1.5 ระยะเวลาการอาศัยอยู่ในชุมชน
- 1.6 หน้าที่ความรับผิดชอบในชุมชน

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความสัมพันธ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

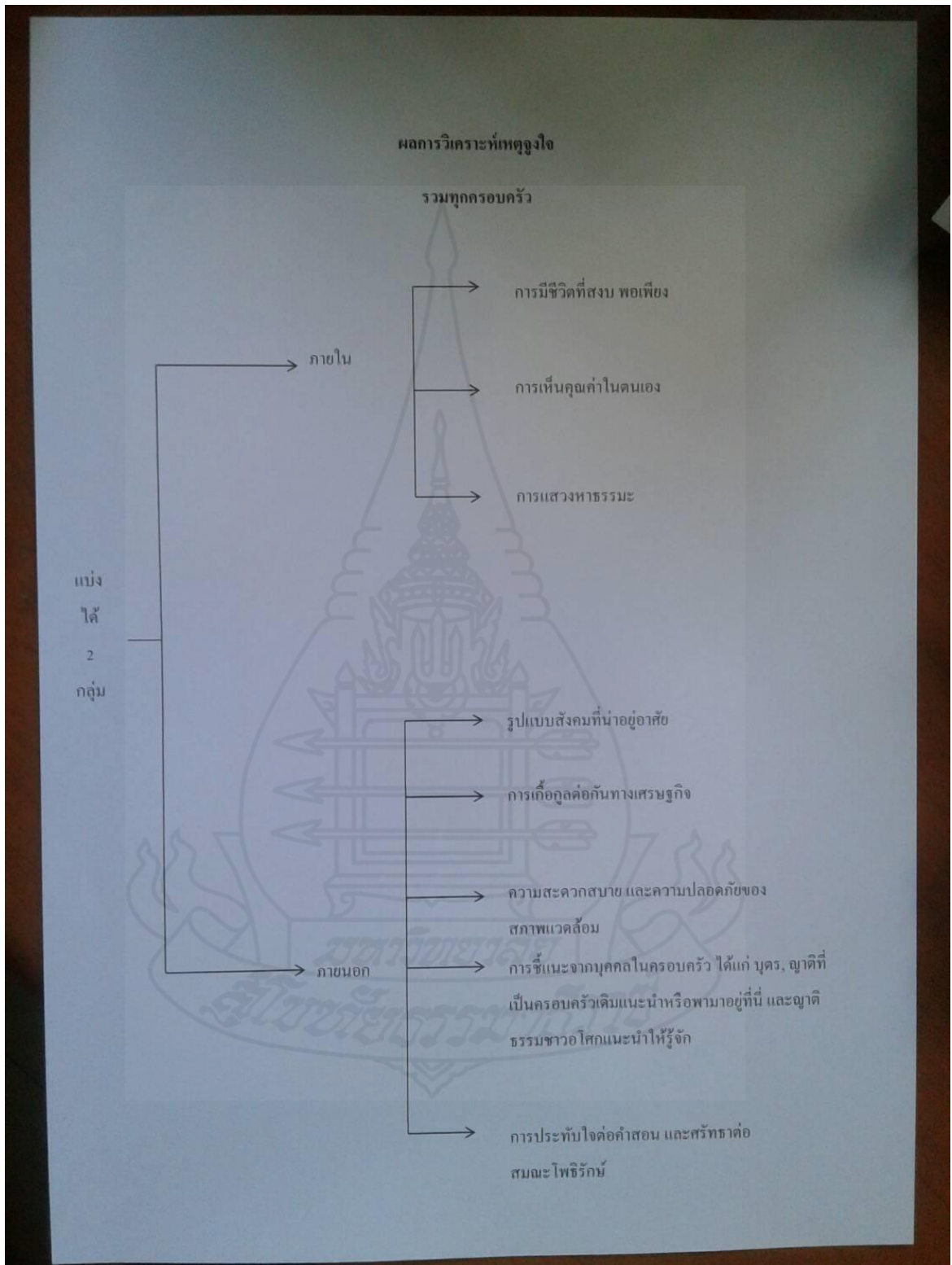
- 2.1 รู้จักชุมชนบุญนิยมสันติอโศกได้อย่างไร
- 2.2 อะไรเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ท่านเข้าร่วมปฏิบัติธรรมกับชาวชุมชนอโศก
- 2.3 ท่านคิดอย่างไรกับการปฏิบัติตามแนวทางของชาวชุมชนบุญนิยมสันติอโศก
- 2.4 รู้จักผู้ให้ข้อมูลสำคัญมานานเท่าไร
- 2.5 เห็นการเปลี่ยนแปลงในด้านใดเกิดขึ้นบ้างในตัวผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- 2.6 เห็นการเปลี่ยนแปลงในครอบครัวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในด้านใด อย่างไรบ้าง
- 2.7 ท่านคิดว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นคนอย่างไร
- 2.8 ผู้ให้ข้อมูลหลักมีวิถีชีวิตครอบครัวแบบไหน
- 2.9 ท่านคิดว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักใช้ชีวิตแบบสาธารณโภคีมากน้อยแค่ไหน

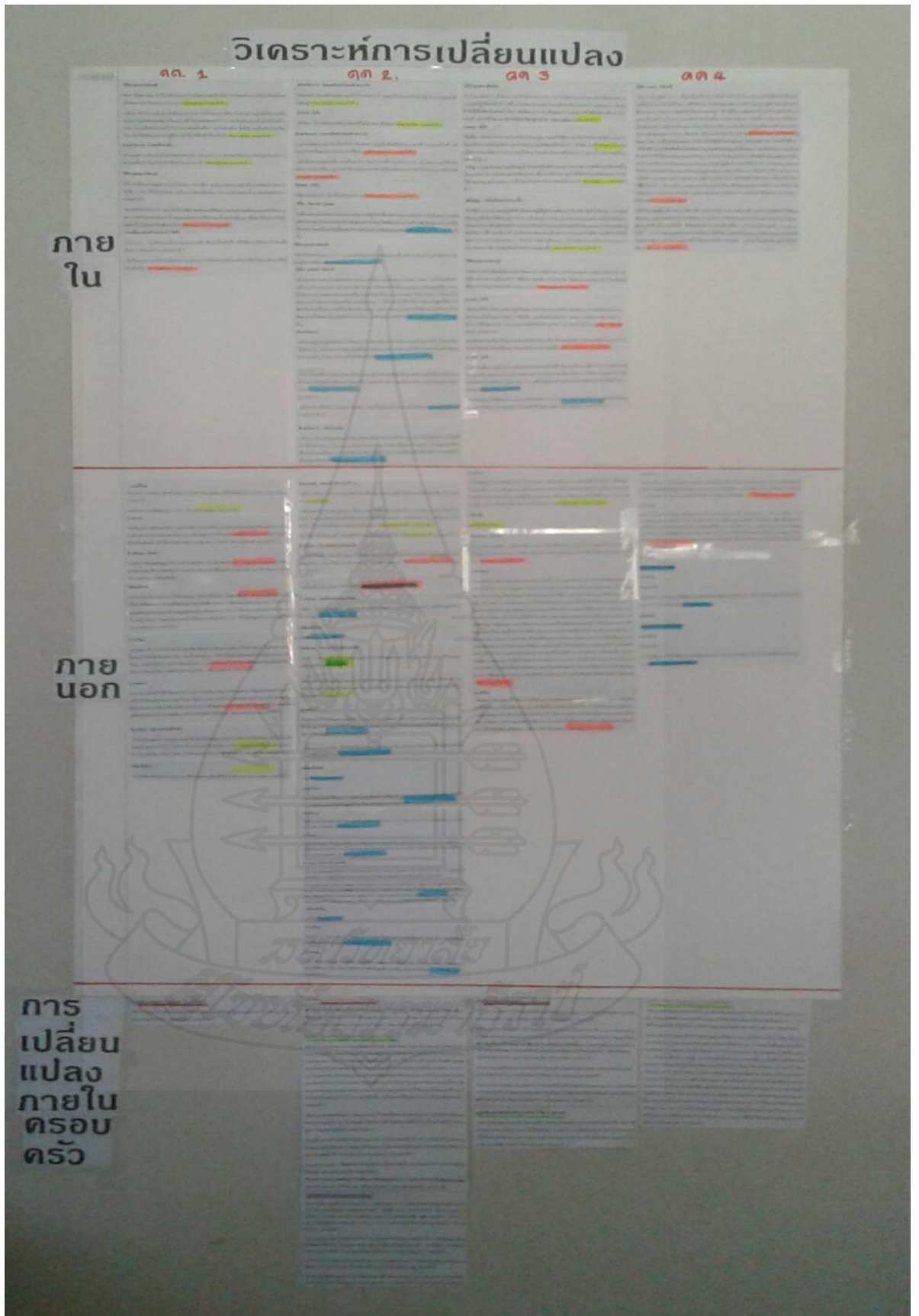

ภาคผนวก จ

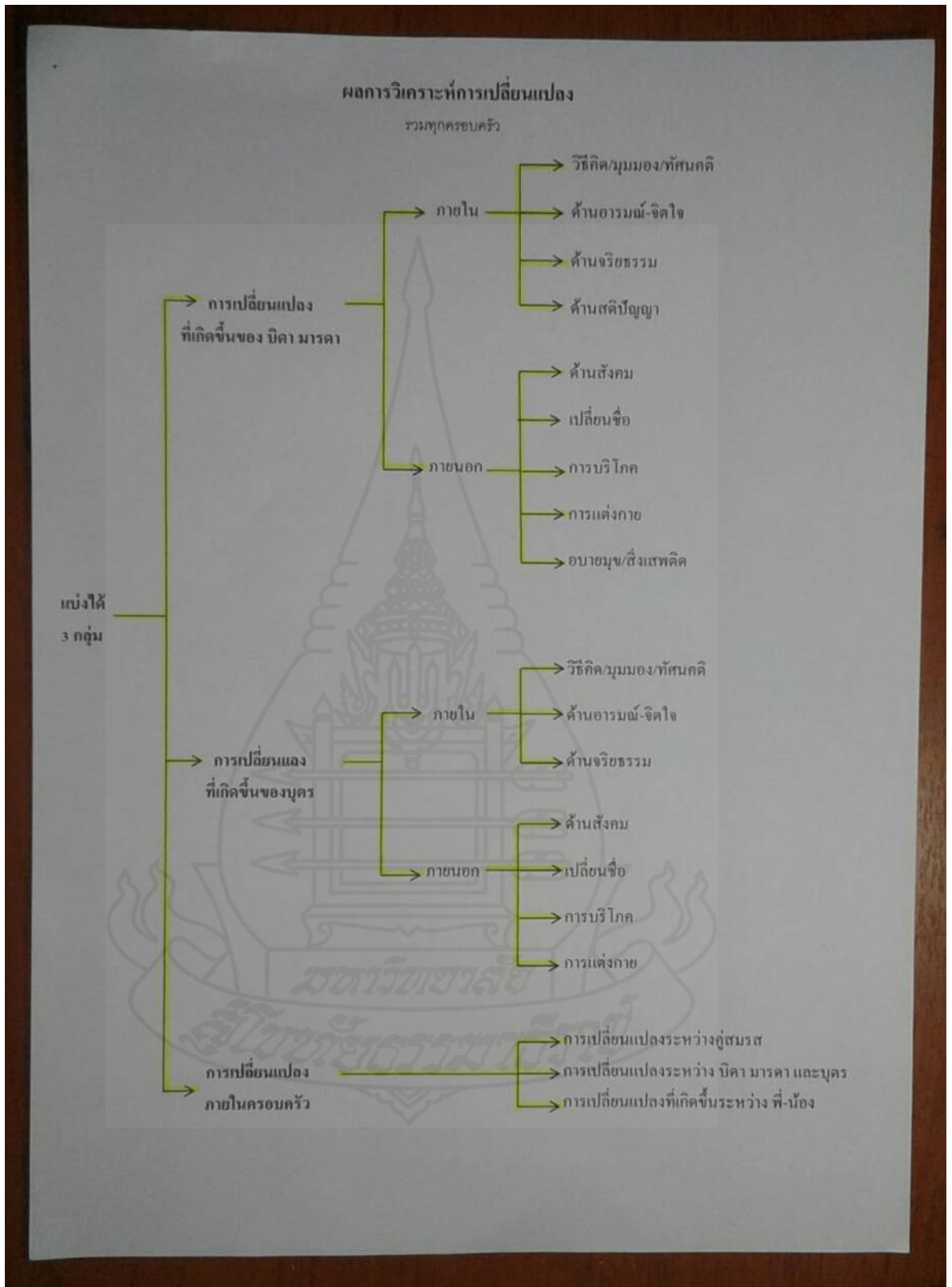
ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

ภาพแสดงผลการวิเคราะห์เหตุจูงใจของการมาใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนบุญนิยมสันติอโศก กรุงเทพมหานคร

ภาพแสดงการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายหลังมาใช้ชีวิต
อยู่ในชุมชนบุญนิยมสันตือโสภ กรุงเทพมหานคร

ภาพแสดงผลการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายหลังจากที่มาใช้ชีวิต

อยู่ในชุมชนบุญนิยมสันตือโสภ กรุงเทพมหานคร

ภาพแสดงผลการวิเคราะห์วิถีชีวิตในปัจจุบัน

ผลการสังเคราะห์

แบ่งได้ 4 หัวข้อ

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นางสาวสุจิรา วัฒนาศรี
วัน เดือน ปีเกิด	15 มกราคม พ.ศ.2517
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี
ประวัติการศึกษา	สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขามนุษยนิเวศศาสตร์ เอกพัฒนาการเด็ก และครอบครัว จากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชในปีการศึกษา 2555
สถานที่ทำงาน	26/13 หมู่ 6 ตำบลหลักหก อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี 12000
ตำแหน่ง	เจ้าของกิจการ

